

BİRİNCİ BÖLÜM

Tansın Hozat yansın, kül-viran olsun Hozatin beyleri anam intikam alsın.

Halk Türküsü

1.

YEŞİL araba, ardında ince bir toz bulutu bırakarak ilerliyordu.

Kendiliğinden gidiyormuş gibi bir hali vardı; o iki sıska, cılız beygiri çözeniz araba yine yoluna devam edecekmiş gibi geliyordu insana.

Karşıda birbirinin sırtına binmişçesine üç dağ yükseliyordu. Bu üç dağın arasına girecekti birazdan yol. Buraya; Kesikbel derlerdi. Dağ aralarına, ovaya yerleşmiş, kırk pare köy vardı Kesikbel'de. Kimi Buldan'a bağlıydı, kimi Güney'e, kimi Alaşehir'e Yine de buralara herkes Kesikbel köyleri derdi. Âdetleri, kaderleri, korkuları, sevgileri hep birbirine benzerdi. Çokluk oturdukları köyün adını söylemezler, «Kesikbeldeniz» der çıkarlardı. Kesikbel sanki kırk parçaya bölünmüş bir koca köydü.

Arabanın beygirlerinden biri hafifçe tökezlendi, tutuldu. Maştan dizginleri tartakladı.

— Ha deyyusun malı, ha, dedi, ağız dolusu küfretti arkadan.

— Yediğiniz arpaya yazık. Koca ayılar. Tökezlenen at, bu sözden alınmış gibi huysuzian-

dı. Yeniden durakladı. Tekerlekler, hafifçe kaydı kum yolda. Maştan gene dizgini topladı. Kırbacı huysuz-lanan atın sağrısında şaklattı. Araba o eski gidişine, uçar gibi gidişine dönmüştü yine. Maştan keyiflendi. Bildiği tek türküyü söylemeğe başladı; daha doğrusu türkünün sözlerini eziyor mızıldanıyor, ne dediği anlaşılmıyordu bir türlü.

Üç gök dağın çevirdiği vadiye girmişlerdi. Başını kaldırıp etrafına bakındı. Dağlar ona yüce yüce görünüyordu. Yüreğinde bir eziklik uyanmıştı. Ne zaman bu yoldan, dağların birdenbire başladığı bu yönden Kesikbel'e girse, tuhaf olurdu, ürkerdi.

Dizginleri tarta tarta atların hızını arttırmağa çalışıyordu. Artık kumdan kurtulmuşlardı. Taşlı yolda atların nalları bir garip tak-tak ediyordu.

Seydali, Durmuş, Sar'osman dağın yamacına oturmuş, konuşuyorlardı. Sar'osman gümüş işlemeli tütün tabakasını çıkarmış sigara sarıyordu. Hiç bakmadan, alışkın hareketlerle sigarayı incecik sarmıştı. Birden, uzaktan, dağların arasından kalkan ince toz bulutunu gördü, doğruldu. Sigara elinde öylece yarı sarılı kalmıştı. Ayağa kalktı, gözleri toz bulutundaydı. Yüzünde tuhaf kıpırdanmalar oluyor; gelişigüzel seyriyordu yanakları. Sinirli sinirli kâğıdı ıslayıp sigarayı yapıştırdı.

— Geliyor gene, dedi.

Öteki ikisi de Sar'osman'ın baktığı yöne döndüler.

— Geberesice, dedi Durmuş. Gene başımıza ne

10

işler açacak kim bilir. Anamızdan emdiğimiz burnumuzdan gelir gene.

Seydali yere tükürdü, çarığının ucuyla tükürüğünü ezdi.

— Boş ver, dedi.

— Kolaydı, dedi Sar'osman.

— Boşver, dedi gene, olacağına varıyor nas'olsa!

Yerine oturdu. Öteki ikisi daha ayaktaydılar. Öylece duruyorlardı. Seydali, Durmuş'a doğru uzandı, paçasından çekti.

— Çök hadi, dedi.

Durmuş, Seydali'nin çekiştirdiği paçasını silkeledi. Bırakmadı Seydali bir öncekinden daha hızlı çekti.

— Çök de, dedi. Çök de başlatma Mastan'dan şimdi.

İkisi de, isteksizce çöktüler. Gözleri hâlâ ince toz bulutundaydı. Sar'osman ağır hareketlerle cebinden «kav-çakmak» çıkardı. Kav'ı tırnaklarının ucunda uzun uzun tiftikledi. Beyaz çakmak taşının üstüne yerleştirdi. Boynuz biçiminde bir demirle taş vurdu durdu bir zaman. Taş kıvılcımlı kıvılcımlı ufalanıyordu. Sonunda kav kıvılcımlandı, tütmeğe başladı; için için yanıyordu. Gözü hâlâ yoldaydı. Eliyle kararmadan yanık kavı sigarasının ucuna getirdi ama bir türlü yakamıyor-du sigarasını. Kav sigaranın ucuna değmiyordu. Sar'osman dolu dolu nefes alıyor ama ağzına bir tutam bile duman gelmiyordu.

Seydali, onun bu haline ağız dolusu güldü. Koluyla Durmuş'u dürtükleyip:

— Hani herif buraya gelse ekmekten de kesilecek bu mübarek, dedi.

Sarı toplanıp sigarasını yaktı, sonra kavın o hoş, o tuhaf kokusunu içine çekti. Bu kokuyu çok severdi. Oysa şimdi hiç tadını duymuyordu.

11

'«I

Seydali'den başka, ikisi kuşku, düşünceliydiler. Durmuş:

— Gene ne oldu ki, dedi. Sar'osman omuz silkti.

Bir zaman düşündü. Sigarasının ucunu baş parmağı ile ovalıya ovalıya açmıştı. Elleri sapsarı, tütün suyuydu. Sigarayı fırlatıp attı:

— Belki de, dedi.

Ama bir türlü lâfin sonunu söyleyemedi.

Durmuş, çarıklarının ipini gevşetti. Ayak parmaklarını hafif hafif oynattı. Yola bakmıyordu artık. Yola bakmamak, Mastan'ın gittikçe yaklaştığını görmemek onu memnun ediyordu. Yüzünde o toz bulutunun yerden göğe ağmaya başlamasından önceki sevinç vardı. Gözleri yeniden ışımsıydı. Bambaşka bir adamdı şimdi.

Sar'osman kaygulu:

— Belki de burada durmaz, dedi. Doğru geçer burdan ha.

Seydali bastıra bastıra:

— Nereye gider ki, dedi. Burdan geçip nereye gider ki?

Sar'osman'ın içinde bir umut uyanmıştı.

— Nereye olsa gider, dedi. Nereye olsa gider. Karaahmetli'den başka köy mü yok bu gidende! Kuş-ören'e gider belki. Bakarsın Yaylacığa, Dudumlu'ya, Meyale'ye.

Bir yere gider işte, yol mu yok, köy mü yok!

Seydali:

— Eh, dedi. Belli olmaz, belki de.

İncecik bıyıklarından iki tel çekti. Durmuş söze karışmıyor öylece oturuyordu.

Seydali umursamaz:

— Bir gün önce, bir gün sonra, dedi. Madem ki, olacak, gamlanmaya gelmez bu iş.

12

Sar'osman Seydali'ye baktı. Kızgın kızgın:

— Sana göre hava hoş, dedi. Dünya yansa kilimin yok. Bir de bana sor bakalım.

Ciğerim yanıyor ciğerim.

Seydali ileriye doğru bir taş fırlattı. Sonra da taşın arkasından tükürdü.

— Orası öyle, dedi. Eşeği dürten yeline katlanır-mış.

Sar'osman soludu. Geniş geniş soludu. Yüzüne ter basmıştı. Mintanının açık yakasından tomurcuk tomurcuk ter damlaları süzülüyordu.

— Hiç akıllı bir lâf da etmezsin, dedi. Dost olacaksın sözüm ona.

— Yeğenim, dedi Seydali. Yeğenim. Dostun lafı zehir zemberek. Ben sana başından dedim bu işin... O zaman kızdı, gücendindi aklına geldi mi?

Sar'osman düşündü, soludu. Bir karşılık veremedi. Haklıydı Seydali. Birbir söylemişti. Deştiman'ın halini. Düver Salin'in, Yusuf'un, Bekir Hacı'nın hallerini anlatmıştı. 'Gözünü aç' demişti. Utandı.

— Hem, dedi Seydali. Daha bir şey olduğu yok. Dur bakalım. Bi gelsin dilinin altında ne var anlayalım da...

Sar'osman umutlandı.

v

— O da doğru, dedi.

Mastan'ın uzun, yemyeşil arabası iyice yaklaşmıştı. Seydali ıSarı'nın omuzuna vurdu.

— Hadi, dedi. Sen kaybol. Görürse aklına düşer adamın. Bu gidende görünme pek...

Sarı, hiç karşılık vermeden yürüdü. Dağa doğru. Dağın doruğuna doğru yürüdü. İki tarafa sallanıyordu. Rüzgâra durmuş kavak ağaçları gibi. Seydali yerinden doğruldu; Durmuş'un ardından baktı dikilip.

— Sen de girme köy yerine, dedi. Ben anlarım vaziyetleri.

13

— Sağol, dedi Durmuş. Zaten başka sözetmeğe gücü yetmezdi. Seydali Yeşil Kurbağa'dan bir tane yaktı (*). Ağır ağır Mastan'ın arabasının gelmekte olduğu yola doğru yürüdü. Sanki arabayı hiç görmemiş gibiydi.

Seydali biraz ileriden kıvrıla kıvrıla ilerleyen arabadan ayıramıyordu bakışlarını.

Onun Karaahmetli'de, kendi köylerinde konaklayacağını düşündükçe kızılıyordu.

Bunun köylü için, Karaahmetli için ne demek olduğunu bilmeyen yoktu.

Önüne çıkan taşlardan birine bir tekme savurdu. Kızgındı. Sanki kızgınlığını taştan almak istercesine biraz ötede yuvarlana yuvarlana giden taşa yetişip bir tekme daha kondurdu. Artık araba yoluna inmişti. Aralarında pek bir açıklık da kalmamıştı. Biraz sıkış-tırsa, çabuktan alsa adımlarını pekâlâ yetişebilirdi. Ama bunu istemiyordu.

Köye de iyiden iyiye yaklaşmışlardı.

— Bize geliyor bu, dedi. Birşey de yapmadık ya. Şakaklarının üstünden bir tutam saçı sağ işaret parmağına dolayıp çekti. Bunun kafasının daha iyi çalışmasına faydalı

olduğuna inanırdı hep. Ne zaman bir işi uzun uzun düşünmek zorunda kalsa saçlarını tutup çekerdi.

Üç tel saç dolanıp kopmuştu parmağına. Elini boşluğa doğru kaldırdı. Saçları üfürdü. Üç ince saç teli uçup gitti boşlukta.

— Hayrolsun, dedi kendi kendine.

Mastan'ın Karahmetli'ye bütünlüğüne gelmiş olabileceğine inanmıyordu. Belki biraz dinlenir, sonra yoluna devam eder diyordu.

— Su içmeğe durmuştur belki de, dedi.

(*) Yeşil Kurbağa: Köylü sigarası.

14

Araba köye iyiden iyiye yaklaşmıştı. Biraz sonra köye varacaktı. Seydali tam zamanında yetişmek istiyordu. Mastan'ın arabadan inişinden başlayıp en küçük bir davranışını bile kaçırmamak arzusundaydı.

Ağır aksak yürüyüşü bıraktı, adımlarını sıklaştırdı. «Bu deyyus burada kalırsa fena» diye geçirdi kafasından. «Uykusu kaçır milletini gene.»

Elinden geldiği kadar kaygusuz görünmeğe çalışıyordu. Bir sigara çıkarıp yaktı.

Dumanını genişçe üfledi boşluğa.

Durdu. Arabaya yetişmişti. Derin bir soluk daha çekti yanan sigaradan. Sonra beklenmedik bir acelelikle yeni yaktığı sigarayı yere attı. Çiğnedi.

Arabanın üstünden Mastan'ın başının ağır ağır iki tarafa sallandığını görüyordu.

— Gidinin Hacizcisi, dedi dişleri arasından. Bakalım gene ne işler açacak milletini başına!

Hop etti, atıldı arabadan yana.

Araba köye yaklaşınca yavaşladı. Seydali'nin hemen önündeydi. Biraz hızlansa yetişirdi. Ama aldırımıyordu. Kahvenin önünde yetişti Mastan'a. Maştan arabadan iniyordu Seydali'yi görünce:

— Merhaba, dedi.

— Merhaba, hoş geldin.

— Hoş bulduk.

— Eeş yolculuk iyi geçti mi bari.

— Eh, dedi Maştan.

Birlikte kahveye doğru yürüdüler. İlk Maştan girdi içeri, ardından Seydali.

Kahvede oturanlar kalkıp yer verdiler. Maştan hemen ocağın yakınında bir yere çöktü.

— Yap, bakalım bir çay, dedi. Ama hani o «tavşan kanı» dediklerinden olsun ha.

Musa, sırnaşık sırnaşık güldü.

15

— Gamlanma ağam, dedi. İşimizi biliriz evvelal-lah.

Maştan güldü:

— Eşin yoktur Musa ha, dedi. Seninkinden iyisi bulunmaz bu gidende.

Musa yaltaklandı:

— Sağol Ağam.

Maştan gene güldü. Huyuydu, ne zaman can yakacak olsa, can acıtacak, elem dağıtacak olsa gülerdi. Elini başına götürüp yağlı şapkasını öne itti. Ensesini uzun uzun kaşdı. Masanın üstünde duran sigara tablasını çevirmeğe başladı.

— De gayri Musa, dedi. Senin çayı çok içeriz bundan böyle çok içeriz «tavşan kanı» çaylarını.

— Çok mu kalacaksın ağa, dedi Musa.

— Gitmiyeceğim ki, dedi Maştan. Çocuklar da gelecek yarına.

Kahvedekiler, kurşun yemiş gibi oldular. Yüzleri sarardı, solukları seyreldi birden. Musa:

— İyi ettin ağa, dedi. Çok iyi ettin!

Maştan eliyle burnunun ucuna konan bir karasineği kovaladı.

— Hakçası güzel yerdir burası, dedi. Havası da temizdir. Yarayışıldır sağlığa. Seydali manâlı manâlı:

— Sana göre değil, dedi. Biraz serttir bilirsin ya. Maştan eliyle masaya vurdu:

— Ne demekmiş o, dedi. Biz eski toprağız oğlum. Sert havadan mert havadan korkmayız.

— Belli olmaz, dedi Seydali. Orası belli olmaz. Maştan göğsünü yumrukladı:

— Maştan derler bana, dedi. Aç kulağını da dinle. Maştan derler bana, Maştan derler ya...

— Onu bilmeyen var mı ki, ağam, dedi kahveci.

16

Maştan yavaşça Musa'dan tarafa döndü.

— Bir bilmeyen kalmış yeğenim baksana, dedi. Musa:

— Yok ağam, dedi. Bilmeyen kalır mı? Eliyle Seydali'yi gösterdi Maştan.

— Ya bu?

Musa karşılık vermedi. Maştan, bayağı içerlemiş-ti. Sağlığına, sağlamlığına dil uzatılması onu cin ifrit ederdı hep. /

— Ben elli yıldır bu dağlardayım be, dedi, sen daha dünyada yokken biz buralarda cirit oynuyorduk cirit.

Seydali umursamaz.

— Kızma ağam, dedi. Lâf olsun diye söyledik biz. Maştan göğsünü yumrukladı:

— Görürsün Mastan'ı sen, dedi. Ben hancıyken.

— Bende yolcuyken, diye tamamladı sözü Seydali

Mastan'ın yüzü hırstan, gururdan kızıl mora kesti bir an.

hacizli toprak

17/2

2.

YEŞİL arabanın gelişinden sonra üç gün ya geçti ya geçmedi. Mastan'ın karısıyla kızı da köye geldiler. Karaahmetli köylüleri onları ilk görüyorlardı.

Köylü kızgındı. Köylü kırgındı. Şaşkındı. Bunun ne demek olduğunu, bu şaşkın bakışlı kadının, bu genç kızın, şu zebellâh gibi dikilip duran iki adamın buraya ne diye gelmiş olduğunu, bunun sonunun nereye varacağını bilmeyen yoktu.

— Tövbe Allahıma, dedi biri. Bir düztaban var ya aramızda.

— Hay Allahım...

İyiden iyiye dertlenmişti bütün köy. Artık bütün konuşmalar, Maştan üstüneydi. Mastan'ın beraberinde getirebileceği felâketler üstüne...

— Piyango bize vurdu, dedi biri.

— Bizim de sonumuz Harımh'ya dönecek.

— E gülme komşuna gelir başına demişler.

18

Maştan bir köye geldi mi yalnız gelmezdi. Hemen arkasından adamları damlardı. Arkasından «Ağanın haczi» gelirdi. Kesikbel için, kırka yakın Kesikbel köyü için «Ağanın haczi» ölüm demekti. Her yere girerdi, herşeye burnunu sokardı bu Allanın belâsı haciz.

Düşlerine girerdi. Yarı gecede, uykularını bölerdi. Anayı oğuldan, karıyı kocadan ederdi, «Ağanın Haczi». Kesikbel köylerinde ne isterse o olurdu. Acımasızdı. Deli divane ederdi insanı. Dur, çüş bilmezdi. Yaz, bahar, kış demezdi. O yorgun köylülerin damarlarında kan gibi «Ağanın Haczi» dolanırdı.

Kimse lâfını etmezdi. Ağzını açıp haciz lâfı edene köylü yiyecekmiş gibi bakardı. Düşman bellerlerdi onu. Ama haciz durmazdı.

Tut ki bir canalcıydı «Ağanın Haczi». Eli tırpanlı, resimli dergilerde çizilen ölümdü. Bir başından girerdi ovanın, öteki başından çıkardı; kanlı, acımasız bir canavardı. Bir umut koymazdı, başı dik; bir gülüş koymazdı, yüreği sıcak. Acımasız, bir ölüm dalgası gibi gelip geçerdi ovanın üstünden.

Pis, kirli bir oyundu «Ağanın Haczi». Kan kusardı bu oyuna gelen; oynayan güler eğlenirdi belki. Güler eğlenir, yüreği serinlenirdi oynayanın. «Ağanın Haczi» yüzünden hesapçı kitapçı olmuştu köylü milleti. Yarı gece bölünürdü uykuları; sayılar bölerdi uykularını. Dönüm hesaplarıydı, adım hesaplarıydı, sap hesaplarıydı, b'aşak hesaplarıydı, tane hesaplarıydı. Şundan şu kadar, bundan bu kadar; şu kadardan şu para, bu kadardan bu para.

Karaahmetli'ye Mastan'ın öteberisi geldikten sonra, karısı, kızı, adamları geldikten sonra «kurt düşmüştü» milletin yüreğine. Ağzını bıçaklar açmıyordu kimsenin.

Bir kızı vardı Mastan'ın; başka çocuğu yoktu. On

19

sekizinde vardı kızı. Biraz kırgın, biraz kinliydi kızına karşı. Hep bir erkek çocuk istemişti; soyunu sürdürececek sağlam bir «kazık» istemişti. İçine atmıştı kızgınlığını, sövüp saymamıştı, vır vır edip durmamıştı.

Köylüler, karısını da kızını da ilk görüyorlardı, lafını duymuşlardı da yüzlerini görmemişlerdi. Mas-tan'dan bir kadın düşünmüşlerdi karısı deyince; onun gibi şişman, göbekli, burnu havalarda, kötü huylu. Mastan'dan bir kız düşünmüşlerdi kızı deyince; göbekli, burnu havalarda, kötü huylu.

İlkin onlara ürkek ürkek baktılar. Zübeyde Hanım köy kadınlarına sokulmak istiyordu; dostça davranıyordu hepsine. Kadınlar korkak, çekingen duruyorlardı ona karşı. Korkuyla saygı karışık bir davranışları vardı.

Kesikbel köylerinde saygı ve korkuydu Maştan soyunun hakkı. Bu kaç yıllık kanunuydu Kesikbel'in. Kin vardı bunun altında, saygının altında da kin vardı;

korkunun altında da ki.n vardı. Köklü bir kin; ağırdan akan, durgun, ama köklü bir kia. E-üyür, sakın sular gibi akar büyü bu kin, birbirine karışır bir koca ırmak olur akar, koca bir kin ırmağı...

Çocuklar kinle doğarlar Kesikbelde, elleri gibi, ayakları gibi doğarken kinlerini de birlikte getirirler. En büyüğü Karaahmetli köylülerinin kinidir.

Eski bir hikâyedir bu; uzun bir hikâyedir. Bilmeyen yoktur bu hikâyeyi Kesikbel'de. Çocuklar doğar, beşiklerinde kin ninni olur ırgalar onları. Meme olur ağızlarına. Bir ana kızına bu hikâyeyi anlatmadan olmaz; bir baba oğluna bu hikâyeyi söylememiş olmaz.

Seksen senelik bir hikâyedir anlatılan, bin kez, on bin kez anlatılan. On bin kez, yüz bin kez, milyon kez düşünülen.

20

Daha o sabah, gün ağarmadan olmuş gibi taze anlatılır, soluk soluğa anlatılır, söve saya anlatılır. Bilinmedik bir ayrıntısı yoktur, unutilan bir söz yoktur.

Karaahmet'in hikâyesidir bu.

Bu köye adını veren Karaahmet'in hikâyesi. Seksen yıl olmuştur öleli Karaahmet. Bu köye adını vermiştir Karaahmet; ama, köylü söyler bu adı. Kütükte başkadır köyün adı. Kayran der kayıtlar bu köye. Bir de Maştan Kayran der. Yüreği varmaz Mastan'ın Karaahmetli demeğe. Bir sızıdır bu ad yüreğinde. Köylü bilir Mastan'ın niye Kayran dediğini, niye Karaahmetli demediğini. Ama kayıtların niye Kayran dediğini bilmez.

Bu dağlarda Karaahmet yaşadığında, ferman pa-dişahınmış.

İri, sağlam basan, dosdoğru düşünen, dosdoğru konuşan bir köylüymüş Karaahmet. Okumak bilmez, yazmak bilmez bir köylüymüş ama dert babasıymış. Biri başı sıkılınca onun kapısının ipini çekermiş. Bir çıkmaza sürüklenen, bir derde düşen ona gelirmiş.

Derler ki, melek gibi adammış, bir kem bakış, bir kötü söz umulmazmış ondan. Biri çıkıp birisini fitlese «Karaahmet sana sövdü» dese hiç duraksamaz «Sövmez» dermiş karşıdaki.

Dağa taş, kurda kuşa hep aydınlık gözlerle bakarmış Karaahmet, temiz yürekle bakarmış. Dağa taş, kurda kuşa aydınlık gözlerle bakan Karaahmet bir sevmezmiş ki, pir sevmezmiş; padişahı sevmezmiş, padişahın fermanını sevmezmiş, padişahın o yörede gören gözünü sevmezmiş, duyan kulağını sevmezmiş. Belki de onca köylünün yüreğine taht kurması da bun-danmış.

Salma salmayı kovalarmış o sıra. Köylü bu gün bir verirmiş padişaha, yarın gelir iki istermiş adamlar-

21

rı; devrisi gün üç istermiş. Vermekle hemen bitirmiş köylünün elindeki, ama almakla doymazmış padişahın aç gözü. Bir gün gene salma salınmış.

Karaahmet'in yüreği kaynar kazan; konuşur dilin bildik bilmedik olanca küfrü gırtlığında deliboran olur esermiş.

— Benden selâm olsun, beye paşaya.

Beyin adamlarının önüne çıkmış, bir bir anlatmış yüreğindeki, sövmesine sövmüş, saymasına saymış. Anlatmış ki, bir kuruş bile veremez fukara köylü.

— Köylü veremezse biz de alamaz değiliz ya, demiş biri.

Karaahmet bakmış, adamların en irisi o. Kırpıştırmış gözlerini, daha bir açmış; açmış da bakmış, adamların en dikileni o. Yetmemiş giyimine bakmış, en iyi giyineni o. Yetmemiş kuşamına bakmış, en iyi kuşananı o. Yetmemiş bineğine bakmış, en yağız at onun altında. Sözüne bakmış, yüzüne bakmış, ayağına bakmış, eline bakmış, eline iyice bakmaya kalmamış, sığır siniri saklamış Karaahmet'in yüzünde. Tutetmiş Karaahmet kamçıyı, tutedip çekmiş. Bakan bakmış, gören görmüş o sıra ki, o dev yapılı adam yeredir, o canım giysileri toza bulanmış.

Ok yaydan çıkmış o gün. Elinde tüfeği, altında yağız atıyla dağlara vurmuş Karaahmet. Dağlara, kartalın yavrusunu bulamadığı anlı şanlı Sarımahmut dağlarına. Padişahın adamı, o yörenin beyi rahatından huzurundan olmuş. Baskın üstüne baskın, hakaret üstüne hakaret. Köylüler beyi beyden saymaz olmuşlar, fermanı ferman yerine koymaz olmuşlar.

Tut ki, bir devlet bellemiş Karaahmet kendini; bir okur yazar aramış yanına. Bula bula Çakallar köyünden Hafız'ı, Maştan Hafız'ı bulmuş. İki demez bir demez bey'e mektup yazarmış «Elini çek köylünün cebinden» dermiş. Gel zaman git zaman Maştan Hafız gözünün bebeği olmuş Karaahmet'in. Bey desen ateş püskürürmüş, on altın paha biçmişler Karaahmet'in kellesine. Ölü ya da diri getirene on altın adamışlar. On altın için Karaahmet'e kim kem gözle bakabilir. On altın olmuş yirmi, yirmi altın olmuş otuz; otuz altın olmuş kırk; kırk altın olmuş elli. Derler ki, arttıranın başının belâsı artsın yüz altına kadar dayanmış Karaahmet'in can pahası.

İnsan yüz altın deyip geçmemeli, elinin tersiyle itmemeli. Durup bir saymalı bir iki diyerekten. Bir düşünmeli, bir ince hesap etmeli yüz altın ne alır ne satar diye.

Biri ince hesabetmiş ve bir sabah tan ağarırken uyanmış Karaahmet'in adamları.

Uyanmışlar ya içlerinde bir eziklik; bakmışlar Karaahmet yok. Demişler dağlara vurmuştur kendini. Demişler ya, bir de bakmışlar Maştan Hafız da yok ortalıkta...

Kurt düşmüş içlerine. Bu Maştan, demişler...

Başsız gövdesini bulmuşlar bir dere yatağında Karaahmet'in.

Bilmişler Mastan'ın yaptığını. Yüz altına Karaahmet'in kafasını sattığını.

Bu Maştan işte o Mastan'ın torunudur.

Bu servet işte o yüz altının yavruladığı.

Kanlı bir (bara.

Pis, iğrenç bir para.

İlenç üstüne yağar Maştan soyunun.

Bu yüzden Çakallar köyünü Kesikbel'den saymaz köylüler, bu yüzden Çakallar halkını Kesikbelli'den saymaz köylüler.

«Mastan'ın köyü» derler «Mastan'ın köylüsü »derler.

Anasına sövsen daha iyidir adamın. «Mastan'ın köylüsü» diyeceğine çek vur daha iyi. Çek vur da «eline sağlık ağam» desin düşüp ölürken.

Maştan bilir Kesikbel'in kinini. Bilir o ağır akan kin ırmağının boyuna beslenip büyüdüğünü.

Bilir de o yüzden kızar, kan çıkar başına Kesik-bel köylülerine kızınca.

O yüzden dellendir.

O yüzden bilir «hacizci palasını» acımasız. O yüzden baş keser her yıl bilenmiş palasıyla.

O ne kadar «Kayran» dese o saat biri çıkar «Ka-raahmetli» der.

Ne zaman biri çıkıp:

— Bizim Karaahmetli de, dese. Maştan ellerini açıp:

— Kayran desene, der. Karaahmetli de ne oluyor. Devletin koyduğu adı da mı beğenmiyorsunuz?

Köylüler bütün korkularına karşılık bu konuda dayatırlar; Nuh der Peygamber demezler.

— Babamızdan öyle duyduk, dedi Saltık. Böyle gelmiş böyle gider.

— Devletin koyduğu ad, dedi Maştan. Koca devletin koyduğu adı beğenmiyor da. Şuna bak Kıldona bak.

— Öyle bellemişiz ağam. Aslını inkâr eden Haramzade. Karaahmetliyiz biz.

Köyümüzün adı da Karaahmetli.

Maştan elini böğrüne bastırıp soludu:

— Kaymakam gelse, sorsa köyün adı ne dese, ne cevap verirsin?

— Karaahmetli derim, dedi Saltık. Maştan ellerini masaya vurdu:

— Anlamaz ki, dedi. Kayran der.

— O Kayran derse; onu da biz bilmeyiz.

24

— Adamın çirasını yakarlar alimallah. Koca devletin koyduğu adı tanımazsan. Ha devleti tanımamışsın, ha koyduğu adı tanımamışsın, ne farkı var...

Saltık omuz silkti:

— İşine gelen Kayran der, işine gelmeyen Karaahmetli, biz öyle bellemişiz.

Maştan:

— İnsan öğrenir, dedi. İyilikle öğrenmezse kötülükle; kolaylıkla öğrenmezse zorlukla. Öğrenir; öğrenir görürsünüz. Ben size «Kayran»ı da belletirim ya, dedi.

Kahvedekiler sustu. Maştan nargilesini tokurdutmağa başladı. Zafer kazanmış gibi hissediyordu kendisini. Mintanının iki düğmesini çözdü.

Seydali, söz söylemeğe hazırlanıyordu. Umulmadık yerde ortaya çıkmağı severdi. Hep kimsenin yapamadığı işleri yapmağa çalışır, öyle görünürdü.

— Ağa, dedi.

Maştan kasıla kasıla baktı. Seydali devam etti.

— Ağa, dedi. Biz Üşen diyoz. Millet Hüseyin diyor. Bu da ona benzer.

Maştan marpucu masanın üstüne koydu:

— Ananın karnında mı belledin Üşen'i.

— Bellemişim bir kez.

— Lafıma kulak ver oğlum. Kayran'ı da bellersin. Parayla değil pulla değil. Seydali duraksadı bir; düşündü. Tıs etti ortalık; bir soluk alan bir yerinden oynayan bile olmadı. Acaba dikilip söyleyecek miydi dilinin ucundakini, taşı gedğine koyacak mıydı acaba? İnanmıyordu kahvedekiler buna. Yine de tıs etti kaldı hepsi; ne soluyan oldu, ne kıpırdanan; durup öyle beklediler.

Öne doğru geldi Seydali, davranıp kalkacakmış gibi:

25

— Ağa be, dedi. Bir sualım var sana, niye sevmezsin sen Karaahmetli adını, bir kötülüğünü mü gördün?

Maştan silkinip doğruldu. Kaba etine iğne batırılmış gibi. Öfkenin sarılığı, irinli sarılığı yaladı geçti gözlerini. Patırdadı; bir telâşlı konuşuyordu, tüküre tü-küre, söver gibi:

— Eşkiya lan, diyordu. Elin eşkiyası bu senin Karaahmetli dediğin. Bir koca köye eşkiyanın adı mı verilir. Bir götü boklu eşkiya devletten yüce mi tutulur, kaymakamdan, ağadan, validen yukarı mı tutulur. Kanunun emrine bir eşkiya yüzünden karşı mı çıkılır müslümanlıkta. Adınızı hatırdınız, şanınızı iki paralık ettiniz. Ben bunu gideyim minevvel minahir anlatayım kaymakama, devlet ne yapacaksa yapsın bu işe. Koca devletin adı şanı iki paralık oldu bir eşkiya yüzünden. Tövbe allahıma haritadan silerler sizi be.

Bir tedirginlik çöktü kahvedekilerin üstüne. Solumaya başladılar hepsi de.

Karaahmet'e eşkiya denilmesi oldum bittim ağırlarına giderdi.

— Kimmiş o, dedi Hasan. Eşkiya kimmiş? Maştan:

— Kim olacak, dedi. Kim olacak. Karaahmet, Karaahmet dediğiniz.

— Karaahmet götü boklu eşkiya ha?

— Elbette, götü boklu eşkiya ya!.

— Rahmetli, dedi biri. Nur içinde yatsın.

— Cennet mekan olsun, dedi başka biri. Silkindi kalktı Maştan, gitti geldi; gitti geldi. Of-

luyor pufluyor herkese kinle bakıyordu.

— Tövbe, dedi. Müslüman olacaksınız bir de. Bir eşkiyaya rahmet okunmaz, cennet mekan olsun denmez, nur içinde yatsın denmez. Allah adamı yakar cehenneminde.

26

— Eh ağa, dedi Hasan. Allanın işine de mi karışmaya başladın?

— Tövbe tövbe, Müslümanlık kim siz kim? Başını salladı iki yana.

— Yanacaksınız, dedi. Yanacaksınız. Bir eşkiya-yi devletten üstün tutmak ne demek. Tövbe tövbe. İtin âlâsı işte, götü boklu bir eşkiya.

Hasan yerinden ağır ağır kalktı:

— Doğru konuş Maştan oğlu.

— Bana konuşmayı sen mi öğreteceksin! Hasan eliyle birşeyler kovalar gibi yaptı:

— Doğru konuş, dedi. Benim akrabamdı o. Sövdürmem ben ona.

Maştan Hasan'a baktı, yerine oturdu:

— Sövdürtmemiş, dedi. Götü boklu işte, götü boklu teresin biri olmasa.

— Ağa, dedi Hasan. Babam yerindesin. Yaşına hürmetim var. Beni dinden imandan çıkarma.

— Eşkiya soyu sen de, din iman ne gezer sende. Eşkiya soyu.

Hasan aynı anda masanın üstünde duran sigara tablasını alıp Mastan'a fırlattı. Öteki eğildi. Tabla duvardaki «Dünya Güzeli Fatma»nın resmini yırttı.

Kahvedekiler araya girdiler. Hasan'ı bir köşeye oturtular.

Maştan hâlâ kendi kendine birşeyler patırdayıp duruyordu. Ne elediği, ne söylediği anlaşılmıyordu.

— Ben sana gösteririm, dedi Maştan. Meteliksiz zibidi sende.

27

Yine bir gariplik düştü serime Ben de bilmem nice olur halımız

Kul Halil

3.

BİR HAFTA ya geçti ya da geçmedi...

Hasan kahvede oturuyordu. Teneke masanın üstüne abanmıştı; uyur uyanık bir hâli vardı. Kapı her zamanki gıcirtısıyla açıldı. Mastan'dı. Her zaman olduğu gibi kurumluydu. Gümüş saplı tabancası ceketinin arkasını hafifçe kabartıyor, hissediliyordu.

Hasan'ı görünce:

— Hasan, dedi.

Hasan teneke masadan başını bile kaldırmadı:

— Ne var?

— Hele gel de konuşalım.

— Neyi?

— İpotek işini.

— Mahsulden sonra dedik ya, dedi. Sen de öyle dedindi!

— Ben öyle demem, dedi Maştan. Kaç ay oldu. Bir kuruş vermedin daha.

28

— Mahsulü kaldıralım hele kolay, dedi Hasan. Para geçer elimize.

— Ölme eşeğim ölme, loncada saman biter de yersin. Sen beni para kesiyor belledin herhalde. Ya parayı verirsin...

— Ya da tarlayı alırsın değil mi?.

— Kavlimiz öyleydi.

— Hele bir dene bakalım, dedi Hasan. Adamın elinden tarla almak kolay mı?

Maştan güldü:

— Gözümü mü korkutacaksın, dedi. Dağbaşı mı buralar be. Kanun var oğlum.

Kanun senden yanaysa ben, benden yanaysa sen kaderine razı ol.

— Senden tarafa mı yâni?

— Öyle gibi.

— Görürüz!

— Göreceğiz elbet. Geçen haber saldımды kasabaya.

— Ne haberi, diye lafa karıştı Hacı.

— İcracılar gelsin diye.

— Hepimize mi?

— Yok, dedi Maştan.

Öküzlerin Hacı rahatladı. Maştan devam etti:

— Yalnız borcunu vermeyenlere. Hacı yutkundu. Deli Süleyman:

— Senin şanına yakışmaz, dedi. Ne kaldı şunun şurasında. Bir'iki aya varmaz kalkar mahsul. El elde baş başta o zaman.

— Eh, dedi Maştan. Bekle bekle. Uma uma döndük sarı muma.

Serder Osman:

— Valla, dedi. Sen bilirsin gene. Bana sorarsan...

— Ben sormam sana, dedi Maştan. Benim aklım yeter bana.

29

— Yani sorarsan dedim de, dedi Serder. İyi etmiyorsun Allah var yukarda.

Herbişeyleri görür o. Bu köy ne ki, fukara ocağı. Adı köy bunun. Kimin üç günlük buğdayı var ambarında.

— Kötü mü ettik beş paranız yokken borç vermekle. Bir de üstüne mi yatasınız yani.

— Kimsenin kuruşu lâzım değil bize, dedi Serder.

Maştan elini boşlukta salladı:

— Öyle olsa verirdiniz, dedi. Üstüne oturmağa kalkmazdınız.

Kapı açıldı Sar'osman girdi. Mastan'ı görünce tuhaf oldu. Zoraki bir merhaba çekip oturdu. Serder usulca:

— Hacizciler gelecekmiş, dedi.

Sar'osman Mastan'dan tarafa döndü:

— Doğru mu Ağa? dedi.

— Neymiş o?

— Dedikleri!

— Ne diyorlar?

Sarı kesik kesik konuşuyordu:

— Hacizciler...

— Ne olmuş ki hacizcilere?

— Geleceklermiş.

— Gelecekler ya. Verirken demedim mi ben size borç bu diye. İpoteği neye yaptık Ağanın oğlu.

Sar'osman öksürdü:

— Borç elbet, dedi.

Maştan, kaşının uçlarını çekiştirdi:

— Borç dediğin ödenir.

— Ödeyeceğiz be Ağa. Güldü:

— Kıyamete mi?

— Mahsul kalkınca, dedi Sar'osman. İlk elimize geçen para senin.

— Çok dinledim o lafları ben. Karnım tok benim o laflara...

Sar'osman:

— Ben hep verdim borcumu ağa, dedi. Mahsulü kaldırdım mı elime geçeni borcuma verdim. Esvap almadım. Cihanı âlem bilir, kime istersen sor. Kime inanırsan sor.

Maştan güldü:

— Sana verirken kime sordumdu, dedi. Nasıl adamdır diye. Benimki bir iyilik, vardı verdim. Eh aç durulmaz ya. Aç doyuracağız derken, acından ölünmez ya. Sizin yüzünüzden çulsuz mu kalalım yani.

— Allah vermiş sana.

— Boş oturmaylan vermedi ya. Çalıştım da verdi. Ben böyle sizin gibi çene yarıştırmam. Boş duranı Allah da sevmez kul da.

— Oturan kim, boş oturan kim?

— Siz...

— Anamızdan emdiğimiz burnumuzdan geliyor. Bu eziyetle, bu gayretle toprak toprak olsa zengin olurduk. Kısır mübareğin toprağı.

— Satılırken öyle demezsiniz ya.

— Allanın toprağına nankörlük olmaz, dedi Serder. Kısır mısır ama, geçimimiz o yüzden. Bakma sen, biz köylüyüz kızdık mı lâfımızı bilmeyiz.

— Borç alırken satılırken bereketlenir mübarek. Gidi malın gözleri, bir de lâfınıza inanmayana kızarsınız.

— Dedim ya ağa, dedi Serder. Kızınca söylenir. Ama bizim toprağımız o. Kıraç da olsa, taşlık da olsa bizim toprağımız. Ekmeğimiz, suyumuz o.

Maştan etrafına bakındı.

30

31

— İş benden çıktı, dedi. Sar'osman:

— Senin bir sözünle zınc diye durur onlar.

— Ben bu güne kadar bekledim, dedi Maştan. Borç adamı utandırır yüzlerine vurmuyayım dedim. Verin paramı demeyim dedim. Biri çıkıp da... Ha, biri çıkıp da al bu bizim borcumuz demedi.

— Kimde para varki şu sıra, dedi Hacı.

— Allah varya, dedi Maştan senet sepet olmasa inkâr de edersiniz borcunuzu.

Serder:

— Töbe, dedi. Allah yazdıysa bozsun. Kimsenin kuruşunu istemem. El malında gözü olanın gözü çıksın. Bizi öyle belleme sen. Bize kendi aşımız yeter kimsenin kuruşunda gözümüz yok, bizi öyle belleme.

— Ya nasıl belleyeyim laf ebesi. Ben adamın lafına bakmam, işine bakarım. Ne demiş Namık Kemal (*) «Aynası işdir adamın lâfına bakma». Car car konuşursunuz. Borç ödemeğe geldi mi metelik yok.

— Sen nerelisin ağa, dedi Hacı.

— Buralıyım.

— Köylü müsün?

— Elbette.

— Köylü halini bilirsin öyleyse. Bizim elimizde para bir ay kalır, kalsa kalsa. Onu da borca harca veririz, tamam. Ekin ekip ekin biçmekten, borç alıp borç ödemekten baş kaldırdığımız mı var ki...

— Ne diyorsunuz yani, dedi Maştan. Dilinizin altında ne var?

Yumuşamış gibiydi. Hemen bütün köylü umutlandı bu halinden. .Hasan kalktı, dışarı çıktı. Havadan an-

(*) Anadolu her sözü Namık Kemal söylemiş sanır. Ziya Paşanın «Ayinesi iştir kişinin lâfa bakılmaz» mısraını demek istiyor.

-lamıştı neler olacağını. Mastan'a yalvaracaktı köylü. Bütün gün veryansın ettikleri adama dalkavukluk edeceklerdi.

— Elini ayağını öpelim ağam, diyeceklerdi.

— Sen bir koca ağasın, herkesin babasıdır...

— Etme eyleme, şanına yakışmaz.

— Senden gayri kimimiz var elimizden tutan... Bütün bu sözleri duymak istemezdi Hasan. Ağırına gider, kanına dokunurdu.

— Canım ağa be, dedi biri. Hani mahsul sonunu beklesen yok mu ya. Hani ne dua alırdın ya.

— Of, dedi Maştan. O güne kadar ben ne yaparım yahu.

— Ağa be.

— Gözümüz yok, diye devam etti, başka biri. Sen 10 yıl idare edersin anbardakiyle.

Maştan kaşlarını kaldıra kaldıra:

— Yok, dedi. Vallaha tevatür. Size öyle geliyor. Büyük kapının derdi büyük.

— Yap bir büyüklük daha, dedi Melik Cemal.

Maştan düşünür gibiydi. Belirli bir zaman düşünüyormuş gibi yaptıktan sonra niyetini açıklayacağı belliydi. Kimse ağzını açıp konuşmuyordu. Tam düşünceli çağında Mastan'm aklına kurt düşürmekten korkuyorlardı. Mastan'm soluğan, geniş soluğu duyuluyordu yalnızca. Ocakta kaynayan semaverin sesi bu sese karışıyor tuhaf bir biçimde kahveyi kaplıyordu.

Maştan ilkin geçirdi. Sonra kötü kötü öksürdü. Yere tükürdü:

— Bu sizin işleriniz öldürecek beni, dedi. Dertsiz başımı derde sardım sizinle.

— Sen bilirsin ya.

Öksürüğü kesilmişti, sağ elini sallayıp:

— Hepsine peki, dedi.

32

hacizli toprak

33/3

Köylü neşeyle kıpırdadı. Maştan devam etti:

— Hepsine âlâ, şu Hasan var ya. Ağırına gidiyor. Onun borcunu isterim. İki cihan bir araya gelse bu sözümünden caymam. Babam mezardan çıksa.

— Allah göstermesin, dedi biri. Köylülerin yüzlerinde gezdirdi bakışlarını:

— Geçen ettiğini gördünüz ya, dedi. Karşılık veren olmadı.

— Gören de beni ona borçlu beller vallaha. Musa:

— Bak bu lâfın doğru ağam, dedi ocaktan. Köylüler bir tuhaf baktılar Musa'ya.

Musa ürktü:

— Hani demem ne demek ağa, biliyor musun, biraz ileri gitti ama gene de sen bilirsin ya.

Serder arkasını getirdi:

— Mürüvvetin sonu yoktur. Bırak o fukara da kaldırsın mahsulünü.

Maştan sinirli sinirli doğruldu.

— Töbe, dedi. Büyük sözüme töbe. Anam avradım olsun cayarsam. Benimle cenkleşilmez. Bana Maştan derler Maştan. Benimle cenkleşenin vay haline.

— Sen bilirsin gene, dedi Sarı.

— İte bile ekmek versen elini ısırmaz. İnsan ekmek kapısına kara çalmamalı. Herkes birbirinin yüzüne bakıyordu. Konuşmağa niyetleri yoktu. Mastan'ı kızdırmaktan korkuyorlardı.

— Eh, dedi Mustafa. Başa gelen çekilir.

— Söyleyin ona, dedi Maştan.

— Ne diyelim?

— Maştan dedi ki deyin.

— Ha...

— Alacağımı istiyor deyin.

34

— Hepsini mi?

— Hepsini deyin.

— Olur ağa.

— Akşama kadar beklerim.

— Az, dedi biri.

— Getirirse ne âlâ yoksa çekerim bir çizgi, tamam.

— Akşama bulamaz ya ağa, dedi Mustafa.

— Kendi bilir gayri, dedi Maştan. Benden bu kadar.

— Hiç değilse iki gün desen de...

— Para mı yumurtlayacakmış iki günde.

— Kasabaya gider bulur mulur belki.

— Belki bir veren olur, dedi Sar'osman. Maştan güldü:

— Ülen, dedi. Ülen siz herkesi Maştan mı bellediniz be. Elin itine köpeğine kim metelik koklatır.

Seydali:

— Bilirsin ya, dedi.

— Neyi?

— Hasan'ı seven çoktur kasabada. Eliyle sinek kovalar gibi yaptı:

— Lâf, dedi. Elin meteliksizine kim yüz verir ki!

— İki günden ne çıkar, iki gün müddet vermeyele...

Maştan kesty attı:

— Akşama, dedi. Akşama isterim ben.

Dikildi kalktı. Çıkıp gitti ardından: İki elleri böğürlerinde kalakaldılar kahvedekiler.

Susunluk elem gibi ağır çöktü kahvenin üstüne. Biri ağzını açıp çıt etmiyordu.

Hepsi de düşüncedydi; utanç veren, kaygulu bir susunluktu bu. Ne diyeceklerdi

Hasan'a. «Biz kurtulduk, sen yandın.» Hay Allah kahretsin. Hasan, hepsinin derdine koşan bir

35

can arkadaş, bir yürekli dost. Rezillikti yaptıkları, rezillik ki, rezillik. Öldür allah yapmazdı onların yaptığını; Hasan'ı kendi yerlerine koyup düşünüyorlardı da kahroluyorlardı. Kendi tarlamı kurtardım ya üst-yanı ne olursa olsun, öldür allah demezdi Hasan bunu.

Musa:

— Paçayı kurtardınız hadi gene, dedi. Serder Osman acı acı güldü:

— Kendi götünüzü kurtardınız ya, diye devam etti.

Sarı sinirli:

— Git işine be, dedi. Lâf t... lamaktan başka şey bilmez misin sen?

Musa çekip gitti.

— Hasan'a bu yapılmaz, dedi Serder. İş değil bu bizimki. Karı gibi oyun ettik çocuğa. Yüzüne bile ba-kamam ben onun bu köyde.

Sar'osman:

— Elimizden ne gelir?

Mustafa masanın üstünde duran elini oynattı:

— Elimizden bi şey gelmezmiş, dedi. Çok iş gelir bizim elimizden ya. Bakma kendi başımızdan korktuk.

— Evvelâ can dedik, dedi Serder.

— Hasan öyle etmezdi bize ya! Sar'osman:

— Mastan'ı kızdırsaydık daha mı iyiydi. Bizimkiler de giderdi elden.

Serder düşünceliydi. Kahroluyordu, sinirli sinirli parmaklarını oynatıyor, dudaklarını çiğniyordu.

Bir zaman sonra Hasan geldi. Kapıdan girince,

Mastan'ın oturduğu tarafa baktı, gitmiş olduğunu anladı. Gene de:

— Gitti mi? demekten kendini alamadı.

— Gitti.

— İyi, dedi, sonra sandalyelerden birine oturdu. Sar'osman:

— Hasan, dedi.

Hasan, Sarı'dan tarafa yavaşça çevirdi başını:

— Buyur, dedi.

Gözlerimde sonsuz bir huzur vardı.

— Maştan ne dedi biliyor musun?

— Yok.

Sarı etrafına bakındı:

— Çok yalvardık ama, direndi. Nuh dedi de... Hasan boş boş:

— Ne dedi, dedi.

— Akşama kadar diyor.

— Para mı?

— Hı, dedi Sar'osman. Hem de hepsini, yoksa bir çizgi, diyor.

— İyi demiş, dedi Hasan.

Kahvedekiler donmuş gibiydi. «İyi demiş» demekle. Siz böyle istediniz de der gibiydi. Oysa küf-retse, onları suçlasa kendilerini savunabilirdi. Şöyle oldu böyle oldu da diyebilirdi. Hasan hiç oralı değildi:

- İyi etmiş, diyordu. Serder hafifçe Hasan'a döndü:
- Yeğenim, dedi yeğenim. Lâf dinlemez bir adam bu.
- Aldırma, dedi Hasan. Üzme kendini.
- Çok söyledim ama seni kendine düşman bellemiş bir kere. Büyük yemin etti.
- Akacak kan damarda durmaz, dedi Hasan.

36

37

Biz başından yanlış eyna (*) tuttuk; de gayri kimsenin kabahati yok bu işte.

- Bir çaresine bakılır, dedi Sar'osman.
  - Akşama yıl var daha.
  - Olacağına varıyor be, dedi Hasan. Eninde sonunda başımıza gelecekti.
- Serder Osman bir türlü durulmamıştı:
- Biz, dedi. Biz adam değiliz. Götümüzün korkusundan unuttuk seni, kendi tarlamızın telâşına seni yaktık. Eh dedik bizim tarla kurtulsun da. Biz adam değiliz kardeşim.
  - Evvelâ can elbet, dedi Hasan.
  - Seninle bize göre de mi, dedi Serder. Sen olsan öyle demezdin. Bizim yüreğimiz kavi değilmiş. Ürkekmişiz. Ama boynumuzun borcu yaraya melhem olmak.
  - Tatlı canınızı eziyete sokmayın; bir karıncasından geçmeyen Allah Hasan'ından hiç geçmez. Bir yolunu bulurum elbet.
  - Biz de adam evlâdınız, dedi Serder. Dilimiz tutulduysa, bağlandıysa ölmedik ya. Biz bu parayı buluruz.
  - Biz kuruşunuzu bile almam, dedi Hasan. Mas-tan'dan gelecek belâ korkutmaz beni. Ondan gelen davul zurnayla gelsin.
  - De gidi, diyordu Serder. De gidi. Bunca iyiliğine karşı bunu yaptık ha. Kurbanlık koyun gibi kırdık boynumuzu.
- Hasan lâfın biteviye uzayıp gitmesinden sıkılmıştı, kalktı. O kapıdan çıktıktan sonra iki adam içe-
- (*) Eyna tutmak: Çift sürerken doğru gitmek için hep bir şeyi ölçü alırlar, meselâ bir ağaçtan bir ağaca gibi. Buna eyna tutmak derler.
- ri girdi. Elleri çantalı, biri kahverengili, bir lacivertli iki adam.
- Hacizciler, dedi Sar'osman.
  - De anasını, dedi Mustafa. Ne çabuk da geldiler be.
- . Buyur ettiler. Kasabadan atlarla gelmişler. Mas-tan'ın atlarıyla.
- Nerede buluruz onu, dediler.
  - Gelir şimdilerde, dedi Mustafa. Serder:
  - İş değil bu sizinki, dedi. İşiniz gücünüz mazlum ahi almak. Elin hayını küp dolduruyor siz ilenç alıyorsunuz.
  - Kader, dedi adamların kahverengilisi.

— Emir kuluyuz biz, dedi. Tut tut, sat sat.
— Bugün bir tarla haczedeceksiniz burada. Ama işin altında yatanı bilseniz yüreğiniz kan ağlar. Memurluğunuza tövbe edersiniz vailaha.
— Ekmek dalgası be hemşerim, dedi adam. Bana kalsa kimsenin kılına dokunmam. Ama zengin milleti zaten merhametsiz.
— Hah, dedi Sar'osman. Babanın canına rahmet. Ne demişler çok laf yalansız, çok para haramsız olmaz.
Serder, adamlarla ahbablığı çabucak ilerletmişti. Dereden tepeden eterken, lafı evirip çevirip Hasan'ın işine getiriyordu. Ama bir türlü dilinin altındaki baklayı çıkarmıyordu. Sonunda.
— Siz, dedi. Şimdi gitseniz de iki gün sonra gelseniz.
— Çocuk oyuncağı mı bu, dedi adam.
— Benim dediğim bir insanlık. Elinizde olsa da yapsanız, dünya kadar sevabı var vailaha.

38

39

— Biz de biliyoruz...
— E, dedi Serder. Biliyorsunuz da ne demeye mırın kırın ediyorsunuz daha?..
— Kanun, dedi adam. Kanun ver memlekette.
— Bakındı sen, dedi Serder. Biz bilmez değiliz bu işleri. Benim amcam var Ankara'da, Müdür. Hem de o herbişeyleri bilen müdürlerden ha. Kasketi çıkarmadan girilmez yanına, senin anlayacağın öylesi müdür işte. O bana derdi ki «kitabına uydururuz.»
— Onun da yolu var. Müdür olacaksın. Yoksa tutarlar kuyruğundan.
— Demek kitabına uydurmak için.
— Müdür falan olmak lâzım. Bırakmıyorlar biz de uyduralım kitabına.
— Eh, dedi Serder. Benden söylemek. Allah basiretini bağlasın. Benden günah gitti. Artık tapuda «Garben Çıkrıkçı deresi, şarken Hacı Molla tarlası, şimalen cebel, cenuben Ahlatlı -İkiarmutlu yolu» diye kayıtlı tarla Hasan'ın elinden Mastan'a geçebilirdi.

Köylü elele verdi, üçten beşten ne çıkarsa topladı bir etti üçübeşi. Mastan'ın alacağını yarısını karşılayacak kadar para topladılar. Hasan'a götürüp «al, dediler, tamamını denkleştiremedik ya, hiç değilse yarısını toparladık, al da kapat Mastan'ın ağzını.» Hasan inatçıydı, Nuh diyor peygamber demiyordu.

Yalvar yakar oldu bütün köy, sonunda kandırdılar Hasan'ı. Hasan köylünün toplayıp kendisine verdiği parayı Mastana götürdü. Borcunun geri kalanını mahsulden sonra ödeyecekti.

«Ağanın Haczi» elini çekmişti Karaahmetli'den. Karaahmetli'ye yeniden huzur geldi.

40

-• Karaahmetli'ye yakın bağevlerine bakarsınız ışıklar yanar hiç umulmadık gecelerde.

Hemen her hafta bağevlerinden birine kısık, sönük bir fener ışığı gelir. Çoğu zaman gece yarılarna kadar, bazan sabaha kadar yanar o ışık...

Bağevleri Kasabada oturanlarıdır. Yaz ayları gelip üzüme alaca düştü mü bağlara göçerler. Ama, üzüme alaca düşmemiştir. Alaca bir tarafa taneler mercimek kadar var yoktu. Bu yüzden bağevlerinden gelen ışıklar bir cümbüş habercisidir. Çokluk delikanlılar dördü beşi bir araya gelip eğlenirler.

Karaahmetliler bu fırsatı kaçırmaz. Bağevleri-nin yakınına kadar sokulup çalınan şarkıları dinlerler, eğlenirler.

Gecenin ilerlemiş bir saatmda bağevlerinden birinde bir ateş yandı. Hiç de o sazlı sözlü eğlence ışıklarına benzemiyordu. İlk Saltık görmüştü. Ötekilere de haber verdi.

— Cümbüş var yine.

— Nerden bildin?

— Baksana ışık yanmış.

— Hadi be, dedi Ömer. Çoban ateşi o.

— Bir gitsek fena olmaz.

— Ulan bir fener bile getirmemişler be.

— Gezmiş olurduk, dedi Saltık. Hımbılımız çıktı be.

Sonunda Hasan'ı, Mustafa'yı, Ömer'i, Serder'i, Sar'osman'ı kandırdı. Işık gelen bağa doğru yola çıktılar.

— Bakarsın oyuncu kan da getirmişlerdir ha, diyordu Saltık.

— Daha da nesi. dedi Hasan. Bekçi bunlar be, bağ bekçisi.

41

Epey yol yürüdüler. Sonunda bağın çitlerine geldiler. Artık dikkatli olmak gerekirdi. Efe Kâzım bu yüzden gitmişti. Böyle bir gecede köpek niyetine vurmuşlardı.

Ses çıkarmamağa çalışıyorlardı. Hiçbiri ağzını açıp bir tek lâf etmiyordu. Yavaş yavaş yaklaştılar. Gördükleri ışık küçük bir harım ateşiydi. Diken yaprakları tuhaf çıtırtılarla yanıyordu. Ateşin alaca karanlığında iki karaltı görünüyordu. Hemen ateşin yanına oturmuşlar. Hiç kıpırdamıyorlardı.

Daha da yaklaştılar. Mustafa:

— Biri kadın be, dedi duyulur duyulmaz. Merakları büsbütün artmıştı. Daha yakına sokulmak istiyorlardı. Hasan engel oldu.

— Hiç kasabalıya benzemiyorlar, dedi Serder.

— Köylü bunlar.

Kız erkekten uzak oturmuştu. İkisinin de gözleri ateşteydi. Oğlan tüysüz birşeydi. Ama gözleri çakmak çakmaktı. Uzaktan seçiliyordu parıltısı gözlerinin.

— Bir iş var bunda ya, dedi Mustafa. Sarı:

— Konuşalım onlarla, dedi. Soralım bakalım ne arıyorlar burda.

— Olmaz, dedi Hasan.

Hasan'ı dinleyen olmadı. Bir kere akıllarına gidip konuşmak düşmüştü. Ateşin yandığı yere doğru yürüdüler. Oğlan geldiklerini görünce doğruldu. Elinde bir sopa vardı. Sar'osman:

— Merhaba, dedi. Ateşi gördük de geçerken. Bizden zarar gelmez, boşuna huylanma.

Delikanlı elinden sopayı atmağa niyetli görünmüyordu. Öylece dikilmiş duruyordu. Sar'osman biraz daha sokuldu.

42

. — Kötü bir niyetimiz yok, dedi. Bir faydamız olur mu diye geldik.

Oğlan, kararsızdı. Güvenmekle güvenmemek arasında bocalıyordu. Elindeki sopayı sıkıca kavramıştı. Kız ateşin başında ufalmış, büzülüp kalmıştı. Korkmuş, utanmış bir hâli vardı. Gözlerini kocaman kocaman açmış gelenleri inceliyordu. Serder:

— Karın mı, dedi, oturan kızını gösterdi. Delikanlı karşılık vermedi. Sorudan alınmışa,

kötü bir anlam çıkarmışa benziyordu.

— Bir gören olsa başınız derde girer ha, dedi Sarı. Sıddığın bağı bu. Böyle ters adam gelmemiştir cihana. Malın gözü.

— Yemedik ya, dedi oğlan.

Kız köşesine daha da büzülmüş, başını önüne iğmişti.

— Onu demedim be kardeşim, dedi Sarı.

— İki gün oturmaıyla ne olmuş ki?

— Böylesini görmemişindir canım, diyordu Sarı. Her işin altından bir mızıltı çıkarıyor. Kızıyla kavga eder bulsa.

Hasan ileriye, ateşin uzağına oturdu. Cğlan ona baktı. Korkusu ürkekliği kalmamıştı artık. Kıza döndü:

— Haydi, dedi. Sen gir içerde otur.

Kız, o karanlıkta kocaman kocaman görünen gözlerini daha da açtı, boş boş baktı.

Kalkıp bağıne doğru yürüdü. İçeri girdi.

Oğlan yere oturdu:

— Oturun hele, dedi. Oturun da konuşalım. Hepsi bu sözü beklermiş gibi çöktüler.

— Eh, dedi Serder. Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa.

43

— Yabancıydın sen, dedi Sarı.

— Dımbazlardanı, dedi oğlan.

Ateşin yakınına oturunca, yüzü daha iyi meydana çıkmıştı. 25 yaşlarında var yoktu.

Pembe beyaz, siyah saçlıydı. Zayıftı. Kemikliydi yüzü.

— Askerden yeni geldim de, dedi gözleri ayak-larındaki asker fotinlerine takıldı.

Bunları bile vermedim daha.

Hasan güldü:

— İnzibat mıyız biz, dedi. Bize ne rozveltten. Oğlan da güldü. Gülünce değişiyor, güzelleşiyor.

— Alışmışsınız da, dedi. O benim yavuklumdu. Mustafa:

— Kaçırдың galiba, dedi.

— Başkasına vereceklerdi, dedi. Onun da gönlü bende, kaçtık işte.

Ömer elini şaklatıp:

— İki gönül bir olunca samanlık seyran yeri, dedi.

— Yaşı ufak, dedi oğlan. Yoksa buralara gelir miydik. Tutup mutmasınнар diye geldik.

— Mazarat ha, dedi Ömer. Yaş işi mazarat vallahi, adamı tıklarlar dama.

— Onun gönlüyle olduktan sonra kime ne.

— Kanun öyle be kardeşim. İş anasına babasına kalır. İh dediler mi paçayı kurtaramazsın.

— İki gün oldu daha, dedi adam. İki gündür buradayız hep.

— Ateşi bugün gördük biz, dedi Sarı.

— Dün yakmadıktı, dedi oğlan. Bir zaman sustu:

— Açlıktan üşüdük bu gece de, yakmak zorunda kaldık.

44

-Hasan sigara paketini çıkardı oğlana uzattı. Kepar gibi aldı, yanan ateşe yaklaşp sigarasını ateşledi. Ardından aklına yeni gelmiş gibi:

— Sağol, dedi.

— Sen de sağol, diye karşılık verdi Hasan. Sonra-elindeki paketi oğlanın dizinin dibine koydu.

Hasan:

— Size ekmek mekmek getirelim, dedi. Açsınız madem.

Mustafa'yla Ömer ayaklandılar:

— Biz getiririz.

— İyi olur, dedi Hasan. Çokça getirin de yarına kalsın.

— Zahmet etmeyin siz, diyordu delikanlı. Yarına gideriz nasıl olsa hep burada kalıcı değiliz.

— Hele bir kaç gün geçsin, dedi Hasan. Gitmesi kolay.

Delikanlı Hasan'a baktı:

— Gören mören olur da. Hasan:

— Gündüz içerde oturursunuz. Kimse gelmez buralara. Geceleri, hava iyice kararınca çıkarsınız dışarı. Biz gelir yoklarız sık sık. Bir şey gerekirse diye.

— Size zahmet olur. Ateşi dürtükledil:

— İnsan insana lâzım, dedi Hasan. Bakarsın bir gün bizim başımıza da bir iş gelir. Sana koşarız o zaman.

-- Başımlla beraber kardaşlık, dedi oğlan. Allah gcs+ermesin ya, başımlla beraber.

Kız kapının eşiğine oturmuş onları dinliyordu. Karanlıkta yüzü görünmüyordu.

Yalnız o kocaman

45

ışıl, ışıl gözleri çok iyi seçiliyordu. Hep bir noktaya dikmiş gözlerini öylece duruyordu kız.

— Bak, dedi Serder. Kulağına küpe olsun. Önüne gelene güvenme. Dünyanın yüz türlü hâli var.

— Bilmez miyim.

Artık kırk yıllık ahbap gibiydiler. Aralarında o eski ürküntü, konuşmalarda o burukluk kalmamıştı. Sanki her akşam berabermiş gibi konuşuyorlardı. Delikanlı ilerisinde duran kalın bir sopayı aldı:

— Ondan kestim bunu ya, dedi. Bir gelen me-*en olursa diye.

— İyi etmişsin, dedi Sar'osman.

Delikanlı elindeki sopayla yanan ateşi karıştırdı.

— Sizi görünce yüreğim ağzıma geldi. Baktım dört beş kişisiniz. Bir sopa ne yapar dört beş adama. Birer kere vursam kırılır. Bereket helâl süt em-mişsiniz de.

Serder:

— Bu gidende soysuz adam pek yoktur ya, dedi. Gene de güven olmaz. En iyisi uyanık olmak. Uyanık oldun mu korkma.

Birer «yeşil kurbağa» daha yaktılar. Kimse konuşmadı bir zaman. Söylenecek söz yoktu. Hasan kızı gördü, büzülmüştü. Serin bir rüzgâr çıkmıştı. Bir de açlık binince üstüne.

— Üşüyor o, dedi delikanlıya. Dünya ahret bacımız olsun. Gelsin ateşin yanına.

— Hatçe, dedi delikanlı. Gel gel.

Kız yerinden kıpırdamadı. Adam ikiledi:

— Korkma be, dedi. Gel işte yabancı mı bunlar.

Kız karşılık vermedi, usulca kalktı, halsiz adımlarla ateşe doğru ilerledi. Uzağa oturdu.

— Yorulmuşsunuz ha, dedi Serder.

— Bütün gece yürüdük, dedi oğlan. Yatsı ezanından kuşluğa kadar. Hep dağlardan dağlardan geldik.

— Hiç yiyeceğiniz yok muydu?

— Aklımıza gelmedi, dedi. Önüne baktı, utanmıştı.

Serder Osman ağız dolusu güldü:

— Gelmez, dedi. Gönül işi, adamın başında akıl kor mu?

Hepsi güldüler. Kız ateşe biraz daha sokuldu.

— Gençlikte olur, dedi Sar'osman. Allahtan buraya düşmüşsünüz de.

Kız iyice üşüyor olmalıydı. Gittikçe ateşe sokuluyordu. Hasan kıza baktı.

— Nassın bacı, dedi. İyi misin? Kız başını önüne iğdi.

— Utanır, dedi oğlan. Utanır da.

— Ha yahu yeğenim, dedi Serder. Senin adın ne, Allah'ın seversen; bağışla adını hele.

— Hüseyin, dedi oğlan, Hüseyin.

Tam o sırada Mustafa'yla Ömer geldiler. Bu kucak öteberi getirmişlerdi. Hepsini ateşin yakınına bıraktılar.

Hasan kalktı:

— Gidelim biz, dedi. Ötekiler de kalktılar. Hasan:

•— Uğrarsız biz gene, dedi. Korkmayın. Sar'osman:

— Ha bak, dedi. Akrep makrep vardır burada, mukayyet ol ha.

Onlar uzaklaşırken kız yiyeceklere iyice sokuldu. Taze yufkalardan birini Hüseyine uzattı. Büyük bir iştahla yemeğe başladılar.

Ertesi gece Hasan'la Sar'osman peynir, yufka, tütün alıp bağa gittiler. Yatsı okundu okunacaktı. Eve yaklaştıkları zaman duraladılar. Sesler geliyordu, tanıdık sesler. Durup dinlediler. Bu Hüseyin'in sesi değildi. Hasan hızlandı.

— Bir işler oluyor ya, dedi. Hayırlısı.

Sar'osman karşılık vermedi. Büsbütün hızlandılar. Biraz sonra eve iyice yaklaşmışlardı. Ateş gene bir gün evvelki yerinde yakılmıştı. Ama ateşin etrafında başkaları vardı. İki adam, iri yarı, çam yarması gibi adam. Kızla Hüseyin ortalıkta görünmüyordu. Adamlar görününce yavaşladılar. Onlar da ayak seslerini duymuşlardı. Biri:

— Kim o? dedi.

Sesin kime ait olduğunu anlamıştı Hasan. Ha-ci'nın, Kasap Hacı'nındı bu ses. Mastan'ın adamının.

— Biziz, dedi Hasan.

— Adın ne lan, dedi Kasap Hacı.

— Sar'osman, Sarosman'la Hasan.

— Hele hele, gelin bakalım. Ateşin başına yaklaştılar.

— Hayrola, dedi Hasan. Gecenin bu vaktinde buralarda işiniz ne?

— Eh, dedi Kasap, sizin ne işiniz vardı.

— Ateş gördük de, dedi Sarı. Serder oğluna yiyecek götürüyorduk. Ateşi görünce meraklandık.

— Meraklanmaya değmezmiş değil mi, dedi Hacı. Hadin gidin işinize.

Bu sırada bağevinden Hüseyin'in sesi duyuldu:

— Hoş geldiniz.

Hacı hışımla Hasan'dan tarafa döndü:

— Masal okudunuz bana ha, dedi. Buz gib! haberiniz vardı.

48

"Onların geldiğini gören delikanlı kapıyı açıp dışarı çıkmıştı.

— Eşkiya mı be bunlar, dedi. Üstüme saldırdılar.

Hasan:

— Siz doğru yolunuza gitseniz ya, dedi Hacı'ya dönüp:

— Sana ne be, dedi Hacı.

— Adamın başını derde sokar bu işler.

— Siz cansınız da, dedi Hacı. Biz patlıcan mıyız? Herkese şapur şapur da bize yarabbi şükür mü?

— Edepsizlik etme de, dedi Hasan. Bilmeden iftira etme elâleme.

Hacı pabucunun ucuyla ateşe bir çalı fırlattı:

— Ağaya borcunu ödemezsin. Gelir âlemin bağına karı kapatırsınız üstelik.

Hasan elindekileri bıraktı.

— Biz mi, dedi. Biz mi karı kapattık. Hacı kötü kötü güldü:

— Yok ben... İşte marifetiniz be, ortada.

— Ağzını topla, dedi Hasan. Yavuklu onlar. Hacı hiç oralı olmadan:

— Üçünüzün de mi yavuklusu ki, dedi. Hüseyin yumrukları sıkı 11 yaklaştı Hacı'ya-

— Doğru konuş, dedi. Sar'osman araya girdi.

— Hakçası erkeklik değil bu, dedi. Bu adam o kızın yavuklusu. Kaçmışlar. İnsanlıksa yardım et. Eh elinden gelmezse iyilik etmek koy yollarına gitsinler.

— Ben masal dinlemem.

Hacı'nın yanındaki hiç konuşmuyordu. Hasan sinirlenmişti, titriyordu; eli ayağı dolaşıyordu; edecek lâf bulamıyordu.

hacizli toprak

49/4

— Gidin işinize be, dedi. Bizim köyün şanı var. Allahın garibine el uzatan, dil uzatan olmamıştı bizim köyde. Gidin işinize be.

Hacı'nın yanındaki güldü:

— Muhtar mısın lan, dedi. Sana ne, keyfimin kâhyası mısın?

— Doğru yoluna giden adamdan ne istersiniz be. Ha, Allahın garibinden ne istersiniz?

— Allahın garibiymiş, dedi adam. Doğru yoluna gidenmiş. Hadi be hiç mi doğru yol görmedik yani. Yanında da bir karı.

— Sana ne kızdan. Bacın mı senin yoksa karın mı?

— Öğreneceğiz, dedi Hacı. Bakarsın odalığımı çıkar ha!

Hüseyin Hacı'ya doğru atıldı. Sar'osmanla Hasan araya girdiler. Hacı:

— Efelenme be, dedi. Çok gördük senin gibisini biz.

Hasan:

— Ağanıza giderim bakın, dedi. Basın gidin.

— Selâm söyle, dedi Hacı. Selâm söylemezsen hatırım kalır.

Hasan Osman'a baktı.

— Mukayyet ol bunlara, dedi. Ben Mastanoğlu-na haber vereyim.

— Jandarmayı da beraber getir de, dedi Hacı. Anlayalım bakalım, neciymiş bunlar.

Hasan bir an durakladı. Hüseyin'le Hatice için. Durumu nasıl idare edecekti.

Ok yaydan çıkmıştı, yürüdü. Kızla oğlanın başına bir iş gelir mi diye düşünüyordu.

Ama jandar-

50

malar duyana kadar onları kaçırdı. Başka yere giderlerdi. Karanlıkta ayağı çalı çırpıya takılıyordu.

Osman'ı yollasaydım diye düşündü; ben beklerdim. Baş edemez onlarla Sarı.

Yürümesine ara vermiyordu. Köyün yakınına gelmişti. Mastan'ın evi hemen oradaydı. Yaklaştı. Kapının önüne gelince duraladı. Ne diyecekti. Nasıl anlatacağı olanları. Farkına varmaksızın kapıya vurdu. Hızlı vurmıştu elleri acıdı.

— Kim o, dedi içerden bir ses, bir kadın sesi.

— Benim, dedi Hasan. Maştan evde mi?

— Yok, dedi ses. Babam evde değil.

— Nerde ki?

— Gelmedi daha, bilmem.

— Şu sizin Hacı var ya, dedi Hasan. Arkasını getiremedi. Karşısında Maştan olsaydı kolaydı. Ama kızı vardı. Önündeki kalın kapının ardından onu dinleyen bir kızdı eninde sonunda. Böyle şeyler kıza nasıl söylenirdi.

— Ne olmuş Hacı'ya?

— Bağevlerinde, dedi Hasan. Bağevlerinde. İçerden kızın kapıya yaklaştığını belli eden sesler geliyordu. Kapıya doğru büyüyen ayak seslen.

— Ne yapmış bağevlerinde.

Ses iyice yakındaydı. Hasan çekingenliği bıraktı.

— Yakın köylerden, delikanlının biri... Bir kız kaçırmış... Sıddığın bağında Hacı görmüş onları... Başlarına belâ olmuş... Onu diyecektim...

— Allah belâsını versin, dedi kız. Yavaş yavaş kapıyı açtı. Elinde bir fener vardı. Hasan kızını bir iki görmüştü. Uzaktan, yolda molda. Ama hiç böyle burnunun ucuna kadar girmemişti. «Güzelmiş de» dedi içinden.

51

Kız da Hasan'a bakıyordu:

— Babam da gelmedi ki, dedi.

Kızın hemen omuz başında anası görünüyordu.

— Dedim ben, dedi. Dedim ben. Bu Hacı meymenetsizin biri. Yol ver gitsin diye. Gözlerinde meymenet yok. Muhtara gidecekti bizimki. Akşam öyle dediydi.

Hasan duraladı, kadın:

— Bir de oraya baksanız, dedi.

— Bana inanmaz, dedi Hasan. Geçen gün atıştık kahvede. İnanmaz şimdi.

Arkadan bağevlerinden taraftan ayak sesleri geliyordu. Karanlıkta Hacı'nın sesi:

— Ne o abla, dedi. Bir şey mi var?

— Hah, dedi. Vazgeçmişler demek. Hacı iyice sokulmuştu. Hasan'a baktı:

— Ne o, dedi. Sokak süprütüsünü mü korumağa kalkıyorsun yoksa!

— Sen lafını bilsene be, dedi Hasan. Hacı, Zübeyde hanıma döndü:

— Elâlemin bağına karı kapatırlar, bir de namus numarası yaparlar, dedi.

Hasan, Hacı'ya döndü:

— Sen bana baksana, dedi. Bizim hamurumuzda hile yok. Dünya ahret bacım olsun. Elin garibine yardım etmek sevaptır.

— Öyle olmasa bile, dedi kadın. Ne işiniz var orada.

Hacı şaşırды, böyle ters bir tavır beklemiyordu:

— Hiç be abla, dedi. Geziyorduk da. Mastan'ın kızı:

— Ortalığı velveleye vermekten başka işiniz yok, dedi. Hasan'a döndü sonra.

Babam gelir şimdi,

52

dedi. Girin bir kahvemizi için. Hem ona da anlatırsınız olanları.

— Yok, dedi Hasan. Osman beni bekliyor. Sar'-osman var ya.

Zübeyde hanım:

— Ayıp olur, dedi. Buraya kadar gelmişsiniz. Bey de gelir şimdi.

Hasan açık kapıdan girdi. Kadın, Hacı'nın yanında dikilen adama:

— İsmail, dedi. Bey muhtara gittiydi, hadi söyle de gelsin.

İsmail dediği köyün içine doğru yürüdü; ötekiler hepsi birden eve girdiler. Kız

Hasan'a yer gösterdi. Hasan ilişti. Kendisine gösterilen yere gönül rahatı ile oturamıyordu. Bir tuhaf eziklik duyuyordu içinde.

— Aliye, dedi. Hadi bir kahve yap.

Hasan kızın adını o zaman öğrenmişti. Kız kahve yapmak üzere çıktı. Kadın Hasan'ı inceliyordu.

— Siz kimlersiniz, dedi. Benim dedem de buralıydı.

— Karaahmet'lerdenim, dedi Hasan, sesinde öğünç vardı. Halil ağanın oğluyum.

— Rahmetli, dedi kadın. Bizimkiyle pek geçi-nemezlerdi ya, methini duyardım hep. Allah rahmet eylesin.

— Sağolun, dedi Hasan. Sağolun.

— Anan sağ mı?

— Elhamdülillah, dedi Hasan. Sağ sağ olmaya ama hastalıklı fukara.

— Nesi var?

— Dermansız. İşe eli yetmiyor. Evin içinde de yalnız, tek başına.

Kadın:

53

— Seni evermedi mi? dedi.

— Nerde, dedi Hasan evlenmeye para gerek.

— Eh o da olur.

— İnşallah.

Aliye içeri girdi. Hapishane işi resimli bir camlı tepside kahve getiriyordu. Hasan'a doğru yürüdü:

— Buyurun, dedi.

Hasan fincanlardan birini aldı. Kapının açıldığı duyuldu o sıra.

— Baban geldi, dedi kadın.

Hasan elinde olmaksızın doğruldu. Kız onun kalktığını görünce:

— Otursanıza, dedi.

Köy kızlarına benzemiyordu. Hasan içinden «Kasabada yetişmenin hâli başka» dedi.

Yerine oturdu. Köy kızları ürkek olurdu. Yaban olurdu. Konuşmağa nazlanırlardı.

Maştan girdi içeri. Hasan'ı görünce tuhaf oldu. Soran gözlerle etrafa bakındı:

— Hayrola.

— Seninkiler, dedi kadın. İş karıştırmışlar gene.

Maştan Hasan'a baktı.

— Kavga mı?

— Yok, dedi Hasan. Kavga mavga değil.

— Aldırma öyleyse.

— Elâlemin namusuylan uğraşıyorlarmış, dedi Zübeyde hanım.

— Ne dedin, dedi Maştan. Ne dedin.

— Garibin biri, dedi Hasan. Arkasını Zübeyde hanım tamamladı.

— Öteki köylerden biri, bir kız kaçırmış da. Bağ-evlerine saklanmışlar. Seninkiler de tebelleş olmuş başlarına.

54

, — Eh, dedi Maştan. Ne olacak işte, kopuk takımı.

— Kulaklarını bir büksen fena olmaz. Maştan Hasan'a döndü:

— E. dedi. Sen ne arardın orada?

Hasan kötü bir durumda yakalanmış gibi oldu. Sıkıldı. Tutuldu karşılık veremedi.

— Hiç, dedi neden sonra. Ateş gördüydük geçen gün, eğlence meğlence diye gittik. Baktık iki fukara. Aç biilâç. Öteberi alıp götürdük. Bu akşam da bir yoklayalım dediydik. Bu iş oldu.

Maştan, bilgiç bilgiç:

— İyi etmemişsiniz ha, dedi. Başınız derde girer sonra.

— Bize ne, dedi Hasan. Bir yardım bizimkisi.

— Öyle demezler, dedi Maştan. Neyse olmaş olan artık.

Hasan gözleriyle elindeki boş kahve fincanını koyacak yer arıyordu. Aliye bunu farketti. Fırlayıp aldı fincanı:

— Afiyet olsun.

Hasan ne demek gerektiğini düşündü. Bir karşılık bulamadı. Sonunda sıkılmış gibi kalktı:

— Eh, dedi. Ben gideyim. Maştan:

— Otur hele, dedi. Bakma atışıyoruz araya ya, severim seni. *

Hasan karşılık vermedi, bir zaman daha oturdu, yeniden davrandı gitmeğe.

— Gene gel, dedi Maştan. Konuşuruz.

Hasan işin böyle kapanmasına seviniyordu. Kızın bağda olduğunu Mastan'ın evindekilerle Hacı'dan

55

başka bilen duyan olmamıştı. Oğlanla kız bağevin-deydiler daha. Arada bir gidip yokluyordu onları. Artık sataşan da olmuyordu; gönülleri rahattı.

Ama Hasan'ın sevinci kursağında kaldı. Birkaç gün sonra iki jandarmayla bir uzatmalı geldiler. Doğru muhtara gittiler. Hallerinden ne aradıklarını iyice bildikleri belliydi. Uzatmalı:

— Dımbazlardan biri kız kaldırmış, dedi. Sıd-dığın bağına gideceğiz.

Muhtar şaşırıldı. Kasabadan gelen jandarma muhtarın bile bilmediği bir şeyi biliyordu.

— Fesuphanallah, dedi. Cinler mi söyledi sana.

— Eh, dedi uzatmalı. Kaç yıldır bu işlerdeyiz biz. Uzatmalı, kolundaki terfileri ceketinin yeniyle sildi.

Kolundaki onbaşı terfiinin altında beş tane kırmızı şerit vardı.

Muhtar baktı baş eğmekten başka çıkar yol yok:

— Gidelim hele, dedi.

Jandarmalar muhtarın peşisıra yola düştüler. Sekiyordu muhtar, bir yandan da anlaşılmaz sözler pa-tırdıyordu.

— Kıçından uydurdu biri bunu ya, diyordu. Bur-da bir iş olsun da ben duymayayım. Yahu çavuş efendi kim söyledi bunu size.

— Kuşlar, dedi onbaşı. Kuşlar söyledi köy kaymakamı.

Muhtarın konuşması iyice yavaşlamıştı, sinek vızıldar gibi.

— Tövbe bir bokluk var bu işte, bir bit yeniği var ya mevlâm hayra tebdiletsin.

Muhtarın ardısıra jandarmalar, jandarmaların ardısıra köylüler gidiyordu.

Ne olup bittiğini bilmiyordu kimse:

56

— Bir vukuat olmuş anlaşılan, diyorlardı.

— Muhtar, dedi biri. Muhtar ne olmuş gene? Yere tükürdü muhtar:

— Ananın dini, dedi. Ne bileyim ben, çavuşa sor çavuşa.

Köylüler aynı soruyu jandarmaya sormaya yanaşmadılar. Kem küm edip önlerine baktılar.

Sıddığın bağına vardılar sonunda. Muhtar neşe-lenmişti, ne de olsa olup biteni anlayacaktı. İçinden «bu jandarmaların bildiği yanlış ya» diyordu. Bir bozulacaklardı ki.

Onbaşı emir verdi, jandarmalar tüfek çıkardılar.

Onbaşı:

— Tüfek doldur, dedi.

Mekanizmaları açıp kapadılar. Sonra harbe gidermiş gibi bağevine doğru yürüdüler. Onbaşı:

— Hey, Hüseyin, dedi. Karşılık veren olmadı.

Onbaşı daha sert bir sesle bağırdı:

— Teslim ol. Gene ses çıkmadı.

— Biliyoruz ordasın, dedi onbaşı. Karşı geleyim deme ha.

Hiç bir kıpırdanma yoktu bağevinde. Jandarmalar birkaç adım daha ilerlediler.

Onbaşı yeniden, yumuşak bir sesle:

— Teslim ol Hüseyin, dedi. Yoksa paçanı kurtaramazsın.

Kapı aralandı. Jandarmalar hemen silâhları doğrulttular. Hüseyin dışarı çıktı.

Arkasından kız görüldü. Ellerinde tabanca olmadığını gören onbaşı üstlerine doğru yürüdü. Elinde bir kelepçe vardı. Hüseyin'in bileklerine taktı.

57

— Haydi bakalım, dedi. Düş önüme.

Biraz evvelki uysallığından, yumuşaklığından eser kalmamıştı. Muhtara döndü:

— Eh, dedi. Bu iş bitti. Sıra Hasan'da şimdi. Muhtar şaşkın şaşkın:

— Hayda, dedi. O da nerden bulaştı bu işe? Onbaşı başını iki yana salladı.

— Ne sandındı, dedi. Bunları saklayan o. Muhtar yeniden bir «Fesuphanallah» çekti.

Oğlan:

— Onun suçu ne ki, dedi. Kızı kaçırın benim. Onbaşı çocuğu yakasından tutup siikti:

— Hâkim m'oldun başımıza? O kadar bilsen «rüş-de ermemiş» kızı kaçırmazdın. Ya rüşde ermemiş kız bu.

— Muradına ermiş amma, dedi muhtar.

Hasan şaşırıp kaldı, jandarmaları görünce. Aklından yüz türlü şey geçti. Kim haber vermiş olabilir diye düşündü, Mastan'dan başka kuşkulanacak kimse yoktu ortada.

— Onun işi, dedi kendi kendine. Yılana güven olur mu?

Ellerini onbaşıya uzattı. Onbaşı ellerini iple bağladı Hasan'ın.

Köylü toplanmıştı. Serder, Sar'osman, Mustafa, Ömer, Melik, Saltık, Güdük, Edello hepsi gelmişlerdi.

Serder Osman küfredip duruyordu:

— Vay namusuna, diyordu. Bak sen şu rezilliğe. Alışılmamış bir çalımla baktı onbaşı çevresine.

— Biz gidelim, dedi sonra iki jandarmalık ordusuna «İleri».

Köyün dışına doğru yürüdüler.

İKİNCİ BÖLÜM

58

Efendi efendi, Şakir efendi. İfadeni yanlış dedin efendi.

Halk Türküsü

1.

KASABA hapishanesi hükümet konağının hemen yanındaydı. Etrafı tel örgülerle çevrilmiş geniş bir avlunun ortasında, upuzun bir beton bina. Üstünde «Doldur, boşalt» yazılı tabelânın asılı olduğu çınar ağacından başlardı hapishane. Ziyaretçiler o çınarın ilerisinde oturup beklerlerdi.

O gün gene ziyaret günlerinden biriydi. Böyle günlerde hapishane hem sevinçli, hem üzüntülüdür. Arayanı soranı olan ilkten sevinir. Ama çok çok bir saat konuştururlar insanı. Sonra acı yalnızlık, mahzunluk, çaresizlik çöker üstlerine.

Arayıp soranı olmayanlarsa ötekilerin sevincine bakıp dertlenirler.

Hasan'la, Hüseyin karşılıklı oturmuş, sarma sigaralarını içiyorlardı. Gelene gidene aldırış ettikleri yoktu. Hüseyin:

61

— Seni de yaktım, diyordu. İyilik edeyim derken başını derde soktun.

— Aldırma, dedi Hasan. Olacağına bak.

Mahkûmların bağırip çağırmasından, türkü söylemesinden zor duyuyorlardı birbirlerini. Hasan elini gürültü çıkaranlardan tarafa salladı.

— Amma zırlıyorlar ha, dedi.

Gardiyan avlunun ortasına dikilmişti. Birini çağıracaktı. Ziyaretçisi gelenlerden birini. Umudu olanlar, bir geleceği olanlar sustular. Ama ötekilerin «carcarı» durmuyordu. Gardiyan:

— Gürro Oğuz...

Kürdoğlu köşeye bir yere oturmuştu kovayı ters çevirip. Uzaktan ta Diyarbakır Cezaevinden gelmişti bir hafta önce. Sürgündü, kimi kimsesi yoktu buralarda. Adı söylenince şaşırıp, inanmaz inanmaz bakındı sağa sola. Sonra gerçekten kendisinin çağrıldığına aklı yattı. Bir lahavle ç* >kti başını sallayıp.

— Hüde razı bike, dedi duyulur duyulmaz bir sesle (*)

Hasan:

— Eh, dedi. Gözün aydın gene hadi.

Gürro:

— Hüde razı bike, dedi yürüdü.

Hasan içinden kuruyordu bazı şeyleri. Geleli bir hafta olmuştu. Nereye varacaktı işin sonu. Başına bir iş açacaklarmış gibi geliyordu ona. Başına iş açılmasına eyvallah

ettiği yoktu. Derdi harmandı, ekindi. Ekini biçecek kimsesi yoktu. Tınaza çekmeğe, harman döğmeye, savurmağa kim koşardı. Bir fukara anacığı vardı. Onun da kendisine faydası

(*) Hüde razı bike: Allah razı olsun (Kürtçe).

62

yok, dedi içinden. İşi altüst olur, ocağı küllenirdi. Tarlada çürür kalırdı sap. Elleyen olmadıktan sonra.

«Sar'osman, Serder, Saltık bakarlar,» dedi içinden. «Bunca arkadaşlığımız var. Böyle bir günde bell'olur dostluk» diye düşündü.

Ferahladı. Sapın çürümesine, emeklerinin havaya uçup gitmesine razı olmazlardı. Buna iyice inanıyordu şimdi. Anası geldi aklına. Zavallı kadın dedi. Kimbilir ne haldeydi. Kalkıp buralara gelemezdi. Komşularını yoklamaya bile gittiği yoktu. Hüseyin kolunu çekti:

— Hey, dedi. Seni çağırırlar be! Silkinip doğruldu:

— Kim? dedi. Kim istiyor beni?

— Ne bileyim ben, dedi Hüseyin. Yoklamaya gelmişler herhalde.

— Osman'dır, dedi, kapıya doğru yürüdü. Hüseyin arkasından bakıp:

— Bizi de arayan olur elbet, dedi. Ofladı. Hasan kimin geldiğini bilmiyordu.

«Osman'dır»

diyordu. Ama Osman'ın gelebileceğine de pek akli yatmıyordu hani. Gardiyana doğru yürüdü:

— Beni çağırmissınız, dedi.

— Sen Hasan mısın, dedi, gardiyan ters ters. Bir kız arıyor seni. Müdür'ün odasında. Hadi gel.

Kız lâfi Hasan'ın aklını büsbütün karıştırdı. Yere tükürdü.

— Tövbe, dedi. Zevkleniyorlar herhalde. Kız mız aramaz beni.

Gardiyan elindeki demiri pabucunun tam ucuna vurdu.

— Hasan Sezgin mi adın?

— Ha.

— Kayran'dan mısın?

63

— Oralıyım.

— Bir de zevkleniyorlar diyor. Hadi zırlama da gel.

Hasan işin içinden çıkamadı. Kelkerköy'de amcasının kızı vardı. Ama, haberi bile yoktu hapishanede olduğundan.

Müdürün odasının önüne gelince gardiyan Ha-san'ı kolundan tuttu. «Bekle» dedi.

Kapıyı vurup içeri girdi. Hasan tek başına kalmıştı. Etrafına bakındı kimseler yoktu.

«Yürüyüp gitsem» diye düşündü. Tıraşlı kafasıyla kimse ona hapishane kaçağı demezdi. Daha çok askerden yeni terhis olmuşa benziyordu. Ama nereye gidecekti.

Karaahmetli'den başka gidecek neresi vardı. Eh o zaman da kulağından tutup gene getirirlerdi. Üstelik suçsuz olduğuna kimse de inanmazdı ondan sonra.

Gardiyan müdürün odasından çıktı. Eliyle Ha-san'ı içeri çağırırdı.

— Hadi, dedi. Seni bekliyorlar.

Hasan telâşsızdı. Ama kimin geldiğini, onu arayanın kim olduğunu merak ediyordu. Odada Aliye'yi görünce duraladı.

— Zahmet etmişsiniz, diyebildi, o kadar.

Kız Hasan'ın içeriye girmesiyle birlikte ayağa kalktı. Müdüre:

— Yalnız konuşsam, dedi.

Müdür rahatsız bir yüzle razı olduğunu anlattı. Dışarı çıktı.

— Babamın işi bu, dedi Aliye. Onun kabahatini bağışlatmak için geldim.

— Biliyorum, dedi Hasan. Zararı yok. Olmuş bir kere.

Kız utanıyordu.

64

— Babam bunu yapsın, dedi. Aklımdan geçmezdi hiç.

— Kısmette varmış, dedi Hasan. Ne diyelim.

— Benim buraya geldiğimi bilen yok, dedi kız. Müdür'ün kızı arkadaşım da.

— Ben söylemem, dedi Hasan.

— Babam duyarsa, dedi sonra lâfi değiştirdi. Bir istediğiniz var mı?

— Sağlığınız, dedi. Anamı merak ediyorum yalnızca.

— İyi, iyi, dedi kız. Ağlıyor hep. Dokunmuş kadıncağıza tabî. Ben uğrarım gidince.

— Selâm söyleyin, dedi Hasan. Durakladı.

— Yok, yok, dedi. Olmaz. Gitmeyin siz anama. Ağzından kaçırır sonra.

İkisi de konuşacak; birbirlerine söyleyecek bir şey bulamıyorlardı. Aliye öylece Hasan'a bakıyordu. Hasan oturduğu yerden doğrulurken:

— Siz durmayın burada, dedi. İşiniz vardır.

— İşim yok, dedi Aliye.

— Bir gelen olur da, dedi Hasan.

Kız başka çare olmadığını görünce kalktı:

— Üzülmeysin, dedi. Yakında çıkacaksınız zaten.

— Sağ olun, dedi Hasan kapıya doğru yürüdü. Gardiyan onu bekliyordu.

Merdivenleri inip avluya geçtiler. Mahkûmlar avluda geziniyordu. Hüseyin öylece dikilmiş duruyordu eski yerinde.

— Kimmiş, dedi.

— Kim arar bizi be, dedi Hasan. Başka Hasan-mış aradıkları.

— Tuh be, dedi Hüseyin. Ben de sevindim. Avlu sefası bitmişti. Gardiyan başlarına dikildi:

— Koğuşlara.

hacizli toprak

65/5

Bütün mahkûmlar ayaklarını sürüye sürüye koğuşlara doğru yürüdüler. Kocaman kapı arkalarında kilitlendi.

Hasan'ın aklı iyice karışmıştı. Aliye'nin hapis haneye gelişine akla yakın bir sebep bulamıyordu. Mastan'ın kızıydı bu. Güven olmaz diyordu. Ağzından lâf almaya gelmiş olabilirdi. Belki de zevklenmek, alay etmek için gelmiştir dedi. Ama kızın

öyle bir hali yoktu. Çekingen, düşünceliydi hep. Belli olmaz, dedi kendi kendine. Ne demiş atalarımız, zalimin soyundan âlim çıkarmış.

Gürro yanına sokuldu:

— Bak sen işe hele kardaş, dedi. Siirt'ten kalkıp gelmiştir be gözünü sevdiğim.

— Kim o?

— Paso, benim arkadaş. Beş gün yol gelmiş. Karatrenlen. Hüde razı bike.

Gürro'nun iki tekerlemesi vardı. Biri Kürtçe «Hüde razı bike.» Biri de Arapça «Efrac ya elbi» (*) Hep bunları söylerdi. Yerli yersiz. Ağzından düşür-mezdi bu iki tekerlemeyi. Arada coşar kendi kendine Kürtçe türküler söyler, oynardı.

Şen çocuktu. Dosdoğru, dümdüz bir adamdı. Sevdiğine kul kurban olur, beğenmediği adama merhaba bile demezdi.

Birini vurmuştu. Köyün ağasını. Herkese anlatmazdı bu olayı. Hasan'la yıldızı barışmıştı. Ona anlatmıştı. Sık sık konuyu açardı:

— Dum, diyordu. Bu dünyada tüfenk var. İşler iyi. Kafa kızdı senin dum diyeceksin tüfengi tamam. Dünyadan bir deyuş eksik olacak.

— Sonra da dama ha, diyordu Hasan.

(*) Efrac ya elbi: Şen ol ey kalbim. (Arapça).

66

- — Hah, diyordu. Tamam.

Sonra kara gözleri gölgeleniyordu. Köyünü, orada bıraktıklarını düşünüyor olmalıydı. Ama bu hâli uzun sürmezdi. Kendini hemen toparlar eski neşesine kavuşurdu.

Bemekler diye bir köydendi Gürro. Bir gün köylerine bir takım adamlar gelmişti. Yıllardanberi ekip biçtikleri toprakları ölçmüşler, bir takım işaretler koymuşlardı. Adamlarla gelen biri, bıyıklı çam yarması gibi biri:

— Şeyho'nun bunlar, demişti. Bütün bu topraklar Şeyho'nun.

Köylü:

— Şeyho da kim? demiş.

— Ağa, demiş adam. Yakında gelir görürsünüz. Sonra çekilip gitmişler.

Gitmişler gitmesine

ama tasayı, korkuyu bırakmışlar arkalarında; köylü dertli, köylü uykusuz olmuş.

Aradan bir zaman geçince, pis suratlı, bıyıklı, çam yarmasına benzeyen herifin dediği gibi, bir sürü adam köye doğru gelirlenmiş. Baltasını alan baltasını, tüfeğini alan tüfeğini omuzlamış, yola çıkmışlar.

— Selâmünaleyküm.

— Aleyküm selâm.

Köylülerden biri bir adım ileri yürümüş:

— Şeyho kim içinizde? Adamların en irisi, en kalını:

— Benim, demiş.

— Bu tarlalar senin mi?

— Benim.

— Zizon gediği senin mi?

— Benim.

— Harmantepe senin mi?

— Benim.

— Ula biz seni hiç görmedik ya.

— Olsun, demiş Şeyho. Tarlalar benim, tapusu var elimde.

Köylüler diklenmişler. «Git» demişler, olmamış. «Ayağını öpeyim» demişler olmamış.

Gürro dikilmiş tepeye. Elinde silâhı. Baba yadigârı tüfeği.

— Hop, demiş. Şeyho!

— Ne var?

— Çevir atının başını bas git burdan.

— Ya gitmezsem.

Gürro silâhını doğrultmuş:

— Bir adım atarsan vururum.

Şeyho iri yarı, Şeyho cesur. Şeyho ağa, adamları çok. Atını mahmuzlamış, Gürro silâhını ateşlemiş. Şeyho kıvrılmış, Şeyho bükülmüş, Şeyho düşmüş atından. Şeyho yerde, Şeyho ölü...

Uzun sürmüş dava. Tarlalar Şeyho'nun değilmiş. Köy malıymış. Olan Gürro'ya bir de kaymakama olmuş. Meğer Şeyho'yla anlaşmış kaymakam. Şeyho haksız, Kaymakam haksız. Ama kan akmış, adam ölmüş bir kere. Gürro'yu otuz yıla mahkûm etmişler. Kaymakam da işinden olmuş.

Dördüncü senesi bu. Daha 26 yıl var geride.

— Yüreğim öyle dedi, diyor. Çek vur. Adamın yüreği yalan söylemez. Yüreğin vur dedi mi vuracaksın.

Gürro başını kaldırdı, boşluğa:

— Bizim köylü dermiş ki, dedi. Hüde razı bike. Herkes tarlasını eker biçermiş. Hüde razı bike.

Hasan'ı Perşembe günü sorguya çıkardılar. Akla hayâle gelmedik şeyler sordu hâkim. Sonunda da:

— Bir diyeceğiniz var mı? dedi.

Sustular. Jandarmalar onları gene alıp götürdü. Hasan bunu anlatınca Canavar Ali uzun uzun güldü.

— Lan, dedi. Ağlamayan çocuğa meme verilir mi. «Serbest bırakılmamı isterim hâkim bey» diyeceksin. Onlar seni koyverecekler. Ya oğlum «serbest bırakılmamı isterim» demedin mi geberene kadar yatarsın be.

— Desene, dedi Hasan. Bir hafta daha buradayız.

— Bu kafayla sen dışarı çıkamazsın oğlum, dedi Canavar Ali. Çok sürtersin daha buralarda. Kür-doğlu çıkar da sen kalırsın vallaha.

Sonra çıkıp öteki koğuşlara gitti Hasan'ın aptallığını anlatmaya. Yandaki koğuştan sesi geliyordu.

— Susmuş seninki... Hahaha haa. Hah hah ha. Haydi gene içeri. Hah hah.

Öteki mahkûmlar da ağız dolusu gülüyordu anlattıklarına.

— Keriz, diyorlardı. Allanın kerizi işte.

Hepsi de damda yata yata bu işlerin kurdu olmuşlar, yol erj<an öğrenmişlerdi. Ama Hasan'ın aklı mahkemelere, hapishanelere pek ermiyordu. Kendi kendine kızdı Hasan, cahilliğinden bayağı utandı.

Hani Canavar Ali'nin dedikleri yalan da değilmiş. Hasan hâkimin «Bir diyeceğiniz var mı» sorusunu bu defa:

— Serbest bırakılmamı istiyorum hâkim bey, di-

69

ye karşılayınca «Gayrı mevkufl olarak muhakemesine» deyip salıverdiler. Arkasından da:

— Gelecek ayın 8 inde gene gel ha, dediler. Yoksa yanarsın.

Hasan dışarı çıkınca bayağı şaşırıldı. Gürro'yı, Hüseyin'i, Canavar Ali'yi, Kesik Salih'i, Deli Muhar-rem'i düşündü. Onların hâli gözlerinin önünden gitmiyordu.

Kiminin yirmibeş, kiminin on, kiminin beş senesi vardı. En azı beş sene yatacağı.

Hüseyin' in işiyse belli değildi daha. Ama içerdekiler cezayı çoktan kesmişlerdi bile «Kızın babası ha demedi mi yedi sene, dört ay» diyorlardı.

Kasaba büyümüş gibi geldi ona. Hiçbir zaman kasaba gözünde bu kadar güzel bu kadar alımlı olmamıştı. Sokaklar genişlemiş, evleri büyümüşü sanki.

Bir zaman öylece etrafına bakınıp durdu. İlerdeki köşeyi dönünce tam parkın önüne gelecekti. Oradan da sola döndü mü mezarlık, mezarlığın içinden doğru köy yolu.

Vakit öğleye gelmişti. Hemen çıksa akşama köye varırdı. Tam tamına altı saat çekerdi bu yol. Ama Hasan altı saat yürüyecek kuvveti kendinde bulmuyordu. Sanki hapiste geçirdiği on beş gün içinde eli ayağı kesilmişti.

Yürümeğe başladı. Köşeyi dönüp parka geldi. Sonra mezarlık yoluna saptı. Mezarlığı geçip köy yoluna çıkınca, canlandı. Biraz önceki yılgınlığı kalmamıştı... Anasını düşündü. Köyü, ekini, Serder'i, Sa-rı'yı, Saltık'ı düşündü.

Kimbilir ne üzülmişti anası. Nasıl ağlamıştı. Süvari İbrahim geldi aklına. Daha çocuktuk o zamanlar. Yıllarca evvel Süvari'yi alıp götürmüşlerdi. Anası ağlamaktan yataklara düşmüştü. Sonra bir gün

70

köylü hep yollara dökülmüş. Süvari'nin ölüsü gelmişti köye.

«Boynunun ipiyle yollamışlar» demişlerdi o zaman. Süvari'nin anasının hâlini unutamazdı. Deliye dönmüştü. Herkes ipe çekilmiş bir adam görme şaşkınlığı içinde sus pus olmuş bakarken, kadın çırpınıp durmuştu.

Adımlarını sıklaştırdı. Mezarlık gözden kaybolunca bir sigara yaktı. Yürümeğe devam etti.

Önünde iki köylü gidiyordu. Eşeklere binmişler, sigaraları da yakmışlardı. Onlara yetişmek için hızlandı. Çoğa varmadan yaklaştı.

— Merhaba ağalar, dedi. Köylüler:

— Merhaba, diye karşılık verdiler.

— Yolunuz açık olsun. Nereye böyle.

— Harımlı'ya dedi biri. Odun getirdikti de.

— İyi, dedi Hasan. Vesikanız var demek. Ben de Karaahmetli'ye gidiyorum.

- Buluruz, dedi adam. Yayasın ya.
- Damdan çıktım da.
- Geçmiş olsun, vukuat mı çıktıydı elinden.
- Yok, dedi Hasan.
- Toprak kavgası mı yoksa.
- Kız kaçırmış biri de, dedi. İşi anlattı.
- İyilikten» kemlik, dedi bıyıklısı. Eh, dedi sonra. Zaman ahir zaman.

Öteki:

- Olur böyle işler, dedi. Çok mu yattın?
- Eh işte onbeş gün kadar oldu.
- Ucuz atlatmışsın gene, dedi bıyıklı. Sonra öteki köylüye döndü:
- Aklına geldi mi, dedi. İbrahim Ağa'nın işi. Kızla oğlanı sakladı diye iki ay yattıydı fukara.

71

- Ya, dedi öteki.

Sonra birden aklına gelmiş gibi:

- Aç mısın, diye sordu.

Hasan karşılık vermedi. Adam kıl heybeden bir pide, bir parça da tahan helvası çıkarıp Hasan'a uzattı.

- Al, dedi. Doyur karnını.

Hasan kendisine uzatılan şeyleri aldı. Yemeğe koyuldu:

- Sağolun hemşerim.

- Sen de sağol, dedi adam, bir yandan da heybesini düzeltiyordu.

Eşekler inişe gelince hızlandılar. Hasan yetişmekte zorluk çekiyordu.

Adamlar köprüye varmadan dağ yoluna saptılar. Bu yol daha kısa çekerdi.

- Uğurlar olsun, dedi Hasan arkalarından. Adamlar el salladılar.

Aralıksız yürüdü bir zaman. Sonra yolun kenarına oturdu. İlerde bir çeşme vardı.

Niyeti orda biraz dinlenmekti. Ama iyice yorulmuştu. Mintanının yakalarını açtı.

Terini sildi. Soluğu ferahlayınca kalktı. Çoğa kalmadan çeşmenin olduğu yere vardı.

Gür gür akıyordu çeşmenin suyu. Oraya doğ[^]-u yürüdü.

Çeşmenin başına gelince elini yüzünü yıkadı. Başına su vurdu. Su buz gibiydi. Elini yüzünü bir daha yıkayınca iyice açıldı. Sonra avuç avuç içti sudan. Ferahlamıştı.

Yoluna devam etti. Yolda oyalanmaya gelmezdi. Akşam iyice bastırmadan köye varması gerekirdi. Karanlığa kalmak işine gelmiyordu.

Döğünlü Çayı'ni geçince palamut toplayan kadınlar gördü.

- Erken çıkmışlar bu yıl, dedi kendi kendine. Gerçekten de daha palamut toplama zamanı

72

I

gelmemişti. Niye böyle erken davranmışlar diye düşündü.

Kadınlara:

- Kolay gelsin, deyip geçti.

Akşam iyice yakınlaşmıştı. Sağında solunda uzanan harımlara göğerti oturmağa başlamıştı. Birazdan, dağların doruklarına kızarıklık çökerdi. Bir ayak evvel köye varmak istiyordu. Oysa yolun bundan sonrası sarptı. Gittikçe yokuş dikilirdi insanın karşısına... Ta Başçeşme'ye kadar. Başçeşme'ye varınca dört dağ arasında alabildiğine uzanan Karaahmetli ovası görünürdü. Koskoca ova, koskoca verimsiz ova. Ondan sonra yol kolaylaşırdı. Hep iniş ve düzdü sonrası. Bir saat çekmezdi köye. Başçeşme'nin bulunduğu tepeye doğru tırmanmağa başladı. Köye iyice yakınlaşmanın sevinci yolun meşakkatini unutturmuştu ona.

Tepeye varınca bir «Oh» çekti. Köye varmış gibiydi.

Yüzü gülüyordu. Elinin tersiyle alnında biriken terleri sildi. Artık iyiden iyiye yaklaşmıştı. Hızlandı. Yolları yutar gibiydi. Yürümüyor koşuyordu âdeta. Arada bir tökezleniyor ama aldırılmıyordu. Karaah-metli'ye çıkan hafif meyile gelmişti.

Hızlı gittiğini, koşar gibi gittiğini farketmişti o zaman. Yavaşladı.» Yüzü gülüyordu.

Gelmişti. Anasını görecek. Saltık'ı, Ömer'i, Mustafa'yı görecek. Me-yili gülerək çıktı. Ortalıkta kimseler görünmüyordu. Sanki sözleşmiş de saklanmışlardı. Etrafına bakındı. Birini aradı.

Köy bildiği köydü. Ama yolları yunmuş arınmış, ağaçları kocaman kocaman iki yana uzamış gibi geldi.

Uzaktan biri geliyordu. Yürümesine devam etti.

73

Yüzündeki gülümsemeye engel olmaya çalışıyordu. Hapisten çıktığına sevinmiş desinler istemezdi. Maştan sevinirdi; acı çektiğini düşünüp. Karşıdan gelen iyice yaklaştı. Hüsmen'di. Çakır Musa'nın oğlu.

— Hasan abi, dedi görünce. Çıktın mı? Hasan umursamaz:

— Hı, dedi. Bugün çıktım. Çocuk geri döndü:

— Anan çok ağladı, dedi. Gidip muştı vereyim.

Bir karşılık vermesini beklemeden uzaklaştı. Köy yerine doğru yürüdü Hasan.

Kahvenin kapısı önüne gelmişti. Kapıyı itti:

— Merhaba ağalar, dedi.

Kahvedekiler şaşkın şaşkın bakakaldılar. Ser-der yerinden fırlayıp Hasan'm boynuna sarıldı.

— Oh, yeğenim, dedi. Geldin şükür. Hasan gülüyordu:

— Gelmem mi belledindi, dedi. Orayı da gördük geldik işte.

— Geldin ya gamlanma artık, dedi Serder. Sonra kahveciye döndü. Bir kahve yeğenime, dedi. Okkalı olsun.

— Eve gitmedim daha, dedi Hasan. Anam meraktan ölmüştür. Sonra içerim.

— Bu sözün doğru, dedi Sarı. Git ananın elini öp. Ağlamaktan ufaldı kadın.

Hasan kahveden, geldiği gibi sessizce çıktı. Evin yolunu tuttu. Yüreği daha da kabarmıştı. İçindeki eziklik büyümüşü. Evlerinin iyice yakınına vardığında duraladı.

Anası kapı önüne çıkmıştı. Durdu ayak seslerini dinledi:

— Hasan, dedi boşluğa doğru. Geldin mi?

74

Hasan koştu anasının boynuna sarıldı.

— Anacığım.

— Hele şükür, dedi kadın. Hele şükür geldin gene. Telef oldum meraktan burda. Ağlıyordu kadın.

Ay tepsi gibi ortaya çıkmıştı. Hasan bir sevinç yaşları döken anasına bir de tam başının üstünde duran aya baktı.

— Oh, dedi. Oh anacığım.

Uzaktan uzağa havlayan köpeklerin sesi duyuluyordu. Gece başlamıştı.

Ay tuhaf bir çitirtıyla göğe ağıyordu, durmaksızın.

Daha sabahla bir evden çıktı ertesi gün. Kahveye gitti. Bütün arkadaşları gelmişti.

Hasan'm etrafını kuşattılar. Mustafa:

— Ha yiğidim ha, dedi. Kuşlar gibi yetiştin.

— Evvel Allah, dedi Hasan. Evvel Allah.

— Anlat bakalım, dedi Ömer. Ne var ne yok.

— Halt, dedi Hasan. Oğlum, biz panayır yerinden mi geliyoruz be. Hapisten geldik hapisten. Ne olur hapiste.

— Senden başka kimse yok muydu yânf, dedi Sarı. »

— Olmaz mı hiç. Boş kalır mı öyle yer.

— Kalabalık desene, dedi Serder.

— Çok canım, dedi Hasan. Otuz yıl yiyen mi, on sekiz yıl yiyen mi ararsın.

— Deme be, dedi Sarı. Otuz yıl ha. Allah kurtarsın vallaha.

Hasan'ın aklına Gürro geldi. Canavar Ali, Kesik Salih geldi. Gamlandı:

75

— Allah düşmanımı düşürmesin, dedi. Allah düşenleri kurtarsın. Kürtçe de öğrendim içerde: Hüde razı bike.

— O da ne demek, dedi Osman.

— Allah razı olsun demekmiş. Bir kürdoğlu vardı da, o söylerdi hep.

— Başka?

— Başka sağlık. Eee buralarda ne var ne yok?

— Hiç, dedi Serder. Köy yerini bilmez misin on günde ne olur ki.

— On beş, diye doğruladı Hasan.

— Günlerin sayısını bile şaşırdık gitti, dedi Serder.

— Benim yerimde olsan şaşırmazdın ya, dedi Hasan.

Gülüştüler...

Öğleye kadar konuştular. Değirmen'in suyundan, başakların sararmağa başlamasına kadar, köyde olup biten herşeyi konuştular. Hasan da onlara hapishaneyi anlattı.

Gürro'yu, Canavar'ı, Kesik Salih'i, Deli Muharrem'i anlattı.

— Bir gün, dedi sonra birden toparlandı. Aliye' nin gelişini anlatacağı. Sustu.

— Ne oldu bir gün, dedi Serder.

— Hiç, dedi. Gürro'yla Canavar kavga ettilerdi de...

Dağa gitmek üzere kalktılar.

Kahveden yeni çıkmışlardı. Hasan bir sigara almak için dükkâna doğru yürüdü.

Maştan içerde oturuyordu. Hasan'ı görünce kalktı:

— Geçmiş olsun, dedi. Dediğime geldin mi?

— Geçti, dedi Hasan. İnsanın başına her iş geliyor bu dünyada.

76

— Nerden haber almışlar öğrendin mi? Hasan'ın dilinin uçundaydı:

— Köpek köpeği izlemez, dedi. Bana ne hem, kim yaptıysa yapmış.

— Bir söyleyen olmuştur, dedi Maştan. Hele bir düşün bakalım. Kimseye güvenmek olmuyor bu zamanda, bakıyorsun koynunda beslediğin, canım dediğin adam yılan çıkıyor.

Hasan, lâfi arkadaşlarına getirmeğe çalıştığını anladı.

— Elbet, dedi. Söyleyene versin Allah.

— Nasıl bıraktılar seni, dedi. Şaşılacak iş.

— Suçum yokmuş ki, dedi Hasan. Ben şahitmi-şim aslında.

— Desene o kadar gün pisi pisine yattın. Hasan umursamaz:

— Öğrendik orayı da, dedi. Daha iyi oldu. İnsan çok şey öğreniyor bazan .

— Arkadaş edindin mi içerde?

Bunu tuhaf bir biçimde, aşağılamak, yermek isteyen bir tonla söylemişti. Hasan karşılık vermemeği daha uygun buldu.

Ama Sar'osman patladı.

— İyi adam kendine her yerde bir dost bulur. İyinin dostu he* yerde vardır.

— Damda da mı, dedi Maştan.

— Elbette ağam, dedi Sarı. Dam dediysem ne kötü belledin. Ne cevahirler vardır içinde, bilinir mi?

Hasan'ın aklına o anda Gürro geldi. Sözlerini düşündü. Gözleri buğulandı. «Dom» dedi. Mastan'a baktı «tam Dom denilecek adam» diye geçirdi için-

77

den. aldı.

Cebinden bozuk para çıkarıp bir yeşii kurbağa

— Eyvallah, dedi Mastan'a.

Maştan elini isteksiz şapkasına götürdü.

Hasan arkadaşlarıyla dağa çıkan yola saptı...

78

2.

GÜN batmak üzereydi. Kızılılık bütün ovaya yayılmıştı. Hasan tek başına dağın doruğuna oturmuş düşünüyordu. Ellerini toprağa sokmuştu. Parmaklarını oynatıyor, kıpkırmızı gün ışığına bulanmış köyü seyrediyordu. Yeşil ekinlerin üstüne kızılılık düşmüş, bir tuhaf olmuştu.

Hasan'ın gözleri kendi tarlasındaydı. Gözü gibi severdi tarlasını. Bütün umudu ondaydı. Otuz dönümlük tarlada. Otuz dönüm tarla kimi yerde bayağı birşeydi.

Ama'Karaahmetli ovasında hiçti. Bereketsiz kurak toprak yer bitirirdi insanı.

Köylü çoğu zaman ya mahsulünü kaldırmadan, ya da mahsulünü kaldırdıktan sonra ovaya ırgatlığa inerdi. Daha aşağılarda Sarayköy ovası vardı. Dümdüz uzanıp giden bir toprak. Menderes ırmağı bu ovaya bereket getirirdi. Bire yüz, bire bin verirdi mübarek ova. Karahmet ovası o ovanın kardeşi de-

79

ğildi... Sanki Yarma'nın, bu kıraç ova köyünün gö-rünmesiyle toprak adım adım kötüler, yarık yarık olurdu. Ateş elenmiş gibi kavrulur yanardı.

Sarayköy ovasında toprağı avucuna alıp sıktın mı ellerine toprak yapışır. Çamur içinde kalır ellerin. Ama Karaahmetli'nin toprağından ince bir toz tabakası kalır. Püf dedin mi uçup dağılan bir toz tabakası. Kuru toprak insanı deli eder.

Bu acı kurağa rağmen Hasan toprağını sever. Herşeye rağmen sever. Sabahın toprağın karnında çakılıp kalmasına, ekinlerin bir türlü boy atmamasına rağmen sever.

Çoğu zaman emekleri boşuna gider. Ekinler büyür. Ama yağmur çıkmaz arkasından başaklar ağarır. Tanelenmez. Bütün bir yıllık emekleri uçar gider. Herkes ağzına geleni söyler. Tanrı kendilerini böyle bir köyde yarattığı için kaderlerine veryansın eder. Ama Hasan susar. Gözlerini tarlasının topraklarından ayırmaksızın susar. Hasan bekler. Her kötü yılın ardından bereketli bir yılın gelmesini bekler.

Başaklar tanelenmedi mi köylüye ova yolu görünür. İrgatlığa inmekten başka kurtuluş yolu yoktur.

İrgatlığa inince Karaahmet köylüsü deli olur. Sarayköy ovası onların aklını başından alır. Hele kendi topraklarının o yürek yakan kısırlığını, nankörlüğünü Sarayköy ovasının bereketiyle karşılaştırınca ağırlarına gider.

Ovalılar, bu uçsuz bucaksız bereketli toprakların sahipleri, Kesikbel'in üstüne felâket çökünce sevinirler. Başakların ağarıp, tanelenmemesi onların işine gelir.

Karaahmetli ovasındakileri deli eden şey

80

-onların ekmeğine yağ sürer. Karaahmetli köylüleri ovaya indiler mi ırgat yevmiyeleri hemen düşer.

Bu yüzden Sarayköy ovasına ırgatlığa gelen köylüler Karaahmetlileri hiç sevmezler. Şimdiye kadar Karaahmetli köylüleri yirmi kez ırgatlığa inmişse on beşinde on altısında birbirlerine girmişlerdir, öteki ırgatlarla.

Öteki ırgatlar, Karaahmetli köylülerini, fersiz gözlerini önlerine eğip iş arayan köylüleri gördüler mi deli olurlar.

Hasan hapisteyken ekinin en tehlikeli çağıydı. Ekinin en tehlikeli çağında gök, Karaahmetli ovasını yağmursuz bırakmamıştı. Bu yağmur yalnız tarlalara değil başı gökte köylülerin yanık yüreğine de yağmıştı. Günlerden beri yağmur bekliyorlardı. Yağmur beklerken bir tuhaf olurdu köylü.

Herkes başını gökyüzüne kaldırırdı. Bir bulut, ince ince uçuşan bir top bulut umutlandırır onları. Karıncalıdağ'dan, Babadağ'ın, Kekikli, Mardı dağlarının ardından çıkıp kızgın gökte görünen bir bulutla birlik, bayram sevinci yayılırdı ovaya.

Başka lâf konuşulmazdı. Herkes bulut, rüzgâr, yağmur lâfi ederdi.

— Üzerlik'e yağmış, derlerdi.

— Toprak kokusu geliyor yeğenim.

— Yakınlar'a bir yere indi rahmet.

— Yarın sabah yağmuru gözünden al, derlerdi.

Çoğu zaman o ufacık bulut kümeleri Karaahmetlileri yalancı çıkarır, mahzun ederdi. Ama umutları kırılmazdı. Yıllardanberi beklemeği, ilk damlanın toprağa düşeceği anı beklemeği öğrenmişlerdi.

O ince, o top top bulutlar, bir gün, iki gün, ba-zan üç, bazan bütün bir hafta ovanın üstünde dola-hacizli toprak

81/6

nırlar, firdolayı dönerlerdi. Ama bir damla, Allah için bir tek damla düşmezdi yere. Saltık kızmazdı:

— Bizim toprak yağmur istemez, derdi. Yağmur yağmadan da büyür tanesi bizim ekinlerin.

Herkes bilirdi yalan olduğunu. Bunca yıldır haşır neşirdiler. Toprak yağmur yağmadan taneyi şi-şirmezdi. Şişiremezdi. Yağmursuz başaklar bomboş kalırdı. Saman olurdu yalnız. Ama kimse Saltık'ın sözünü yanılmağa kalkmazdı. Yağmursuz tanelerin büyümesini onlar da canı gönülden isterlerdi.

«Yağmur gelmezse Kesikbel'e haciz gelir» derlerdi köylüler. «Yağmur bu yıl hayınlık ederse seneye güldürür. Ama haciz bağışlamaz adamı. Ağanın haczinden kaçıp kurtulamazsın.»

Irgatlık olmasa. Karaahmet ovasının kıraç toprağından sonra başlayan Sarayköy ovasının bereketi olmazsa. Bir tek kurak yazdan sonra Maştan bütün ovanın tarlalarına sahip olabilirdi. Ama köylü ırgatlıktan aldığı Jvlastan'a yatırıp kurtulurdu. Bu kurtuluş çokluk bir ay, iki ay sürerdi.

— Mastan'dan para almak mı? Allah yazdıysa bozsun.

— Onun parasıyla doyacağıma aç öleyim, demeler hep unutulur. Kapısına dikilirler:

— Ağa tohum gerek.

— Ağa öküz özürgenlendi öldü.

— Ağa öteberi için.

— Ağa şu.

— Ağa bu... diye başlayıp borç isterlerdi. Maştan onları hiç çevirmezdi. İyiliğinden değil, hayırseverliğinden hiç değil.

Köylü üç alır, beş verirdi; amansızdı Mastan'ın

faizi. Ama tarlayı kaptıran çok olurdu. O zaman Mastan'ın aldığı bire beşti, bire ondu.

Yazılmış hazır kâğıtları çeker doldururdu. Bu hazır senetlerde neler yoktu. Köylünün elinden tarlasını daha çabuk, daha kolay almak için ne gibi yollar varsa hepsi açıktı. Şimdiye kadar kırk pare Kesikbel Köyü'nden hiç kimse, bu kâğıtlara imza atmadan, parmak basmadan bir tek kuruş alamamıştı Mastan'dan. Meteliği batmamıştı şimdiye kadar. En kötü hesapla verdiği para harmandan sonra üçken beş olur; çoğalır dönerdi. Her hasat sonu o köyden, bu köyden sekiz on tarla da cabası.

Maştan Hafız Karaahmet'in kesik başını Ağa'ya götürüp 100 altını aldıktan bu yana 80 yaz geçmişti. Ama köylünün borcu yıl yıldan artmış ağırlaşmıştı. Köylü bir kör boğaza, bir de Mastan'ın üçte birine çalışıyordu.

Ortalık iyice kararmıştı, Hasan silkinip doğruldu. Artık tarlası da görünmüyordu. Elleri öylece toprağın içinde kalmıştı. Kafktı elindeki toprağı silkeledi. Aşağılara doğru yürümeğe başladı. Ağustos böcekleri serinlikle birlikte cümbüşe başlamıştı, ortalığı, birbirine katıyorlardı...

82

83

HASAN'A birşeyler olmuştu. Hergün sabah olup gün ışığınca dağlara. Bulak Suyu'na, Başçeşme'ye çıkıyordu. Öğleye kadar ortalarda görünmüyordu. Ençok Bulak Suyu'na gidiyordu. Oradaki ulu dut ağacının altına oturup geleni geçeni seyrediyordu. Köylüler Hasan'ı görünce sokuluyorlar, ama o hiç ağzını açmıyordu. Yanına gelenler de kalkıp gitmekten başka çıkar yol bulamıyorlardı. Bir gün gene oturuyordu. Dut ağacından bir dal kesmiş, elinde çakısı dalın kabuklarını soyuyordu. Bulak'a çıkan yolun başında Aliye'yi gördü, inanmaz gözlerle baktı. Gelen oydu. Ta Karaahmetli'den buraya bir saatlik yol vardı. Bir kız için, hele Mas-tan'ın kızı için cesaretti doğrusu.

Aliye onu görmemişti. Çeşmenin başına gelince elini yüzünü yıkadı. Saçlarını ıslattı. Saçını arkaya atmak için başını hızla kaldırdı. Hasan'ı gördü. Ha-

84

-san elinde olmaksızın doğruldu. Kız hızla ona doğru geliyordu. Yaklaşınca.

— Geçmiş olsun, dedi. Çok sevindim. Bize de gelmediniz hiç.

— Nasıl, dedi Hasan. Size mi geleydim yani.

— Babamdan duydum, dedi kız. Geçende de sokakta gördüm seni.

— Sen nasıl geliyorsun buraya, dedi Hasan.

— Ne var ki?

— Allanın dağı, ne olur ne olmaz.

— Hep gelirim ben. Başıma bir iş geldiği yok.

— Allah korusun...

— Babam da öyle diyor, dedi Aliye. Ne zaman buralara gelsem akşama vır vır eder.

— Haklı, dedi Hasan. Dünyanın yüz türlü hali var.

Aliye elini boşlukta salladı:

— Canım sıkılıyor köy yerinde, alışmamışım, dedi.

— Eh, dedi Hasan. Kabahat Mastan'da, kasabada büyümüş kız köyde sıkılır elbet.

— Köyden değil, dedi kız. Yapacak iş yok. Sanki kırk yıllık ahbapmış gibi konuşuyorlardı.

Hasan biraz ezilip büzülüyordu gene de.

— Bir gören olur benimle konuşurken de, dedi Hasan. Lâf ederler.

— Etsinler, dedi kız. O da mı tasa.

— Uf, dedi Hasan. Maştan ne der Maştan. Köyü yıkar vallaha.

— Ben korkmam!

Hasan karşılık vermedi, çeşmeden tarafa yürüdüler. Kız damdan düşer gibi:

— Köylü, babamı niye sevmiyor? dedi.

Hasan şaşırıldı. Kırk yıl böyle bir soru beklemezdi Mastan'ın kızından.

— Bilmiyor musun? Omuz silkti Aliye:

— Babamın işine akıl ermez. Bir şey söylemez bize zaten.

Hasan anlattı. Faizcilikten, ipotekten, hacizden anlattı. KIZ, babası hakkında Hasan'ın anlattığı şeyleri kıpkırmızı dinliyordu. Sanki bütün bunlardan kendisini sorumlu tutar gibiydi. Arada:

— Yapmaz, diyordu.

Ama Hasan'ın aldıracağı yoktu. Coşmuştu. Sanki Mastan'ı kızına değil de bir başkasına bir yabancıya anlatıyor gibiydi. Bazan kendisi de söylediği şeylere şaşıyordu.

Yürümeğe başladılar. Köye doğru gidiyorlardı. Hasan'ın aklı hep «Bir gören olursa»daydı. KIZ:

— Hiç bilmiyordum, dedi. Babam bu işleri yapsın, hiç bilmezdim.

Köy iyice yakınlaşmıştı. Hasan etrafına bakındı:

— Eh, dedi. Siz gidin, ben biraz durur sonra giderim artık.

KIZ köye doğru yürüdü. Hasan hemen oraya bir ağacın altına oturdu. Aliye'nin köye doğru gidişini seyrediyordu. Hiç babasına benzemiyor bu kız diye düşündü. Sanki Mastan'ın kızı değildi. En küçük sözlere, hareketlere dikkat ediyor, karşısındakinin gönlünü kırmamak için elinden geleni yapıyordu.

Köye varmadan önceki dönemeci geçmişti. Artık Hasan onu göremiyordu.

Yerinden kalktı, tarlası hemen oracıktaaydı. Tarlasına doğru yürüdü. Yürürken eliyle boy atmış başakları okşuyordu. Elleri başakların ucuna deydik-çe içinden tuhaf bir sevinç dalgası geliyor, bütün yüzüne garip bir gülümseme oturuyordu. Döndü yeniden köy yoluna baktı. Gelen giden yoktu.

. Bir sap kopardı. Başağı ağızına aldı. Bundan büyük bir sevinç duyuyordu. Taze tanelerin tadını çok iyi bilirdi. Seydali'nin tarlasına girmişti şimdi. Tarlanın alt başında iki koyun, başakları yiyordu. Yerden bir taş aldı, koyunlara atacaktı, vaz geçti.

Koyun olmak geçti içinden. Bu arzu sık sık uyanırdı içinde. Bir koyun olmak, yemyeşil başakları doyusıya yemek isterdi. Yeniden bir sap daha koparıp ağızına attı. Yeşil otun buruk suyunu hızla emdi.

Koyunların yanına gelince okşadı. Kuru kuruydu tüyleri. Avuçlarının ısındığını duyuyordu. Kendi tarlasına ancak yüz metre kalmıştı. Koyunların yanında oturdu. Güneş ortalığı yakıyordu. Biraz önceki ince, serin rüzgâr dinmişti. Koca ovada bir tek başak bile sallanmıyordu...

Hasan'la Aliye o günden sonra sık sık karşılaştılar. Karşılaşıyorlar ama, hemen hemen hiç bir şey konuşmuyorlardı. Birbirlerine benzeyen sözler ve uzun susuşmalarla geçiyordu bütün beraberlikleri.

İkisi de bu karşılaşmalardan büyük bir memnunluk duyuyordu. Gitgide konuşmaları zorlaşıyor-du. Maştan Aliye'yi hiçbir yere yalnız bırakmıyordu. Kesin olarak kuşkulandığı birşey yoktu. Ama Aliye' nin ikide bir başını alıp dağlara gitmesi canını sıkıyordu. Bir gün kızını karşısına alıp:

— Ee, demişti. Sen böyle ikide bir başını alıp nerelere gidiyorsun bakalım? Aliye karşılık vermemişti. Başını iğip susmuştu. Bu susuş Mastan'ın içine kurt düşürdü. Diklendi. Uzun uzun konuştu. Ne yaptığını, nerelere gittiğini sorup vıdıvıdılandı.

87

— Hiç, diyordu Aliye, hep geziyorum.

— Geziyormuş. Lâf mı o. Kız başınla dağlarda ne işin var. Bulak'a gitmekler. Dağa çıkmaklar. Sende akıl yok mu hiç?

— Canavar yok ya Bulak'ta. Ne olmuş gittimse.

— Bana baksana sen. Canavar dediğin kim senin. Canavar da, şeytan da insandır. Sen onlardan koru kendini.

— Benim canım sıkılıyor evde oturmaktan, dedi kız.

— Kasabaya gel benimle.

— Hergün hergün kasabaya gidilir mi?

Maştan ahlayıp ofluyordu. Kızının böyle karşısına geçip, boyuna laf çevirmesi ağırına gidiyordu. Ağırına gidiyordu ama gene de ses etmiyordu. Evde hır gür çıkarmak âdeti değildi. Çok kızarsa alır başını giderdi. Bir iki gün görünmezdi. Sonunda dönüp gelirdi gene. İki üç gün de hiç konuşmazdı. Ama sonunda:

— Hanım, derdi. Hanım. Ne yemeği var? Konuşmalar çoğu zaman bu sözlerle başlardı.

Sonra dağ tepe, tarla, kasaba derken ev eski durumuna dönerdi.

Ama son zamanlarda Mastan'da bir gariplik vardı. Geceleri umulmadık zamanlarda yatağından kalkıp yollara düşüyor saatlerle dışarda dolaşıyordu. Deli gibiydi.

Yağmur çamur dediği yoktu. Yağmurlu geceler eline şemsiyesini alıp firliyordu.

— Oynatmış diyordu köylüler. Maştan oynatmış.

Mastan'ın oynattığı söylentisi çabuk yayıldı. Sokakta kahvede onu görenler yüzüne garip garip bakıyorlardı. Hani o, mat deli gözlerini görmek için.

88

Eğer Mastan'ın keçileri kaçırdığına gerçekten inan-salar, bayram edeceklerdi

— Geberir belki bu yakında, dedi Seydali.

— Çoluğu çocuğu var günaha girme. Seydali eletti; «Boş ver» gibisinden.

— Bizim de var, dedi. Acıyan oluyor mu?

— Dellenirse sevinmem ben, dedi Öküzlerin Hacı.

— Niye? dedi Sar'osman.

— Ulan, dedi Hacı. Herife akıllıyken lafımızı anlatamıyoruz. Bir de dellenirse gayri yanına varılmaz be.

Muhtar Kerim, eski muhtar:

— Deli adamı köy yerinde bırakırlar mı, dedi. Bir mazbata, bir fezleke tamam.

— Asarlar mı? dedi Moramıt.

— Yok, dedi Muhtar Kerim. Keserler. Ne len bu... Tımarhaneye atarlar, senin anlayacağı delilerin yanına tıklarlar.

— Eh, dedi Sar'osman. Ondan sonra rahatlık. Ne hacizi kalır ne ipoteği.

— Soyu kurumadı ya, dedi Salih. Karısı var, kızı var bir de onlar çıkar başımıza.

— Karı kısmına laf anlatmak kolaydır, dedi Ho-tunlu.

— EL, dedi Hasan. Kendi kendinize gelin güvey olun bakalım. Kim dedi Maştan delirdi diye be.

Sar'osman:

— Ben dedim, dedi. Akıllı adam işi mi yaptığı. Şar şar yağmur altında gecenin köründe geziyordu.

— İyi saatte olsunlar gelmiştir.

— Üzerlik'ten biri dediydi bana geçen de, dedi Hotunlu. Yenice'de bir cadı karı varmış. Yaman efsun-

89

cuymuş ha. Ona büyü tutturmuşlar Mastan'ı bağlamaya.

— Bak bu lâfına inanırım Hotunlu, dedi Salih. Herifin cin tutmuş gibi bir hali var zaten.

— Kasabada anlattılardı, dedi Hotunlu. Geçen yıl biri tutulmuş böyle de, bir ay iki ay dolanmış. Sonunda deh etmiş havuza kendini. Öldüydü.

— Deme, dedi Hacı. Essah mı?

— Anlatanın yalancısıyım dinim hakkı için. Os-mansali dediydi bana. Geyik Hoca'nın kahvesini işleyen Osmansali.

— Yalan laf kurmaz o, dedi Salih. Hasan hiç lâfa karışmıyordu.

Kapı açıldı Maştan girdi. Hotunlu yerinden kalktı. Arkasından Hacı, Salih, Muhtar Kerim kalkıp gittiler.

Mastan'ın rengi atmıştı. Hani insanın söylenenlere inanası geliyordu. Sarı kara bir adam olmuştu.

— Selâmünaleyküm, dedi.

İsteksiz isteksiz karşılık verdi kahvedekiler:

— Aleykümselam.

Musa koştu. Mastan'ın oturduğu masayı elindeki renkli peşkirle uzun uzun sildi.

Maştan:

— Demliyse bir çayını içerim Musa, dedi.

— Evvelallah, dedi Musa. Köt'olsa vermem. Ocağa doğru yürüdü. Kahvedekiler arkasından

tiksintiyle baktılar. Oysa, Musa oralı bile olmuyor, boşveriyordu kızgınlıklarına. Üst raftan yaldızlı bardaklardan birini çaktı. Mastan'ın çayını doldurdu.

Maştan masanın üstüne konan bir sineği kovaladı...

Mastan'ın en çok övündüğü şey atıydı. Ne zaman at lâfi açılrsa sözü evirir çevirir kendi atına getirirdi:

90

— At dediğin benim yağız gibi olmalı, derdi. Nurettin Paşa'nın atının tayı. Harbi Umumide buraya geldiğinde döllandirdiydik.

Gerçekten iyi attı. Yol mol dinlemez, burnunun doğrultusuna giderdi. Taştan kıvılcım sökerdi. Masalların, destanların içinden çıkıp gelmiş gibiydi. Kesikbel

köylüleri ondan daha alımlı, daha biçimli, daha çalak, daha yavuz bir at görmemişlerdi.

Ama huysuzdu. Narin yapısına, yoluna karşılık huysuzdu. Otomobil sesi duydu mu yerinde duramaz. Üstünde adam tutmazdı. Motor sesini duydu mu sırtındakini bir çuval gibi yıkardı yere. Soyunun elinden saltanatını alan bu makinaya karşı kini vardı sanki.

Ata «Yeğenim Ahmet» bakıyordu son zamanlarda. Ahmet'in adı Mastan'ın yüzünden «yeğenim» kalmıştı. Maştan ona «Yeğenim» derdi. Köy içinde Musa ile «Yeğenim»den gayri Mastan'a bağlı adam yoktu. Bu yüzden onu yanına almış, iş vermişti. «Yeğenim» bir boğaz tokluğuna çalışırdı. Senede bir kaç defa dolaydaki kasabalara giderdi. Önemli iş verilmezdi «Yeğenim»e. Unuturdu çünkü. Bir işten fazlasını yapamazdı. Bin defa tembihlesen gene de verilen iki işten birisini mutlaka unuturdu. Bu yüzden Maştan ona yalnızca^ bir tek iş verirdi. «Git kasabadan çivi al» derdi. Eğer biri çıkıp «madem kasabaya gidiyorsun bana da bir keser alıver» derse, ya çiviye ya keseri almadan gelirdi.

Mastan'ın yağıza binmesine izin verdiği günden sonra değişti «Yeğenim».

Çalındı; burnu dikildi havaya. Atın üstüne bindiği zaman ilkin köy yerinde üç aşağı beş yukarı dolaşır, kendini gösterirdi herkese.

91

Köylü de:

— Oh, oh, der. Maşallah «Yeğenim» Çakıcıya dönmüşsün gene.

Yeğenim Ahmet bu lâfi duydu mu kuş olur uçar. Yüzü al al kızarır.

Son defa Güney'e gitmişti. Doktor çağırmağa. Gene yağıza binmişti. Köy yerinde şöyle bir dolanmış, millete görünmüştü.

Akşama dönmesi gerekti. Ama alacakaranlık iyice çöktüğü halde ortalıkta görünmedi. Mastan'ın akli takılıp kalmıştı.

— Gene nerede uyudu kaldı kimbilir?

— Çocuk mu bu, dedi karısı. Uyur mu hiç.

— Ne gailesizdir o, dedi Maştan. Uyur kalır dağ başında.

— Yok, dedi kadın. Uyumaz canım. Hasta varken burda.

— Bardak gibi yürek var onda be. Dünya yıkılsa aldırmaz. Kabahat bende. Akıllı adam yokmuş gibi doktora onu yolladım.

— Bir iş gelmiştir başına belki, dedi kadın.

— Eşkiyalar mı çıkacak yoluna.

— Doktoru bulamamıştır belki. Bir iş olmuştur canım, dedi kadın.

— Sürüyle doktor var be. Biri olmazsa biri. Ap-tullah bey mi şart yani.

— Belli olmaz be adam, dedi kadın. Dünya hali. Maştan o akşam Yeğenim Ahmet'le alıp verdi.

Bazan susuyor ama bir zaman sonra gene patırdamaya başlıyordu. Veryansın ediyordu. İler tutar yeri kalmamıştı «Yeğenim»in.

Sabah erken kalktı. İlk işi «Yeğenim Ahmet» sormak oldu. Gelmemişti. Yün kuşağını döne döne beline dolarken:

92

- — Eh, dedi. Gelsin o it dölü de konuşalım.

Giyinmesi bittikten sonra dışarı çıktı. Güneyden gelen yolun başına dikildi. Bir yandan patır patır söyleniyordu. Sanki doktor gelmezse düşüp ölecekmiş gibiydi. Epey diklidi kaldı yol üstünde. Ahmet'in gelmediğini görünce söylene söylene kahvenin yolunu tuttu.

Ahmet öğleden sonra gelebildi. Atı yoktu. Ter içindeydi. Ağzı köpürmüş, gözlerine kan oturmuştu. İri iri soluyordu. Kahvenin önünden geçiyordu. Camı tıkladı duyuramayınca Maştan kahveci Musa' ya:

— Musa, dedi. Çağır hele şunu bir.

Musa ok gibi fırladı dışarı, ağanın bir lâfını iki etmezdi.

— Yeğenim, Yeğenim, beri bak hele. Yeğenim Ahmet dönüp baktı.

— Gel hele, dedi Musa. Ağa içerde seni çağırır.

Yeğenim Ahmet geri döndü. Geniş bir soluk aldı. Camın arkasında oturan Mastan'ı farketmişti. Bütün yorgunluğuna rağmen çabuk çabuk kahveye yürüdü.

— Neredesin be, dedi Maştan. Ardına adam çıkaracaktım az daha.

Hemen ordakî bir sandalyeye çöker gibi oturdu «Yeğenim». Karşılık verecek, şu şöyle bu böyle diyecek hali yoktu. Bir iki nefes aldı. Başından yağırılı kasketini çıkardı. Mintanının yakasını açtı. Ter alaca gömleği ıslatmıştı.

— Sorma ağam, dedi. Maştan birden atı hatırladı:

— Yağız nerde, dedi.

93

— İşte ben de onu anlatacağım ya, dedi «Yeğenim». Başıma geleni bilsen. At gitti ağa...

Maştan ayağa kalktı. Şaşkındı. «Yeğenim»in başının üstüne bir yumruk vurabilirdi.

— N'ettin len, dedi. Koca paşa atının tayıydı len, it soyu.

— Öldü, dedi Ahmet.

Maştan sandalyasına çöktü. Yıkılmış gibiydi.

— Öf, dedi. Öf. İş bilmeyene iş buyurana müstahaktır bu.

— Benim suçum yok, dedi «Yeğenim» kabahat hancıda.

— Hancıda mı?

Atın parasını ödetmek imkânı çıktığına sevinmişti.

— Ödettiririm deyusa öyleyse, dedi. Anlat hele.

— Güneye varınca, dedi. Atı hana çektim. Gevrek Ağa'nın hanına.

— Ee, dedi Maştan. Sonra.

— Atın hâli malûm, yularından bağladım köstekledim. Bir de boynundan bağladım. Bir kısırak görüp de çullanmasın diye.

— Boğdunuz koca hayvanı desene.

— Yok be, dedi Ahmet. Dinle hele.

— Dinleymiş. Kabahat sana atı teslim edende.

— Atı bağladım senin anlayacağın. Doktora gittim. «Akşama gideriz» dedi.

Döndüm hana geldim. Gevrek yüzüme bakar. Tuhaf hâli. «Hayrola» dedim. Sustu.

At geldi aklıma. Bir koşu girdim ahıra. Yerde yatıyor. Kan içinde.

— N'olmuş?

— Kısırak gelmiş, diye devam etti. Yağız del-lenmiş. Yuları koparmış, palamarı çözmüş. Boynun-dakini sökmüş atmış. Çullanmış. Kimseler tutama-
94

miş. Gevrek bile, bunca yıllık hancıyken. Keşişin total varya. Gevreğin yanında hani. Deh demiş kafasına koca düveri. Ölmüş zavallı.

— Ödettiririm terese, dedi Maştan.

— Benim suçum yok. Maştan da anlamıştı bunu:

— Bulunmaz hayvandı, dedi. Gayri ele geçmez öylesi. Nurettin Paşa'nın, Deli Nurettin Paşa'nın atının tayı bu be. Kuş gibi hayvandı.

Ahmet Atı Mastan'dan daha çok severdi:

— Allah günâh yazmasın ya, dedi. Evlâdımdan ileriydi benim için. Evlâdımdan ileriydi vallaha.

— Dağ gibi attı, dedi Maştan. Koca paşanın atının torunu diyorum be. Sonra aklına doktor geldi:

— Doktor nerde, dedi.

— Yarın gelecek, dedi Ahmet. İşi çıkmış da!

— Bizimki iş değilmiymiş, dedi Maştan.

— Birini vurmuşlar. Yukarı Armutlu'da bir vukuat olmuş.

— Tam sırası ya, dedi Maştan. Bula bula benim hastalandığım günü mü bulmuşlar adam vurmağa?

Yağızın ölümünü duyan etraflarına toplanmıştı. Musa:

— Yüz metreden sesini duysam tanırdım ha, dedi. Nal vuruşu bile başkaydı canım. Attı; at paşasıydı mübarek. Yaman hayvandı.

— At paşası helbet, dedi Maştan. Paşa atının dölü, at paşası olmaz da kimin atı at paşası olur.

Hotunlu:

— Ürkekti ya, dedi.

— Soylu hayvan da, dedi. Soylu hayvan da ondan. Senin soluğan beygirler gibi olmaz onlar. Uçan

95

yaprağın sesini duyardı. On adama değişmezdim. Dostumu düşmanımı benden iyi bilirdi.

— İyi attı, dedi biri.

— Hiç unutmam, dedi Maştan. Ölümünden kurtar-dıydı bir gün beni.

— Yok, yahu, dedi Hotunlu.

— Ne sandındı, at dediğin öyle olur işte. Göle çıkmıştık. Ördek avlanmaya. Uzak duruyordu ördekler. Atın başını çektim göle sürdüm. Biraz gitti. Zınk diye durdu sonra. Öldür Allah gitmez — iç çekti — soylu hayvan işte. Meğer ki, uçurmuş bir karış ötesi. Köylüler anlattı sonra. Hiç unutmam o iyiliğini.

— Ah, dedi Yeğenim Ahmet. Evlâdım gibi yandım. Yem verdim mi kişnerdi. Öyle bir kişnerdi ki, adam bellerdin canım. Adam bellerdin yâni.

— Eh, dedi Mustafa. İnsanlar öldükten sonra atlar dünyaya kazık mı çakacak. Ölmüş işte.

— İyi atın kıymetini bilen bilir, dedi Maştan, senin gibi eşek üstünde büyüyenler attan anlamaz.

— Ağa, dedi İbrahim. Gamlanmaya gelmez. At bulunur yiğit bulunmaz.

At üstüne. Babasının, dedesinin atı üstüne, Köroğlu'nun, Çakıcı'nın atı üstüne herkes ne biliyorsa anlattı. Yağız çoktan unutulmuştu...

Hasan damdayken yağın yağmurun ardı kesi-livermişti hemen. Oysa ö yağmur yetmezdi. İnce ince yağın o yağmur başakların adamakıllı büyümesine yetmezdi. Köylü bir ikinci yağmur bekliyordu. Şöyle bol bol, hızlı hızlı yağın bir yağmur. Üç gündür gökte bulutlar dolanıp duruyordu. Akşamdan beri bulutlar iyice artmıştı. Köylünün gözü Karıncalı

96

Dağ'm ardından ucu görünen buluttaydı, kara kirli bulutlarda. Bu bulutlar, kapkara kirli bulutlar yağmur getirirdi. Başını toprağa gömmüş her adam bilirdi bunu. Bu bulutlara köylüler «Rahmet bulutu» derlerdi. Bu ölçü hiç şaşmazdı. Bu kirli bulutlar gökyüzüne iyice yığıldıktan sonra gök delinirdi. Köylü kirli bulutları gördü mü bayram ederdi. İşte gene Karıncalıdağ'ın ardından bulutlar görünmüştü. Yağmur bulutları görünmüştü.

— Çoğa kalmaz, dedi Seydali

— İnşallah, dedi Sar'osman. inşallah. Seydali:

— Dedem gününden beri böyledir bu, dedi. Gök isli dama döndü mü rahmet gelir. İş o bulutlar bir gelsin. Gök isli dama dönsün bir.

Bulut Karıncalıdağ'ın ardından çıkmıştı. Ama bir tek buluttu. Yağmur getiren bulutlardan bir tekiydi.

— Ardı yok, dedi Sar'osman. Ardı yok bu bulutun.

Serder Osman:

— Babam derdi ki, dedi. «Kara bulut tek gezmez» derdi. «Kara bulut koyun sürüsü gibidir,» derdi «Bir bulut bile olsa ardı çıkar» derdi.

— İnşallah, dedi gene Sar'osman.

Bulut iyice yükselmişti. Karıncalıdağ'ın tam doruğundan iki kavak boyu yukardaydı şimdi. Gelmiş gelmiş de tam orda'çakılıp kalmıştı. Kıpırdadığı yoktu.

Kimse gözünü buluttan ayırmıyordu. Herkes ayrı bir iş tutmak irice bir deveye benziyen o bulutu unutmak istiyordu. Gene de gözler gökyüzünden ayrılmıyordu.

Bir zamanlar öylece gökyüzünde çakılı gibi duran buluta baktılar.

hacizli toprak

97/7

— Çivilemişler mübareği, dedi. Kıpırdamıyor bile.

Sar'osman sarma sigarasını havaya kaldırdı. Dumanı düz çıkıyordu:

— Rüzgâr olmayınca bulut nasıl gider ki, dedi.

— Tövbe, dedi Hotunlu. Allanın işine karıştı gene.

Bulut bir deveyi andıran şeklini kaybetmiş, yuvarlak bir biçime girmişti. Bu rüzgâr işaretiydi. Bulut durup durduğu yerde biçimini değiştirmezdi.

— Rüzgâr dönecek, dedi Serder.

Beş on dakika sonra rüzgâr döndü. Tam dorukta duran bulut aşağıya doğru kaymağa başladı. Bir zaman sonra da yeni yeni bulutlar doldurdu gökyüzünü. Bir saatin içinde gök yarı yarıya dolmuştu. Serder Osman keyifliydi:

— Demedim mi ben, dedi.

Sonra bilgiç bir edayla tamamladı sözünü:

— Akşama yağar bu.

Gönülleri ferahlamıştı. Kahveye doğru yürüdüler. Sar'osman Seydaliye:

— Var mısın bir damaya, dedi.

— Helbet yeğenim, dedi. Senin gibi çay ağacı bulunmaz.

Masanın başına oturdular. Seydali:

— Kaç taş çıkayım sana, dedi.

— Başa baş, dedi Sar'osman. Senden mi korkacağız yâni.

Ama Seydali kendi taşlarından ikisini alıp göze attı. Hamlesini yaptı. Onunla başa baş dama oynayacak adam yoktu. Yalnız köyde değil kasabada bile hatırı sayılırdı damada. Hele Topal Emin'i yenince namı büsbütün artmıştı. Topal Emin kasaba-
98

nırr sayılı damacılarından. Seydali onu yenmişti de damacılar «Emin'i yenen, 'Heybeli' (*) bu.» diyorlardı onun için.

(*) Heybeli: Köylü anlamına kasabalıların kullandığı bir söz.

99

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çıktım Tepebaşı'na baktım ovaya Bay Mustafa çağırdı Dam'oyynamaya.

Halk Türküsü

YAĞMUR değil sanki ışık yanmıştı. Ovada ne kadar ekili tarla varsa ışıl ısıldı yağmurdan sonra. Başaklar doymuştu yağmura. İş, ekinlerin sararıp biçilmesine, tınazlanıp dövülmesine kalmıştı. Köylü yağmurdan sonra coştı. Hazırlıklar kıyametti. Oraklar, tırpanlar bileniyor, düven tahtası için dağlardan çakmak taşı toplanıyordu. Ekime, biçime, harmana ait ne varsa evlerde sokaklara dökülmüştü. Hiç işe yaramadığı, o sıra gerekli olmadığı halde herkes sabanları da elden geçirdi. Kimseler ortalıkta görünmüyordu. Musa'nın kahvesine uğrayan hemen hemen yok gibiydi.

Maştan arada bir tarlaların arasında dolaşmaya başlamıştı. Kaç yılın hacizcisi şimdiye kadar tarlaların arasında dolanmış adam değildi. Köylü de şaşıyordu onun bu haline. Başakları tuhaf bir yokla-

103

ması vardı. Sanki içinden ne çıkacağını öğrenmek, görmek istiyordu.

Mahsulün bereketini gördükçe içi gidiyordu. Hep hesap ediyordu. Bu tarlaların çoğunu istediği anda ele geçirebilirdi. Yalnızca kasabaya haber edip haciz için memur çağırmak yeterdi. Ama buna cesareti yoktu. «Mahsul sonu» demişti köylüye. Ekinler de vazgeçilir gibi değildi hani.

Tarlaların arasında dolaşıp durması bu yüzdendi. Tarlaları gördükçe aklı gidiyordu. Kasabaya haber salmağa, hacizcileri çağırmıya karar veriyor ama eve geldi mi işler

değişiyordu. «Öldürürler beni» diyordu. Kendisi olsa köylülerin yerinde öldürürdü. Hiç acımaz çeker vururdu.

Aklına başka düzenler geliyordu. Hepsini alması farz değildi ya. İşine gelenleri, köylünün de pek ses çıkaramıyacağı gibi birkaç kişininkini alırdı. Fet-ci Kadri'nin tarlasını alırdı. Kimse de birşey diyemezdi. Keler İbrahim'in de öyle Deştiman'ın tarlasını da alabilirdi. Yelli cinli adamdı üçü de. Pek, uzağa yakına akılları ermezdi. Hiç bir işte köylüyle bir olmazlardı. Üstelik Mastan'ın evinin duvarında asılı kırmalardan, mavzerlerden korkarlardı.

Yeğenim Ahmet'i kasabaya yolladı. Hacizcileri çağırсын diye. Arkasından.

— Jandarmalara da söyle, dedi «Köylü işi azıttı» diye. Bir muhtarın bu işi becereceği yok, dedi. Millet birbirini yiyecek. Bir görünsünler fena olmaz. Ahmet gitti.

Ertesi gün iki icra memuru ve birkaç jandarma geldi köye. Köylü onları görünce şaşırıldı:

— Hayrola böyle vakitsiz geldiniz ya?

— İş, dedi memurlardan biri. Hacze geldik gene.

— Neyi?

104

— Tarlaları.

Sar'osman büsbütün sarardı:

— Hangilerini?

— Fetçi Kadri'nin, Süleyman Uğurlu'nun.

— Deştiman'ın yâni.

— Ha. Bir de İbrahim Keser.

— Keler İbrahim de, dedi Sar'osman. Sonra:

— Başka yok ya?

— Yok, deyip kesti adam.

— Nerden çıktı bunlar be, dedi.

— Eh, dedi Mustafa. Gayri bu dünyada söze de güven olmuyor.

— Kimin sözüne, dedi Seydali.

— Mastan'ın! Seydali dudak büktü:

— Söz diye ben, dedi. Yiğit adamın sözüne derim. Mastan'dan bu beklenir işte, Maştan bu. Daha ne olsun.

— Yazık dedi Sarı. İyi bir mahsul alacaklardı kırk yılın başı.

— Namussuz, dedi Hasan, dişleri arasından. Islık çalar gibi çıkıyordu sesi.

Namussuz işte.

— Ee, dedi Hotunlu. Mahsulü bereketli görünce iştahı domalmıştır.

— Bir şeytyapsak, dedi Hasan. Yazık olur yani.

— Ne gelir elden, dedi Sarı. Bir de kızar mızır bizimkiler de gider elden.

Hasan, Sar'osman'a baktı:

— Biz biz biz, dedi. Başka lâfin yok mu senin. İstedığın cennetlik, istemediğin cehennemlik. Bu gün ona yarın sana. Bir kere köylü başını eğdi mi kaldıramaz gayri.

— Ne yapalım? dedi Sarı.

105

Etrafına bakındı sonra:

— Ne gelir elimizden, dedi. Ey bizim köylü anlat bakalım ne edelim şimdi. Üç tarlayla kurtulduğumuza şükür bana kalırsa.

Hasan kıpkırmızıydı:

— İş Ali'de, Veli'de değil, dedi. Yol oldu mu çıkılmaz altından. Bugün Fetçi Kadri'nin tarlasına sen bir şey demezen, yarın seninkine de o karışmaz. Eşek eşeği ödünç kaşır. «Bugün bana yarın sana» demişler.

— Doğru, dedi Seydali. Hasan durdu, bir soluk aldı!

— İş sürüye kurt düşürmemeli, dedi. Sürüye kurt düştü mü yandın gitti. Zarar vermedik koyun kalmaz. Kalır mı?

— Kalmaz, dediler. Kalmaz, kalmaz...

— Ya, dedi Hasan. Bugün bana yarın sana. Sürüye kurdu sokmayalım. Mastan'ın gözünü korkutalım. Yoksa iki güne varmaz bizim de sırtımıza biner. Bugün üç tarla, yarın beş, öbürgün on olur. İş, suyu başından kesmekte. Yoksa sel basar köyü. Evimizi ocağımızı tarımar eder. Bunun sonu gelmez. Hık de-meylen Mastan'ı durduramayız benim bildiğim. Kuduz itin dölü. Gözü korkmaz hepimizi ısırır. Kuduz köpeğe ekmek atılmaz. Isırır gene. Kuduz köpeğe sopa gerek.

— Kafasını ezmeli bile, dedi Hotunlu.

— Ateş düştüğü yeri yakar, dedi. Ama bu ateş köy yerine düşüyor. Fetci'nin evini de yakar. Sarı osman'inkini de. Mastan'a senet verenlerden bir tekimiz bile kurtulamayız. Fetci Allahın kulu değil mi, Deştiman Müslüman değil mi. İbrahim Keler komşun senin. Onun evi yansa, seninki kalır mı?

106

Ağa'nın oğlu. Sen onun elinden dut bugün, yarın o seni yalnız komaz. Bir elin nesi var. İki elin sesi var.

Keler İbrahim'le Deştiman soluk soluğa geldiler:

— Bizim tarla ha, dedi Keler. Kimse karşılık vermedi.

Hasan, Keler İbrahim'e doğru yürüdü:

— Dur hele, dedi. Dur hele, çıkmadık canda umut vardır. Bu köy gâvur köyü değil. Bir çaresini buluruz elbet.

— Of, dedi Keler. Of. Allah acıdı bir mahsul verdi diyordum. Yüreğime al ateş düştü, kızıl kor düştü duydum da.

— Hele dur. dedi Hasan.

— Dur demesi kolay, dedi Keler. Benim yüreğim yanıyor. Ot ocak kalmaz bende bu gidişle. Ot ocak kalmaz.

— Benim de yanar yüreğim, dedi Hasan. Adam evlâdı, karı doğurduğu değil miyiz biz. Hiç mi çarşıda pazarda ağız görmedik. Karşına geçip oynamadık ya!

— Yok, dedi Keler. Bir de oynaydınız!

— Biz, dedi Hasan. Biz çare düşündük.

Keler gözlerini iri iri açıp baktı. Deştiman «çare» lafını duyunca sokuldu. İkisi de Hasan'a bakıyorlardı.

— Ne çaresi?

— Gidip konuşacağız, dedi Hasan. Sar'osman. Ben, Seydali, Muhtar Kerim'i de alırız. Dövenci Ha-fız'ı da.

— İy'olur, dedi Deştiman.

— Eğer o domuzun dölünde azıcık yürek varsa vazgeçiririz.

— Sağ'olun, dedi Keler. Ben de geleyim.

107

— Sen bilirsin, dedi Hasan. Deştiman:

— Ben de gelsem, dedi.

— Gelin, dedi Hasan. Gelin ya.

Muhtar Kerim'le Dövenci Hafız'ı almak için köyün içine doğru yürüdüler. Haber çabuk yayılmıştı. Köyde ne kadar adam varsa toplanmış peşlerinden geliyordu. Peşlerindeki kalabalık her an biraz büyüyor; genişliyordu. Kadınlar, çocuklar da takılmışlardı en sona.

Muhtar Kerim'in evinin önüne gelince durdular. Hasan kapıyı tıklattı. Muhtar Kerim çıktı dışarı. Hasan:

— Mastan'a gideceğiz. Kerim dayı, dedi. Ha-cizciler geldi gene. Fetci'nin, Keler'in, Deştiman'ın tarlası için.

— Dur hele, dedi Kerim. Geleyim şimdi. Muhtar Kerim de katıldı kafiyele, yürümeğe devam ettiler. Dövenci Hafız'a geldiler.

— Ben böyle işe karışmam, dedi gelmedi Dövenci.

Kalabalıktan biri Hafız'ın kapısına kocaman bir taş attı.

Fetci Kadir de kalabalığın arasındaydı; bir taşa o alıp attı Dövenci Hafız'ın kapısına.

Köyde Dövenci Hafız'la kahveci Musa'dan gayri gözü gören, ayağı tutan kim varsa kalabalıktaydı.

— Zamanını buldu, diyorlardı.

— İt ürüyeceği zamanı bilir, dedi birkaç kişi.

— Can alıcı kesildi köyün başına.

— Sürüp çıkarmalı teresi.-

— Kanımızı kurutuyor...

— Soysuz herif, it soyu!

— Geberemedi de.

108

- — Geberesice düzü.

— Allah canını alsın.

— Günahından korkmasam ben gebertirim.

— Uyuz it, uyuz itin soyu.

— Ne bu be, öldük mü biz, diye bağırdı biri.

Hasan en önde yürüyordu. Sonsuz bir yola gider gibiydi. Gözlerini boşluğa dikmişti... Öylece yürüyordu. Kalabalık dalgalanıyor, konuşmalar gittikçe hızlanıyor, haşinleşiyordu. Hasan duymuyordu konuşulanları. O şimdi tek başınaydı. Açık sonsuz bir yolda tek başına.

Mastan'ın evine yaklaşmışlardı. Üç silâhlı jandarma önlerine çıktı.

— Ne o, dediler.

— Ağa'nın evine, dedi Seydali. Ağa'nın evine gidiyoruz.

Jandarmalar silâh çıkardılar. Onbaşı:

— Dağıtın, dedi. Sonra kalabalığa dönüp: «Da-ğılın bakalım.»

Seydali kasketini çıkardı dizine vurdu:

— Kötü bir maksadımız yok, dedi.

— Dağılın be, dedi onbaşı gene.

Seydali döndü kalabalığa baktı. Sonra önüne doğru başını eğdi, yürümeğe başladı.

Ardından kalabalık ta kıpırdadı. Jandarmalar geri geri çekildi.

Mastan'ın evine kadar gelmişlerdi. Jandarmalar geri geri gidiyorlar ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Maştan penceredeydi. Gelenleri görünce irkildi.

Hasan kapıya doğru yürüdü. Kapıya bir iki vurdu. Maştan gene pencereye çıktı:

— Ne o, dedi. Hasan:

— Seninle konuşmaya geldik.

Maştan kalabalığı tepeden tırnağa süzdü:

109

— Bütün köy mü, dedi. Hasan elini göğsüne koydu:

— Ben, dedi, Kerim dayı, Sar'osman, Seydali, Keler, Deştiman...

Kalabalık kıpırdadı. Feci Kadir ortaya çıktı:

— Ben de, dedi.

Mastan'ın rengi atmıştı, sapsarıydı:

— Dağ başı mı burası be, dedi. Bütün köy kapımda.

Hasan:

— Konuşmağa geldik biz, dedi.

— Konuşacak bir şeyim yok benim. Hasan elini havaya kaldırdı:

— Hacizciler gelmiş, dedi. Mahsul sonundaydı pazarlığımız.

— Para lâzım bana, dedi Maştan. Paraları verip kurtulsunlar.

— Paraları yok.

— Yoksa satarım tarlaları.

— Bir ay beklemeyle ölmezsin, dedi Keler.

— O benim bileceğim iş, dedi Maştan.

Hasan bağırır gibi:

— Yazık, dedi. Göz göre göre yaptığına yazık. Maştan diklendi:

— Çekin gidin be, dedi. Çekin gidin evimin önünden.

Jandarmalara döndü sonra:

— Şikâyetçiyim, dedi.

Jandarmalar alesta bekliyordu zaten. Namlulara kurşun sürdüler.

Onbaşı:

— Dağılın be, dedi. Herkes evine.

Sanki kimse söylediklerini duymuyordu. Hasan:

110

- — Aç şu kapıyı da konuşalım, dedi. Bizden zarar gelmez.

Mastan'ın iki yanında iki silâhlı göründü... Maştan:

— Dağılın, dedi. Yoksa yanarsınız. Hasan:

— Bak, dedi. Senin adamların silâhlı. Bizde iğne bile yok. Niye korkuyorsun. Aç da konuşalım.

— Ne konuşacaksınız?

— Bu haciz dursun, dedi Hasan, sesi emrediciydi. Söyle de gitsinler.

— Orası devlet işi, dedi Maştan.

Devlet sözü geçince Jandarmalar gene coştular. Kalabalığa sokuldular.

— Buz gibi senin işin bu, dedi Hasan. Gel durdur şunu.

Maştan:

— Kanun, dedi. Şeriatın kestiği parmak acımaz. Kanunun dediği olur.

— Senin dediğin oluyor, dedi biri. Başka biri:

— Şeriat lafı ediyor, dedi. Yüreğinde Allah korkusu olsa bu işi yapmazsın sen. Allahtan korksan.

— Adam evlâdı olsan, dedi başka biri. Hasan elini kaldırıp kalabalığı susturdu.

— Maştan oğlu, dedi. Sen bu işten vazgeç. Bir ay beklemeyle ne olur?

— Keyfim misin?

— Sen bilirsin gene, dedi Hasan. Ama Karaah-metli'de Kesikbel'de kimse unutmaz bunu. Alsan da, almasan da kimse unutmaz. Alnına kara çalınır. Sözünden dönene, tükürdüğünü yalayana güvenmez kimse.

— Benim kimseye muhtaçlığım yok.

111

— Muhtaç olmayan bir Allah, dedi Hasan. Muhtar Kerim:

— Halil, dedi.

Mastarı şaşırdı. Yıllardan beri ilk defa adıyla çağrılıyordu. Kendi bile unutmuştu bunu.

— Halil, diye ikiledi Muhtar Kerim. Gel dön bu işten sen. Fukaralar dua etsin sana. Yazık çoluk çocuk açıkta kalacaklar.

Maştan değişti:

— Hah, dedi. Hah işte laf dediğin böyle olur. Senin hatırın için Kerim ağa, dedi. Sırf senin mübarek hatırın için dönüyorum. Kesikbel'in kırk köyüne değişmem senin hatırını.

— Sağol, dedi Muhtar Kerim. Maştan devam etti:

— Bunlar iyilik bilmez. Arada bir yaralarını deşmedin mi, kuyruklarını kısıtırmadın mı, para alınmaz bunlardan.

Fetci Kadir sevinçten ağlıyordu.

— Hacizciler gelsin mi ağa, dedi. Yollayalım mı?

— Gelsin, dedi Maştan, sonra vazgeçti. Yok beklesinler kahvede, hemen gelirim ben.

Birkaç dakikanın içinde dağılıverdi kalabalık. Hasan tek başına yolun ortasında kalmıştı. Dalgındı. Başını kaldırıp baktı, Aliye pencerede duruyordu. Ha-san'a bakıyordu. Gözlerinde tuhaf bir parıltı, iri iri açmıştı gözlerini.

Hasan geniş bir soluk aldı. Tuhaf olmuştu, ner-deyse yere yıkılacaktı, zor duruyordu ayakta. Başını önüne eğdi, evlerine doğru yürüdü. Kapıyı itip içeri girdi. Ocağın yanında duran sedire uzandı. Hemen uyudu.

Yüzünde iç açıcı bir gülümseme vardı. Anası di-

112

kildi, Hasan'ın o hâlini seyretti. İki iri yaş yanaklarından aşağı kaydı.

— Üç tarlayı kurtarmış aslanım, dedi.

Yorganı alıp Hasan'ın üstünü örttü. Hasan bir iki defa sağa sola döndü, sonra hafif hafif horlamağa başladı.

Köylü için Hasan, başka bir Hasan olmuştu. Adı her yerde saygıyla anılıyordu. Ama kimse olanları yeni baştan düşünmeğe niyetli değildi. Hepsine bir yılğnlık gelmişti. Sonradan yaptıkları işten korkar olmuşlardı...

Maştan kızgındı. Burnundan soluyordu kaç gündür. Maştan artık köylülerle konuşmuyordu. Hepsi onun yeni bir oyun etmesinden korkuyorlardı. Hemen hiçbiri Mastan'ın yaptıklarını yanlarına bırakacağını ummuyordu.

Ekinler sararıp, orak işi tınaz işi başlayınca herkes Mastan'ı da, olanları da unuttu.

Hasan'a bir başkalık gelmişti. Çok konuşmuyor, arkadaşlarından bile uzak duruyordu. Oraktan yorulduğu zamanlar derenin başındaki armut ağacının altına oturuyordu.

Gene gölgeye uzanmış birşeyler düşünüyordu. Serder Osman cterenin içinden çıkıp geldi.

— Merhaba Hasan, dedi. Hasan şaşkın:

— Merhaba.

— Hayrola, dedi Serder. Sana bir hâl oldu, garip-lendin bir.

Hasan karşılık yerine omuz silkti.

— Bizden irak duruyorsun, dedi Serder. Bir şeye mi kızdın yoksa.

hacizli toprak

113/8

Hasan elini Serder Osman'ın omuzuna attı. Çok severdi Osman'ı. Gülüyordu. Ama dudaklarının gülümsemeden mi, yoksa ağlamaya hazır olduğundan mı titrediği anlaşılıyordu.

— Ayıp ettin, dedi. Hasta gibiyim de. Orak yoruyor beni.

— Benim tarla bitti, dedi Serder. Bir ucundan da ben tutayım istersen.

— İşin çok daha, dedi Hasan. Bir oraklan biter mi iş.

— İstersen, dedi Serder. Kardeş sayılırız seninle biz.

— Elbet, dedi Hasan. Kardeşiz. Boşlamaya gelmez, açılırım yakında.

Serder tabakasını çıkardı. Hasan'a uzattı.

— Sar bir tane, dedi.

— Sen sarıver, dedi Hasan.

Osman iki sigara sardı. Cebinden «kav-çakmak»-ı-nı çıkardı. Bir çakışta kıvılcımlandı kav. Hasan, kavı Osman'ın elinden aldı. Yanık kav kokusu çok hoşuna giderdi.

Doyamazdı bu kokuya.

Kav için için yanıp bitecekti nerdeyse. Osman da Hasan'ın elinden aldı kavı:

- Hele bir yakalım sigaraları da, dedi. Sigaraları yaktılar.
- Bir düşüncen var senin ya? dedi Serder.
- Yok, dedi Hasan. Yok.
- Benden saklama Hasan, dedi Serder. Bir derdin var senin.
- Yok, dedi gene, vallaha yok.
- Eh, dedi, benden kabahat gitti. Sen bilirsin gayri.

Hasan:

114

- Bir derdim olsa sana söylemez miyim, dedi. Vallaha söylerim.
- Seydali dedi ki, dedi Serder. «Bu Hasan'a ne oluyor?» dedi. Gel gidelim yanına kadar.

Hasan doğruldu:

- Gidelim.

Dere boyunca yürüdüler. Seydali'nin tarlası da dere boyundaydı. Hemen köprüyü geçince yolun sonunda uzun bir tarlaydı. Karsalilerin tarlasını yol bölünce almıştı burayı.

Tarlanın tam ortasına çardağı çatmışlardı, orak zamanı hep burada yatar kalkarlardı. Sıcak iyice civ-civlendiği için onlar da çardağa çekilmişlerdi. Hasan' la Serder'i görünce fırladı Seydali:

- Hangi dağda kurd'öldü be, dedi.
- Amma da yaptın ha, dedi Hasan. Hiç mi gelmedikti yâni?
- Ne diyorsun, sen, dedi Seydali. Ulan seni gören hacı oluyor hacı.

Yanında duran tahta testiden elini yıkadı. Islak ellerini yüzüne sürdü. Sonra pantolonunda kuruladı ellerini. Hasan'a uzattı:

- Eh, dedi. Elden gel bakalım.

Sallaya sallaya el sıkıştılar. Seydali çardağın altından bir minder çekti.

- Otur hele.'dedi konuşalım.

Hasan minderi almadı, kuru yere oturdu.

- Yarılamışsın, dedi. Maşallah.
- Mastan'a güvenilmez ki, dedi Seydali. Bakarsın hacze gelir.
- Zor gayri, dedi Serder. Olanlardan sonra. Ödü bokuna karıştı.
- O da doğru ya, dedi Seydali. Hasan gene dalmıştı.

115

- Bitirsek de şu orak işini dedi. Kasabaya tiyatro gelmiş, İbrahimler görmüş geçen... Gideriz.

- İy'olur, dedi Seydali.
- Hele bitsin iş de, dedi Hasan. Tiyatro kolay.
- Canımız çıktı burada, acısını çıkarmayalım mı?
- Bir karı varmış, öyle çekiyormuş gazeli ki, deme gitsin.
- Göbek de var mıymış?
- Ulan göbeksiz tiyatro mu olur be, dedi Serder.
- Gideriz anasını satayım, dedi Seydali.
- Aç tavuk arpa ambarında görmüş kendini, dedi Hasan.

— Lafa taş atma, dedi Serder.

— Hele iş bitsin bir.

Serder, kasketini çıkarıp salladı:

— Harmandan sonra düğün de var ha, dedi Mustafa'nın.

— Deme, dedi Hasan.

— Eh demiş kocaman sonunda. Göbeği çıkmıştı fukaranın kızı vermeyecekler diye.

— Padişah tohumu gibi hüküm verdiydiler, dedi Seydali.

— Muradına ermiş ya, dedi Hasan.

— Eh, dedi Serder, bekleyen derviş muradına ermiş...

Gene tabakayı çıkardı üç sigara sardı. İyi sarardı sigarayı. Hasan:

— Fabrika mısın mübarek, dedi. Sıyırma gibi sardın gene.

— Alıştık oğlum, dedi Serder. Kaçak tütün içe içe alıyor adam.

116

Seydali'nin kardeşi kalktı, çalışmaya gitti. Bütün köylü çalışıyordu. Orak zor işti. Belâlı işti...

Adamın bileklerini keser tırpan sallamak. Can kalmaz kolunda. Tırpan zamanı köylünün eli hep yumruk yumruktur. Kavgaya çıkmış gibi. Açamazsın elini.

Ağrılanır, kesik kesik olur avucunu açtın mı. Eller şişer, su toplar. Nasırlanır. Kollar, bilekler şişer iyice

Hele bir haftadan uzun orak çektin mi kürek kemikleri de başlar sızlamaya.

Yatamazsın yataklarda.

— Daha da çok iş var ya, dedi Hasan.

— De canım, dedi Seydali. O kadar büyütme. Yardıma geliriz biz.

— Sağolun ya, dedi Hasan. Gidelim artık.

— Gene gelin ha, dedi Seydali.

— Sen de gel, dedi Serder. Ağanın oğlu hep biz mi geleceğiz.

— Geliriz be, dedi Seydali. Dere boyuna doğru yürüdüler.

— Uğurlar olsun, dedi Seydali arkalarından.

— Eyvallah, dediler.

Gün ışığı ortalığı iyice kavuruyordu...

O yıl orak işinin sonu Ramazanın başlarına gelmişti. Bu yüzden iş, hemen herkese ağır geldi. Ama zar zor mahsul biçilip tınaza çekilmişti. Bayram ya-kınlayınca köylü işi bıraktı. Harman işi bayramdan sonra başlayacaktı.

Bayram geldi; bayram namazı kılındı. Bayram namazından sonra herkes anasının babasının elini öptü... Ardından sıra köyün yaşlılarını ziyarete geldi. Sonra da iki bayram arası ölenlere. Bir bayramdan öteki bayrama kadar hangi evden ölü çıkmışsa, ziyaret etmek adetti. İster dost ol, ister düşman, bu adet bozulmazdı. Bu yüzden bütün bayramlarda küsler barışır, kavgalılar sarmaş dolaş olurdu.

117

Bayramın birinci günü böyle geçti.

Bayramın ikinci günü, çınarın altında toplandı millet. Salıncak kurulmuş, davul zurna gelmişti.

Bu koca çınar ağacına kurulan salıncak ilk gün çocukların, ikinci gün delikanlılarındı.

Hasan, Serder, Seydali, Sar'osman, Süleyman hep birlik dolaşıyorlardı. Salıncağın oraya gelince Seydali:

— Binelim mi? dedi.

— Binelim, dediler.

Her salıncağa binen davulcuya beş kuruş verirdi, beş kuruş da az para değildi.

— İlk kim binsin, dedi Seydali. Hasan:

— Osman binsin... dedi. Osman:

— Sen binsene, dedi.

Ötekiler de Serder'den tarafa çıkınca Hasan salıncağa doğru yürüdü. İki delikanlı ellerine kıldan yapma kocaman bir ip almışlar, salıncağın ipini yanlamasına keser şekilde uzatmışlardı ipi. Biri bir ucundan, öteki öteki ucundan tutmuşlardı. Her defasında gerili iple salıncağı karşılayıp hızla çekiyorlardı. Böylece salıncak yukarılara daha yukarılara kadar gidiyordu.

Hızını alınca davul zurna güm güm vurmaya başladı. Herkes işin sonuna kadar dayanamazdı. İnsanın başı çınar dallarının arasına giriyordu sonunda. Ha-san'ın hızı gittikçe artıyor, aşağıdan hababam destekliyorlardı.

— Dayan Hasan.

Başlı dallara değmeğe başlamıştı. Salıncağa karşı ip geren iki delikanlı kenara çekildiler. Davul zurna pehlivan güreşlerine çalınan havayı tutturdu. Hasan aldığı hızla gidip geliyordu.

.Sonunda salıncak yavaş yavaş hızını kaybetti. Hasan yere atladı. Sar'osman bindi bu defa. Sar'osman ip çekenlere:

— Ulan, dedi, çok sallamayın ha, başım döner. Serder:

— Altına maltına kaçırma ha yeğenim, dedi. Gülüştüler.

Sallanmağa başlayınca Sarı'nın çenesi açıldı. Yüz türlü şaklabanlık ediyordu yukarda. Ötekiler artık boş-lamışlardı salıncağı.

— Kasabaya gidiyoruz mu, dedi Seydali.

— Gidelim ya, dedi Serder.

Tam lafını bitirmişti, bir silâh sesi duyuldu. Bulak taraflarından gelmişti. Arkasından bir ikinci, bir üçüncü.

— Tabanca bu, dedi Hasan.

— Hem de boşa gitmedi, dedi Serder.

— Allah vere de kavga mavga olmasa, dedi Hasan.

— Bir baksak mı?

Sar'osman da inmişti salıncaktan.

— Gidelim hadi, dedi. Bir bakalım. Davulcuya on kuruşu verip Bulak'a doğru yürüdüler. Daha başkaları da vardı önlerinde.

Hızlanıp önde gidenlere yetiştiler.

— Tabanca mıydı, dedi Hasan. Kel Bakirli:

— Ha, dedi. Bana da öyle geldi.

— Allah vere de bir vukuat olmasa.

— Boşa kurşun atılır mı, dedi Kel... Nerde öyle zengin adam.

— İnşallah zevk için atmışlardır da.

— İnşallah.

Cinayet, yaralama akıllarına gelince daha da hız-

118

119

landılar. Çeşmeye çıkan yokuşu bir solukta aldılar. Çeşmenin üstündeki dut ağacının altında bir kaynaş^ ma vardı. Oraya doğru koştular. Bir adam yere uzanmıştı. Etrafi kalabalıktı. Biri:

— Bir at getirin, dedi. Araba da hazırlasınlar. Başka biri, köy yoluna doğru koştu.

Yaklaştılar. Yerde yatan İbrahim Salih'ti. Omuzundan vurulmuştu.

— Vuran kim, dedi Hasan. Vuran kim?

— Hacı, dedi Taşçı. Kasap Hacı. Mastan'ın adamı.

— Kaçtı mı?

— Kaçmış diyorlar ya. Bilmem.

— Yakalaması kolay, dedi Hasan. İt dölü, nereye gidecek?

— Neye vurmuş ki?

— Bilmem.

Oturanlardan biri. Çürük Mustafa:

— Ağız dalaşmış, dedi. O sövmüş, bu da sövmüş. O da çekmiş vurmuş.

Başka biri:

— Raziye içinmiş, dedi. Sen ben derken olmuş.

— Elin kahpesi için adam mı vurulmuş?

— Katil o, dedi Çürük. Bahane arar böyle iş için. Anasını bellerler bir gün ya!

— İbrahim Salih ölmezse işi bitiktir. Ölürse hükümet bitirir zaten.

İbrahim Salih ağaca dayalı duruyordu. Epey kan kaybetmişti. Rengi iyiden iyiye sararmıştı.

— Tuz muz olsa da bassak yarasına, dedi Seydali.

— Boşver, dedi Taşçı. Başın derde girer. Ubeyt' le Duran vuruştuydu hani. Ubeyt'in yarasına bastıydım da başımı zor kurtardım. Tartomonz(*) olurmuş adam.

(*) Tartomonz: Tetanoz demek istiyor. 120

— Kayış kazısak, dedi Serder.

— Ben karışmam, dedi Taşçı.

Serder Osman belinden palaskasını çıkardı. Tersini kazımağa başladı. Avucunun içinde kösele tozu epey birikince yaranın üstüne bastı. Tam o sıra:

— Su, dedi İbrahim Salih, inilti halinde. Sesi hemen hiç duyulmuyordu:

— Su!

Biri çeşmeye doğru koştu. Serder arkasından bağırdı:

— İstemez, dedi. Yaralıya su verilmez, kanı hep akar sonra.

Adam geri döndü. Kan yavaşlamıştı.

— Ha şöyle, dedi Serder. Çoğa kalmaz durur bunun kanı.

At gelmişti. Muştaların yoz atı.

İbrahim Salih'i üç beş kişi kucaklayıp atın üstüne oturtular. Kendinde değildi. Bıraksalar atın üstünden çuval gibi düşerdi. Biri arkasına atladı sıkıca tuttu. Serder atın dizginini çekiyordu.

— Su, diye inledi yaralı.

— Ölür mölür de, dedi Çürük. Gözü açık gider. Bir yudum sudan ne çıkar.

Serder: »

— Olmaz yahu, dedi. Yaralıya su verilmez, ölür be.

Köy yerinde araba hazırды, yaralıyı arabaya yerleştirdiler. Böyle zamanlarda Maştan arabasını esirgemezdi.

Serder Osman'la Hasan arabaya atladılar. Serder:

— Dua edin de yetiştirelim, dedi.

Yaralı yeniden inlemeğe başladı:

— Su!

Serder elindeki kalın sopayı atlara doğru salladı.

Araba sallana sallana tozlu yoldan ilerliyordu. Serder önde oturmuş arabayı kullanıyordu. Hasan arkaya yaralının yanına binmişti.

İbrahim Salih inliyordu. Yaralı tarafının üstüne yatıyordu. Hasan buna engel olmağa çalışıyor, tutup onu çeviriyordu. Yaralı, çevirmek için her tutuşunda:

— Su, diyordu. Su.

Sesi duyulur duyulmaz bir şey, incecik, çelimsiz.

— Az kaldı, dedi Hasan. Az kaldı be yeğenim.

— Su.

— Suyumuz yok be yeğenim.

— Oh, dedi İbrahim Salih. Yanıyorum... Su...

Araba kumlu yola çıkmıştı. Artık eskisi gibi sallanmıyordu. Düz yolda biteviye gidiyordu. Yaralı ferahladı, sesi kesilmişti. Hasan kuşkulu kuşkulu eğildi üstüne:

— İbrahim, dedi. İbrahim.

Bir inilti karşılık verdi. Boğulur gibi bir ses.

— Ha.

— İyi misin?

Yaralı konuşmadı. Elini yarasına götürdü. Eli kana bulandı:

— Vuruldum mu?

— Emniyetsiz(*) dedi Hasan. Sıyırılmış omuzunu da.

Yarası yeni yeni acımağa başlamış olmalıydı.

(*) Önemli değil anlamına.

122

Hasta kıvranıyordu. Gene yan döndü, yarasının üstüne yattı. Hasan tutup çevirdi...

— Nereye, dedi yaralı. Nereye gidiyoruz biz?

— Doktora.

— Ah, dedi. Ah ben ona gösteririm.

— Kim vurdu seni?

— Kasap Hacı. Kalleş kerata.

— Sus sus, dedi Hasan. Kanamasın gene.

İbrahim Salih yaranın üstündeki elini çekti. Eline bulaşan kösele kazıntısını ve pıhtılaşmış kanı gördü:

— Derin mi, dedi. Derin mi yara?

— Yok, dedi Hasan. Emniyetsiz canım.

— Bir iyileşeyim.

— Boşver, Allahından bulsun.

— Sağ komam onu ben. Anam avradım olsun sağ korsam.

Yola çıkalı bir saata yakın olmuştu. Serder arkaya seslendi:

— İyi mi bari?

— İyi, iyi, dedi Hasan. Açıldı biraz. Serder:

— Sık dişini İbrahim, diye bağırdı. Az kaldı yolumuz.

Yaralı fısıldar gibi:

— Bir tutsun kolum da, diyordu. Avucundaki kanı yaladı. Köseienin acı, buruk tadını duymadı bile. Sonra tükürdü.

— Bir yudum su versene, dedi.

— Yok ki, dedi Hasan. Suyumuz yok ki.

Zor konuşuyordu İbrahim Salih. Ağzı iyice pamuk-lanmıştı, dili dönmüyordu sanki.

Araba biraz daha hızlandı, inişe gelmişlerdi.

— Yaklaştık ha, dedi Hasan. Az kaldı.

123

Bu iniş bittikten sonra kasaba 10-15 dakika zor çekerdi. Serder de atları gittikçe sıkıştırıyordu. Maştan görse deli çıkardı. Atlarının ezilmesini istemezdi. Serder biraz da bundan ötürü, hınç alır gibi kırbaçlıyordu.

Araba gene sarsılmağa başlayınca Hasan:

— Ağır ol, diye bağırdı.

— Geceye kalırız da doktorlar nazlanır sonra, dedi Serder.

Hasan sustu. Arabanın yan penceresinden baktı. Kaymak Tevfik'lerin bağına gelmişlerdi. Birazdan mezarlık ve daha sonra da park görünecekti.

— Geldik olduk, dedi kendi kendine. Yaralı bayılmıştı.

— Bayıldı bu, dedi Hasan. Hızlan yeğenim. Serdar kırbaçları gene şaklatmağa başladı... Kasabaya girmişlerdi. Biraz ötedeki yoldan sağa sapacaklar, Akılfikir tepesine tırmanacaklardı. Hasta-hane hemen bu yokuşun sonundaydı.

Tepeye doğru tırmanmağa başladılar, peşlerine çocuklar takılmıştı. Araba hastahanenin önünde durdu. Serdar atladı. Hasan da.

— Yaralı, dedi Hasan.

— Bayram günü mü, dedi kapıcı. Doktor yok.

— Gelmez mi?

— Çobanı mıyım, dedi kapıcı.

— Ülen, dedi Serder. Herif geberirse kıyamete kadar yanarsınız ha.

Kapıcı telâşlandı:

— Ağır mı?

— Bayram gezisine getirmedi, dedi Serder. İki kurşun yemiş herif. Bir varil kan akmış be.

— İçeri alalım öyleyse, dedi kapıcı, demir kapıyı açtı.

124

Arabayı içeri çektiler. Nerden çıktığı belirsiz adamlar, çocuklar sardı arabanın etrafını.

— Ciğerlerini delmiş kurşun, dedi biri.

— İşi bitmiş desene.

— Bizimkinin elinden kurtulamaz, dedi kapıcı. Nelerini gördüm ben. İki günde kuş gibi kalkar ayağa.

— Yaman ha, dedi biri.

— Yaman da laf mı, dedi kapıcı.

— Almış eline bıçağı, dedi biri. Kesip biçiyor. Ama helâl olsun.

Hasan:

— Bir haber etsek, dedi. Doktora bir haber etsek de.

Kapıcı gönülsüz:

— Ben gideyim de, dedi. Çağırayım. Bayram günü iş çıktı gene.

Kapıya doğru yürüdü, yarı yoldan döndü:

— Savcının haberi var mı, diye sordu. Serder omuz silkti.

— Yo, dedi. Doğru geldik biz.

— Sığırdınız şimdi, dedi kapıcı. Kızarlar size. Sonunda yürüyüp gitti. Arabanın etrafını kuşatan

kalabalık iyice daralmıştı. Biri:

— Ne olmuş buna? dedi. Hasan:

— Vurmuşlar, dedi.

— Tarla işi mi?

— Bilmem, dedi Hasan. Belli değil daha.

— Vuran belli mi?

— Cık, dedi Serder.

— Herif ölürse kurtarır paçasını o da, madem belli değil. Gören de olmamış mı?

— Olmamış.

125

Var, dese başına iş açardı. Mahkeme mahkeme sürterdi. Birden kendi mahkemesini hatırladı Hasan. Unutulmuş gitmişti bile.

— Ölürse vuran kurtulur, dedi adam önce.

— Ölmez, dedi Serder. Dağ gibi adam iki kurşunla ölür mü?

— Ters bir yerine gelirse, dedi adam.

Biraz sonra doktor görüldü. Sapsarı bir adamdı.

— Müddeiumumi beyin haberi var mı? dedi.

— Yok, dedi Hasan.

— Alın içeri, dedi Doktor. Bekliyeceğiz. İbrahim Salih gene kendine gelmişti ama arada

dalıp dalıp gidiyordu. İnledi. Birkaç kişi daha yardım ettiler. İçeri kaldırdılar. Doktor yaralıya yaklaştı. İğildi.

— Yaraya ne koydunuz? dedi.

— Kayış kazıdık, dedi Serder. Kan akıyordu da.

— Ne zaman oldu, dedi.

— İki üç saat oldu.

— İyi halt etmişsiniz, dedi Doktor. Bari yarasını da siz sarsaydınız.

Serder karşılık vermedi. İbrahim Salih hastaha-nenin taş avlusunda öylece yatıyordu.

Doktor bir şişeden yaranın üstüne birşeyler döktü. Yara köpük köpük oldu. Yaralı:

— Su, dedi.

— Su verin şuna, dedi Doktor.

— Ölür, dedi Serder. Kendinden çok emindi.

Doktor Serder Osman'a dik dik baktı. Osman:

— Siz bilirsiniz ya, dedi, iyi bellemezler bizde.

— Saçmalama be, dedi Doktor.

Hasan su almak üzere yürüdü. Tam o sırada Savcı, kapıcı ile birlik geldi. Yaralıdan tarafa yürürken Savcı:

126

— Kim getirdi bunu? dedi. Hasan daha sudan gelmemişti:

— Biz getirdik, dedi Serder.

— Hangi köyden?

— Karaahmetli.

— Kayran, dedi Savcı. Yahu şu köyü adı Kayran değil mi?

— Karaahmetli'dir ya, dedi Serder.

— Kim vurmuş bunu? Hasan gelmişti. Lafa karıştı:

— Belli değil hâkim bey, dedi. Savcı:

— Gören yok mu?

— Yok ya, dedi Serder. Bir silâh sesi duyup koştuk. İşte böyle.

— Hiç görür müsünüz? dedi Savcı. Yaralıya döndü baktı:

— Kim vurdu seni?

İbrahim Salih bir iniltiyle karşılık verdi. Savcı Doktora:

— Siz tedavisini yapın hele de, dedi. İfadesini sonra alalım.

Hastayı masaya götürdüler, Doktor:

— Soyun şunu, dedi.

Hasan, İbrahim Salih'in ceketini çıkardı. Doktor mintanı makasla kesti.

— Tetanoz hazırlayın, dedi. Bıyıklı bir hastabakıcı dolabı açtı:

— Pensi ver, dedi doktor.

Adam işini bırakıp doktora pensi verdi. Yeniden dolabın başına döndü. Doktor yarayı temizlemişti bile. İki taraftan tampon yapıp sardı.

127

i

Tetanoz seromu hazırlanmıştı. Adam enjektörü Doktora uzattı. Almadı. Yürüyüp gitti. Bıyıklı adam:

— Karnını açın şunun, dedi.

Adam elindeki iğneyi İbrahim Salih'in göbeğine batırdı.

Köylü ifade vermekten korkardı. Hele iş zamanı. Mahkeme, harman tırpan dinlemezdi; adamı ikide bir kasabaya çağırırlardı. Bu yüzden köyde «Paran çoksa kefil ol, işin yoksa şahit ol» sözü çok edilirdi.

Köylü susunca, İbrahim Salih «Kaza» demişti zaten. Savcı kızmıştı. Ama elinden ne gelirdi. Yaralanan adam «kaza oldu, kendi kendimi vurdum» dedikten sonra.

Tam 19 gün sonra İbrahim Salih kolu askıda geldi. Harman işi çoktan başlamıştı.

Nerdeyse yarılardı millet harmanlarını.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

128

İyiler göçüp de kemler kalmasın. Herkes bildiğinden geri durmasın.

Kul Halil

1.

ADAM bunalır. Ovada sıcak başladığı zaman durulmaz. İlk seyrek otlar sararır.

Sonra çam pürçekleri yeşilliğini yitirir, kırmızılaşır.

Hele armutlar yolunmaya başladı mı? Artık ovada durulmaz. Her yan cehennem gibi yanar. Ova ova değildir ondan sonra. Kıpırmızı bir ateş harmanıdır. Her şey bu ateş harmanının içinde kavrulur, yanar.

Köylü ne yapacağını bilemez, nereye gideceğini bilemez. Rüzgâr istemez kimse.

Ateş harmanının rüzgârı sıcaktır. Yangın yalazı vurur insanın suratına. Millet başını suya sokar, ama sudan çıkmasıyla saçların kuruması bir olur. Rüzgâr başladı mı

kimse ortalıkta görünmez. Ateş harmanının o boğucu, sıcak rüzgârından kaçarlardı. Bir subaşı, bir gölge bulan herkes serilir kalır oraya. Ova bayılır.

Bir zaman sonra da ovanın sarılığı alır yürür. Yaprak, dal ne varsa sararır. Sonra toprak rengi olur. Bir

131

tutam yeşillik görünmez. Yalnız Bulak çeşmesinin bulunduğu tepede iki ağaç, bir dut, bir de o ihtiyar kır-yer söğüdü kalır. Onlar sararmaz, yeşil, yemyeşil kalır. Bulak suyu besler onları. Bu yüzden yaz iyice azıttı mı, ateş harmanı, boğucu sıcaklık başladı mı, köylünün yarısı Bulak suyunun başındadır. Güneş dönene kadar kimse yerinden oynamaz. Öldür Allah kıpırdamaz yerinden.

Ateş harmanından ilk haber getiren tozlu bir rüzgârdır. Tam, Güllü köyüyle Üzerlik köyünün arasından esen bir rüzgâr.

Köylünün, düşman yeli dediği bu rüzgâr, döne döne gelir. Çam pürçeği, yaprak, dal, saman artığı ne bulursa önüne katar. Güllü'den, Üzerlik yönüne döner, iki yüz metre kadar eser, sonra vadiye iner. Yolun, tarlaların olanca tozunu ayağa kaldırır.

Yola indikten sonra büsbütün azıttır. Büsbütün fir dönmeğe başlar.

Ta Paşalar köprüsüne kadar. Paşalar köprüsüne kadar ferman dinlemez deli bir rüzgârdır. Ama Paşalar köprüsüne geldi mi bıçakla kesilmiş gibi durur. Dağılır. Ölüyor. Yorgunluktan çatlayan atlar gibi yığılır kalır. Köprüyü geçemez. Sanki o delişmen rüzgâr derenin yatağına girip, akar gider.

Düşman yeli, temmuzda çıkar. Yıllardan beri hiç şaşırmamıştır. Temmuzun onuyla yirmisi arasında gelir. Düşman yelinden on gün sonra ova sarıdır. Pis bir sarı. Çocuk ameli gibi.

Düşman yeli, can komaz kimsede, Karaahmetli' de o yelden sonra ovayı bırakıp dinlenmeğe çekilmek gelenektir. Kimse çalışmaz. Bu yüzden köylü harman işini düşman yeli esmeğe başlamadan bitirmeğe çalışır. Çoğu zamanda bitirir. Ama bakarsın mahsul gecikir, geç taneler, geç biçilir.

I

- Temmuz bir demişti. Akli başında bir rüzgâr çıkmamıştı daha. Harmanlar, dövülü bekliyordu. Hemen bütün harmanlar dörde beşe bölünmüştü. Rüzgâr çıktı mı herkes bir ucundan tutacaktı. Sap saman ayrılıp hararlara, çuvallara doldurulacaktı. Bütün tarlaların ortasında öbek öbek doğulmuş harmanlar yığılıydı. Herkes rüzgâr bekliyordu. Sapı taneden öteye savuracak bir rüzgâr. Güçlü düzgün tarafından... Üç dört gündür oturmuş bekliyorlardı. Rüzgâr beklemek adamı deli ederd. Yaba elinde beklemek zor işti. Bir dal kıpırdayıp, bir çıtırtı oldu mu umutlanırsın. Başını havaya dikersin. Yel esermiş gibi gelir. Bir tutam alırsın harmandan, ağır ağır dökersin. Sap tane aynı yere düşer. Deli olursun. Bir gün... İki gün. Üç gün. Ondan sonra adam, ağzına geleni söyler.

Gökte iki parça bulut vardı. İki tutam bulutu gökte dolandır görenler umutlandılar.

— Rüzgâr ardında bunun ha?

— Doğru dedin yeğenim ya, dedi biri. Bu meret yağmurla gelmese.

— Allah göstermesin, dedi öteki. Allah göstermesin.

İkinciye doğru gök doldu. Bulutlar çabuk çabuk toplanıyorlardı.

Hafifden hafifden bir yel esiyordu. Sapı taneden ayıracak kadar gücju bir rüzgâr değildi bu.

— Yarına hızlanır.

Bunu söyleyen haklıydı. Rüzgâr hızlanacaktı. Belki ertesi güne kalmadan da hızlanacaktı. Ama yağmur korkusu da onunla birlikte büyüyordu.

Akşama doğru sapla tane birbirinden ayrı düşmeğe başladı. Bir an köylü gökteki bulutları unuttu. Rüzgâr gelmişti işte. İşlerini bitirebilirlerdi. Oysa akşam olmuştu. Karanlık basacaktı birazdan.

132

133

Gökyüzüne gözü takılanlar sevinemiyordu. Koca gök dolmuştu. Bir yağmur gelirse ekinler işe yaramazdı. Hele devamlı yağarsa büsbütün kötü olurdu. Sular alıp götürürdü dövülmüş harmanı. Suların götüreme-dikleri de çürürdü.

Kimi bu yüzden harmanı gece savurmağa kalktı. Başladılar ya yağmur başlarsa onlar da kurtulamazlardı zarardan. Yağmur, hazır ayrılmış taneleri alıp götürürdü. Hem koca tarlanın harmanı iki saatte de sav-rulamazdı ya.

Yağmurun iyice yakınladığını anlayınca köylü telâşlandı. Herkes savrulmamış harmanı çuvallara dol-duruyordu. Tarlalardan harmanlar evlere taşınacaktı. Kolay iş değildi bu.

— Hey Allahim acı gayri, dedi Serder.

Bir yandan çalışıyor, bir yandan da kararan gökte yıldız arıyordu. Bir tek yıldızın bile göz kırptığı yoktu gökyüzünde. Bir ışık, bir sarı umut ışığı bile oyna-mıyordu. Herşey bulutların arkasında kalmıştı.

Hasan, iki yük sarmış götürmüştü. Daha bir yığın duruyordu geride.

Ortalık ana baba gününe dönmüştü. Hava iyice kararmış kimse birbirini seçemiyordu. Yalnız ellerindeki çuvallarla harmanları evlere taşımağa çalışıyorlardı. Herkes birşeyler yapıyordu. Bacakları üstünde güçlkle durabilen cılız, hastalıklı çocuklar bile; köyde ayağa kalkabilecek kim varsa çalışıyordu. Tarlada yığılı harman azaldıkça, tınazlar eridikçe seviniyorlardı.

Eşeğine, atına, öküzüne yük saran, kağnısına sap dolduran eve koşuyor, boşaltıp hemen geri dönüyordu. Soluk almağa zamanları yoktu.

Serder gökyüzüne kaldırdı başını. İlk damla tam alnının ortasına düştü.

134

— Geldi, dedi kendi kendine. Geldi meret... Tövbe, tövbe.

Herkes kaçışıp koşuşmaya başlamıştı. Her kafadan bir ses çıkıyordu:

— Yağmur geldi.

— Uy anam yandı mahsul.

— Buraya çek.

— Çamura düşürme.

— EYLENME HA, ÜŞEN DE GELSİN.

Herkes daha fazla yük götürmeğe çalışıyordu. Daha çok mahsul kurtarmak için çuvalları daha çok dolduruyorlardı. Yol boyunca bu yükün altında ezilip ufalıyorlardı adeta.

Halil Ağa'nın dokuz yaşındaki Sarıoğlan bile sırtına kocaman bir harar yüklemişti.

Götürmeğe, sürüyüp gitmeğe uğraşıyordu. Gözlerini yorgunluktan iri iri açmıştı.

Hasan ona yetişmeğe çalıştı. Çocuk iki tarafa sal-lana, sallana ilerliyordu. Sırtındaki yük elli kilo kadar vardı. Ucu yere değiyordu, sürünüyordu.

Dokuz yaşında bir çocuğun elli kiloya yakın yükü götürmeğe çalışması Hasan'ı

içlendirdi. Birşey gelip gelip düğümlendi boğazına, nerdeyse oturup ağlayacaktı.

Çocuk yükünü bin güçlkle taşıyordu. Hasan yaklaştı. Sessiz sessiz ağlıyordu çocuk.

İpince bir hıçkırık duyuluyordu. Gene de sırtındaki yükü bırakmağa niyetli görünmüyordu.

Harmanda bulunan mahsulün büyük kısmı evlere taşınmıştı. Yağmur yavaş yavaş

hızlanıyordu. Birkaç şimşek çaktı. Bir anlık yalın kılıç gibi parıldayan şimşek

ışığında bütün yüzler fersiz gözleriyle ölü yüzleri gibiydi.

Yağmur bütün şiddetiyle bir anda bindirdi. Artık,

135

mahsulü kurtarmağa çalışmak boşunaydı. En son doldurdukları çuvalları sırtladılar.

Gittikçe artan, hızlanan yağmur altında yüklerini zorlukla taşıyorlardı.

Birkaç dakika içinde çuvallar sıırıslıklam olup çıkmıştı. Kimse ağzını açıp

konusmuyordu. Sanki savaş alanından yaralılarını taşıyan askerlerdi. Sırtlarına

vurdukları ıslak çuvallar onların son tutamakları, son umutlarıydı.

Ağır ağır yürüyorlardı. Delice yağın yağmurun içlerine işlemesini yürekten istiyormuş gibi ağır ağır yürüyorlardı.

Yeniden çakan bir şimşek ışığında uzakta yürüyen birinin tökezlenip düştüğünü gördüler. Bir kadındı. Telâşla başını örtmediği için örgülü saçları bir anlık ışıltı altında seçilmişti.

Şimşekler sıklaşmıştı iyiden iyiye. Karıncalı dağa bir yıldırım düştü; İyice yakına. Gürültüden korkan çocuklar bağırışmağa başladılar.

Bir şimşek daha çaktı. Yere düşen kadın doğruldu. Çuvalı gene sırtladı. Serder kadının yanına ulaşmıştı..

Karanlığa doğru seslendi:

— Bacı birşeyin yok ya?

— Yok, dedi kadın.

Serder, sesin sahibini tanıdı. Çürüklerin geliniydi. İki gün olmuştu doğuralı daha.

Serder:

— At çuvalı sırtından, dedi. At onu. Kadın zorlukla yürüyor. Sendeliyordu.

— At çuvalı, dedi Serder gene. Lohusasın sen. Kadın söylenenleri duymuyor gibiydi. Serder hızlandı. Kadına yetişti.

— At onu, dedi. Sesi emrediciydi.

136

— Buraya kadar geldikten sonra kolay, dedi kadın.

Serder Osman kendi sırtındaki çuvalı attı. Kadının taşıdığı çuvalı aldı. Omuzladı.

— Ben götürürüm, dedi.

Bir şimşek ışığında kadının üst dişlerini dudağına geçirdiğini gördü.

— Sancı mı, dedi.

— Yok, dedi kadın. Sesi acıyla titriyordu.

— Bacı yalan söyleme, dedi. Sancılısın sen. Kadın karşılık vermedi. Yıkılır gibi oldu. Serder

sırtındaki çuvalı bıraktı. Kadını tuttu. Koluna girdi. Kadın Serder'den kurtulmağa çalışıyordu. Kendi kendine yürüyecek hali yoktu. Serder kucaklamak istedi. Kadın inatla engel olmağa çalıştı. Bir zaman sonra gevşedi, bayıldı. Serder kadını şimdi kucağında taşıyordu. Kesik kesik soluk aldığını duyuyordu kadının.

— Bacı, dedi. Kadın kıpırdamadı.

— Bacı.

Gene o kesik soluk duyuluyordu.

Serder çamurlu yolda zorlukla ilerliyordu. Etraftan geçenler onları farketmiyorlardı bile. Herkes kendi derdine düşmüştü.

Yağmur iyice hızlanmıştı. İri damlalar bıçak gibi çarpıyordu. Yüzüne gözlerine su doluyordu.

Köye gelmişlerdi. Çürüklerin evi hemen köyün başındaydı. Açık kapıdan içeri girdiler.

Kadını yere bıraktı. Tam o sırada Mustafa içeri girdi. Serder:

— Merhamet yok mu sende, dedi. Bu haliyle tarlaya gider mi bu be.

137

Mustafa şaşkındı:

— Gelmiş mi, dedi. Haberim yok vallaha.

İçerdeki odadan tiz bir çocuk ağlaması geliyordu.

Yağmur, ertesi gün öğleye doğru dinmişti. Arkada yalnızca sel sularının artıkları, pis bir çamur kalmıştı. Herkes yorgundu. Köy, bir ölü evine benziyordu. Aynı karamsarlık, aynı sessizlik, aynı elem...

Maştan kederli değildi oysa. En çok zarar görenlerden biriydi. Ovada en çok toprağı olan oydu. Ama onu umutlandıran başka şeydi. Sel yüzünden köylü borcunu ödemezse eline bir yığın tarla daha geçerdi. Zararını fazlasıyla çıkarırdı.

Köylünün bu işten öyle pek büyük bir zararla çıkmayacağını da biliyordu. Köylü umudunu kurtarmıştı. Toprağın cömert davranması gökyüzünü kızdırmıştı ama; gene de köylü umudunu sonuna kadar korumuş, kurtarmıştı.

Yağmur hemen dindi, uzayıp gitmedi o mız mız kış yağmurları gibi, evlerde saklanan ıslak mahsulün kızışıp küflenme derdi de kalmadı. Köylüye yeni bir iş çıktı. Evlere yığılan mahsulü yeniden tarlaya taşımak, kurutmak.

Böyle işe de can kurbandı ..

Yağmur, yorgun ovayı tepeden tırnağa yıkamış, güzelleştirmişti. Ova suya batıp çıkmıştı. Böyle bir yağmurdan sonra Düşman yeli, ovaya o kısır sıcağı getirmekte zorluk çekerti. Bu yıl gecikecekti ateş harmanı.

Köylü, sapı tarlaya taşıma işine girişmişti bile. Herkes kendi tarlasına değil de yakın tarlalara yığıyordu mahsulü.

13ff

- Güneş çıkmıştı. Bir günün içinde kururdu hepsi.

— Temiz mahsul bu ha, dedi Seydali.

— Az daha iyice temizleniyordu ya, dedi Serder.

Akşama doğru köylüler evlerini boşaltmış, mahsulü harman yerine yığmışlardı.

Yabayla, dirgenle ha babam karıştırıyorlardı, alt üst ediyorlardı. Kolay ku-rumazdı saplar; kendi kendine hiç kurumazdı.

O gece sabaha kadar uzaktan uzağa ses eden, haber soran, türkü söyleyenlerin varlığı yankılandı durdu...

Sabahla bir gün ışıyınca herkes ağaçların altına, nemli toprağa uzanıp uykuya daldı...

139

İBRAHİM SALİH, omuzundaki sargıları çözdü. Neredeyse iyileşmişti yarası. Tam tepedeki çakılların arasına oturdu. Tüfeğini iki bacağının arasına kıstırmış-tı. Bu bir Alman mavzeriydi.

Yunan harbinden kalmıştı. O sabah tüfeğini iyice silmiş, temizlemişti. Uzun zamandan beri silâhı duvarda asılı durduğu yerden alıp indiren olmamıştı. Yıllardan beri bir sigara paketinin içinde duran üç kurşunu da aldı.

Yol uç noktasına kadar iyice görünüyordu. Arada-bir çalıları aralıyor, yolu gözetliyordu. Daha gelmezlerdi. İbrahim Salih bunu biliyordu. Ama işi kadere bırakmaya da gönlü razı olmuyordu. «Ne olur ne olmaz» diyordu içinden.

Hacı. Mastan'la Kesen suyuna gitmişti. Kesen suyu şifalıydı. Maştan, derdine çare arıyordu. Kesen, köyden atla bir saata yakın çekerti. Bir saat, öğleye

doğru dönerlerdi. Daha bir saat olmamıştı gidişleri. Çok vardı dönmelerine. Bacaklarının arasına iyice kıstırdığı mavzeri okşadı. Uzaklık ayarlayan aygıtı eliyle işletti. Tüfeği kavradı. Nişan alır gibi yaptı. Gittikçe keyifleniyordu. Cebinden sararmış sigara kutusunu çıkardı. Üç kurşunu yerleştirdi. Mekanizma kolunu açıp kapadı, kurşunlardan biri namluya girdi. Yeniden açıp kapadı, kurşun yere düştü. Ardından üçüncüsü. Tüfek muntazam çalışıyordu. Oyun etmezdi ona. Ama İbrahim Salih açık kapı kalmasın istiyordu. Hacı için kurtuluş yolu kalmamış gibiydi. Yeter ki eli titremesin. Kesikbel'in en nişancı, attığını vurur adamının eli titremesin. Ellerini uzattı, açıp kapadı çakılı gibi duruyordu elleri.

— Hele bir gelsinler de, dedi kendi kendine.

Yeniden çalılar aralayıp baktı. Kendisini göstermekten korkuyordu. Düz yolda kimsecikler yoktu. Kendi kendine hesapladı. Dönemeci dönecekler, kavakları geçecekler. O da tetiğe basacaktı. Bunun kurtuluşu yoktu. Bir kurşunla vuramazsa, ikincisi, üçüncüsü vardı. Kendi kendine sevindi.

— Mastan'ı da vursam, dedi. Köylü de kurtulur. Üç tane kurşunu vardı. İkisini Hacı'ya. birini Mastan'a sıkardı. Ama bir yanlışlık yaptı sanırlardı. Hacı' yi vurayım derken Mastan'ı vurmuş derlerdi. Nişancılığına yakışmazdır onun. Koca Kesikbel'de üstüne silâh atacak yoktu. Kırk adımdan Yenice paketini vururdu, tabancayla. Elli defa denemişti. Hiç yanılmamıştı şimdiye kadar.

— Derlerse desinler, dedi. Köylü de kurtulur ya. Köylü sevinirdi. Kahraman yerine tutarlardı onu.

Hem de Karaahmet'in öcü alınmış olurdu. Çalılar yeniden araladı. Karşıdan bir atlı geliyordu. Hemen kurşunları yerleştirdi. Bir tanesini namluya sürdü. Yola

doğru uzattı tüfeği. Beklemeğe başladı. Bütün yolu görüyordu. Yalnız tam dönemeçte yol çukurluyor pek seçilemiyordu gelenler.

Atlı dönemece yaklaşmıştı. Hacı'ya da, Mastan'a da benzemiyordu. Gene de durup bekledi. Atlı dönemeci döndü, kavakların oraya kadar geldi. Yabancınnın biriydi. Silâhını çalıların arasından çekti. Yolun sonuna baktı yeniden. Eski yerine döndü. Tepesinde süzüle süzüle iki karakuzgun dolanıyordu.

Hemen olduğu yere uzandı. Tüfeğini yere koydu. Toprak nemliydi. Buz gibi. Ellerini toprağa kapadı...

Toprak ellerinin altından kayıyor gibi geldi ona. Tırnaklarını geçirdi. Gözlerini gökyüzüne dikti. İki karakuzgun hâlâ başının üstünde dönüp duruyordu. Alçalıp yükseliyorlar. Sonra yeniden süzüle süzüle iniyorlardı.

Kocaman bir eşek arısı yanıbaşmdan geçti. Sıcak iyice kendini duyurmağa başlamıştı. Başını çalıların arasına soktu.

Kardeşi beş on güne kadar gelecekti. Askerliği bitiyordu. İşler yolunda gidiyor diye düşündü.

Babası sabahleyin kuşkulanmıştı:

— Tüfeği ne yapacaksın? diye sormuştu.

— Nişan alacağız, demişti. Üzerlik'te düğün var da.

Adam, buna inanmamıştı. Ama hiç bir şey demedi. Bunun faydasız olduğunu «İnatçı gâvur»a laf anla-tamıyacağını bilirdi. Çıkarken anası ağlıyordu. Kadın da anlamıştı olacakları...

Uyuya kaldı. Düş görüyordu. Yemyeşil bir ovanın ortasındaydı düşünde. Ova tepeden tırnağa kadar ekin doluydu. Hafif bir rüzgâr ekinleri sallıyordu. İbrahim Salih ekinlerin arasına yatmıştı, ekinler öyle gür, öyle uzundu; boyu kadar vardı.

142

Zaman akıp gidiyor, uyku bastırıyordu. Bütün gece bu anı kurmuş, uykusu bölünmüştü. Birden tükenmiş, yorgunluğa karşı duramamıştı. En çok özlediği şey yakınlaşıyordu oysa.

Bir çekirge sıçrayıp silâhına kondu. Bir daha sıçradı boynuna geldi. İbrahim Salih uyku arasında elini boynuna götürüp çekirgeye vurdu.

Birden sıçrayarak uyandı. Hemen fırladı. Yola baktı, gelen giden yoktu. Güneşe takıldı gözleri. Nerdeyse gökyüzünü yarılıyordu güneş.

Kuşkulandı. Geçmiş olmasınlar diye düşündü. Yok yok at sesini kaçırmazdı; at sesine uyanırdı. Tıkırdıya-rak geçen bir at, en ağır uykulardan bile uyandırırdu onu.

Hayatının en büyük özlemi bir al attı. Tek ayak bileği beyazlı bir al at.

Çalıları aralayıp gözlerini boşluğa dikti. Yolun sonunda bir kıpırdama gördü.

Gözlerini kısarak baktı:

— Onlar, dedi.

Tüfeğini aldı, kontrol etti. Kollarını boşluğa doğru birkaç defa uzatıp çekti. Tüfeği yakaladı.

İki at rahvan geliyorlardı. Hacı'nın atı arada bir tırslıyordu. Gene de güzel attı hakçası. Dönemece yaklaştılar. Durdular. Maştan atının üstünde doğrulup ileriye tarlalara baktı.

Yoldan çıkacaklar diye ödü kopuyordu. Buldukları yerden vuramazdı. Kaçar giderdi Hacı. Sinirlendi. Dizleri üstünde doğruldu. Sağ dizi taşa gelmişti. Taşı alıp uzaklara attı.

Mastan'la Hacı atlarına yol verdiler. Ferahladı. Dönemece girdiler. Bir an için gözden kayboldular. Sonra yeniden çıktılar.

Sapsarıydı İbrahim Salih; tükürdü; uzun uzun soludu; sonra nefesini kesip bekledi. Kavaklara yaklaşımlardı. Önünde duran çalılardan bir dal kırdı. Kavak-

'ı 43

lan nerdeyse geçiyorlardı. Tüfeği doğrulttu. Hafifçe öne eğildi, tetiği çekti. Hacı kurşunu yiyince doğruldu.

İbrahim Salih fırlayıp ayağa kalktı, ikinciye üçüncüyü boşalttı. Hacı boylu boyunca yere uzanmıştı. Mastan'ın atı ürküp ters geri döndü. Kaçmağa başladı. İbrahim Salih, Mastan'ı çoktan unutmuştu.

Hacı'nın atı yerde yatan sahibinin etrafında dolanıp duruyordu. İbrahim Salih yerinden iyice doğruN muş aşağıya doğru ilerliyordu. Aceleci değildi, sakindi inadına. Mavzeri boynuna astı, atı çekti, üstüne bindi; dağlara doğru çevirdi atın başını. Mahmuzladı.

Hacı'yı vurduktan sonra hemen teslim olmaktı niyeti. Atı görünce caydı. Bir zaman burnunun doğrusuna dolaşmak geçti içinden. Belki de yakalanmam diye düşündü. Üzengileri atın karnına karnına vurdu. At dolu dizgin dağa tırmanıyordu.

Hacı son bir defa kıpırdadı. Kalkmak doğrulmak ister gibi. Ama titredi ve yıkıldı. Ölmüştü. Nerden çıktığı bilinmez sinekler taze kana çullanmışlardı.

Hafif bir rüzgâr mintanını şişiriyordu. Uzaktan insana bir ölüden çok yol boyunca uzanmış bir adam kanısı veriyordu.

Maştan bir zaman öylece atını kırbaçlayıp mahmuzladı. Sonra durup arkasına baktı. Peşinden gelen yoktu. Atını durdurdu. Tarlaların arasından köye doğru sürdü. Yoldan gitmeğe korkuyordu. Arada bir duruyor, kuşkuyla etrafını yokluyordu.

Her yan sessizdi. Mastan'ın atının ürkek nal seslerine sıcaktan çatlayan harım yapraklarının çıtırdısı karışıyordu.

Mastan'ı ter basmıştı...

Atının üstünde doğruldu, dört bir yanına bakındı. Düz ovada tek bir insan bile görünmüyordu...

144

Köye dolu dizgin girdi. Kahvenin önüne gelince yere atladı:

— Cinayet, dedi. Cinayet.

Kahvedekiler bir gariplik olduğunu anlamışlardı. Hemen etrafını aldılar.

— Pusuya düştük, dedi Maştan. Kavakların orda.

— Ne pususu?

— Hacı'yı vurdular. Bana da ateş ettiler ama, vuramadılar.

— Kalabalık mıydılar? dedi Musa.

— Çalılığın içinden ateş ediyorlardı, bilmem.

— Koruculardır, dedi İsmail. Üç yıl önce de birini vurmuşlardı, para için.

Maştan:

— İbrahim Salih gibi geldi bana, dedi. İyi seçemedim ya. Gene de oymuş gibi geldi.

Köylü işi yapanın İbrahim Salih olduğunu çoktan anlamıştı. Ama kimsenin dili varmıyordu. Süleyman:

— Onun dilindedir, dedi. Yapmaz o.

— Jandarmalar düşünsün, dedi Maştan. Nasıl olsa bulup çıkarırlar. Tasası bana düşmedi ya, onlar düşünsün.

Atını dizgininden tutup eve doğru çekmeğe başladı.

Haber köyde çabucak yayılmış, duymayan kalmamıştı. Zübeyde hamm kapıya çıkmıştı.

— Ne o, dedi Maştan. Kapılara çıkmışsınız? Zübeyde hanım:

— Sana bir şey olmadı ya, dedi. Maştan güldü:

— Tabancaylan mabancaylan bizim hakkımızdan gelemezler, dedi.

— Şükür, dedi kadın.

Kapıdan içeri girdiler. Aliye öyle şaşkın gözlerle

hacizli toprak

145/10

bakıyordu. Babasına düşkünlüğü yoktu. Ama kızgın da değildi. Bir an ölmüş olduğunu düşündü. Bu düşünce ona hiç de korkunç gelmiyordu. Hasan'ın söyledikleri geldi aklına. Babası hakkında kötü şeyler söylemişti. Birşey dememişti ama, bayağı ağrına gitmişti söyledikleri. Oysa şimdi babasının ölebileceği, ölümünün bir an işi olması onu ezikliğe götürmüyordu. Düşüncelerini yenmeğe çalıştı. Hasan'ın söylediklerini düşündü yeniden. Uzun zamandır onunla konuşmadığı geldi aklına. Oysa onunla konuşurken huzurla coşkunluk arası bir duyguya kaptıyordu kendini. Hasan'la konuşmak için bir bahane aradı, bulamadı. Mutfağa doğru yürüdü, yemek zamanı olmuştu.

İnce bir rüzgâr esiyordu. İbrahim Salih mintanının bütün düğmelerini açmıştı. Göğsüne serin bir rüzgâr vuruyordu.

Atın üstünde dimdikti. Mavzeri yanlamasına boynuna asmıştı. Bir heykel gibi duruyordu. Atı kendi başına bırakmıştı. Yalnız ara sıra farkında olmaksızın üzengileri karnına vuruyor, atı yola zorluyordu.

Çeşmenin başına gelince at suya doğru kafasını uzattı. İbrahim Salih dizginleri iyice bıraktı elinden. At su içecekti, ama dizginler dilini bastırıldığı için içe-miyordu. Başını birkaç defa ileri uzattı. Başka zaman olsa İbrahim Salih atın yaptığı hareketin farkında olur, hemen iner dizgini çıkarırdı. Ama atın yaptığı hareketin farkında bile değildi. At yeniden başını suya soktu.

Sonra etrafına bakındı, çeşmeden uzaklaştı. İbrahim Salih atı gene mahmuzladı. At yola çıktı, sarsı-la sarsıla ilerlemeğe başladı.

Üzerlik yolundan çıkıp Karaahmetli'ye doğru yö-

146

nelen at kendi bildiğine gidiyordu. Karaahmetli'ye yaklaştıkça da hızlanıyordu.

İbrahim Salih omuzuna astığı mavzerin kayışını sıkıca kavramıştı. Dudakları arasından birşeyler söylüyordu. Ama söylediklerinden tek bir kelime bile anlamak mümkün değildi.

Akşam bastırmak üzereydi; köy görünmüştü. At iyiden iyiye hızlandı. İbrahim Salih atın üstünde gelişi güzel sağa sola sallanıyordu. Nerdeyse düşecekti. Dizlerini çekti, at yavaşladı.

Köyün ilk evini geçtiler. Çürüklerin evini. Köylüler İbrahim Salih'e şaşkın şaşkın baktılar. Selâm verdiler, ama o, bir uyur gezerdi sanki, olanın bitenin farkında değildi.

At kahvenin önüne gelmişti. Kahvedekiler dışarı fırladılar. Biri atın dizginlerine yapıştı.

— İbrahim Salih, dedi biri.

Karşılık vermedi. Deştiman uzandı kolundan tutup çekti. Salih boş gözlerle baktı. Attan aşağıya inmişti. Deştiman onu doğrulttu ve suratının ortasına kurşun gibi bir tokat patlattı.

Ağlamağa başladı.

— Kan tutmuş, dedi Deştiman.

Yeniden bir tokat daha savurdu. İbrahim Salih bu tokatı karşıladı. Deştiman gülmeğe başladı:

— Gel bakalım kahveye hele, dedi.

Hep birlik girdiler. İbrahim Salih bir sandalyeye yığılır gibi oturdu.

— Vurdum, dedi. Üç kurşunum vardı, üçünü de attım. Bir tane daha olsaydı Mastan'ı da vururdum.

Yeniden ağlamağa başladı. Bir maşrapa su getirip başından aşağı döktüler.

— Babasını çağırın, dedi Deştiman. İbrahim Salih doğruldu:

147

— Yok, dedi. Gelmesin. Yüzüne bakamam. Muhtar durumu duyup gelmişti.

— Sen mi vurdun, dedi. Sen mi vurdun? İbrahim Salih başıyla işaret etti:

— Ben vurdum.

Muhtar omuzundan tuttu. Yaralı omuzundan. Silkeledi. Muhtar:

— Niye vurdun ha?

— Ahtım vardı, dedi, ahtım vardı.

— Sen şimdi teslim oluyor musun? dedi Muhtar.

— Teslim oluyorum ya, işim bitti gayri. Muhtar, rahat bir soluk aldı. O hep jandarmalar

gelene kadar suçluyu oyalamayı düşünüyordu.

Cebinden bir ip çıkardı. İbrahim Salih'e doğru yürüdü.

— Bağlıyayım da, dedi. Deştiman araya girdi:

— Ne o muhtar, dedi. Jandarmalara hiç iş kalmasın mı?

Muhtar utandı. İpi cebine soktu. Hemen İbrahim Salih'in karşısına geçip oturdu.

İbrahim Salih'e gene o dalgınlık gelmişti. Konuşulanları dinlemiyordu. Kapı ağır ağır açıldı. Durmuş dayıydı, babası, Salih, babasını görünce ağlamaya başladı. İhtiyar adam ağır ağır oğluna yaklaştı.

— Köt'ettin, dedi. Bu yaştan sonra senin dama düştüğünü görmek istemezdim. Karşılık vermeden ağlıyor, babasının ellerini yüzüne sürüyordu.

— Hüseyin gelecek, dedi. Beni unutun gayri. Durdu, yutkundu. Hakkını helâl et, dedi. Hakkını helâl et.

— Helâl olsun, dedi ihtiyar, nerdeyse ağlıyacaktı. 148

, Jandarmalar geldiğinde de akşam iyice ilerlemişti. Uzatmalı onbaşı kızmıştı.

— Adam vuracak zamanı da bilirler. Şeytanın sıkıştığı yerde vuruyorlar.

Bir an duraladı:

— Nerde o? dedi. İbrahim Salih ayağa kalktı:

— Benim, dedi.

— İyi haltettin, dedi. Herif mezara, sen dama. Sonra belindeki palaskadan bir kelepçe çıkardı.

İbrahim Salih'e doğru yürüdü, ellerini kelepçeledi. Muhtar:

— Kalın bu gece de, dedi. Sabaha götürürsünüz.

— Eşek şeysi yağdırırlar kafamıza, dedi onbaşı.

— Bulamadık dersiniz.

— Olmaz, gidelim! diye kestirip attı uzatmalı onbaşı.

Sonra döndü İbrahim Salih'e, dürttü.

— Hadi bakalım.

İbrahim Salih yerinden kalktı önlerine düştü. Kasabaya giden yola saptılar. Durmuş dayı yerinden kalkmadı bile.

— Ah, dedi bir. Ah evlât. Kanlı katil de olsa evlât.

— Üzülme dayı, dedi. Takdir-i ilâhi bu. Dayı eliyle alnını ovaladı:

— Öyle, dedi.

Yerinden kalktı, yere düşen sopasını almak için eğildi. Ağlıyordu.

149

3.

HASAN cinayet olayını düşününce birden kendi davasını hatırladı. «Haftaya gel» demişlerdi. Oysa aradan çok zaman geçmişti. Başının derde girebileceğini düşündü. «Kasabaya gitmeli» dedi kendi kendine.

Ertesi gün kasabaya inmeğe karar verdi. Kasabaya gidecekler mektup toplarlardı. Köyde kim varsa hepsine haber verdi. O akşam mektuplar yazıldı. Ha-san'a teslim edildi.

Gün ışımadan yola çıktı. Hasan, şoseden gidiyordu. Neşeli bir hali vardı. Türkü söylüyordu kendi kendine. Başçeşmeye kadar hiç dinlenmeden çıktı.

Başçeşmeye gelince ağacın dibine uzandı. Bir zaman dinlendikten sonra çeşmeye doğru yürüdü. Elini yüzünü yıkadı. Eski yerine ağacın dibine döndü. Gözü çeşmenin bulunduğu yere çıkan yokuşa takıldı. Mas-tan'ın arabası geliyordu. Şaştı.

Yeniden yerine uzandı.

150

— Bana ne Mastan'dan, dedi.

Gözlerini tepesindeki ağacın dallarına dikti. Yüzünde birşey geziniyordu. Eliyle aldı. Kokar böcekti bu. Pis pis kokardı.

Hasan böceği ileriye attı. Mastan'ın arabası o sıra yakınına gelmişti. Tam yanına gelince durdu. Arabadan ilkin Maştan, arkasından Aliye indi. Hasan yerinde hafifçe doğruldu.

— Selâmünaleyküm, dedi Maştan.

— Aleyküm selâm.

Sonra uzandığı yerden kalktı. Maştan:

— Kasabaya mı? dedi. Hasan:

— Evet! Aliye atıldı:

— Arabayla gelsenize, aedi. Hasan:

— Yük olmayayım size, dedi. Ağır ağır giderim. Maştan:

— Benim atlar çeker, dedi. Haydi gel sen de.

Araba yol ayırđına çıktı. Hasan, Mastan'ın yanında, Aliye'nin tam karşısında oturuyordu. Kız, kendisini ilgiyle seyrediyordu.

— Ne işin var kasabada? dedi Maştan.

— Canım sıkıldı da, gezeyim dedim, dedi Hasan.

— İyi, dedi Maştan. İy'etmişsin. Aliye lafa karıştı:

— Köy yerinde sıkılıyor insan. Zor doğrusu.

— Alışığız biz ya, dedi Hasan. Bir tuhaf oldum

da.

Maştan:

151

— Yorgunluktandır.

Konuşacak söz kalmamıştı. Sustular. Aliye gene gözlerini açmış Hasan'a bakıyordu.

Maştan:

— Biz de doktora gidiyoruz, dedi.

— Hastalık mı? Maştan kızını gösterdi:

— Biraz keyifsiz de, dedi. Onu götürüyorum. Hasan kıza baktı:

— Geçmiş olsun.

— Teşekkür ederim, dedi Aliye.

Hasan utandı, önüne baktı. Araba kasabaya gelmişti. Durdu. Hasan atladı:

— Sağolun, dedi. Hadi eyvallah.

Doğru mahkemeye gitti. Davayı sordu. Kâtip uzun uzun aradıktan sonra:

— Ooo, dedi o iş tamam, kız tarafı razı gelmiş de evlenmişler çoktan!..

Hasan geniş bir soluk aldı. Sırtından büyük bir yük atmış gibiydi.

Hapishaneye gitti. Ziyaret günü değildi ama dış parmaklıklardan konuşabilirdi.

Gürro'ya bir merhaba demek istiyordu. Parmaklıklara yaslandı. Biraz sonra

mahkûmlar hava almak için dışarı çıkacaklardı.

Gardiyan büyük kapıyı açtı. Mahkûmlar birer ikişer çıktılar. Gürro herkesten sonra çıktı dışarı.

Hasan bağırdı:

— Gürro!

Gürro döndü baktı.

— Haso sen misin?

— Benim ya.

— Nasılsın?

— Sağol, sen nasılsın?

Gardiyan Gürro'ya sokuldu, içeri almağa çalışıyordu. Gürro:

— Eyvallah, diye bağırdı. Efraha ya elbi.

Gözleri sulandı. İçinden «efraha ya elbi» dedi. Yürüdü...

Hasan gece köyün doğusundaki tepeye çıkmıştı. Gecenin serinliği hoşuna gidiyordu.

Derin derin nefes alıp veriyor, kendi kendine birşeyler kuruyordu.

Bütün düşüncelerinin düğüm noktası Aliye'ydi. Nerden ölçüp biçmeğe başlasa, sonu Aliye'ye çıkıyordu. Arabada kendisine bir tuhaf bakmıştı. Bu bakışlardan bir yığın

anlam çıkarmak mümkündü. Acaba diye kurdu. «Beni seviyor mu?» Bunu düşünmek hoşuna gidiyordu. Aliye güzel kızdı. Zengindi de. Ama bütün arzusuna karşılık bu

aşkın gerçek olabileceğine inanamıyordu. Aliye kasabada büyümüştü. Kim bilir nice delikanlılar görmüştü. Doktorlar, mühendis-ier, avukatlar. Bir kıza ağdalı laflar

söyleyebilecek, bir yığın adam. Kendisini onlarla karşılaştıracak kadar güçlü

duymuyordu. Onların karşısına çıkmadan yenilgiyi kabulleniyordu. Hasan'la

aşıkdaşlık etmesine sebep yoktu. «Aç tavuk kendini arpa anbarında gö-rürmüş» dedi.

Ama gene de göz süzmeleri, iç çekişleri aklından çıkmıyordu. Hem de Mastan'in

gözü önünde.

»

Bir sigara çıkarıp yaktı. Dumanı doyasıya içine çekti. Ciğerleri yanıyordu. Gene de olanca gücüyle emiyordu sigarayı. Böyle yaparsa sanki kafasını kemiren duygulardan, kuşkulardan kurtulacakmış gibi geliyordu. Ama kafası büsbütün karışıyordu. Aliye'yi babasından gidip istemek zorunda kaldığını düşündü. Bunu yapamazdı. Dünyada cesaret edemezdi. Maştan

152

153

«Meteliksiz» derdi. «Köylü» derdi. «Kıldonlu» derdi.

«Kaçırırım» diyordu. Ama buna da aklı yatmıyordu. Nereye giderler, ne yaparlardı. Kendisi için neyse ne; ama kasabada büyümüş ağa kızı. Püf, dedi. Gene daldık deryalara..

Yerinden kalktı, köye doğru yürüdü. Adımları kendiliğinden Mastan'ın evine gidiyordu. Kendini zorladı. Köşebaşında durdu. Pencereyi görüyordu. Lüks lambası yanmıştı. Köyün en parlak ışığı Mastan'ın evindeydi. Lüks lambasını köye o getirmişti. Ardından Musa da almıştı. Bu yüzden Maştan, Musa'ya kir zaman dargın durdu.

Beyaz perdeden bir gölge geçti. Aliye diye düşündü. Çakıldı kaldı olduğu yerde. Basıp gitmekti niyeti. Gölge gene pencerenin önündeydi. İncecik bedeniyle Aliye'nin gölgesiydi bu. Birşeyler yapıyordu, arada bir arkaya dönüp birşeyler söylüyordu. Yürüdü. Pencerenin önünde gelip durdu. Konuşmalar az çok duyuluyordu.

Aliye'nin sesi bir boğultu hâlinde duyuluyordu. Gene de iç açıcıydı. Bazı kelimeler anlaşılıyordu.

Gölge, Aliye'nin dal gibi gölgesi pencerenin önünden çekildi. Konuşma aralıksız devam ediyordu. Sadece konuşanlardan birinin kadın birinin de erkek olduğu anlaşılıyordu.

Ay yükselmişti. Yürümeğe devam etti. İçinden ılık birşeyler geçiyordu. Aliye'yle hemen şimdi, şu anda konuşması mümkün olsa; ona neler söylerdi. Sabaha kadar konuşabilirdi. Öylesine doluydu.

Ağa kızlığını ve hacizli toprağını unutmuştu çoktan...

Köyün etrafında dolandıktan sonra gene Maştan'ın evinin önüne geldi. Alt pencerede biri vardı. Lüks

154

lambası sönmüştü. Hasan tam pencerenin önünden geçti.

— Hasan.

Hasan durdu. Sese döndü. Aliye'ydi.

— Canım sıkıldı da, geziyordum, dedi.

— Benim de uykum gelmedi de, dedi kız.

— Benim de yok, dedi Hasan.

— Konuşalım öyleyse.

— Bir gören olur da, dedi Hasan. Aliye karşılık vermedi. Hasan:

— Yarın Bulak'a gel de, dedi. Arkasını getiremedi.

— Olur, dedi kız.

— Bekleyeceğim, riedi Hasan. Allaha ısmarladık. Yürüdü. Bütün o sözleri nasıl söyleyebildiğine şaşıyordu.

Eve oldukça geç döndü. Anası uyumamıştı.

— Hasan, dedi.

— Buyur ana.

— Geç kaldın da, dedi. Bir şey mi var?

— Tepede oturdum.

— Meraklandım da, dedi kadın.

— Üzülme ana, ben işimi bilirim.

— Senden başka neyim var Hasan, dedi kadın. Tek direğim sensin.

Hasan, yatağa uzandı. Bir saata yakın öylece düşündü durdu. Sonunda uyudu. Uyku arasında ihtiyar kadının öksürüğü duyuluyordu.

Hasan, ertesi günü şafakla kalktı. Elini yüzünü yıkadı. Bir topan keçi peynirini bazlamayla yiyip çıktı.

— Öğlene gelmezsem meraklanma, dedi anasına. Dağa çıkacağım.

155

Anası:

— Gelsen iy'olur ya, dedi. Sen bilirsin.

Bir solukta Bulak'a vardı. Dut ağacının sltına, her zamanki yerine oturdu. Bakalım diye düşündü. Aliye gelebilecek mi diye düşündü. Hele sabahın köründe.

Düşünmek istiyordu. Bir takım şeyleri ölçüp biçmek belli bir sonuca ulaşmak istiyordu. İhtiyar ağaca sırtını dayadı. Şimdi olayları daha iyi biçimlendiriyordu.

Kendisini Karaahmetli köyünden çıkardı. Aliye'yi de Mastan'ın evinden. Aralarında hiçbir engel kalmıyordu. Hasan bir köylü, Aliye bir ağa kızı olmasa... Ama «yol kurmakla gurbet bitmez» derlerdi.

Şimdi aralarında para vardı. Korkular, endişeler, övmeler, yermeler vardı. Kızı gidip babasından istese Kesikbel'de tefe koyup çalarlardı onu. Serder bile Seydali bile eğlenir gibi bakarlardı ona. Anasına açsa:

— Dengi dengine, derdi. Devenin çanı bile dengi dengine diyor.

Oysa Aliye'nin Kel Bakirlinin Haticesi'nden, Ayşe'den, Fatma'dan, Döne'den ne farkı vardı. Babasının zenginliğinden başka... Mastan'a, Mastan'ın paralarına daha da kızdı. O da bir köylü olsa. Hasan gibi küçük, toprağı hacizli bir köylü; ne iyi olurdu oysa.

Güneş bir mızrak boyu yükselmişti. Tepesinde, dut ağacında kuşlar cıvıldağa başlamıştı. Bir sigara yaktı. Son zamanlarda iyice arttırmıştı sigarayı. Günde bir pakete yakın içiyordu.

Çeşmeye su almaya gelenleri seyrediyordu. Onlar da köylüydüler. Hasan gibi fukara köylüler. Gidip birisine «Yahu ben Mastan'ın kızını alacağım» dese gülerlerdi.

Yüzüne bir koca koca gülerler zevklenir-

156

lerdi. Mastan'ın kendilerinden yukarılarda olduğunu itirazsız peşin peşin kabullenmişlerdi.

Hasan'a, bir tek çıkar yol görünüyordu. Para kazanmak. Çok, ama çok kazanmak.

Yolun sonunda Aliye göründü. Hızlı hızlı geliyordu. Hasan yerinden kalktı. Karar vermişti, içindekilerin hepsini bir bir söyleyecekti kıza.

Ayağıyla yeri eşeledi. Uzanıp bir yaprak kopardı ağaçtan. Yaprığı ağzına attı.

Aliye yanına gelmişti:

— Bir şey mi oldu Hasan, dedi. Beni çağırdın da. Hasan kararsızlandı:

— Konuşmak istiyordum seninle, dedi. Gülersin belki. Sana hâlimi anlatmak istiyorum.

Kız yere oturdu:

— İyi, dedi. Niye güleyim.

— Bilir misin seni ilk gördüğüm günü, dedi Hasan.

Aliye lafın yönünü anlamıştı. Kızardı. Hasan devam etti:

— Çok düşündüm kendi kendime. Hep onu kuruyorum aklımca. Bir türlü karar veremedim. Sana bir anlatsam dedim ister gül, ister kız.

— Neymiş anlatacağın? dedi Aliye.

Hasan önüne baka baka konuşuyordu. Sözlerinin alaya alınmasından korkuyordu.

— Sen zengin kızsın, dedi. Şehirde büyümüşsün.

— Ee, dedi kız.

— Ben alt yanı bir köylüyüm. Hem de babana borcu olan bir köylü. Belki delilik bu benimkisi. Ama gönül ferman dinlemez, demişler.

Aliye dudaklarını ısırды. Bunları Hasan'ın kendisine söylemesini hep istemişti. Ama şu anda bu sözlerle karşılaşacağını hiç ummamıştı. Şaşkınlık içindeydi. Tuhaf bir eziklik altındaydı.

157

Hasan devam etti:

— Seni ilk gördüğümde bir tuhaf oldum, dedi. Geçen arabada anladım yüreğimde ne olduğunu.

Lafın burasında durdu. Ne demesi gerektiğini, lafa nasıl devam etmesi gerektiğini kestiremiyordu. «Seni seviyorum» diyecekti. Hafiflik gibi geldi. «Evlenelim» desem güler diye geçirdi içinden.

— Gözlerin aklımdan çıkmıyor, dedi. Köz gibi yakıyor yüreğimi.

Aliye öylece kalakalmıştı. Laf söylemeğe, bir tek kelime söylemeğe mecali yoktu.

Hasan bu susuşu kötüye alır gibiydi.

— Birbirimize göre değiliz, dedi. Senin baban zengin. Kendin güzelsin. Üstelik, köylü de değilsin benim gibi.

Aliye rahatsız olmuştu:

— Olsun, dedi.

Hasan ellerini koyacak yer bulamıyordu. Cebine soktu:

— Seni görmek yeter bana, dedi. Daha fazlasını istemem. Arada bir seni görmek yeter bana.

— Ben, dedi kız.

Durdu. Gerisini getirmedi.

— Ben babamla konuşurum, diyebilirdi sonunda. Hasan yerinden hoplar gibi oldu:

— Sakın ha, dedi. Başımızı derde sokarsın.

Utandı sonra. Başının derde girmesinden korktuğu için utandı. Eliyle saçlarını karıştırdı. Yüzünü ovaladı.

— Hem seni de bırakmaz dışarıya sonra, dedi.

— Olsun, dedi kız. Ben korkmam.

Hasan'ın o telâşlı direnmeleri para etmedi. Aliye kararını vermişti. Kolay kolay cayacak gibi görünmü-

158

yordu. Hasan baktı. Kızın yüzündeki ilk kararsızlık kaybolmuştu.

Aşağıdan çeşmeye gelenler vardı. Ağacın arkasına doğru yürüdüler. İki de sustular bir zaman. Sonunda Hasan:

— Sen bilirsin gene ya, dedi. Kız saçlarını avuçları arasında toplayıp geriye attı...

Hasan, günlerce Aliye'yi göremedi. Değil iki kelime konuşmak, göz göze gelmek fırsatını bile bulamadılar. Arada bir Mastan'ı görüyordu. Maştan ona hep dik dik, yiyecekmiş gibi bakıyordu. Hasan, Mas-tan'ın halinden Aliye'nin dediğini yaptığını, her şeyi bir bir Mastan'a söylediğini anladı. Aklına Mastan'a olan borcu geldi.

Mahsulü bir iki gün önce kaldırmış eve taşımıştı. Satmalı, mahsulü diye düşündü. Evlerinin hemen yanındaki eski dama yığmıştı buğdayı da, samanı da. 26 şimil buğday kaldırmıştı 400-500 lira yapardı. 150 Mastan'a borçluydu, 150 de arkadaşlara. Eline gene de para kalırdı.

Mastan'ın bakışlarındaki acılık büsbütün artmış-ti. Hasan, bu bakışlardan âdeta ürktü. Kötü bir oyun edecekmiş gibi geldi ona. Oysa buğday elinin altındaydı. Mastan'a edecek oyun kalmamıştı. İsteddiği anda satar borcunu, öderdi.

Akşam kahvede oturuyorlardı. Maştan da gelmişti: beklenmedik bir şeydi sanki bu, çoktandır kahveye uğradığı yoktu. Bir ara adamı kalktı gitti. Bir saat sonra geri geldi. Mastan'la tavla başına oturdular.

Aradan on dakika geçti geçmedi. Kapı yıkı I ir gibi açıldı. Duran girdi içeri:

— Hasan, diye soludu. Ambar yanıyor.

Hasan kalktı. Mastan'a baktı. Tavladan başını kaldırmamıştı bile. Soluk soluğa ambara koştu Hasan.

159

Ateş büyümüştü. O gelmeden komşular içerden bir şeyler kurtarmak için koşmuşlardı. Bütün kurtarabildikleri bir çuval buğdaydı. Hasan ok gibi yanan ambara doğru koştu. Biri yolunu kesti:

— Deli misin be, dedi. Yanan buğday olsun. Hasan adamı sarstı. Elinden kurtulmağa çalıştı.

Ayaklarına bir tekme attı. Etraftan koşuştular, Hasan'ı daha sıkı yakaladılar. Ambar nerdeyse çökecekti.

Yanan ambarın karşısında eli kolu bağlı oturmak ağırına gidiyordu. Ateşler arasında yanmaktan ambarın başına yıkılmasından endişelendiği yoktu. Her şeyin yanmakta olduğunu sanıyordu. Sanki yanan buğday değil de Hasan'ın geleceğe ait bütün güveni, bütün umutları, bütün düşleriydi.

Sonra ambarı unuttu, buğdayı unuttu, samanı unuttu. Mastan'ı düşündü. Niyeti ortadaydı. Onu ezmek istiyordu. Yarın tarlasını elinden alacaktı. Onu köyden uzaklaştırmak, ezmek için elinden geleni yapacaktı. Hasan kendisini çok kuvvetli duydu bir an. Demek Maştan onunla kavgaya girmişti. Kesikbel'in koca hacizcisi Hasan'dan endişeleniyordu. Topu topu 30 dönümlük tarlası, Mastan'ın binlerce dönümlük arazisini korkutuyor titretiyordu demek.

«Bu köyden ölüm çıkar benim» dedi kendi kendine.

Yangına sırtını döndü. Etrafını saranlar şaşırılmışlardı. Demin ateş içine girmeğe uğraşan adam bu değildi sanki. Sanırsın yanan ambar başkasınındı. Ambarın gürültüyle çöküşünü bile duymadı. Aklında tek bir şey vardı, Maştan. Eski Hasan değildi. Sakin, ama kinli. Kararlı ve korkusuz. Yürüdü. Kahveye girdi. Mastan'ın karşısına dikildi:

— Tamam, dedi. Ambar yandı. Al tarlayı başına çarp.

160

" — Ne diyorsun be, dedi Maştan.

— Sen bilirsin, dedi. Ambarı cinler yakmadı ya.

— Ben buradayım, dedi Maştan. Millet şahit.

— Al tarlayı başına çarp, dedi Hasan gene... Ben bilirim işimi.

— Allahtan geleni kuldan bilme, dedi Maştan. Günaha girersin.

Hasan çıkıp gitti. Kahvedekiler onu hiç böyle görmemişlerdi. Hepsi de şaşkın birbirlerine baktılar.

Maştan, Hasan'ın söylediği gibi yaptı. Tarlanın tapusunu üstüne aldı. Bu yıl ilk haciz Hasan'a çarpmıştı.

Hasan'ın aldıracağı yoktu. Sanki tarlası üstünde titreyen, deli olan o değildi.

Arkadaşları Mastan'a olan borcunu ödemek istemişlerdi. Tarlasını kurtarmak için dil dökmüşlerdi ama Hasan, hepsine «hayır» demişti.

Kimse Hasan'ın halinden birşey anlamıyordu. Sabahtan akşama kadar dağlarda dolanıyordu. Kimseyle konuşmuyor, hep düşünüyordu. Deli gibiydi.

Serder'le de konuşmuyordu. Sar'osman'la da, Seydali'yle de. Bazan kahveye geliyor, biraz oturuyordu. Mastan'ın evinin önlerinde dolaşüyor, Aliye'yi görmeğe uğraşıyordu. Maştan ona sertlik yapamıyordu. Halinden korkuyor, olmalıydı. Gene Mastan'ın evinin önünde dolanıyordu bir gün, Mastan'ın adamı çıktı önüne:

— Ne arıyorsun burada sen, dedi. Ha ne arıyorsun bakalım.

Hasan karşılık vermedi. Adam yakasına sarıldı:

— Defol burdan, dedi. Bir daha görmeyeyim. Hasan ağır hareketlerle adamın elini tutup silk-

ti. Adam Hasan'a bir yumruk savurdu. Hasan karşıladı.

hacizli toprak

161/11

Birbirine girdiler. Adam epey zorluydu. Hasan'ı bir hayli hırpaladı. Dudağı patladı, gözü morardı. Hasan, elinin tersiyle suratındaki kanları sildi adamın karşısına dikildi.

Adam:

— Git başımdan be, dedi. Buralarda dolanma bir daha.

Hasan yerinden kıpırdamadı bile. Adam ters geri dönüp eve gitti. Hasan öylece duruyordu, sanki yolun üstünde çakılıp kalmıştı. Aliye pencerede göründü. Hasan'a bakıyordu.

İkisi de öyle hareketsiz durmuşlar birbirlerine bakıyorlardı. Birbirlerini ilk defa görüyor gibiydiler. Kızın omuz başında Maştan göründü. Kızı tutup içeri çekti. Sonra pencereyi kapadı. Hasan da döndü gitti.

Karaahmetli köylüleri bu işe şaşıyorlardı. Hasan' m ne yaptığını bilmez dolaşmaları. Mastan'ın, Hasan' in her adı geçişte kızıp, sinirlenmesine bir anlam ve-remiyorlardı. Ama gene de Mastan'la Hasan arasında kimsenin aklının ermediği bir iş olduğunu seziyorlardı.

Hasan, etrafında gittikçe büyüyen merak halkasının ortasında köylü için büsbütün başka bir adam, kahramanla deli arası bir yaratık olup çıkmıştı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

162

Çöl Yemende biter kamış Uzak gider vermez yemiş.

Yemen ağdı.

MAHSUL satılmış, köylünün bir kısmı Mastan'a olan borçlarını ödemişti. Hasan'ın tarlasından başka üç tarla ve bir bağa daha konmuştu Maştan. Bağ Demirci Mehmet'in bağıydı. Bağa baktığı, ondan bir şey beklediği yoktu Demirci'nin.

Geçiminin yolunu bulmuştu; eskiden demircilik yaparmış. Demirciliğini köyün eskileri hatırlardı yalnız. Çam kömüründen iri bir kıvılcım sıçrayıp sağ gözünü yaktıktan sonra, kendi deyimiyle bu «nalet» (*) işi bırakmıştı. İçme deresinde sıyırma (**) yetiştiriyordu. Damacanelerle kasabaya içme suyu götürüyordu.

Yıkık su kaynağını çalışmış çabalamış adam etmişti. Her hafta dört damacana maden suyunu kasabaya götürüyor sonra şişelere doldurup satıyordu. Eline

(*) Nalet: Lanet (**) Sıyırma: Taze bürülce

165

muntazaman 8-10 lira geçerdi haftada. Ama bu paranın yarısı zor gelirdi köye.

Paranın yüzünü gördü mü meyhaneye girmeden edemezdi. Meyhaneye bir kere girdi mi akıl almaz ölçüde çok içerdi. Şarap fıçısından farksızdı. Yoksa aldığı parayı içkiye yatırırsa gül gibi geçinir giderdi. Köy yerinde o zamanlar 40 lira aylık gelikle paşalar gibi yaşamak mümkündü.

Maştan bağa haciz koyup satılığa çıkardığı zaman, hiç oralı olmamıştı:

— Faydasız kilisenin papazı..., demişti.

Koskoca bağ 400 lira borca karşılık gidiyordu. Su içinde 3-4 bin lira ederdi. Ama Kesikbel'de 3-4 bin lirayı bir arada görmüş adam bulabilene aşkolsun.

Haciz işini bilenler hiç şaşmazlar, yadırgamazlardı. Memurlar geldi mi satıcı da Mastan'dı, alıcı da.

Bugüne kadar karşısına çıkan olmamıştı hiç.

Bu yıl giden tarlalar, İbrahim Salih'in, Hacı Kör' ün, Buduklu'nundu. Üçü de selden mahsulü kaçırma-mışlardı. Mahsulü kaçıramayınca ellerine bir kuruş geçmemişti.

Maştan da sırtlan gibi çekip almıştı, ellerinden tarlaları.

Hacı Kör'le İbrahim Salih'in tarlalarını ele geçirince Düzkesik denen vadinin tamamı onun olmuştu. 300 dönüm kadar vardı; köyün en güzel yeriydi. Ama kenarından geçen «Kanare» deresini tarlalara çevirmek gerekti. Kanare, kasaba lâğımının aktığı dereydi. Pisti ama Karaahmetli'nin kıraç toprağı için birebirdi.

Maştan tapuları cebine soktuktan sonra hemen dereyi çevirme işine girişti. Kasabadan adamlar geldiler. Birkaç defa ölçüp biçtiler oraları... Dereyi tepeden çevirmek gerekti. Oldukça masraflı ve zor işti. Pahalıya patlıyacaktı. Ama Maştan kafasına sokmuştu bu işi. Bu işte çalışacak adam bulmakta zorluk çekti.

166

Karaahmetli'den kimse Mastan'm işinde çalışmak istemiyordu.

Üstelik dere çevirme işinden kuşkulandı da. Düşündüğü gibi olursa Mastan'ın, işleri bitikti. Gayri Karaahmetli köyünden top sökemezdi Mastan'ı. Çakılır kalırdı. Maştan Üzerlik'ten, Harımlı'dan, Güllü'den adamlar bulup getirdi. Çimento torbaları yığıldı Düzkesik'e. Hızlı bir çalışma başladı. İlk tarlaya doğru derin bir ark açtılar. Ark açma işi sekiz-on gün kadar sürdü. Köylü kanalın açıldığını görünce deli oldu. Maştan bir işi kafasına soktu mu muhakkak yapardı. Şimdiye kadar bu hep böyle olmuştu. Ama bu meselede her zamankinden daha inatçı ve kararlı görünüyordu. Kanalın kazılması işi bitince, derenin yolunu kapattılar. Dereyi enlemesine kesen, tam ortasında kapağı olan bir beton duvar çektiler. Derenin bütün o pis suyu şimdi 300 dönümlük Düzkesik tarlalarına akıyordu.

Derede iş tamamlanınca, Maştan kahveye geldi. Köşeye gelip oturdu:

— Eh, dedi. Bu işi de bitirdik hayırlısıyla. Şimdi görün tarla nasıl olurmuş. Meşhur laftır, «bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ olur» derler.

Musa:

— Yaşa valla ağa, dedi. Akıllı adamsın vesselam.

Maştan, Musa'nın lafına karşılık vermedi. Övülmeyi severdi. Ama kendi kendini övdüğü pek sık görülmezdi.

Kanare'nin tarlalara çevrilmesi, köylünün canını sıkımişti. Bütün gün başka laf etmediler. Kimsenin akli ermiyordu; dere tarlaya çevrildikten sonra altın-

167

dan ne çıkacaktı. Kendilerine bunun ne zararı olabilirdi. Ama bildikleri bir tek şey vardı. Maştan hayırlı işe para yatırmazdı. Sonunda köylünün kesesine zarar vermeyecek bir işe dört elle sarılmazdı. Köylü Mastan'ın elini sallasa kendisine zarar geleceğine inanıyordu. Bu yüzden duvar işinin altından da bir çapanoğlu çıkacağını sanıyorlardı.

— Bir halt var bunda ya, dedi Serder. Benim aklım ermiyor.

Seydali:

— Bana sorarsan başımıza çorap öreceksin bu herif.

— Nasıl?

— Nasılını, masılını bilmem. Havaya masraf etmez o. Bir kuruşu bile hesap eder de, tutup boşa duvar çektirmez ya!

— Doğru, dedi Sar'osman. Bir kazık atar bize.

— Elimizden ne gelir, dedi Seydali.

— Duvarı yıksak, dedi Sar'osman. Duvarı yıksak.

— Bilirler de.

— Bilsinler be, dedi Sar'osman. Ne çıkar ?

— Başımıza tebelleş olurlar sonra, kığımızı kur-taramayız.

— Ne eder Maştan dediğin bize. Borcumuzu da ödedik. Korkma gayri.

Seydali kasketini yere attı.

— Ölüm yok ya ucunda, dedi.

Uzun uzun çekiştikten sonra bir karara vardılar. Duvarı yıkacaklardı. Ama zor işti bu. Koca duvarı yıkmak. Hem de kimseye görünmeden. İşe nerden başlayacaklarını, kendileri de bilmiyorlardı.

Sarı:

— Gece, dedi.

Seydali yerden kasketini aldı. Dizine vura vura tozunu silkeledi:

168

— Yok, dedi. Gündüz gidecektik. Gel ayı ye beni...

— Çapaları aldık mı ele, dedi Sar'osman. Ver Allah ver. Sabaha kadar hakkından geliriz.

— Bir gören olursa, dedi Serder.

— Bayram yeri değil ya, dedi Sarı. Gecenin köründe kim geçer ordan.

— Maştan bilir bizi ha, dedi Serder. Adam koymuştur kötü niyeti varsa.

— Yok artık deve, dedi Seydali. Askeriye malı mı bu?

— Ne domuzdur o, dedi Serder. Belli olmaz.

— Bakarız bir kere, dedi Seydali. Parayla mı?

— Kimse yoksa, diye devam etti Sarı. Bir yüklendik mi duvara. Tamam, sabaha kadar dağ dayanmaz bize. Kim vurduya gider sonunda.

O akşam için sözleştiler. Akşam yemeği yakınlaşmıştı zaten. Hepsi evlerine gitmek üzere ayrıldılar. Sevinçliydi. Bayram sabahlarını bekleyen küçük çocuklar gibi sabırsızdılar.

Gece ilerlemişti. Gündüz ısınan dallar, yapraklar, serinde çıtırdıyorlardı. Düzkesik'e giden yolda buluş-tular. İlk Sar'osman gelmişti. Ağacın dibinde oturmuş bekliyordu. Sonra Serder, akasından da Hacı'yla Süleyman geldiler. Hepsinin ellerinde kocaman kazmalar vardı.

Kazmaları omuzlayıp Düzkesik'e doğru yürüdüler. Düzkesik'e iyice yaklaşınca yol inişliyordu. Sonra derenin üstündeki köprü; köprüyü geçince de yokuş başlıyordu. Yokuş 50 metre kadar var yoktu. Yokuşun sonuna vardınız, düz yola yeniden çıktınız mı, sağ taraf Düzkesik'ti.

169

Köprüye gelince, dere yatağına indiler. Yukarı doğru yürümeğe başladılar. Gecenin karanlığında, gürültü çıkarmamaya çalışıyorlardı. Duvarın bulunduğu yere, kararlardan iyice yaklaştıklarını anlayınca durdular. Sar'osman:

— Siz durun burda da, dedi. Ben bir bakayım.

Ayaklarının ucuna basa basa duvara doğru yürüdü. Derenin dışına çıktı, etrafı iyice gözden geçirdi. Kimseler yoktu. Arkadaşlarına seslendi:

— Gelin, gelin kimse yok.

Kazmaları yeniden yüklenip yürüdüler. Duvarın yanına gelince bir an, sadece bir an duraladılar. Sonra kazmalar karanlığın içinde duvarı dögmeye başladı. Sessizliğin ortasında kazma sesleri birbirine karışıyordu. Arada bir duran, soluk alan sesler duyuluyordu. Havada kalkıp inen kazmalar hayal meyal seçiliyordu. Arkasında büyük bir define saklı bir duvarı yıkar gibiydiler.

Hiç konuşmuyorlardı. Hepsi de bir an önce işi bitirmeğe uğraşıyorlardı.

Umduklarından da erken bitti duvarın yıkılması. Ay yeni çıkmıştı. Yıkılan duvarın molozları dört bir yana yayılmıştı. İnce akan derenin suyu molozlar arasından süzülüp iniyordu. Hiçbirinde yorgunluktan eser yoktu. Tam tersine sanki sırtlarından ağır bir yük atmış gibiydiler.

Hele Sar'osman dehşetli keyiflenmişti. Ağzı ku-lyklarına varıyordu. «Gördünüz mü yeğenim,» diyordu, «Kimsenin ruhu bile duymadı.»

Yola kavuştukları zaman ay iyice yükselmiş, ortalık ışımıştı. Şosedeki kum taneleri ay ışığının altında parılıyordu.

Ağır ağır, keyifle yürüyorlardı. Ayaklarının altında kumlar tuhaf bir çıtırdı çıkararak kayıyordu.

170

Kimse ağzını açıp tek laf etmedi. Hepsi de sevinç içindeydiler...

Ertesi sabah güne beraber kalktılar. Meraktaydılar. Ne olacaktı. Nasıl duyulacaktı duvarın yıkıldığı, Maştan ne yapacaktı. Nasıl deli olurdu kimbilir? Hepsi de sabahla bir haberin duyulacağını sanıyorlardı. Ama umdukları gibi çıkmadı. Ancak ikindiye doğru duyuldu iş. İkinci üzeri Mastan'a haberi getirdiler «Duvar yıkılmış» dediler.

Köylü:

— Duvar yıkılmış, diyordu.

— Kim yıkmış?

— Belli değil. Koca duvarı kim yıkar ki, bir gecede.

— Hemen orda yatır vardır ya...

— Rahatsız olmuştur.

— Eee oynamaya gelmez böyle işlerle. Ben demedim mi?

Oysa kimse birşey dememişti... Maştan duvarın yıkıldığı haberini alınca sıçradı.

Kurşun yemiş gibi:

— Ne, dedi. Yıkılmış mı? Adam:

— Yıkılmış,, dedi.

— Yıkılmışlardır, dedi Maştan. Ben gösteririm onlara. Benimle oynanmaz. Maştan derler bana. Analarından emdiklerini burunlarından getireceğim.

Derenin oraya gitti. Burnundan soluyordu. Yıkık duvarı görünce başladı ana avrat sövmeye. Ağzına geleni söylüyordu:

— İt soyları, diyordu. Uykuda buldular beni. İt soyları. Analarını bellemezsem. Eh bak sen, analarını bellemezsem Maştan demesinler bana da.

171

Duvarın dört bir yanında enine boyuna gezindi. İşine yarar bir iz arıyordu. Öfkesi geçmiyordu bir türlü. Ha babam küfrediyordu. Bu güne kadar Mastan'ın böyle ter ter tepindiği görülmemiş, böyle sunturlu küfürler savurduğu duyulmamıştı. Molozları ayağıyla eşeliyordu. Sanki molozların arasından bulup çıkaracaktı duvarı yıkanları.

Gene küfrede küfrede döndü. Atına bindi. Mah-muzladı. İyiden iyiye sinirlenmişti. Atın canını çıkarıyordu mahmuzlayarak.

Duvar işi çok büyüdü. Bir yığın olay açtı köylünün başına. İlk jandarmalar geldiler. Mastan'ın şüphelendiği bütün adamları sorguya çektiler. Mastan'ın şüphelendiği adamlar da bitmek bilmiyordu. Aklına geleni söylüyordu. Ahmet, diyordu, Mehmet, Ali, Süleyman, Hasan, Recep. Bütün köyden şüpheleniyordu. Ama bütün bu sorgu sual sonuç vermedi. En küçük bir ipucu bile bulamadı jandarmalar.

Onbaşı:

— Biz buluruz yapanları ya, dedi.

Sonra da çekip gittiler. Köylü Mastan'ın duvarını yıkanın orada yatan evliya olduğuna iyice inanmıştı. Duvar sözünün arkasından herkes bir yatır hikâyesi anlatıyordu.

Kasabada mezarlığı park yapan Belediye reisinin ölümünden, yanlışlıkla türbeye işeyen adamın çarpılmasına kadar. Yatır hikâyeleri uzayıp gidiyordu.

— Eh, diyorlardı. Evliya bu, oynanır mı? Demirden duvar yapsan yıkar gene.

— Belâsını arıyor bu Maştan. Köylüye benzer mi evliya kısmı. Nerde görülmuş bu kepezelik. Yatırın yanına duvar çekiyor. Çarpılmadığına dua etsin. Ethem Dede'nin şakası olmaz.

Maştan, duvarın yıkılması kadar bu söylentilere

172

de kızılıyordu. Deli oluyordu bu laflara. Düşünüp, taşınıyor çıkar bir yol bulamıyordu. Kim yıktı diye düşündüğü zaman bütün köy aklına hücum ediyordu. Koca köyde bir tek dostu yoktu.

Yalnız köyde değil bütün Kesikbel'de. Kesikbel'in 40 parça köyü içinde de bir dostu yoktu. Parayla tuttuğu, karnını doyurduğu adamlar da dostu sayılmazdı. Hepsi köpek huyluydular. İlâç için yardımına koşaack bir isim gelmiyordu aklına. Parayla tuttuğu, gün yirmi dört saat önlerine kemik atıp beslediği itlerden başka.

Mahzun oldu. Hayatında ilk olarak dostsuzluğun acısını duydu. Bu duygu ilk defa rahatsız ediyordu onu. O korkunç yalnızlığın, çevresindeki boşluğun acısını içinde duyuyordu. Musa ve Destursuz Hafız geldi aklına. Onları dostu sayıp saymamak arasında kararsız-landı. Ama onlar da parasının dostuydular. Paracıkları olmasa herkesten çok o ikisi düşman kesilirdi Mas-tan'a.

Bu yeni kaygu, duvarın yıkılışından daha çok yaktı içini, yüreğini daralttı. Kendine dost edebileceği adamlar aradı. Bir işine koşmaya, kendisine güvenmeğe ihtiyaç duyduğu adamlar.

Böyle bir tek adam bile bulamıyacağını biliyordu. Yeni adamlar bulabilirdi. Ama hep paranın kokusu olacaktı bunlarda da. Büsbütün dertlendi.

Duvarın yıkılması Mastan'ı kötü duruma sokmuştu. Yıkanlar da bulunamamıştı. Kendini yenilmiş sayıyordu. Hiç değilse yeni bir duvar yapıp durumu ku-tarabilirdi. Ama onu da yıkarladı. Bir kere yıkmağa alışmıştı millet. On duvar yapsa onunu da yıkarlardı. Gebereceklerini bilseler gene yıkarlardı. Köylü milletini iyi tanırdı. Kafasını dikene kadar kuzu gibiydi

173

köylü milleti, ama kafasını dikmeği bir kez akıl etti mi hayır gelmezdi. Ama yenilgiye razı olmuyordu. İçin için köylünün karşısına geçip güleceğini biliyordu. Ellerin, kollarını sallaya sallaya dolaşıyordu duvarı yıkanlar.

Nöbetçi koyarım diye düşündü. Duvarı yeniden yaptıktan sonra başına bir nöbetçi dikerdi. Ama öle^ siye bekletemezdi ya nöbetçileri. Bir gün beş gün. Sonunda gene nöbetçisiz kalacaktı duvar...

Evden çıkmıyordu, herkesin kendisiyle alay edeceğini sanıyordu. Köyde kim varsa kuşkulanıyordu. Eline kazma alamıyacak kadar kocamış olan Veli Dayı' dan, kendi adamı saydığı Musa'dan; Destursuz Hafız' dan bile kuşkulanıyordu.

Bir zaman evde kapalı kaldıktan sonra çaresiz kahvenin yolunu tuttu. Kafası yere eğikti. Kaldıramı-yordu başını göğe. «Hiç değilse yüzüme karşı güldüklerini görmem» diyordu içinden. Kahveye girdi:

— Merhaba Musa, dedi kahveciye.

— Ooo ağam, dedi Musa. Sizi gören cennetlik. Maştan yüz vermedi. Bir kere ona da güvenmemeğe karar vermişti. Musa şaşırıldı:

— Ne o ağam, darıldın mı bize?

— Yok, diye kesip attı Maştan.

— Çay yapayım mı, dedi Musa.

— Yap.

— Hasta mısın ağa sen?

— Yok. Canım sıkkın azıcık da.

Musa çayı yapıp getirdi. Bardağı önüne koydu, bekledi.

Maştan:

— Sağol, dedi.

Musa bu sözü bekliyordu. Rahatlamıştı. Ocağa doğru yürüdü. Maştan çayını ağır ağır içiyor, bir yan-

174

dan düşünüyor, göz ucuyla da Musa'yı süzüyordu. Kendisiyle alay edip etmediğini anlamak istiyordu. Ama Musa işine dalmıştı.

Ferahladı. Musa'ya duyduğu güvensizliği unuttu. Gönlünü almak için:

— Hadi gene, dedi. Döktürmüşsün çayı. Musa sevindi:

— Ağzına lâyıık ağam.

— Duvarı kim yıktı dersin Musa? dedi.

— Bilmem. Evliya diyor köylü. Evliyayı kızdırdı ağa diyorlar başka laf etmiyorlar.

— Laf, dedi Maştan. Eşekoğlu eşekler, kendileri yıktılar da.

— Hani biri yıksa bell'olurdu, dedi Musa. Ağzından kaçırırdı.

— Sen ne dersin?

— Bir bit yeniği var bunda, dedi Musa.
— Var ya, dedi Maştan. Var elbet. Bak ben ne yapacağım onlara, pişman edeceğim pişman.
— Yaparsın ağam, dedi. Hakkın da hani.
— Yaparım elbet. Görür onlar Mastan'la oynamayı.
— Senden bulmasınlar ağam! Başka bir duvar daha çekersin olur biter.
— Duvar mı? Çekmesine çekeceğim, onlardan mı korkacaktım ypksa?
Kapı açıldı biri girdi içeri.
— Yap bakalım bir çay daha, dedi Maştan. İy'ol-muş.
Musa, üst rafta duran bardaklardan birini aldı. Coşmuştu. Kenarları yaldızlı bardakları pek kullanmazdı. Kaymakam maymakam geldi mi çıkardı ortaya bunlar. Özene bezene bir çay yaptı.
— Üstüne yoktur, dedi Maştan. Bitirmişsin yâni.

175

Geriye doğru yaslanıp çayın rengine baktı. Musa güldü. Yeni gelen köylüye doğru yürüdü. Adam onu beklemeden:
— Çay, dedi. Koyu olsun.
Öğle üzeri kahve iyice kalabalıklaştı. Anlatılan hikâyelerin ardı arkası kesilmiyordu. Artık evliyayı derede görenler de çıkmağa başlamıştı. Kimi yeşil bir hırka giymiş, ak sakallı bir ihtiyardan söz ediyordu. Kimi de dut ağacının altında oturmuş teşbih çeken dededen.
Musa atıldı:
— Gene yapıyorlar duvarı, dedi.
Gürültü patırtı, bıçakla kesilmiş gibi durdu.
— Ne zaman?
— Yakında.
Sonra işiyle uğraşmaya koyuldu. Kasten yapıyordu bunu. İyice meraklandırmak için.
— Eee, dedi biri.
— Esi mesi işte bu, dedi Musa. «Bin kere yıksınlar, bin kere yaparım» diyor Maştan. Umurunda bile değil adamın.
— Eh, o para bende olsa ben de vapanm, dedi biri.
— Başına belâ arıyor bu adam, dedi Deştiman. Hem vallahi çarpılacak, hem billahi. Bak görürsünüz. Reis'i bilirsiniz hani. Öyle olmazsa yüzüme; tükürün si2 de benim.
— Tasası bana mı düştü yâni, dedi Musa. Çarpılırsa kendisi çarpılır. Hem «ben yikanı bulacağım» diye yemin billâh ediyor.
— Evliyadan mı davacı olacakmış, dedi Serder. Bütün kahve ağız dolusu güldü.
Serder'in lafi herkesin hoşuna gitmişti. Kahkahadan kırılıyorlardı. Musa içerledi. Milletin pis pis düşünüp dertlenmesini

176

bekliyordu. Öyle ummuştu. Ama köylü rahattı. Nasıl olsa evliya duvarın hakkından gelirdi gene. Maştan' dan bile çok istiyorlardı yeniden duvar yapılmasını. Belki çarpılır düşüncesiyle...

Gerçekten de, aradan birkaç gün geçtikten sonra köye yeniden adamlar geldi. Derenin oraya torbalarla çimento yığdılar. Hemen işe başladılar. Bir hafta geçmeden duvar eskisinden daha büyük, daha kalın olarak yükseliverdi yeniden. Maştan meydan okurcasına, duvarı eskisinden yarım metre kadar yüksek yaptırmıştı. Ethem Dede'ye, bu eski yatıra olan güvenlerine rağmen köylünün canı sıkılıyordu. Duvarın hemen o gün yıkılacağını ummuşlardı. Aradan birkaç gün geç-t'ği halde sapasağlam durduğunu görünce dertlendiler, ama yine de:

— Yıkar Ethem Dede o duvarı, diyorlardı.

Bu yatır işi kolaylarına gelmişti. Herkes Mastan'ın duvarını yıkma işini ona bırakıp uyuyordu. Ama Sarı birşeyler yapmak gerektiğini hissediyor, düşünüyordu, ilk hafta yatır duvarı ellemedi.

Ama tam onuncu günün sabahı duvarın yıkıldığı haberi günle beraber köyde duyuldu.

Köylü ikinci duvarın yapılmasından sonra sabah o!du mu dereye kıyor, Dedenin o gece sinirlen \ sinirlenmediğini öğrenmeye çalışıyordu.

Duvarın yıkılmış hâlini ilk gören Mollamatla-rın (*) Hüseyin'di.

— Ekmek çarpsın yalanım varsa, diye anlatıyordu. Yemyeşil bir aba vardı arkasında. Elinde kocaman teşbih derenin içinde dolanıyordu. Ürktüm. Sonra (*) MoUamat: Molla Ahmet

hacizli toprak

177/12

çalışanların arasından geçip türbesine gitti. İki gözüm önüme aksın yalanım varsa.

Köyde bu işi Ethem Dede'nin yaptığına, bu ulu evliyanın duvarı yıktığına inanmayan kalmamış gibiydi. Maştan bile kuşku daydı.

Duvar ve yatır hikâyeleri köylüye de, Mastan'a da Hasan'ı unutturmuştu. Hasan, köyden sık sık kayboluyordu. Kasabaya gidiyordu. Her gidişinde kimi zaman üç beş gün, kimi zaman bütün bir hafta kasabada kalıyordu.

İnşaatlarda, nerde bir iş bulursa çalışıyor, ekmeğini çıkarıyordu. İnadı olmasa, Aliye olmasa köyü bırakıp giderdi. Tarlası elinden gittikten sonra köye onu bağlayan bağlar zayıflamıştı. Ama Aliye vardı. Mastan'a olan inadı vardı. Kimi zaman inşaatta çalışırken tarlası aklına geliyordu. Tarla işini özliyordu bayağı. Duvar örmenin dilinden anlamıyordu. Tarlasında olsa yapacağı işleri ezbere bilir, her karışını tanırdı toprağın. Toprağın nerede sert, nerede yumuşak olduğunu, taşlık yerleri, milli yerleri ezbere bilirdi. Öyle zamanlarda içinde bir hasret uyanıyor, bir kin kıpırdıyordu.

Çalıştığı yerden parayı alıp, köyün yolunu tuttuğu zamanlar tarla, toprak gelmiyordu aklına. Yalnız Aliye'yi düşünüyordu; onun, kendisini unutmuş olduğunu kabullenmek, bütün kurduklarının yıkılması demekti. Son umudunun, en son tutunduğu dalın kırılması demekti.

Köye geldi mi, doğru eve giderdi. Başını yerden kaldırmadan. Aldığı öteberiyi, cebindeki paraları anasına bırakırdı. Hep düşünceliydi. O ilk günlerdeki şaşkın hâli kalmamıştı.

O gün kahveye gitmeğe karar verdi. Uzun zaman-

178

dan beri kahveye gitmek ilk defa aklına geliyordu, içeri girdi. Serder'le, Taşçı'nın oturduğu tarafa yürüdü.

— Merhaba, dedi. Merhaba.

Serder'in yüzünden bir sevinç dalgası geçti:

— Ooo Hasan'ımız merhaba, dedi. Hoş geldin.

— Hoş bulduk.

— Hey, bir çay yap, diye bağırdı Serder k&hve-ciye.

Hasan, masanın üstünde duran «yeşii kurbağa» dan bir tane yaktı.

— Ee, dedi. Ne var ne yok. Çoktan beri konuşmadık.

— İyilik, dedi Hasan. Ne olsun.

— Seni aradık. Çok aradık. Yokluğun hep belliydi. Arkadaşlar hep senden konuşuyorlar. Senden başka laf etmedik pek.

Taşçı, lafı değiştirmek için:

— Ne yapıyorsun, dedi. İş mi?

— Kasabaya gittim mi çalışıyorum. Bereket versin üç beş kuruş çıkıyor. Allaha şükür.

— Tarlayı elden kaçırdın.

— Aldırma, dedi Hasan. Tarla kolay. Sar'osman kapıdan girdi o sıra. Hasan'ı görünce bir koşu geldi. Boynuna sarıldı.

— Hey kardeşlik, öksüz koydun bizi be. dedi.

— Olur böyle şeyler, aldırma. Sar'osman Serder'in yüzüne baktı:

— Çıksak, dedi. Dolaşırdık.

Hasan yerinden kalktı. Ötekiler de kalktıar. Sarı Taşçı'ya:

— Eyvallah, dedi.

Taşçı kendisini istemediklerini anlamıştı. Yerine oturdu. Ötekiler gittiler.

179

Dışarda tepsi gibi yusuvarlak bir ay vardı. Köyün dışına doğru yürüdüler. Sar'osman duvar işini anlatmak istiyordu.

— Duvara ne dersin ha, dedi.

— Siz miydiniz o? dedi Hasan. Sarı güldü. Keyiflenmişti.

— Elbet, dedi Serder. Ben, Hacı, bir de Süleyman. Anasını belledik koca duvarın.

— jy'etmişsiniz.

Sarı, dirseği ile Serder'i dürttü.

— Zor kandırdım bunları ha, dedi. Ödleri kopuyordu.

— Ben Mastan'dan korkarım, dedi Serder. Güvenilmez.

— Bırak onun lafını da, dedi Hasan. Dell'eniyo-rum.

— Kim dell'enmiyor ki?

— Nasıl yıktınız duvarı? Sarı anlattı:

— Geceydi. Baktık kimseler yok. Ver Allah kazmayı. Tamam.

Serder:

— Hacı'yı görmeliydin. Motor gibiydi mübarek.

— Eh yeğenim, Mastan'ın duvarını yıkmak oldu mu hasta yatağımdan kalkar gelirim ben olsam, dedi Sarı.

— Kim kalkmaz ki, dedi Serder. Sarı duraksadı, kararsızlandı:

— Hasan, dedi.

— Buyur.

— Bak sana ne diyeceğim, dedi. Geçen İbrahim Ağa'yla konuştum. Hurşutların İbrahim Ağa'yla. Senden sözettik.

— Nte dediniz?

180

— Salim askerde diyor. Hasan isterse, ortakçıya eksin biçsin bizim tarlayı. Hasan sustu.

— Ne dersin, dedi Serder. Ne dersin?

— Hele bir düşüneyim, dedi Hasan.

— Bana kalırsa, dedi Sarı. Serder sözünü tamamladı:

— Bundan iyisi can sağlığı. Eh de sen bu işe.

— Düşüneyim hele, dedi gene Hasan.

Bütün uğraşmasına rağmen, üstündeki çekingenlikten kurtulamıyordu. Köyde yeniden bir tarla ekip biçmeğe başlamakla, hata yapacağını sanıyor, kararsızlanıyordu. Serder:

— Düşünecek ne var, dedi. Bi tarla bulmuşsun da.

— Bilmem ki, dedi Hasan. İçinde bulunduğu durumu anlatacak sözleri, bulup çıkarmakta zorluk çekiyordu. Göğsünde bir ağırlık duyuyordu. Kafasında topladığı birkaç kelime de kaybolup gitti.

Hiç konuşmadan, yürümeğe devam ettiler. Serder Osman elindeki tütün tabakasını çevirip duruyordu...

Hasan, Aliye'yle bir kere yolda karşılaşmıştı. Kısa bir duraklama arasında birkaç kelime konuşabil-mişlerdi. Kız ona:

— Cumaya babam kasabaya gidiyor, demişti.

Osman Kebirlerin bağevinde Cumaya buluşacaklardı. Bu ağaç altlarında, çeşme başlarında buluşmaktan daha güvenilir bir yoldu.

Hasan, Osman Kebir'in bağ evinin önündeki taşlığa uzanmıştı. Aliye'yi bekliyordu. Maştan gittikten

181

sonra hemen geleceğinden emindi. Daha sabahın ilk ışıkları ortalıkta yeni dolanmaya başlamıştı.

Hasan, kızını nasıl karşılaşması gerektiğini düşünüyordu. Ölçülü olması gerekti. Ama genç bir kızla karşı karşıya oturunca bişeyler de yapmak isterdi. Hiç değilse onu oyalamak, birşeyler anlatmak gerekti. Hasan bunları beceremezdi. Elinden gelmiyordu. Oysa ne kadar da isterdi. Böyle düşünürken anlatacak bir yığın şey bulabiliyordu. Ama karşı karşıya geldiklerinde cayıyordu. Tuhaf olmaktan, sıkıcı olmaktan korkuyordu.

Tarlalar, yağmurlar ve havalar üstüne saatlerce konuşabilirdi. Bunun çokluk herkesi ilgilendirdiğine de inanırdı.

Bunların dışında kalan işleri öğrenmeğe, çene çalmayı, gevezelik etmeyi kavramaya zaman bulamamıştı.

Kafasından hesaplıyordu. Şunu derim, bunu derim diye. Uzun bir köpek havlaması duydu. Yedinden kalktı. Gelenler vardı. Biaz ötesinde duran ağacın arkasına saklandı. Çocuklardı bunlar. Dördü beşi bir araya gelmişler, geziyorlardı. Bir köpek kesmişti yollarını. Ne bir adım ileri, ne bir adım geri gidebiliyorlardı.

İçlerinden biri kocaman bir taş alıp köpeğin üstüne yürüdü. Köpek arka bacaklarını kısararak geriledi, uzaklaştı. Çocuklar bağevine doğru geliyorlardı. Hasan hemen bağevinin arkasına dolanıp saklandı.

Biraz sonra evin önüne geldiler. İnce sesli biri:

— Azıcık dinlenelim de, dedi. Sonra gideriz. Burnundan konuşan bir ses karşılık verdi:

— Nah şurası be, dedi. Hem de iniş.

Ayak seslerinden, Hasan kendisine doğru geldiklerini anladı. Artık kaçamazdı.

Duvara yaslanıp bekledi.

Çocuklar, oynaya zıplaya yanından geçtiler. Onu görmediler bile. Hasan çocuklara sırtını döndü. Duvara işiyor gibi yaptı.

Yeniden bir köpek havlaması duyuldu. Bağevinin önüne geldi. Aliye'ye havlıyordu köpek. Koştı, köpeği kovaladı.

— Ödüm koptu, dedi Aliye.

— Aklında olsun, dedi Hasan. Köpeklerin üstüne git. Kaçarlar o zaman.

Aliye güldü:

— Babam yeni gitti daha, dedi. Geç kaldım. Hasan omuz silkti. Bağevine doğru yürüdüler.

Açık kapıdan içeri girdiler.

Âdetti, bağevleri kilitlenmezdi. Yalnız bir oda kapanırdı. O da bütün öteberiler buraya yığıldığı için. Hasan kapıyı kapadı. Arkasına kocaman bir taş koydu. Yere oturdu. Aklına Hüseyin geldi.

Aliye'yi kaçırısam diye düşündü. Olacak iş değildi ya.

— Babam, peşimi bırakmıyor, dedi.

— Ben demiştim sana, dedi. Söyleme diye.

— Olsun, dedi. Sonra dalgınlaştı. O gün kızdı çok. Beni de dövdü.

Hasan tuhaf oldu:

— Dövdü mü?

— Hiç öyle kızdığını görmemiştim, iki gün yattı sonra. *

— Şimdi nasıl? diye sormak zorunluğunu duydu.

— İyi, dedi. Benimle konuşmuyor yalnız.

— Anan ne diyor bu işe? dedi Hasan merakla.

— O karışmaz. O da birine sevdalıymış gençliğinde. Komşularımı, harp çıkmış, askere almışlar. Bir bacağı yokmuş döndüğünde. Gözünün biri de kör olmuş. Ama anam gene evlenmeğe razıymış. Dedem

anamı zorla vermiş babama. Karışmaz ondan. Çok çekmiş de. Babama da söylüyor «Halil Ağa'nın Halime gibi olmasın» diye.

— O da kim, dedi Hasan.

— Duymadın mı hiç? Kasabada bilmeyen yoktur.

Hasan omuz silkti:

— Yok, duymadım.

— Sevmediği adama vermişler de iki ay içinde tez verem olup gitmiş. Ben çocukken. Hani hükümetin orda çeşme varya. Ona yaptırmış babası.

— Akmaz hani, dedi Hasan. O çeşme mi?

— O o, dedi kız. Adam ölünce oğulları bakmadılar da, harap oldu.

— Demek anan kızmıyor ha, dedi. Allah Allah.

— Kızmıyor. Ne iyi der, ne kötü. Babanı üzme der yalnız. Hasta o der. O kadar.

— Hasta mı?

— Hasta ya. Evham. İzmirliere gitti. Çaresini bulamadılar.

— Evham kötüdür, dedi Hasan. Çaresi yoktur.

— Ölmekten korkar oldu. Öksürse hemen ölecek sanıyor. Varsa yoksa ölmek lafı.

Başka laf bilmez.

— Eh, dedi Hasan. Ölüm herkese. Ne var korkacak.

Aliye sustu. Sözü değiştirmek istiyordu.

— Senin tarlayı da almış, dedi. Ne yapıyorsun şimdi?

— Ortakçılığa girdim.

— Geri versin diye söyledim anama. Dinletemedik ki.

— Sağlık olsun, dedi Hasan. Başımın çaresine bakarım ben.

— Anan iyi mi bari, dedi Aliye.

— İyiliği kötülüğü bilinmiyor ki. Yaşlanmış bir kere.

— Tarlaya üzülmüştür.

— Haberi yok, dedi Hasan. Kestirip attı.

— Yok mu?

— Söylemedim, bilmesin daha iyi.

— Bir kandırsak babamı, geri verse.

— İstemez, dedi Hasan. İstemez, tarla kolay. Sonra durdu:

— Bir daha gelebilir misin? dedi.

— Cumaları gidecek hep, dedi kız. Her cuma gelirim.

Hasan'a bütün istekleri gerçekleşmiş gibi geldi. Karşı karşıya oturuyorlardı. Göz göze geldiler. İki de kıpkırmızı oldu. Kız gülümseyerek başını önüne eğdi. Hasan bir sigara yaktı.

— Sen olmasan, durmam burada, dedi. Şu Kara-ahmetli'de bir gün durman sen olmasan.

Dışarda rüzgâr çıkmıştı. Dalların sesi geliyordu. Kız kalktı:

— Gideyim artık, dedi. Anam meraklanır sonra.

Hasan da doğruldu oturduğu yerden. Tam o sırada dışardan sesler gelmeğe başladı. Kapının arkasında yanyana, öylece durdular. Elbiseleri birbirine değiyordu. Hasan

tuhaf olmuştu. Aliye'nin saçları yü-zünde idi. Elinde^olmaksızın kızın saçlarını kokladı.

Biraz önce kuzugöbeği toplamağa giden çocuklardı gelenler.

Tam evin önünde durdular. Biri kapı eşiğinde oturdu.

— İftiraya uğrarsın ha, dedi burnundan konuşan ses.

Çocuk eşikten kalktı. Bir zaman dinlendiler. Ha-san'la Aliye, hiç ses çıkarmadan, gitmelerini bekli-

184

185

yorlardı. Kız iyice heyecanlanmış, Hasan'ın bileğini yakalamıştı. Sıkı sıkı tutuyordu.

Çocuklar gittiler sonunda.

— Ödüm koptu, dedi Aliye.

Hasan karşılık vermeden, kapının arkasına koyduğu taşı kaldırdı. Kapı kendiliğinden açıldı.

Alaca karanlık birdenbire ışıkla boğulmuştu.

Hasan, öğleden sonra sabanını aldı. Öküzleri ahırdan çıkarıp tarlanın yolunu tuttu.

Her zamankinden daha umutlu ve sevinçliydi.

Yürüyordu. Bir yandan da bir türkü mırıldanıyordu. Serder'e uğradı. Daha yemeğini yememişti.

— Kaynanan sevecek, dedi. Gel de karnımızı doyuralım.

— Ben yedim, dedi Hasan.

— De hadi, dedi Serder. İki lokma yemeylen patlamazsın. Karnını da delmez hem. Yere serili duran ekmek mendilinin başına çöktüler.

Serder Osman'ın anası:

— Nerelerdesin Hasan'ım, dedi. Hep seni sordum Osman'a. Küstün mü yoksa bize.

— Yok be teyze, dedi Hasan. Sıkıntıdan hep.

— Anana da sordum geçen. Dertleniyor senin haline. Gayri bu yaştan sonra üzme kadıncağızı.

— Üzmem teyze, dedi Hasan. Dünya işi bilmiyor da.

— Tarla işini de açmamışsın anana.

— Biliyor mu?

— Bilmez mi, dedi kadın. Bakma sana sezdirmediğine.

Hasan şaşaladı.

186

— Üzülmiştir fakara, dedi. Bulgur pilâvı, boğazına düğümlendi.

— Eh, dedi kadın. Ana yüreği. Üzülmeden edemez.

Serder yemeğini bitirmişti. Ellerini, ekmek mendilinin içine silkeledi. Anası:

— Yapma gene Osman, dedi. Fakir oluruz. Serder güldü:

— Zengin miyiz ki, dedi. Laf işte.

Birlikte çıktılar. Serder yolda giderken öküzleri okşuyordu. Bir hayli yol gittikten sonra tarlaya vardılar.

Hasan, iki öküzünü dehledi. Öküzler tarlanın ortasına doğru ağır ağır yürüdüler.

Hasan, Serder Osman'la tarlayı gezmeğe çıktı. Serder, Hurşutların tarlasını iyice biliyordu. Hasan'a uzun uzun anlattı.

— Derin sürmeli, dedi. Başka toprağa benzemez bu. Derin sürmedin mi yanar emeklerin. Avucunu yalarsın vallaha.

Tarlanın sınırlarını da dolandılar.

— Epey de büyükmüş ha, dedi. Sanmazdım bu kadar olduğunu.

— Eh, dedi Serder. KaraahmetÜ'de 7cr bulunur böylesi. Adamı yorar. Ama derin sürersen yüzün güler harman sonunda.

— İnşallah, dedi Hasan.

İneklerin otladığı tarafa yürüdüler. Hasan:

— Bismillah deyip başlamalı.

— Uğurlu günde girdik, dedi Serder. Hayırlı olsun.

Yola baktı sonra. Hasan sordu:

— Gidicisin herhalde?

— İy'olur gitsem. İşim var da, dedi.

187

Hasan, Serder'in arkasından işe koyuldu. Sabanı kontrol etti. Sonra çift sürme işine başlamak üzere tarlanın alt başına doğru sürdü öküzleri.

Hemen tarlaya alıştı. Artık eski Hasan olup çıkmıştı. Şen şatır, şakacı Hasan. Bir yandan çift sürüyor, bir yandan da türkü söylüyordu gün boyu.

Sabahtan beri yorulmuştu. Havalarda, daha serinle-memişti. Çift sürmek zor oluyordu. Harman yerindeki iri ağacın altına oturdu. Çıkını açtı, karnı acıkmıştı. Tahta testiye yokladı, su kalmamış gibiydi.

Hasan, su içmezdi çalışırken. Ama göğsüne dökerdi hep. Güneş altında çalışırken, göğsüne su döktü mü dinleniyor, yeniden kuvvetleniyordu.

Yemeğe başladı. Yağlı şekerli yufka vardı çıkında. Koca yufka dürümünü ısırdı.

Güzel olmuştu doğrusu.

Zorlu çalışmış, epeyce acıkmıştı; hemen yedi bitirdi yufkayı. Tahta testiden, üstüne doyasıya su içti.

Çift işi yarılanmış olmuştu. Üç dört gündür ölesiye çalışıyordu. Tarlanın alt başından biri geliyordu. Serder'dir dedi, umursamadı. Başını önüne eğdi. Son-rr, hemen kaldırdı gene. Serder değildi gelen. Dikkatle baktı. Mastan'dı. «Allah Allah» dedi içinden «Hay-rolsun» aklına Aliye geldi. Gene birşey söylemiş olmasın diye düşündü. Maştan yakınlamıştı. Bir kızgınlık, bir sinirlilik yoktu hâlinde. Ter içindeydi:

— Selâmünaleyküm, dedi.

— Aleykümselam.

Ahlaya, puflaya ağacın gölgesine oturdu. Hasan'a döndü:

— Otur hele, dedi.

Maştan tam karşısına oturdu:

— Hayrola Maştan Ağa, dedi.

188

— Sana bir şey diyeceğim, dedi. Konuşmağa geldim.

— Neymiş?
— Lafımı kesme de, dedi. Dinle hele.
— Dinliyorum.
— Sana, dedi. Sana bir binlik veririm. Burdan gidersen.
— Gitmem! Paraya da muhtaçlığım yok.
— Güzellikle söylemesi benden. Gerisine karışmam. Düşün taşın. Ben dediğimi yaparım. Gitmek işine gelirse, anamın ak südü gibi helâlinden bir binlik sana.
— Battım mı ben sana. Yoksa köy dar mı gelmeğe başladı.
— Ben sana dedim diyeceğimi. Güzellikle gittin mi binlikle gidersin. Ama ben adamı yalınayak da yollarım.

-- Gitmezsem ne yaparsın?

— Allah bilir. Gayri orasını Allah bilir .

— Elinden geleni ardına koyma. Benim senden de, tabancalı adamlarından da korkum yok.

— Ben elimi kana bulamam, dedi Maştan. Hele senin gibi kıldonun kanına hiç bulamam.

Sonra göz kırptı. Güldü:

— Usulüyle yaptırırım herbir işimi.

— Bir denersin hele, dedi Hasan. Ucu nereye varır. Ak koyun(kara koyun belli olur.

— Benimle oynanmaz.. Mastanoğlu derler bana.

— Oynayan yok zaten.

— Senin gibi meteliksizin birini bu köyden sürüp çıkarmazsam yuf olsun bana.

Durdu, Hasan'a baktı. Gel. sunu güzellikle bitirelim. Git başka yerde iş tut. Toprak mı yok. Kayran'da karnı doyan, hiçbir yerde aç kalmaz.

189

— Beğenmeyen gitsin, dedi Hasan. Benim babamın toprağı burası.

Maştan başını iki yana salladı:

__ Ulan Mastanoğluyla şak'olmaz. Başını derde
sckma.

— Kanun var memlekette. Kimse kimseyi bir yerden sürüp çıkaramaz. Köy tapulu malın mı?

— Eh, sen bilirsin gene.

— Surdan şuraya kıpırdamak aklımda olsa, sen böyle dedikten sonra adımımı bile atmam. Kasabaya bile gitmem. Annadın mı?

— Günah benden gitti. Vebali senin boynuna. Kendi düşen ağlamaz.

— Aldırma ağam, senden gelen, davul zurnayla gelsin.

Maştan kalkıp gitmiyor, büsbütün yerleşiyordu. Bir sigara yaktı. Hasan'a da uzattı. Hasan kıpırdamadı bile.

— Dinle Hasan'ım benim. Aslan Hasan'ım. Sen benimle başa çıkamazsın. Bütün Kayran köyü bir araya gelse gene başa çıkamaz.

— Karaahmetli'yi bilmem ama, benim korkum yok senden.

— Hele dur, dedi elini salladı boşlukta. Lafımı kesme. Bana Mastanoğlu derler, anladın mı?

— Anladım.

— Bir yere gitsem herkes itibar eder. Sözüme bakar. Senin lafını cevahir olsa dinleyen kim. Neden c?

— Paran var da.

— Var ya. Param var da ondan elbet. Bak, bende bu para varken senin kışına kulp takar yollarım ben. Kaymakama söylerim. Jandarma kumandanına söyle-

190 rim. Bacağından attırırım burdan. Daha olmazsa valiye 3Öylerim. Ne sandındı.

— Babanın oğlu mu onlar?

— Görürsün.

— Eh, belki bir namuslu çıkar. Senin parana kul olmayan çıkar elbet.

— Öyle san sen. Kışına tekmeyi yedin mi öğrenirsin Hanyayı, Konyayı. Havayı hırsla sıkacakmış gibi, boşlukta yumdu avucunu:

— Elinden geleni ardına koyma, dedi. Kısmetinde olanın kaşığına çıkarmış. Görelim bakalım, ne yaparmış Mastanoğlu.

— Eh. Benden söylemesi...

Elleri üstünde doğruldu kalktı. Ellerine, avuç içlerine yapışan tozları silkeledi. Üfürdü.

— Haydi eyvallah, dedi. Sağlıcakla kal. Gülüyordu. İçinden içinden. Hasan ses etmedi;

alt dudağına gömdü dişlerini. Öküzlerinin dinlendiği ağacın altına doğru yürüdü.

Maştan seke seke gidiyordu. Arkasından baktı. Dudağından sızan sıcak kanı yaladı:

— Namussuz, dedi.

Dudağından ince ince kan sızıyordu...

Hasan'ın, Aliye'nin üçüncü cumalarıydı bu. Üç cumayı Osman Kebir'in bağında oturup konuşmakla geçiriyorlardı. Haftalar cumaydı yalnız. İki de öteki günleri boş, anlamsız buluyorlardı. Ama ilk cumanın başladığı yerden bir adım öteye gidememişti ilişkileri. Hep aynı şeyleri konuşuyorlardı. Aynı yerlerde susup birbirlerinin gözünün içine, ta gözbebek-lerine bakakalıyorlardı.

191

Aliye, sıkıntılıydı. İçinden buradan ayrılmamak arzusu kabarıyordu. Ama gene de oturamıyordu. Etraflarını bir çemberin çevirdiğini, çemberin her an biraz daha daraldığını hissediyordu. Babasından korkuyordu. Bütün hayatı boyunca kocaman ellerinin gölgesini her tarafta gördüğü babasından. Hasan'ın içinde de korkuya yakın şeyler vardı. Isırarak diyordu; Maştan ısırmağa niyetli olmasa adama dişlerini göstermezdi. Isıracaktı. Ama ne zaman, nerede.

İlk saldırıyı atlattı Hasan. İlk adak oyununu savuşturdu. Mastan'ın adamı dikildi bir gün karşısına. Aranıyordu, ileri geri konuştu. Geldi sürtündü. Hasan durgundu o gün. Uymadı. Bir uysa. Bir höst dese neler olacak biliyordu. Anasından emdiğini burnundan getireceklerdi. Artık bir defa parmak boka girdi mi çıkarması kolay olmazdı.

Sabahtı. Gün daha doruktan yeni sıyrılmıştı. Jandarmalar geldiler. Kahveye oturdular. Uzatmalı onbaşı çayını içti. Hasan'dan tarafa baktı:

— Gel hele Hasan, dedi.

— Buyur.

— Duvarı nasıl yıktınız siz?

— Ben mi yıkmışım? dedi Hasan.

— Yok babam yıkmış.

— İyi etmiş, dedi Hasan. Aferin olsun. Onbaşı kızdı. Al al oldu:

— Doğru konuş, dedi. Ağzını burnunu dağıtırım. Dalganın sırası değil.

— Kaça?

— Ne kaçası, dedi onbaşı. Ne kaça?

— Kaç paraya kırarsın ağzımı burnumu? Uzatmalı onbaşı, bozulmuş, kıpkırmızı kesilmişti. Elleri titriyor, ne diyeceğini, ne yapacağını kes-

192

tiremiyordu. Böyle karşılanmaya alışmamıştı. Soludu, yere tükürdü.

— Devletin jandarmasına laf etmeyi öğretirim ha, dedi.

Hasan, dişleri birbirine kenetlenmiş, öne doğru eğildi.

— Sizi de adalet olsun diye koymuşlar, dedi. Onbaşı çok önemli bir ipucu yakalamış gibi:

— Ne dedin, dedi. Ne dedin?

Hasan, gözlerine; gözbebeklerinin tâ içine baktı.

— Götürürüm ha, dedi. Hiç dinlemem.

— Adam mı korkutacaksın? Götürürsen götür.

Onbaşı elindeki demir kelepçeleri boşlukta salladı. Ortalıkta kelepçenin takırtısından başka ses duyulmadı bir an. Onbaşı bir zaman sonra, Hasan'a doğru yürüdü.

Kelepçeleri uzattı.

— Bir evrakı olurmuş bunun, dedi. Öyle höt demeye adam alıp götürülmezmiş.

Köylü dalgalandı. Hasan'a hayran hayran bakıyorlardı. Çürük:

— Ben de öyle duydumdu, dedi. Muhtar:

— Tevkif müzekkeresi, dedi. Olmadı mı olmaz! Devletin işi bu. Tevkif müzekkeresi olmadı mı olmaz.

Onbaşı ağız dolusu tükürüğü ileri doğru fırlattı:

— Hele bak, dedi. Neler de bilirmişsiniz maşallah.

Cebinden bir tomar kâğıt çıkardı.

— Biz kanun adamıyız ha, dedi. Kanundan kıl ayrılmayız. Al sana tevkif tezkeresi.

Muhtar Kerim tevkif müzekkeresine uzandı. Hasan'ın adına kesilmişti. Mala kasıt yazıyordu.

— İt dölü, dedi Hasan.

hacizli toprak

193/13

Dişleri daha da kenetlenmişti. Ellerini onbaşıya doğru uzattı. Uzatmalı onbaşı kelepçeyi keyifli keyifli taktı.

— Ule, dedi. Bizlen şaka olmaz. Bizlen şaka olmaz. Adamın kuyruğunu böyle kıstırırırız işte. Hey gidi köy kaplanı.

Hasan başını kaldırmış, dağların arkasına doğru yürüyen beyaz bulut kümesine bakıyordu.

— Hasan'ı götürdüler, dedi birisi kalabalıktan. Başka biri soludu:

— Deme. Adam devam etti:

— Babayiğit ha, dedi. Allahıma Karaahmet soyundan olduğu belli.

— Bilmez miyim!

— Jandarmaya bir laflar etti, deme gitsin.

— Ne dedi ki?

— Neler demedi kardeşlik. «Sizin gibi jandarma mı olur,» dedi. «Siz hepiniz soyguncu çetesisiniz» dedi, «aşmalı topunuzu» dedi.

— Onbaşı ne yaptı.

— Dişlerini kısıp kısıp bekledi. Kılını oynatamadı.

Sustular. İlerde, köşeye yakın oturanlardan biri:

— O jandarmalar o Hasan'ı kasabaya götüremezler, dedi.

— Bana da öyle geliyor ya, dedi başka biri.

— Nerden belledin?

— Hasan ha, Hasan onları yer be. Bağbaşında on jandarma Hasan gibi babayiğide vız gelir. Hepsinin mezarını kazar. Kaçar gider.

— Bana sorarsan kuşluk vakti buradadır.

194

— Belki de dağa çıkar.

— Dedesi gibi.

— Artık Maştan kaçar burdan. Mastan'a uyku durak komaz. Çeker vurur belki.

— Vurmalı ya. Aranmış belle sen onu. Vallaha bana yapsa bu oyunu çekip vurmazsam gâvur olayım. Yedi ceddimi gâvurlar...

— Sen benim dememe bak, Hasan kuşluk demeden gelir.

Uzandı, yanar sigarayı yere attı.

Sarı Osman deli oluyordu. Köyde Hasan'm gidişine en çok üzülenlerden biriydi.

Aklına gidip kasabaya teslim olmağı koymuştu. Hep onu kuruyordu. Jandarma karakoluna gidecekti:

— Ben yıktım o duvarı diyecekti. Hasan suçsuzdur.

Ev geliyordu aklına. Tarla, ekin, öküzler, saban... Kararsızlanıyordu. Hasan'ı gene de bırakmazlar diyordu kendi kendine. Maştan suyu nasıl olsa başından kesmiştir, diyordu. İçindeki eziklikten kur-tulamıyordu. Hasan'm yakalanmasından yalnızca kendisini sorumlu tutuyordu. Dertleniyordu.

Çam ağacının yere yakın dallarından birini tutup çekti. İnce nazlı çam dalı kırıldı.

İncecik çam dalını yerde sürüye sürüye yürüdü. Kasabaya gidecekti. «Buldan Jandarma Karakolu» yazılı o kapıdan içeri girecek, olanı biteni anlatacaktı.

Döndü baktı, köy arkasında kalmağa başlamıştı. Karaahmetli, fukara Kesikbel'in fukara köyü şimdi ona ne kadar güzel görünüyordu. Ev kümecikieri-nin ortasında, kendi evine bakıyordu. Ağlamaklıydı.

195

Eve uğrayıp «Allaha ısmarladık» diyecek gücü bulamadı kendisinde. Caymaktan, evdekileri, minderleri, su küpünü, testi, çiftesini görüp caymaktan korkuyordu. — Gitmekten başka çare yok, diyordu kendi kendine. Hasan'ın yüzüne bakmam. Utancımдан ölürüm alimallah.

Ağır ağır yürüyordu. Temkinli, rahat bir gidişi vardı. Bayramlara giden çocuklar gibi sevinçliydi. Mutluydu.

Yolun ortasında duran yuvarlak taşlardan birine tekme savurdu. Taş yuvarlana yuvarlana uzaklara kadar gitti. Farkında olmaksızın bir türküye başlamıştı. Oynak, neşeli bir türküye... İkinci üstü kasabada olurdu. Jandarma karakolunda. O girerdi; Hasan çıkardı. Buna sanki hapisten çıkacak olan kendisiymişcesine seviniyordu.

— Yaşa be, diyordu. Aklınla bin yaşa be Sarı.

Hasan köye dönünce olanları anlatırdı. «Sarı Osman bu yiğitliği yaptı» derdi. Köy yerinden oynardı. Bütün Kesikbel çalkalanırdı. Herkes ondan başka söz etmezdi bir zaman. Hep anlatırlardı. Adı köyün geleceğine bile kalırdı. Kendi soyu için, Karaahmet-li köyü için bir övünç kaynağı olurdu. «Arkadaşını kurtarmak için hapse giren Sarı Osman.»

— Sarı Osman gibi yiğit, derlerdi.

— Yürekli adammış.

— Eferin Ağanın oğlu, yürekli adam böyl'olur.

— De gidinin aslanı. Hasan'ı kurtarmaya yaktı başını.

— Demek oymuş ha!

— Duvarı Sarı Osman yıkmış demek.

— Kimseye birşey sezdirmedi.

— Bravo len şu Sarı'ya.

196

Biri çıkar:

— Duvarı yıkmaya Evliya yıkmıştır ya, derdi. Sarı, Hasan'ı kurtarmaya yaktı kendini.

Durdu. Etrafına bakındı. Biraz ötede yamuk bir kilometre taşı duruyordu. Taşa doğru yürüdü. Üstüne oturdu. Terlemiş, sırsıklam olmuştu. Yapış yapıştı heryanı.

Serinlemek için salladı mintanını.

Çarıklarını çekip çıkardı. Parmaklarını oynattı. Kara, kirli bir toz tabakası terle bir kaynamıştı parmaklarının arasında. Çarığı boşluğa doğru kaldırdı. Delinmişti.

Sallaya sallaya çarığın içindekileri silkeledi, yeniden çarığını ayağına geçirdi.

Yürümeğe devam etti, dağ yoluna saptı. Hep düşünüyordu. Zor olmalıydı, bütün gün kapanıp kalmak. Kendi ayağıyla gidiyordu. Pişman değildi. Dönücü değildi. Ağır ağır Başçeşme'ye doğru çıkıyordu, iyice kararlıydı.

Yolun hemen kıyısında bir yılan gördü. Çöreklenmiş, güneşleniyordu. Alışkın alışkın bir taş aldı yerden. Kocaman bir taş. Öylece çöreklenmiş duran yılanın üstüne fırlattı. Tutturmuştu. Yılanın bütün gövdesi taşın altında kalmıştı. Taşın sağından solundan taşan kısımları kıpır kıpır kıpırdanıp duruyordu. Birazdan ölürdü. Yılanın üstüne tükürdü. Midesi bulanmıştı.

Kısa zamanda Başçeşmeye vardı. Ellerini, yüzünü yıkadı. Su içti. Ağır ağır. Mintanının içine su se-peledi.

— Eh, dedi. Vardık olduk. Çoğu gitti azı kaldı, dedi kendi kendine.

Yürümeğe ara vermedi. Kasabaya iyice yaklaşmıştı. Yol azaldıkça bir gariplik duyuyordu. Durala-dı. İki yanına bakındı. Çarıklarının tozunu silkeledi. Üstünü başını düzeltti. Kasabaya biraz daha biçimli

197

bir kılıkta girmek istiyordu. Yolun iki yanına bakına bakına ilerlemeğe başladı.

Kendisini her zamankinden daha başka bir insan olarak görüyordu. Daha büyümüş, uzamış gibi geliyordu ona. Yaptığı işin köyde uyandıracığı yankının düşüyle sarhoştı. Sağ elini kulak memelerinden çekmiyordu. Elleri titrek titrekti. Sanki bir büyüün içindeydi. Bozulup dağılmasından korktuğu bir büyüün etkisi altındaydı.

Ödü ko-puyordu, kendisini sarıp yücelten bu büyü bozuluve-recek diye... Aklına ölüm geldi. Hemen oracıkta düşüp ölüverirsem diye düşündü. Korktu. Ölüme aldırış etmezdi. Birgün nasıl olsa ölmeyecek miyiz derdi hep. Ama şimdi Sarı Osman olarak, her zamanki Sarı Osman olarak ölmek onu korkutuyordu. Kendisini kahraman yapacağına, yücelteceğine inandığı davranışı tamamlamak arzusu doldurmuştu içini. Daha da hızlı yürümeğe başladı. Artık iki yanına bakınmı-yordu. Şehre yakınlaşınca genişçe soludu.

Karakolun önüne kadar duraklamadan yürüdü. Tam karakolun önüne gelince duraladı. İşte bitmişti yol. Herşey içeri girip söyleyeceği sözlere bağlıydı. O, içeri girecek Hasan, çıkacaktı... Köye gidecek, tarlasına bakacak, sonra bütün köylüyü etrafına toplayıp, Sarı Osman'ı anlatacaktı. Yiğitliğini, erkekliğini...

Jandarma karakolunun merdivenlerine tırmandı. Gene bir kararsızlık gelmişti üstüne. İçerden bir jandarma eri çıktı. Solgun yüzlü biri:

— Ne o hemşerim, dedi. Birşey mi var? San'nın aklından köy geçti. Tarlası, öküzü, anası, babası; yavuklusu geçti.

— Hiç, dedi. Burası ne ki?

— Karakol, dedi. Solgun yüzlü jandarma. Jandarma karakolu.

198

Sarı merdivenlerden tersgeri indi. Karakolun yanından uzaklaştı. Kahveye doğru yürüdü. Kahvenin içine girince tam ortada durdu. Soludu. Dolu dolu uzun uzun soludu. Hemen oracıkta bir sandalyeye oturdu.

— Çay, dedi boşluğa. Çay diye ikiledi daha yüksek.

Çayı beklerken düşünceliydi. Pişmandı. Buraya kadar geldim diyordu kendi kendine.

— İş mi bu benim yaptığım, diyordu.

Kahveci getirip çayı önüne bıraktı. Ansızın doğruldu. Elini cebine sokup parayı verdi. Dolu çay bardağının durduğu masaya baktı, çıkıp gitti. Karakola doğru yürüdü. Koşmağa başladı. Adeta merdivenleri çıkıp bir solukta içeri girdi.

— Kumandan, dedi.

— Ne var, dedi biri. Kumandanı ne yapacan?

— Konuşacağım.

— Git be işine, dedi jandarma. Babanın oğlu mu Kumandan?

— Duvarı yıkan benim.

— Ne duvarı?

Sarı Osman şaşırmişti. Güldü. Cahiller diye geçirdi içinden. Duvar işini bilmiyorlardı.

— Bilmiyor musunuz yahu, dedi.

Bir de jandarma olmuşlar, diye düşünüyordu. Daha duvarın yıkıldığından haberleri yok. Bir soluk aldı.

Jandarma ileri geri sallandı dikildiği yerde.

— Karaahmetli'de Mastan'ın duvarı, dedi.

— Gel hele götüreyim, dedi.

Sarı'yı o kurumlu haliyle Jandarma Kumandanı'nın karşısına çıkardılar. Yüzbaşı oturduğu yerden ba-'şını kaldırıp baktı. Sorgulu gözlerle:

199

— Ne o, dedi.

San bir adım daha öne yürüdü. Yüzbaşı havaya kalkıp iniyordu sanki yerinde. Devam etti:

— Hasan'ın suçu yok. Ben yıktım.

— Neyi yıktın?

— Duvar, dedi. Duvarı yıkan benim.

— Ne duvarı be adam?

— Mastan'ın duvarı. Karaahmetli'de Mastan'ın duvarı var ya.

— Ha şu mesele, dedi Yüzbaşı elini boşlukta gezdirirken. Sen misin o herif?

— Benim ya, dedi. Parmakları üzerinde havaya kalktı.

— Ne istiyorsun peki?

Yüzbaşı uzandı, masanın üstünde duran yeşil zil butonuna bastı. Arkasından bağırdı:

— Makinayı getirin de bir zabıt tutalım.

Bir jandarma, Sarı'nın ilk gördüğü soluk benizli jandarma makinayı getirdi. Masanın üstüne koydu. Sarı Osman daktilo makinasına bir tuhaf bakıyordu. Bu makinayı ilk görüyordu hayatında. İfadesi alınmağa başladığı zaman bile gözleri hâlâ makinadaydı. Yazarken gidiş gelişlere, tuşların hareketine iyice bakıyordu. İfade bitti. Sarı Osman öylece kala kalmıştı. Yüzbaşı gene düşündü, zile bastı:

— Götürün bunu, dedi. Sorgu yargıcına. San'yı bir jandarma eri alıp götürdü.

Karakolun

merdivenlerini indiler. Adliye hemen karakolun yanındaydı. Binanın arka merdiveni de karakolun bah-çesindeydi. Jandarma koluna girdi. Birlikte merdivenleri çıktılar.

Sonra kapısında kara bir tabelâ asılı oda-

200

lardan birine girdiler. İçerde bir adam vardı. Jandarma:

— Hâkim Bey, dedi. Yüzbaşım yolladı. Elinde-deki kâğıtları uzattı.

Hâkim jandarmanın uzattığı kâğıtları aldı. Okudu, bir daha okudu. Öksürdü. Boğulur gibi öksürüyordu. Jandarmaya döndü:

— Bunu atın, dedi. O adamı da bıraksınlar. Hani duvarı yıktı diye getirdikleri bir adam var ya. Hasan mı ne adı.

Jandarma başını salladı. Hâkim:

— Onu da bırakın.

Sarı Osman bir an duraladı. İşte istediği olmuştu. Kaygusuzca jandarma ile birlik döndüler. Geldikleri merdivenlerden aşağı indiler. Karakoldan içeri girince Sarı Osman'a yer gösterdi jandarma:

— Otur hele, dedi. Bekle.

Sarı hemen oracığa çöküverdi. Biraz sonra Hasanla döndü. Yüzyüze geldiler. Hasan şaşkındı. Soran gözlerle baktı. Sarı Osman:

— Köydekilere selâm söyle, dedi. Ben işin aslını söyledim.

— Neden yaptın, dedi Hasan. Çıkıp gelirdim ben.

— Gönlüm razı olmadı, dedi Sarı. Benim yerime senin yatman ağrıma gitti.

Gönlüm rahat olmadı. Haydi yolun açık olsun Hasan'ımız. Güle güle.

— Sağol yeğenim, dedi Hasan. Allah işini rast getirsin.

Sarı, dar kapıdan içeri doğru yürüdü.

201

ALTINCI BÖLÜM

Sabah oldu sabah oldu; sigaram yanmaz oldu Sigaramın dumanınmdan gözlerim görmez oldu.

Halk Türküsü

1.

HASAN sevinçliydi. Aydınlığa, açikhavaya kavuştuğu için sevinçliydi. En çok da cumadan evvel çıktığı için sevinliyordu. Cuma onun için çok şey demektir. Ali-ye'yi görecekti cuma günü. İçi dolu doluydu. Tuhaf, sıcak bir sızı vardı içinde. Mutlu mutlu kanayan bir sızı.

Köye yaklaşınca durdu baktı. Bu köyü, avuç içi kadar Karaahmetli köyünü ne de severdi. Gözleri sulandı. Duyulur duyulmaz «Şükür Allahıma» dedi. Köylü onu böyle apansız karşısında görünce şaşırıldı. Hemen etrafını kuşattılar. Herkesin içinde bir merak uyanmıştı. Kaçtı bu Hasan, küçümencik Karaahmetli köyünün fukara Hasan'ı o Maştan olacak adamın çevirdiği dolaplarda su koymuyordu. Gene işin üstesinden gelmişti demek.

— Nasıl oldu, dedi biri.

Hasan tıkanmıştı. Genzini kazıdı, öksürdü:

205

— Sarı, dedi. Hâkime gitmiş. Ben yıktım o duvarı demiş.

— Deme be, dedi Hacı. Bizim Sarı ha.

— Onu içeri attılar, beni koyverdiler, diye devam etti Hasan.

— O mu yapmış ki?

— Bilmem. Öyle demiş işte. Allah bilir.

— Sarı'nın hakkından geleceği iş değil o, dedi biri. Atmış.

— Bell'olmaz ki, dedi başka biri. Bu işler bell'ol-maz. Ummadığın taş baş yarar. Sen benzetmezsün ya, elin oğlu yapar işte. Yapmasa...

— Koca duvar be. Sarı bir ayda yıkamaz. Herkes ondan tarafa döndü:

- Bana sorarsan Hasan'ı kurtarmaya demiştir San Osman bunu.
— Mastan'ı kızdırır hem, dedi başka biri de. Kesik, soluk soluğa geldi. Oturdu. Biri lafı değiştirdi:
— Seninle niye uğraşiyor bu, dedi Hasan'a doğru. Ölesiye uğraşiyor seninle. Bir iş var altında bunun ya, benim aklım kesmiyor hanj»
— Bilmem, dedi Hasan. Yıldızımız barışmadı herhalde. İnsan hali.
— Kimlen barışır yıldızı. Hem bunun insan haline benzer yanı yok,

\

- Besmelesiz o be, dediler.
— Çengeli taktı Hasan'a ya, dedi bir başkası. Hayrolsun.
— Gamlanma yeğenim, dedi Hasan. Allah var yukarıda.
— Biz de ona güveniyoruz ya.

Herkesin halinde bir sevinç vardı. Hasan'ın dönüp gelmesiyle köy şenlenmiş, büyümüş gibiydi. Bir

206

zaman sonra Sarı Osman unutulup gitti. Çok çok laf arasında biri ortaya atıyordu:

- Demek Sarı ha! Aferin doğrusu...

Mestan'ın sevinci kursağında kalmıştı. Hasan'ın çıkıp geldiğini öğrenince yerinden doğruldu. Bir yerine ağrı girmiş gibi iki büklüm oldu:

- Ne dedin, dedi. Ne dedin Musa'cık?

- Hasan çıktı geldi, Ağam, dedi Musa. Valla-ha da biilâha da.

Mastan'ın yüzü bir allandı, bir morlandı. Pıtır pıtır oynadı iki dudağı. Kendi kendine birşeyler söylendi. Sonra güç halle yerine oturdu.

- Bak sen, dedi. Kedi gibi kerata. Dokuz canlı her halde. Pes.

Oysa Maştan bu kere Hasan'ın kuyruğuna tenekeyi bağladığına iyiden iyiye inanmıştı. Paçasını kolay kurtaracağını aklının köşesinden bile geçirmiyordu. Bir zamandır keyfine diyecek yoktu bu yüzden. Kahvede duramadı. Dalgın, yorgun eve döndü. Bir zaman sonra da gidip yattı. Ama uyku tutmuyordu. Ertesi gün sabahla kasabaya gitmesi gerekti. Ama Hasan'ın çıkıp gelmesi rahatını bozmuştu, uykusunu kaçırmıştı. Deli gibi iki yanına dönüyor, gözlerini yumuyor, uyuyamıyordu bir türlü. Odasındaki fener sabah ortalık ağarana dek sönmedi.

Babasının uyumadığını Hasan'ın çıkıp gelmesi yüzünden tedirgin olduğunu biliyordu Aliye. Salona düşen aydınlık da bunu aalatmağa yeterdi zaten. Yavaşça yatağından kalktı. Salona çıktı. Sokağa bakan pencerenin başına dikildi. Köy sanki ışık altındaymiş gibi görünüyordu ona. Birkaç gün evvel bu pencereden başını uzatıp bakmağı canı çekmiyordu.

207

Ama şimdi sevinç içindeydi. Sarhoştı. İçi içine sığmıyordu.

Başını pencerenin camına dayadı. İçinden bir ihkılık geliyordu. Gözlerinin sulandığını neden sonra anladı. İki yaş damlası cama dayalı eline düşmüştü, o zaman farkettiler sevinçten ağladığını. Boşandı. Katıla katıla ağlamağa başladı. Sesini tutamıyordu. Kurulmuş bir makina gibi düzenli, delice, coşkun bir ağlamaydı bu. Birden Mastan'ın kapısı açıldı.

— Ne o, dedi. Gecenin köründe bu ağlama niye. Aliye şaşırıldı. Ağlaması bıçakla kesilmiş gibi durdu.

— Sıkıldım da, dedi. Uykum kaçtı.

Maştan eliyle geniş hareketler yapa yapa konuşuyordu.

— Sıkıldım, sıkıldım. Başka lafın yok mu senin? Bütün gün oturup dudukuşu gibi düşünürsen sıkılırsın ya. Bir iş al eline işle. İşlemeyen adam sıkılır. Deli olur insan aylaklıkla.

Aliye karşılık vermedi, babasının sözlerinin son kısmını dinlemedi bile; odasına doğru yürüdü. Kendisini göklere uçuran şeyin onu deli ettiğini biliyordu. O şimdi bu odada Hasan için dua ederken, dışarıda, babası onun basma yeni bir çorap örmek için düşünüyor, kafa patlatıyordu. Buna akli ermiyordu Aliye'nin. Bir insanın, bir başkasına bunca düşmanlığını anlamıyordu.

Maştan, yüzüne kapanan kapının karşısında, öylece kalakalmıştı. Yüreğine kuşku girmişti; gittikçe içine işleyen, onu tedirgin eden bir kuşku. Neydi Aliye'nin böyle gecenin köründe dolanıp durmasının sebebi? Akli buğulandı. Gözleri çakmak çakmak sulandı. «Hasan» dedi kendi kendine. Kapıya doğru yürüdü. Her tarafı yanıyor, sızlıyordu. Ağzındaki iğri

208

dişlerinin dipleri bile alev alev yanıyordu sıkıntısından. Ter bastı bütün gövdesini. Sırsıklam oldu. Soludu. Kapıya yanaştı. İri koca yumruğunu kapının tam ortasına kondurdu.

— Kilitlemiş, dedi usulca.

— Aç şunu, dedi böğürür gibi.

Aliye'nin ürkek ayak sesleri kapıya yaklaştı. Maştan dikildiği yerden, Aliye'nin elinin kapı kilidine uzatıp uzatıp çektiğini görüyordu sanki:

— De kız, dedi. Aç şunu da...

Aliye kapıyı açtı. Usul usul kanat arkaya doğru açıldı.

— Seni uykudan eden ne ki, dedi Maştan. Sakın ha...

Aliye önüne baktı:

— Sakın ha o itin gelişi olmasın!

— Konuşsana kız. Ne susuyorsun öyle. O itin çıkıp gelişine sevindin değil mi?

Aliye olduğu yerde toparlandı. Geri geri kıpırdadı. Gene karşılık vermedi babasının sorusuna.

— Babanın malına, canına kasteden o çulsuzun gelişine sevindin ha. O eşkiya bozuntusuna ha. Alla-hım! Benim düşmanımın bayramına gülüyorsun ha..

Kız ben size n'ettim. Ne günah işledim ki...

— Allahım sen bağışla. Bir günahım varsa sen bağışla. Evlâdım bile düşmanımdan yana.

Aliye, öne iğrik başını kaldırdı. Ağır ağır, sanki hiç kıpırdanmamış gibi usul usul kaldırdı Mastan'a doğru, Mastan'ın gözlerine doğru dik ve bomboş baktı. Uzun uzun baktı:

hacizli toprak

209/14

— Kimmiş düşmanın senin, dedi; baba, demek içinden gelmiyordu. Babasına ilk olarak sen diyordu.

Maştan gözlerini Aliye'nin kocaman bakışlarından kaçırdı:

— Hasan denen o it, dedi. Hapisten çıktığına sevindiğin eşkiya.

— O senin düşmanın değil ki, dedi. Aliye'nin sesi gürdü.

Maştan soludu:

— Değil mi? Ya ne öyleyse?

— Sen onun düşmanısın.

Maştan Aliye'nin ağzını kapatmak istermişçesine elini boşluğa uzattı:

— Sus.

— Değil ya düşmanın, dedi Aliye. Neyini gördün?

— Sus.

— Susmayacağım işte. Suçsuz yere bapise attırdın. Ambarını yaktın. Sonra bir de düşmanım diyorsun. Senin ona düşmanlığın var. Sen onun peşinde dolanıyorsun. Maştan ayak parmakları üstünde havalandı. İleri doğru uzandı. Gecenin sessizliği içinde bir tokat sakladı. Sonra uzun, boğucu bir sessizlik oldu. Aliye'nin sesi duyulmuyordu. Sonra ince bir ağlama başladı.

Zübeyde hanım kocasının dışarı çıktığını duymamıştı, konuşmalardan uyandı, silkinerek yatağından kalktı. Oda kapısını açtı; işin sonuna yetişebil-mişti. Aliye'nin başında hâlâ can alıcı gibi bekleyen Mastan'ı çekip içeri almağa çalıştı. Maştan bir taraftan odaya doğru yürüyor, bir taraftan da söyleniyordu.

210

— Tövbe, tövbe.

— De gir içeri, diyordu Zübeyde hanım. De gir. Gecenin köründe dalaşmanın sırasını bulmuşsun. Bacak kadar kızdan ne istersin be adam.

— Katil edecek bu kız beni. Evlâdım demeye yüzüm yok. Tövbe tövbe.

Zübeyde hanım, Mastan'ı iteleye iteleye içeri soktu. Kapıyı kapattı. Aliye boş salona karşı yapayalnızdı. Doğrudu. Gözlerinde biriken birkaç damla gözyaşını sildi.

Kapıyı hırsla birisinin yüzüne kapatır-mış gibi, büyük bir hırsla çarptı...

Aliye ertesi gün odasından dışarı çıkmadı. Babasının dışarda gezindiğini, söylendiğini duyuyordu. Mastan'ın, babasının sesi kulağına geldikçe tüyleri diken diken oluyordu. Bu duygulardan utanıyordu. «Ne de olsa babamdır» diyordu kendi kendine. Ama alışkanlıkların, kan yakınlıklarının duygularına vurduğu gem, onu bağlamıyordu. Biraz sonra aynı kin, aynı tikslenme, ürküntü uyanıyordu içinde. Hasan onu bekliyordu. Osman Kebirlerin bağında, sıra taşına oturmuş onu bekliyordu şimdi. Ama babası gitmeden, evi dolduran o kart ses susmadan . gidemezdi ki.

Gün iyice yükselmeden çıktı gitti Maştan. Aliye olduğu yerde duramıyor, kendisini büyük bir yükten kurtulmuş sayıyordu. İçi içine sığmıyordu artık. İşte Maştan gitmişti. Biraz sonra Osman Kebirlerin bağına giderdi. Hasan'ı bulurdu.

Yol boyunca düşünüyordu. Seviniyordu. Daha iki gün önce onu bir daha görmekten umudunu kesmişti. İşte bağdaydı. Şıra taşına oturmuştu. Hızlandı. Hasan da yerinden kalkıp ona doğru koştu. Aliye kol-

larını açtı. Sonra topladı kendisini. Bir zaman öyle durdu sonra ağlamağa başladı. Hasan'ın kollarına bıraktı kendini. Hasan bu ağlamadan, bu kendini kay-gusuzca bırakmadan kuşkulanmıştı.

— Ne var Aliye, dedi. Ne oldu?

— Kurtar beni, dedi Aliye. Baba kız düşman gibiyiz.

Sesi hıçkırıklar arasında boğulup kayboluyordu.

— Kurtar beni...

Hasan'ın eli Aliye'nin beline dolanmıştı. İkisi de bunun farkında değillerdi. Bir süre sustular. Konuşmadan öylece durdular. Hasan'ın dilinin ucunda bir yığın söz vardı. Uzun uzun konuşacakmış gibi kıpırdandı. Ama düşündüklerini, dilinin ucuna kadar gelenleri toparlıyamıyordu bir türlü.

— Sabret, dedi. Sabret hele. Allah büyük.

— Bıktım, dedi Aliye. Bıktım. Düşman gibiyiz, baba kız.

Bir an duraladı. Gözlerini Hasan'ın gözlerinin içine dikti:

— Dövdü beni, dedi. Akşam gene dövdü beni.

Hasan, kızı kendine doğru çekti, bir an durdular öyle, sonra ağır ağır bağevine doğru yürüdüler. Bağevinden içeri girdiler.

— Uyuyamadı akşam, kızgınlığından. Sen çıktın diye kederlendi. Deli gibi dolandı durdu evin içinde.

Hasan, belli belirsiz gülümsedi. Önüne baktı. Hoşuna gitmişti. Mastan'ın uykularını bölmek, onu tedirgin etmek bayağı sevindirmişti Hasan'ı.

Kız, yere oturdu. Taşın toprağın üstüne. Bağ-evi bakımsızdı, her taraf taş toprak içindeydi. Hasan dikildiği yerden, Aliye'ye baktı. Sonra usul usul o da kızın yanına çöktü. Aliye ile Hasan öylece yan-

yana duruyorlardı. Şu anda neler düşünüyorlardı, ikisinin de içi dopdoluydu. Aliye Hasan'a daha da sokuldu. Ona iyice yakın olmak istiyordu. İçinde Hasan'ın olmak arzuları kıpırdıyordu. Bu ona şimdiye kadar hep, çok uzak bir hayalmiş gibi görünmüştü. Hasan'ı sevmenin erişilmesi güç bir şeyi özlemek olduğunu sanırdı. Bu yüzden, kaçınılmaz bir çile gibiydi bu sevgi. Zorlukla konuştu:

— Kaçalım.

Hasan duraladı. Aliye'nin yüzüne baktı.

— Zamanı var dedi. Hele zamanı gelsin.

Kız, Hasan'a daha da sokuldu. Sıcaklığını duyuyordu:

— Uzaklara ha, dedi.. Çok uzaklara gidelim.

— Neyle geçiniriz, dedi Hasan. Elleri boşlukta dolaşıyordu.

Aliye, Hasan'ın boşlukta dolaşan elini tuttu. Kendisine doğru çekti:

— Ben dikiş dikerim, dedi. Seninle birlik olduktan sonra.

Bir zaman sustu. İnce ince düşündü:

— Sen de çalışırsın, diye devam etti. Hasan Aliye'nin elini sıktı.

— Seninle birlikte, dedi. Seninle birlikte uzaklara gitmeği ben de isterim. Gönlüm rahat olurdu. Ama hele biraz bekleyelim. Mahsulü kaldıralım bir. Biraz para geçsin'elimize. Yolda belde sefil olmayalım daha iyi.

Kız Hasan'ı dinliyordu. Umut dolu bakışlarla gözlerini onun gözlerine dikmişti. İçi kıvrır kıvrırdı.

Hasan'ın sertleşen, yumuşayan kalın sesinde bütün umutlarını görüyordu. Geleceğe ait duyguları, özlemleri elle tutulur, gözle görülür bir canlılık kazanıyordu, Hasan'ın sesinde. Kendinden emin, ka-

213

tıksız, içten gelen, coşkun bir konuşmaydı, Hasan'ın konuşması!

Aliye durgunlaştı. Konuşmanın başındaki sabırsızlığı, tedirginliği kalmamıştı. Hasan'ın sözlerini bitirmesini bekledi.

— Bekliyemem gibi geliyor bana, dedi. Benim bileziklerim var. Satalım.

Hasan, dizleri üstünde doğruldu. Şimdi Aliye'yle yüzyüzediler. Ellerini uzattı.

Aliye'nin bileklerinden yakaladı. Onu kendisine doğru çekti.

— İstemem, dedi. Onları almıyacaksın. Onlar senin değil. Onlar Mastan'ın.

Onun bir kuruşunu bile istemem. Bir çöpünü bile. Sana al kadifeden bir fistan alacağım. Onu giyeceksin. Mastan'ın bir çöpünü getirmiyeceksin. Nesi varsa çıkar at.

Aliye onun bu duygulu halini ölesiye severdi.

— Ne zaman, dedi. Ne zaman alacaksın?

— Hemen alırım istersen. O kadarlık param var.

— Al, dedi kız. Al ya.

— Alırım.

— Hazır olsun. Gizli gizli dikerim evde.

— Yarın giderim, dedi. Yarın gider alırım kasabadan.

Aliye Hasan'a doğru uzandı. Sanki onun içine girmek, erimek, kaybolmak istermişçesine sokuldu. Hasan ellerini kızın bileklerinden çekti. Saçlarına uzandı. Yavaş yavaş okşadı kızın saçlarını. Yumuşak ipek gibiydi saçları.

Aliye başını kaldırdı. Saçları etrafa dağıldı. Hasan'ın çenesine sürttü bir tutamı.

Hasan bir tuhaf oldu. İçi gıcıklandı. Titredi. Kızı hırsla yakaladı.

Bir an öyle durdular. Donup kalmış gibi. Sonra Hasan, kız kendisine doğru çekti.

Gözleri kapalı kızın yüzünü dudaklarını aradı. Öpmek için... Öptü, öp-

214

tu. Aliye direnmiyordu. Karşı koymak gelmiyordu içinden. Kendisini bıraktı.

Hasan gözlerini açamıyordu. Utanıyordu. Sanki gözlerini açsa herşey bitecekmiş gibi geliyordu ona. Büsbütün yumdu gözlerini. Şu anı düşünmeğe korkmuştu hep.

Şaşkın kızın her tarafını öpüyordu.

Aliye parmaklarını Hasan'ın elbiselerine geçirmişti.

— Hasan'ım, dedi. Gidelim.

Hasan karşılık vermedi. Daha arzulu sarıldı kıza...

Bir zaman sonra çıkan rüzgârla bağevinin kapısı çat çat vurup duruyordu...

Cuma akşamı Maştan kasabadan gelmedi. Dönmediği zamanlar haber salmak adeti idi. Nitekim geceye doğru Mastan'dan haber geldi.

— Ağa, Alaşehir'e geçecek, dedi gelen adam. Meraklanmasınlar dedi.

Aliye bu habere sevindi. Babasıyla yüzyüze gelmeği hiç istemiyordu. Bunda biraz da o gün olup biten olayların etkisi vardı. Sanki Maştan herşeyi onun yüzünden küçücük bir davranışından anlayıve-recekti. Bu yüzden anasının yüzüne bile bakamıyordu. Odasından çıkmıyordu...

Cuma gecesi dönmeye Mastan'ın cumartesi, pazar günleri de dönmediğini görenler meraklandılar. Her kafadan bir ses çıkıyordu. Ama kimsenin içinden olanı biteni hayra yormak gelmiyordu.

— Gene bir domuzluk çıkaracak herhalde, diyorlardı.

— Bir ayınoyun yapar o, diyorlardı.

Ama sonunda işin aslı öğrenildi. Haber Karaah-
215

metli köyünde, bütün Kesikbel köylerinde bomba gibi patladı. Hani köy kahvesinin ortasına kocaman bir bomba atılsa, oturanlar bundan daha çabuk davranmazlardı.

— Deme, dedi biri. Demek kuyruğu kıstırmış ha. Maştan, Alaşehir'de tevkif edilmişti. Gelmesi,

Karaahmetli'ye, Kesikbel'in öteki köylerine dönüp gelmesi uzardı artık.

Alaşehir'de birinin bağını 300 lira karşılığı ipotek etmişti. Adam gününde parayı ödemeyince, bağın tapusunu kendi üzerine geçirmişti.

Cumartesi günü Maştan Alaşehir'de dolaşırken, adam yolunu kesmiş, parayı, borcu olan parayı uzatmış:

— Al paranı Ağa, demiş. Bağımı geri ver.

— O iş geçti, demiş Maştan.

— Yapma Ağa, ben Allanın bir fakir kuluyum, bu bağdan başka dikili ağacım yok.

— Biz para mı kesiyoruz yani?

— Allah versin Ağam, deniz gibi mal sende.

— Git işine be adam. Öküz öldü ortaklık ayrıldı.

Adam solumuş. Deli gibi solumuş durmuş.

— Elimden bir kaza çıkartma Ağa. Sen de yanarsın ha.

Araya girmişler. Maştan adamı şikâyet etmiş. Adamı alıp karakola götürmüşler. Ama elde delil yok. Kimse şahitlik etmiyor. Gören duyan yok hakçası. Adamı tutup koyuvermişler.

Mastan'ın gönlü rahat. Adamı içeri attırdığından emin. Kahvede oturmuş tavla oynarmış. Adam da Mastan'ın peşinde. Alaşehir'in altını üstüne getirmiş.

— Maştan nerde? diye sorarmış önüne gelene. Sonunda kahvede olduğunu öğrenmiş. Kahve-

den içeri yürümüş. Maştan sırtı dönük, avukatı ile tavla oynarmış. Adam bıçağını çekip yürümüş. Aynı anda avukatı:

— Davran Maştan, demiş.

Maştan eline çevik adam. Gümüşsaplıyı çektiği gibi adamı oraya yıkmış. Adam ölmüş. Mastan'ı da yakalayıp dama atmışlar.

Bütün Kesikbel bu haberle, bu haberin süslenmiş püslenmiş biçimleriyle çalkalanıyordu. Bir bayram sevinci gibi, tatlı bir rüzgâr gibi dağılıyordu haber bütün Kesikbel köylerine.

Kesikbel'de herkes «hak yerini buldu» diyordu. Sanki Mastan'ın çıkıp gelme umudu yoktu. Maştan kocaman bir taş altına bastırılmış, kurtulması, Ke-sikbel'e gelmesi olmayacak bir işti.

Hemen herkes işi kendi arzusuna göre şekillendiriyordu. Aynı adam Mastan'ın «vukuat»ını her anlatışında yeni şeyler ekliyordu. Gene de Mastan'ın önündeki kurtuluş kokusunu sezenler yok değildi.

— İlkın öteki saldırmış, herifte canına kurtarmaya çekip vurmuş.

Bu gerçeğe inanmak istemeyenler:

— Olsun, diyorlardı. Olsun. Cana can, kana kan, kanun öyle diyor. Kanun bu, çekecekmiş, vuracakmış demiyor. Cana can, kana kan.

Mastan'ın tutukluluğu, Alaşehir hapisanesinde kapanıp kalması, en çok Hasan'la, Aliye'ye yaradı. Hemen hergün buluşuyorlardı. Her gün aynı şeyleri söylüyorlardı birbirlerine..

Hasan al kadife alıp getirmişti. Parıl parıl bir rengi vardı bu kadifenin. Cilâlı gibi birşey. Hasan kadifenin parlak tarafını okşayıp duruyordu. Yüzünde aşırı bir sevinç okunuyordu. İçi dolup dolup boşalıyordu. Aliye'nin dizine bıraktı kadifeyi:

216

217

— Aldım, dedi. Aldım sana kadifeni.

Aliye bir al kadifeye, bir Hasan'ın yüzüne baktı:

— Çok güzel, dedi. Nerden buldun?

Hasan karşılık vermedi. Şimdi al kadifeyi okşama sırası Aliye'ye gelmişti. Sanki al kadife sihirli bir şeydi. Okşayana, eliyle değene aşırı mutluluk veren bir tılsım vardı bu kadifede.

Mastan'ın dam'da tutuklu kaldığı günler, onlar için unutulmaz anılar bırakarak geçiyordu. Ama Hasan'ın üstünde bir ürkeklik vardı. Bütün bu buluşmalarda içinde bir tedirginlik kıpırdıyor, bir eziklik duyuyordu. Sanki birden bire bir terslik ortaya çıkacak, herşey alt-üst olacaktı. Buna iyiden iyiye inanmıştı.

Hasan düşünüyordu. Sel yataklarında, su kenarlarında açan iri kocaman, parıl parıl parıldayan çiçekleri düşünüyordu. Bütün dağlarda o çiçeklerden daha iri daha güzel çiçekler bulmak olmayacak işti. Ama o narin sapların üstünde kasıla kasıla duran çiçekler hep tozun ağzındaydılar. İlk sel ilk sular alıp götürürdü o canım çiçekleri. Hızlıca bir yağmur sonrasında bütün sel yatakları boynu kırılmış, zavallı çiçeklerle dolardı. Babasının iki sözünden biri şimdi kulaklarında çınlıyordu:

«Dere boyunda çiçek büyüteceğine kıraç toprakta diken üret».

Kendisini hep sel yatağına tohum atmışa benzetiyordu. Bu akıl kârı iş değildi.

Aliye'yi bir ayak evvel, sel bastırmadan alıp götürmesi gerekti. Başlarına bir belâ gelmeden, Mastan'ın kudurmuş bir sel gibi ortalığı haraca kesmesini beklemeden çekip gitmek gerekti. Ama gerekli olan yalnız bununla bitmiyordu. Tarladan ekini kaldırmak, harmanlamak, dövmek, savurmak, çuvallamak, para tutmak da gerekti.

Yüreği küt küt ediyordu. Bağevinin ikinci katı-'na çıkmıştı. Buradan çevreyi daha iyi görüyordu. İlerdeki tümseğin arkasında kalan yolu da görebiliyordu. Ufka bakındı. Aliye daha görünürlerde yoktu. Evin içinde dolanmağa başladı. Gözü pencereleere takıldı. Bunlardan birine birtakım şeyler yazmışlardı. Kargacık burgacık bir yazı. Ürkek ürkek karalamış-tı. Ürkekliği yazılarını daha da okunmaz bir hâle getirmişti. «Yüksek bir huzura takdimdir» diye başlıyordu yazı. Sonra titrek satırlar bir yığın anlaşılmaz söz ediyordu. Yazı Osman Kebir'in kızını isteyerek sona eriyor, sonlarına doğru biraz terbiyesizleşiyordu. Bazı yerler karalanmıştı. En sonuna «yazan» demiş ama boş bırakılmıştı.

O da bir köylüydü muhakkak diye düşündü Hasan. Bir şehirlinin, Osman Kebir gibi bağı bahçesi olan bir şehirlinin kızını istemekten utanan bir köylü. Adını yazmaması, Osman Kebir'den korktuğundan değildi muhakkak. O yalnızca bu arzusunun ötürü tefe alınmaktan korkmuştu. Hasan gibi. Bu durumu çok iyi bilirdi. Şimdi içinde o köylüyle, kargacık burgacık yazıların sahibiyle bir yakınlık buluyordu. Yazılanları bir daha tepeden tırnağa hızlı hızlı okudu. Sonra yeniden yoldan tarafa döndü.

— Aliye de geç kaldı ha, dedi kendi kendine.

Yeniden Lamarina pencereye doğru yürüdü. Pencereyi itti. Bir kaç defa zorlandı. Sonunda açıldı pencere. Pencerenin içine oturdu. Yolu burdan da görebiliyordu. Soluğu hızlanmağa başlamıştı. Nedense olayları kötüye yorma alışkanlığı vardı; Aliye'nin gecikmesini de kötüye yoruyordu. Aliye, önlerindeki hayattan, karanlık, belki de maceralı bir gelecekte yıl-mış olabilirdi... Hasan'ın peşinde dolaşmaktansa

«Mastan'ın gönlünce» evlenmek ona daha çekici gelmiş olabilirdi. Parasızlık, zorluklar onu yıldırabilirdi açıkçası. Sıkıntılara alışkın değildi. Belki sıkıntılarının yalnızca düşünüyü kurmak bile ona zor gelmişti.

Başka bir kız olsaydı. Kırkdış Mustafa'nın kızı olsaydı meselâ, şimdiye kadar elli defa gelirdi. Ne zaman Hasan'ı görse tâ gözlerinin içine bakardı. Kırk-diş'in kızı. Onunla Aliye'yi karşılaştırdı. Boyundan poşundan başlayıp en ince huylarına kadar, kararlardan bulup çıkardığı huylarına kadar birçok şeyleri karşılaştırdı. Aliye onun yanında bir dev yüceliği kazanıyordu. Kafasında biriken, büyüyen düşüncelerden utandı. Aliye için nasıl olup da böyle şeyler düşünebiliyordu. Her zaman gelmişti şimdiye kadar. En zor, en içinden çıkılmaz durumlarda bile. Hiç değilse «işte geldim, gidiyorum Hasan» diyebilecek kadar bir zamanlık gelmişti. Hem artık Aliye'y'e karı koca, düpedüz karı koca sayılırlardı. İş bir «höku-mat kaydına» kalmıştı. Lamarina pencereyi kapattı. Yeniden bağevinin ön tarafına yürüdü. Bir zaman aşağı yukarı gezindi. Ama Aliye gelmedi. Sonra aşağıya, beyaz toprakla sıvanmış avluya indi. Artık beklemenin faydası yoktu. Gelecek olsa şimdiye kadar çoktan gelirdi.

Yüreği damlıyordu. İçinden bir yer hop hop ka-barıyordu. Aliye'yi beklemenin, burada dikilip durmanın artık faydası yoktu. Yoktu ama dönmekten, köye varıp kötü bir haber almaktan öylesine korkuyordu. Sanki bütün köy yolunu bekliyordu, onu görür görmez hep bir ağızdan yaygarayı basacaklardı:

— Gitti, diyeceklerdi.

— Kıldon, diyeceklerdi. Sen kendini ne sandın?

220

— Ağa kızını bağevinde beklemek ha, güleceklerdi.

Köpekler gülecekti haline.

— Hacizden yakasını kurtarmadan ağanın kızına, töbe töbe, derlerdi.

Kötü, kara düşlerden silkinip uyandı. Bağevinin sonunda durup dikelmişti kendine geldiği zaman. Dört yanına bakındı. İri, balyoz gibi kocaman yumruklarım göğsüne göğsüne vurdu. Sonra hızlı hızlı yürümeğe başladı. Başına bir iş gelmiştir belki diyordu. Yoksa gelirdi. Ben oturmuş neler düşünüyorum diyordu. Ya Aliye'nin başına bir iş gelmişse. Koşmağa yakın acele acele yürümeğe başladı.

Köye vardığında soludu. Elini yüzünde gelişi güzel dolaştırdıktan sonra:

— Oh, dedi. Şükür. Sonra yürüdü kahveden içeri girdi.

Herkes kendi işindeydi. Daha doğrusu herkes bir işin peşindeydi. Biri ensesini kaşıyor, kalın tırnaklı parmaklarını ensesinden çekemiyordu bir türlü. Hasan elini masaya dayadı, bütün gücüyle kolunun üstüne abandı.

— Maştan geldi, dedi biri damdan düşer gibi. Maştan geldi.

. Hasan'ın masaya dayadığı kolu büküldü. Kolun üstüne abanmış başı, lafı söyleyen adamın suratına kadar eğildi:

— Ne dedin?

— Maştan geldi yeğenim. Kesikbel'in başbelâsı döndü geldi.

Öte yandan biri öksürdü. Kuru kuru. Laf söylemeye hazırlananların öksürüğüdü bu:

— Bana kalırsa, dedi öksüren. Biraz da iyi oldu ya.

221

Hasan hışımla döndü:

— Nedenmiş, dedi. Nedenmiş iyi olduğu. Adam gene öksürdü. Bu defa daha uzun zaman,

ama kesik kesik.

Kimi de iki elini havaya kaldırıp:

— Tohumluk derdi be, dedi. Arkasını etmedi lafın.

— Tohumluk ha, dedi Hasan.

Kolunun üstüne daha da yıkıldı. Başı neredeyse masaya degecekti.

— Maştan kötüdür ama, dedi biri. Derdimize ondan gayrı merhem olan da yok. İşin hakcasına bakarsan.

— Bu millete, diye atıldı başka biri. Kazığı sokacaksın. Ulan bak Mastanoğlu iyi olup çıktı şimdi de.

— Tövbe tövbe, dedi başka biri.

Hasan konuşulanlara sırt döndü. Aliye'nin gelememesinin sebebi buydu; Mastan'ın çıkıp gelmesi. Yere tükürdü. Kahveden çıktı.

Köyde Mastan'ın çıkıp gelişine sevinenler az değildi. Oğlan everecek, kız everecek olanlar, askere oğul yollayacak olanlar hep ondan para umuyorlardı. Mastan'ın

gelişinden bu yana başka laf etmiyordu kimse. «Verir mi ki?» diye birbirlerinden soruyorlardı. Kimi:

— Neden vermesin ağam, diyordu. Bundan iyi kâr mı var memlekette.

— Ben olsam vermem ha, diyordu. Mastan'ın yerine olsam kuruş vermem.

— Mastan'dan para uman, anasından... Tövbe, tövbe, dedi Serder.

— Demek, dedi biri. Mastan'dan başka yer yok memlekette ha.

222

tin.

— Vardır ya, dedi başka biri. Bizi tanımaz.

— Banka da vermez mi?

Hepsi umutla bu sözü edene döndüler:

— Verir mi ki?

— Verir elbet.

— Biz bu hükümetin adamı değil miyiz yâni?

— Kanun var memlekette. İyi ettin de akıl et-

— Herkese şapur şapur, bize Yarabbi şükür mü?

— Vallaha Paşaya yazarız. O davacı var ya ona bir iki buçukluk verdin mi Ankara'ya yazıyor vallaha. Geçen...

— Yazarız elbet.

— Ağlamayan çocuğa meme vermezler.

— Vermezler.

— Hele bir gidelim biz de...

— Halimizi anlatalım. O zaman.

— Yürekler tutuşur vallaha.

— Ne demezsin.

— Hele bir vermesinler.

— Doğru Paşaya.

— Daha neler yazarız hem.

— Davacı demiş zaten.

— Ne demiş»?

— Şu Karaahmetliler bir gelse demiş.

— Yaman adam ha.

— Bir mektupla Mastan'ı kovdururum demiş.

— Kaleminden kan damlıyor herifin.

— Büyüklerden çok bir bildiği varmış.

— Bankaya varsak grado'yu (*) alırız ha.

— Bana kalırsa hemen gitmeli.

(*) Grado: Kredi:

223

— Elbet ağam.

Hepsi de bayramlık esvaplarını giydiler. Muhtar Kerim bir de kravat takmıştı. Bir yıl önce kaymakam vermişti bu kravatı ona. Düğümü hiç çözülmemişti. Kocaman düğümlü kravatı öylece boğazına geçirmişti o da. Sanki çok önemli bir kişiymişcesine çalımlı davranıyordu.

— Vallaha bu bizim muhtar tam adamı ha, dedi İnce Ömer.

— Yakışıklı ha, dedi başka biri.

Seke seke kasabanın yolunu tuttular. Hepsi her zamankinden daha dinç daha bir keyifliydi. Sanki bankadan parayı almış, zengin olmuşlar gibi. Yolun nasıl geçtiğini, kasabaya vardıklarını anlamadılar. O sarhoşluk içinde yol bel farkedilmiyordu.

Kasabaya gelince Kırkdış:

— Tapucunun evinin arkasında bu banka değil mi? dedi.

— He ya.

— Kim girecek evvel.

— Muhtar elbet. Ona yakışır önden gitmek. Muhtar sıkıla sıkıla:

— Kolay canım, dedi. Hele bir varalım. Bankanın önüne geldiler. Muhtar kravatını son

bir defa daha düzeltti. İki yanına bakıp öksürdü. Ceketinden dışarı çıkan yenlerini çekti, topladı.

— Hadin arkadaşlar, dedi.

Bankanın koca demir kapısını itip girdi içeri. Ötekiler de arkasından yürüdüler.

Yolları geniş bir salona çıkmıştı. Dipte iki üç masa vardı; köşede de vezne duruyordu; memurlarla aralarında uzunca bir yol vardı. Biri masadan başını kaldırıp seslendi:

— Hayrola?

Muhtar adama doğru iki adım attı. — :|||l-•"-« '||-•

224

— Hayır bey.

— Birşey mi istediniz?

— Müdürü görecektik de.

Adam eliyle ilerdeki bir kapıyı gösterdi:

— Müdürün odası orda, dedi. Biliyor mu geleceğinizi?

— Nerden bilsin bey, haber etmedik ki.

Hepsi birden adamın gösterdiği taraftaki kapıya doğru yürüdüler. Kapının önüne gelince durala-dılar. Muhtar gene kravatını düzeltti. Sonra kapıya uzandı. Ötekiler birbirlerine bakiştılar. Muhtar kapıyı açmış içeri girmişti bile. Tam karşıda kocaman bir masada, yuvarlak yüzlü bir adam oturmuştu. Kapı açılınca başını kaldırıp onlara baktı. Gülümsedi.

— Buyrun, dedi. Girin girin.

Hepsi kocaman odanın içinde, ortada kalakal-mışlardı.

— Oturun, dedi Müdür.

Sırayla oturdular sandalyelere, muhtarla Kırk-diş'e de maroken koltuklar kalmıştı.

— Emriniz, dedi Müdür. Anlatın bakalım.

— Estağfurullah bey, dedi Muhtar. Bir ricamız var zatınızdan.

— Nedir?

— Para lâzım da, dedi. Bizim köy fakirdir. Kırkdış: »

— Yâni fakir dedikse, borcumuzu öderiz ha, dedi.

Adam elindeki ince uzun kalemi masaya bıraktı:

— Kredi istiyorsunuz yani, dedi.

— Hah, dedi Seydali. İşte ondan istiyoruz ya.

— Vazifemiz bu, dedi Müdür. Sizlere kredi vermek bizim vazifemiz...

hacizli toprak

225/15

Durdu düşündü. Etrafına bakındı.

— Çok yaşa bey, dedi Muhtar.

— Yalnız limitimiz dolu da.

— Yani?

— Yani sizin anlayacağınız, Ankara'dan 100 bin lira verdiler bu yıl. Hepsini dağıttık biz de. Daha evvel olsaydı.

— Olmuyor mu? dedi Seydali, ağlayacak gibi.

— Yok canım, bir çaresine bakarız biz gene de.

— Ömrüne bereket.

— Ankara'ya yazarız. Geçen sene de lâzım oldu. Ek bir limit tanıdılar. Gene öyle yaparız.

— Demek bir işler olur diyorsunuz.

— Elbette. Vazifemiz.

— Ne olursa sizden olur bey, dedi Kırkdış. Allah sizden razı olur. Yapın bu iyiliği hele bize de biz altında kalmayız bunun.

Müdür ayağa kalktı. Bankanın çıkış kapısına kadar uğurladı onları. Dışarı çıkınca birbirlerinin yüzüne baktılar. Hepsi umutluydu.

— Oldu bu işte ha, dedi Muhtar.

— Eh, bismillah dedik başladık.

— Bana kalırsa bu iş uzar ha, dedi Serder. Pek kolay olmaz. Devlet kapısından umdurmasın Allah adama. Adam fitık olur çıkar ummaktan.

— Yüreğin bozuk senin, dedi Kırkdış. Para bu oğlum, soru sual etmeden sen olsan verir misin yahu?

— Orası da doğru ya, dedi İnce Ömer.

— Yok hemen çıkarıp versindi adam. Boru mu bu.

— Abacı küpü sanmış da, dedi Düzalanlı. Serder alaylara karşılık vermedi sustu.

Köye

varana kadar da hiç ağzını açıp konuşmadı. Ama için-

226

den bu işin gerçekten iyi bir sona bağlanacağına inanmıyordu. Onu köyde konuşurmazlardı. Ağzını açsa lafını tıkıyorlardı ağzına.

— Neye gittin madem olmayacaktı da? Muhtar etrafını kuşatanlara uzun uzun anlatıyordu:

- Muhtarız azbuçuk yahu. Lafımız geçer elbet. — Ne dediler?
— Yol yordam bildin mi kolay canım. Sor bak bir. Bir konuştuydum hemen yola yattı adam. Ankara'ya tel çekecekler. Adamlar gelecek buraya ölçüp biçecekler. Sonra tamam. Paraları cebinizde bilin cebinizde.
— Ne verirler ki?
— 100 bin gayme verirler diyor müdür 100 bin gayme.
— Ödeyemeyiz o kadarını.
— Ödeyeceğimiz kadarını alırız. Zorla vermiyorlar ya. İşimize geldiği kadarını alırız. Hem tok gözlü olduğumuzu görürler.
— Desene Mastan'a iş kalmadı.
— Amanın, dedi biri. Ölür gayri kederinden.
— Eh dedi Kırkdış. Gayri böbürlenemez. Kuyruğunu kısar apışarasına.
— Şimdiye k^adar aklımız nerdeydi yahu? Adamlar sanki bizi bekliyorlarmış sanırsın. Bir itibar ettiler ki, deme.
— Hele bak sen şu işe. Bizim köy adam olur gayri. Hacizi de yok faizi de yok.
— Devlet bir kolaylık komuş kardeşlik. Elbet olmaz.
— Bizde de hiç kafa yoğmuş yeğenim. Karaahmetli köylülerinin boğazlarına kadar gö-

227

- müldükleri o güzel umutlu günler gelmedi bir türlü. Hergün adamları bekliyorlardı. Rüyalar görüyorlardı.
— Başka lafa kulak asma, diyordu Kırkdış. Bu kocakarının rüyası garantidir. Ne gördüyse çıkar. Yarın gelir memurlar.
— Demek görmüş ha?
— Bizim köyün ortasına koca bir kuş gelip konmuş. Ne demeye gelip konsun koca kuş köylük yere. Elbet geliyorlar.
— Bundan âlâ işaret olmaz. Hayra yorsun mev-lâm.
— Sen benim lafıma he de.

Ama bütün o yarınlara boş çıktı. Adamlar gelmemekte inat ediyorlardı. Rüyalara rağmen, bütün işaretlere rağmen adamlar köye geliniyorlardı. Köylü onları elleri, cepleri para dolu gelecek sanıyordu. Sanki kahveye gelip paraları ortalığa saçacaklarmış gibi.

Zaman ağır ağır geçiyordu. Toprak ekim tavına girmişti. Ekilmesi gerekti. Belli bir süreyi geçtikten sonra ekim yapılamazdı. Bütün köyde yemeklik buğdaylar saklandı.
— Eğer gelmezse, diyordu herkes.

O zaman yemeklik buğdaylarını ekeceklerdi. Bu başlarına gelebilecek felâketlerin en büyüğüdü. Ke-sikbel'de bazı köyler iki defa da Karaahmetli yemeklik buğdayını ekmek durumuna düşmüştü. Bu acı, korkunç bir kâbus gibi insanı yerinden oynatan bir anıydı onlar için. Ama çaresizlik. Bütün umutlarını o avuç dolusu buğdaylara bağlamışlardı.

Sonra ahırlara çekilmiş samanlar ortaya çıktı. Bölündü. Yarıısı ata, eşeğe, öküze, yarıısı da kasabaya, pazara gitti.

Ama kasaba doluydu. Karaahmetli'nin, yalnız

-Karaahmetli'nin değil kırk pare Kesikbel köyünün her evinden kopup gelen saman haraları ile doluydu. Üç yoldan, kırk köy kasabaya, avuç içi kadar kasabaya atlarla, eşeklerle, kağnılarla saman indiriyorlardı. Burcu burcu saman kokusu kasabanın her tarafına yayılmıştı. Pazar yerinde günlerce devrili kalıyordu saman yığınları, haraları. Çocuklar saman yığınlarının içinde debeleniyorlardı.

Yalnız saman mı, yalnız atlar, kağnılar, eşeklerle gelen saman mı? Kesikbel köyleri kasabadaydı. Bir dirhem ekilecek buğday bulamayan, bir dirhem yiyecek un bulamayan bütün Kesikbel kırk pare köyün kırkı da kasabadaydı. Kırk köyde çalınan yoğurt, çalkalanan yağ, kasabaya iniyordu. Kırk köyü çevreleyen üç kasabaya. Kasabalı kafasını kaldırmıştı. Bütün hayatı boyunca görmediği kadar çok saman, yoğurt, yağ, süt gören kasabalı kafasını kaldırmıştı.

Kasabalılar zalimleşmişti. Saman yüklü eşeklerle yüzlerine umutla, telâşla bakan köylülerin suratına karşı en olmayacak fiyatları veriyorlardı. Artık köylü ne götürse geri çeviriyordu. Kasabalarda yalnız, süt, yoğurt ve yağ satılıyordu.

Oysa Kesikbel'in kırk köyünde sağacak ineği, yoğurt, yağ, süt sahibi olan köylü sayılabilecek kadar azdı.

Kesikbel'in, üstüne bir felâket gelip çöreklenmişti. Bütün ağırlığıyla, bütün merhametsizliği ve kor-kunçluğuyla. Bu gelen felâketin ağırlığı altında Kesikbel inliyor, eziliyordu. Hergün insan yüzleri daha gergin, daha karasarı, yaşamaktan usanmış bir anlam kazanıyordu. Eski buruk lezzetli konuşmalar şakalar, yerini korkunç bir susmaya bırakmıştı. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Köylü inatla susuyordu. Yalnız «Ah» demek için «Of» demek için. «Ana

avrat sövmek» için açıyordu ağzını. Kesikbel kahro-luyor, can çekişiyordu...

Bir gün bankanın adamları geldi. İki elini cebinden hiç çıkarmayan şişman bir adamla, iki zayıf adam. Köylü umutlanmıştı. Kesikbel'in üstüne inen felâket bulutu aralanıyordu. İşte adamlar gelmişti. Para dağıtacaklardı, açlık bitecekti, korku, telâş, yokluk bitecekti. Karanlık geceye karşı bütün ovanın ağlaması dinecekti. Neşeli, hareketli ve vurdumduymaz Karaah-metli...

Köylü o şişman adamın cebinden çıkarmadığı avuçlarının binliklerle dolu olduğunu sanıyordu. Çocukça bir inanç bir düşünme; adamın elini cebinden çıkarıp etrafa para dağıtacağını sanıyorlardı.

Oysa adamlar bir takım sorular sormaktan, karşılıklarını bir tutam kâğıda karalamaktan başka birşey yapmadılar.

- Ortalama kaç ar dönüm tarlanız var?
- Kimimizin 10, kimimizin 35-40. Kırktan fazlası pek bulunmaz.
- Verim nasıl, iyi mi?
- Bin şükür.
- Bire kaç verir?
- Allanın işi. Bire beş verir. On verir. Bilinmez ki.
- Sapı var, samanı var, geçinip gidiyoruz işte.

Şişman, ellerini cepten çıkarmayan adam, öteki iki adamın yazdıklarını almak için elini cebinden çıkardı. Katlayıp iç cebine yerleştirdi.

Muhtar:

- Ne olacak şimdi? dedi merakla.
- Yazacağız, dedi adam ciddi ciddi.
- Sonra.
- Raporumuzu veririz biz, dedi adam bu defa.

230

- O rapor ne olur ki?
- Ankara'ya gidecek, okuyup karar verecekler. Onlar bilir artık.
- Ne zaman biter ki?
- Bir iki ay sürer.
- Ha..
- Bir iki ay sürer, fazla uzamaz. Karaahmetli yıkılmıştı sanki. Kimse ağzını açıp birşey diyemedi. Adamlar geldikleri gibi kurumlu, ama sessizce dönüp gittiler. Şaşkınlık Karaahmetli köyünü iyice sarmıştı. Kimsenin aklına bir yol, bir umut yolu, bir kurtuluş yolu gelmiyordu.

Biri, kasketini ağır ağır başından çıkarıp yere vurdu:

- Mastan'a gidip yalvarmaktan gayrisinde iş yok.
- Olur mu?
- Başka çaremiz yok, o da elimizden tutmazsa rezil oluruz. Başka umut yok gayri.
- Kim gider?

Çürük kalktı, doğruldu. Tozdan çıkmış tavuk gibi silkindi, iki yanına bakındı. Her yanını yokladı elleriyle, öksürdü:

- Benimle gelsin isteyen, dedi. Ben gidiyorum.

İki adım attı. İki yıl gibi uzun süren iki an içinde iki adım. Sonra durdu. Geride kalanlar kaygulu-dular. Yürekleri'kabarıyordu. Kalkıp Çürük'ün ardından yürümeğe gönüllüydüler. Ama sandalyelerine çivili gibiydiler. Birşey onları tutuyordu. Yerlerinden kalkamıyorlardı. Çürük döndü arkasına baktı. Yeniden öksürdü:

- Gelen yok mu? dedi.

Yalnız gitmekten, yapayalnız gitmekten ürüyor-du. Eli boş dönse tefe korlardı onu. «Ak yüzünü ça-

231

mura sürdün de ne oldu?» derlerdi. Birkaçı kıpırdadı. Kalkmakla kalkmamak arasında uzun bir çekingenlikten sonra. Üç kişi daha katıldı Çürük'ün yanına, sonra hepsi kalktılar. Mastan'ın evine doğru yürümeğe başladılar. Başları önlerindeydi. Yenilmiş ordular gibi eğikti başları. Sokağa, yürüyüp geçtikleri toprak yola küfürler yağdırıyorlardı. Mastan'a gitmek, el açmak deli ediyordu hepsini. Ama çaresizlik kapılarını kırmıştı. Ezik ezikti gönülleri. Biri:

- Şu Mastan'a giderken düşüp ölsem, dedi. Düşüp ölsem sevinirim.
- Gitme, dedi adam.
- Of yeğenim bilmezden gelme.

Toprak yola tükürdü. Ağır ağır yürüyorlardı. Mastan'ın evinin önüne gelince duraladılar. Yanyana dizildiler. Birbirlerinin yüzüne ince uzun baktılar. Gene suskunluk başladı. İnsanı çileden çıkararak, ürkünç bir suskunluk.

— Davranın, dedi Çürük. Buraya kadar geldik. Yürüyüp kapının tokmağını yakaladı. Maştan

kapının arkasındaymış gibi, beklemeden açtı kapıyı.

— Hayrola, dedi. Hayrola ağalar.

— Hayır, dedi biri. Para istemeye geldik senden.

Maştan güldü, ağız dolusu keyifli keyifli güldü:

— Bankayla uyuşamadınız mı?

— Bizim harcımız değil o Ağa, dedi Çürük. En iyisi senin usul gene.

— Elbet, dedi Maştan. Hah şunu hileydiniz. Ama siz buldunuz mu bunarsınız. İki karış toprağınıza güvenip te kim para verir bu zamanda.

— Biz öyle belledikti, dedi biri, aldanmışız.

— Mastanoğlu derler bana, dedi. Siz adına bakıp bankayı benden büyük mü bellediniz. Ben senin

^o banka dediğine kış attırırım kış. Benimlen başa çıkılmaz. Ben banka manka dinlemem.

— İşte o, dedi Öruzger. Senin dediğine geldik. Ekim zamanı geldi geçiyor, tohumumuz yok... Perişan olduk.

— Bir düşüneyim ben de, dedi Maştan. Bakarız. Oysa köylünün düşünüp taşınmağı bekleyecek

zamanı yoktu. Maştan da bilirdi bunu. Ekim'in 15'i dedin mi, Kesikbel'de daha 10 gün tohum atılabilirdi toprağa. Attın attın, atmadın mı artık kes umudunu. Ekim'in 25'inden sonra tohumu toprağa atmakla dereye dökmek arasında fark yoktu. Köylü bunu bilirdi. Maştan da bilirdi. Bilirdi ya...

— Düşünecek nesi var be Mastanoğlu, dedi biri. Zamanımız yok.

— Ocağına düştük.

— Boş gönderme bizi. Kurban olam Ağa. Maştan dilinin ucunu ısırıldı. Güldü:

— Bankaya gidin hele, dedi. Aceleniz varsa.

— Ağa, dedi biri.

Maştan lafın sonunu söyletmedi:

— Para bu, dedi. Türkü çağırılmayacağız ya. Elbet düşünürüm. Ne mızlanıp duruyorsunuz yani. Ver-meyecem mi dedim.

— Bilmez misin Ağa, dedi Çürük. Öruzger:

— Bu ayın sonuna kadar tohumu attın attın. Ondan sonrası işe yaramaz gayri.

— Orası beni alâkadar etmez. Ben kendi işime bakarım. Kendi hesabımı bilirim ben. Bana ne isteyen ağustosta eksin ekinini.

— Mahsul olmaz ki,

— Olmasın bana ne, dedi Maştan. Orasını da siz düşünün.

232

233

— Ne zaman cevap verirsin?

— Haftaya, dedi Maştan, durdu düşündü. Haftaya tam bugün.

— Eh, dedi biri.

— Sağol.

Birbirlerine baktılar. Çürük:

— Şimdi vereydimiz duamızı alırdın.

— Hesap işi evlât bu. Bizim tarlamızdan ban-kanot kalkmıyor ya. Hesap ederim, kitap ederim hesabıma uyarsa veririm. Tamam mı?

Köylü ağzına geleni söylüyordu Mastan'a. Kursağında yaklaşan açlığın acısını duyan bütün köylü küfrü basıyordu. Evde ayırdıkları, sakladıkları yiyecek buğdaylarını ekmekten başka çare kalmamıştı artık.

— Açlıktan ölmeyiz ya.

— Allah deldiği deliğin rızkını verir.

— Allah kerim.

— Bir kör boğaz değil mi?

— Nasıl olsa.

— Allah büyük.

— Allah hayırlısını versin ya, dedi Muhtar Kerim. Bu gidişin sonu iyi değil.

— Acından ölen gördün mü sen, acından ölen?

— Allah büyük.

Havalar iyiden iyiye bozmuştu. Ekim zamanı geçmek üzereydi. Herkes yiyecek buğdayını ekmeğe hazırlanıyordu. Kan ağlıyordu. Evin, çoluk çocuğun yiyeceği buğdayı götürüp tarlaya serpmek ağır geliyordu. Başka da yol yoktu...

— Fakirin elinden tutan yok. Ahir zaman bu.

— Sonu gelmiş dünyanın.

234

— Çivisi oynamış yeğenim. İflah olmaz gayri.

— Bugünleri de mi görecektik?

— Allah beterinden saklasın!

— Acımızdan öleceğiz.

— Önümüz kara kış, n'işleriz?

— Hey Allahım.

— Koca gözlü Mevlâ.

Diyorlardı... Soğuklar başlamıştı. İslî ocaklarda çıtırtıyla yanan çam kütüklerine uzanmış eller titriyordu. Açlık konuşurmuyordu kimseyi. İslî ocaklarda yanan çam kütüklerinin çıtırtısından başka ses duyulmuyordu evlerde.

Karaahmetli'ye, bütün Kesikbel köylerine, kırk pare köye aynı karanlık, aynı korkunç sessizlik çöreklenmişti. Bu sessizlikte daha yakın, daha büyük, daha korkunç bir felâketin soğuk yüzü yankılanıyordu.

Evlerindeki son buğday taneleri ıslak toprağa gömülmüştü. Son tarhanalar kalaysız kaplarda kaynamış, tükenmişti. Kesikbel köyleri umutlarını yemekle uğraşıyordu.

Yarından umutları yoktu artık. Daha uzaklarda, çok daha uzaklarda bir şeydi umut.

Onu yakına getirmek; bir kelimecikle, bir kıpırdanışla o uzak umudu yakına getirmek mümkün olsa... Yükten kurtulurlardı. Acıları hafiflerdi. Tarlaya gömdükleri buğday

yeşerse bile umutları yeşermiyecekti. Yarım çuval buğdayın yeşerteceği umuttan ne olurdu ki.

— Of, diyordu Kesikbel.

— Ah, diyordu.

— Yaradana kurban olduğum...

Korkunç bir çaresizlik ormanının ortasında yapayalnızdı herkes. Umutsuz, çaresiz ve yıkılmış...

235

Kesikbel acılı günler yaşıyordu. Unutulmaz acılı günler.

Kıraç tarlalara gömülmüş yarımşar, birer çuval buğdaya karşılık, üç çuval, beş çuval buğday alabilirlerdi. Hangi dertlerine merhem olurdu bu. Üç çuvaldan, beş çuvaldan ne çıkardı?

Köylüyü dertli eden, asıl deli eden buydu. Umutsuzluk. Her an biraz daha güçlü, biraz daha sıkıcı bir şekilde köyün havasına yerleşen karamsar umutsuzluktu.

Ocakbaşlarının tatlı, renkli havasını bir ölü evine çeviren buydu.

Köylünün yüreğindeki tek ışık Mastan'm haftasının bitmesiydi. Hafta bitti. İçlerinde «vermezse» korkusu olmaksızın yeniden Mastan'm evine yollandılar. Maştan gelenleri her zamanki gibi gülerek karşıladı.

— İzmir'den gelecek param var, o gelsin de, dedi.

Son kapı da böylece yüzlerine kapanmıştı, açılmadan. Herkes o anda Mastan'm karşısında olan herkesin dünya başına yıkılmış gibi oldu. Kesik kesik solumağa, o ağlamaya hazır insanlar gibi solumağa başladılar.

İzmir'den gelecek para.. Geleceği belli de değil. Gelse bile artık kurtaramazdı

Karaahmetli'yi... Ke-sikbel'i. Kırk pare Kesikbel köyü artık umudunu kesmişti.

Bekliyordu, neyi beklediğini bilmeden. Ekmeksiz, tohumuz, umutsuz bekliyordu.

Bekledikleri ancak bir mucize olabilirdi. Aç kafalarının uyduramı-yacağı, uydurup belbağlayamayacağı kadar büyük, umulmaz bir mucize.

Küçük bir ışık olsaydı. Köyün üstüne çöken karakışın arkasında küçük bir ışık, kolaydı. Köylü o ışığı harlatır, büyütür, beklerdi.

236

— Belki, derlerdi.

Bu belki, ağızdan ağıza dolaşır, bir tatlı rüzgâr gibi içlerine, tâ yüreklerine işlerdi. Bir belki, ocak-başlarına, bütün kış beklenebilecek bir müjde havası verirdi. Bir belki, ufak bir ışık. Ama bir belki bile yoktu. Peşinden insanın düşler kurabileceği en anlamsız bir belki bile. Kıştan çıkıp bahara, bahardan çıkıp kışa girmekten hiç, ama hiç bir bekledikleri yoktu.

Oysa bu köylerde, Kesikbel'in dört tarafına yayılmış kırk pare köyde bir mevsimden ötekine geçmek ne umutlar getirirdi. Toprağa atılan tek tanenin arkasından insan:

— Hele bir büyüsün, yeşersin, der umutlanırdı.

Umutsuz beklemek zordu. Yıkıcı, kahredici, yıpratıcıydı. Bahardan, yazdan, güzden, kıştan beklediği hiç bir şey olmamak kahrediciydi. Çalacak bir kapıları, el açacak, yardım umacak dostları, tanışları yoktu. Kime gidebilirlerdi? Kimin kapısının ipini çekebilirlerdi? Kimsenin komşusuna verecek bir tas buğdayı, bir avuç tarhanası

yoktu. Bütün evlerde ambarlar boşalmış, küpler ters çevrilmişti. Korkunç bir kısır yel herşeyi alıp götürmüştü.

— Ne yapsak ki, diyordu biri.

— Kasabaya gidip çalışmalı.

— Ne \Ş var kasabada?

— Bulunur be.

— Yok kasaba bizi beslemez.

Kiminin aklına odunculuk geliyordu. Zordu bu, ama en akla yakın olan çareydi.

Vesikaları yoktu. Vesikasız oduna çıkmak dimyata pirince giderken evdeki

bulgurdan olmaktı. Orman idaresi bir eşek sırtında iki çalı yakalasa, eşeği de çekip alıyordu adamın elinden. Ne Güney'e, ne Alaşehir'e, ne Buldan'a

237

odun götüremezlerdi. Bütün yol başlarında korucular nöbet tutuyordu.

— Cevdet'e söylesek bir vesika uydurur bize, dedi biri.

Cevdet, Orman bakım memuruydu. Arada bir Karaahmetli'ye gelirdi. Akli başından bir karış yukarda, işi gücü muziplik yapmak, yorgunu yokuşa sürmektir. Ama şu anda ona koşmaktan, ona yalvarmaktan başka yol bulamıyorlardı.

Aradan birkaç gün geçmişti. Salı günü Cevdet köye geldi. Her zamanki gibi gözü etrafta dolana dolana gelip kahveden içeri girdi. Hemen etrafını aldılar.

— Merhaba Cevdet bey,

— Merhaba.

Bütün kahvedekiler sırayla selâm verdiler.

— Merhaba,

— Merhaba,

— Selâmün aleyküm.

— Musaa.. Bir çay yap Cevdet Bey'e. .

Cevdet, köylüleri iyi tanırdı. Etrafını böyle kuşatıp onu el üstünde tutmalarının sebebi olduğunu anlamıştı.

— E, dedi. Hele anlatın bakalım derdiniz nedir? Susup birbirlerine baktılar.

— Bizim derdimiz büyük.

— Hadi hadi çıkarın şu baklayı ağzınızdan.

— Bizim derdimiz büyük.

— Cevdet Bey.

— Bir duysan ağlarsın.

— Başımıza gelen pişmiş tavuğun başına gelmemiştir.

— Neymiş yahu bu? dedi Cevdet.

— Tohumluk bile bulamadık ekmeğe..

238

— Yiyecek buğdayımızı ettik en son.

— İyi etmişsiniz, dedi Cevdet iğneli iğneli.

— Bu sefer de aç kaldık be yeğenim.

— Kötü.

— Kötü ya. Senden akıl soralım dedik.

- Kelin ilâcı olsa.
- Bir odun vesikası uydursan bizlere kolay gerisi.
- Nerde? dedi. Geçti o işler. Şimdi bir sap koparana, bir dal kırana adam öldürmüş muamelesi yapıyorlar. Geçti o işler.
- Yeğenim, dedi biri. Senin beceremeyeceğin iş olmaz. Yeterki, bir kere gönlün olsun.
- Bildiğiniz gibi değil.
- Bir günlük yiyeceğimiz bile yok.
- Halimizden anlasan.
- Elimde olsa, benim elimde olsa hepimize veririm yahu.
- Sağol.
- İşimden gücümde olurum vallahi. Adamı süründürürler üstelik. Yalnız işimden olsam birşey demem. Eskiden olsa kolaydı.
- Bir iki tane de mi olmaz, dedi biri.
- Bir gün birimiz birgün birimiz giderdik.
- Cevdet başını havaya «hayır» anlamında kaldırdı. Sonra birden aklına birşey gelmiş gibi, kıpırdandı. Davrandı:
- Siz de, dedi. İrimliler gibi yapsanıza!
- Ne yapmış onlar?
- Kaplumbağa topluyorlar, havadan para be.
- Ne olur kaplumbağadan yahu?
- Oho çok cahilsiniz be, dedi Cevdet, İtalyanlar çiftine ikibuçuk gayme veriyor. Dünyadan haberiniz yok.
- 239
- Essah mı?
- Dünya kadar olsa dünya kadar alırlar. Sen kaplumbağa bul getir yalnız, üst yanına karışma. Uyuyorsunuz siz be.
- Ne olur kaplumbağa yahu, dedi biri.
- Yerlermiş, dedi Cevdet. Daha neler yiyorlar bilsen.
- Hadi be.
- Vallahi! Sümüklüböcek de yiyorlar kurbağa da.
- Ben de duyduyudum, dedi biri. Demek doğruymuş.
- Eh, dedi başka biri sevinçle. Koca Allah bu. Bir kapıyı kapatır daha bir başkasını açar. Allah del-diği boğazdan vazgeçmez derim ben.
- Ne yapalım, dedi daha başka biri. Biz de kaplumbağa toplarız.
- Ondan kolay ne var.
- Allah İtalyan gâvurunun kesesine bereket versin.
- Bizden kaplumbağa almağa başladı mı darı ekeriz biz onun kesesinin dibine. Bizim dağların kaplumbağasına çifti iki buçuktan para dayanmaz.
- Her yanımız kaplumbağa be.
- Günde on taneden az düşmez adam başına. ,
- Zengin oldunuz demektir, dedi Cevdet.
- Hay Allah senden razı olsun Cevdet Efendi.

— Bu kardeşliğini unutmayız vallaha.

— Bize de bir «ufak» açarsınız ha, dedi Cevdet. İlk aldığımız paradan. Hani hakettim doğrusu.

— Lafi mı olurmuş, dedi biri. İstedğin ufak olsun.

240

Kaplumbağa işi köyde hemencecik yayılıverdi. Artık herkes endişeden kurtulmuştu. Günde bir çift kaplumbağa yakalasalar bey gibi geçinirlerdi. O akşam her evde kaplumbağa işi konuşulmağa başladı. Herkes en son kaplumbağayı nerede gördüğünü düşünüyordu.

— Benim bildiğim Karıncalı dağda çok vardır ya.

— Kesen'i de yabana atma. Her tarafı kaplumbağadır.

— Kesene gideriz yarımız. Yarımız da Karıncalı'ya-

— On yıl toplansan bitiremezsin bizim buraların kaplumbağasını. Allah İtalyanların kesesine bereket versin yeter ki.

— Sağ olsun İtalyan gâvuru.

— Yahu dünyanın işine bak be. Ben de hep düşünürdüm bu kalın kabuklu meret ne işe yarar diye.

— Bu gâvur milletine bakma.

— Fare kurusu bile yerlermiş.

— Hadi be.

— Vallaha bak. Elektriğin mühendisi anlattıydı. Alamanda okumuş o. Hepsini biliyor.

— Oğlum, dedi biri. Onların dini öyle. Neden Müslümanlık bir tek te gâvurluk türlü türlü. İşleri güçleri pislik be.

— Pis deme, dedi başka biri. Heriflere kaplumbağa satacağız. Alemin keyfi misin isterse çiyen yer bize ne yâni?

— Kışta zor olur kaplumbağa kovalamak ya. Yazın işimiz iş.

Biri bu söze kızdı:

— Kaplumbağa bu, yazı kışı olmaz. Evi sırtında mahlûkun.

Ertesi sabah günle beraber işe koyuldular. Her-
lıcaizli toprak

241/16

kes eline bir torba, ya da bir çuval almıştı. Çoluk çocuk, karı kızan da karışmıştı aralarına. Dağlardaki kaplumbağaları bitirmeğe iyiden iyiye niyetli görünüyorlardı.

Çoğu Kesen deresine indi, derenin yamaçlarını arayıp taradı. Herkese bir kaç kaplumbağa düşüyordu. Hani insana dağlarda bu kadar kaplumbağa yokmuş gibi gelirdi. Yakaladıklarını torbaların, çuvalların içine atıyorlardı. Serder:

— Hani şu meredin bir tadına bakmak geçiyor içimden ya, dedi. Pahalı köpek soyu.

— Doğru laf konuş, dedi biri. Bir de lezzetli çıkar da vallaha bir tanesini bile satmaz kimse.

Kaplumbağalar köye geldikten sonra köylünün başına yeni yeni işler çıktı. Kaplumbağaları koyacak yer bulmak ilk işleri oldu. Ahırlara koysalar hayvanlar ürküp, delileniyordu. Eve koysalar yataklara, oraya buraya giriyorlardı. Sonunda çareyi Serder buldu. Bir defter tutacaklardı. Herkesin yakaladığı kaplumbağalar bu deftere yazılacaktı. Sonra kaplumbağaları köyün ortasına salıvereceklerdi.

— Bu hayvan kaçamaz zaten, dedi Serder. Kaç-salar bile tutup tutup getiririz sonunda.

— Çalarlarsa.

— Köylü kendi malını çalmaz. Başkası da buraya gelmiyor zaten.

— Ya açığözler?

Serder hemen kanun gibi bir söz etti.

— Köyün yakınında yakalanan kaplumbağalar sayıya dahil değil.

— Tamam.

Aradan kısa bir süre geçti. Köyün sokaklarını dolduran kaplumbağaların sayısı yükseldikçe işin eğlencesi büsbütün artıyordu. En azından 500-600 kam-
242

lumbağa vardı köyde. Sokaklardan onları çığnemedenden geçmek meseleydi. Hele geceleri. Çocuklar durumdan çok memnundular. Bütün gün kaplumbağalarla oynuyorlardı. İş uzayınca milletin canı sıkılmağa başladı. Cevdet de ortalıkta görünmüyordu.

— O gelmiyor biz gidelim bari, dedi biri.

— Şunun çaresine bakalım yahu, dedi Serder.

Kasabaya gidip Cevdet'i aramak Seydali'ye düştü. Ertesi gün kasabanın yolunu tuttu. Cevdet'i aradı, buldu.

— Cevdet Bey, dedi. Dünya kadar kaplumbağa topladık. Köy yeri kamplumbağa harmanına döndü. Şu İtalyanları bulsak da.

— Maşallah, dedi Cevdet. Demek çok tuttunuz?

— Tuttuk ya. Versek iyi olur.

— İtalyanlar İzmir'e gittiler. Çok mal almışlar, onları vapura yükleyip gelecekler. Birkaç güne gelirler.

— Sağol.

Kaplumbağa avı devam ediyordu. Köy yerindeki kaplumbağaların sayısı hergün biraz daha artıyordu. Hayvanlar da insanlara alışmışlardı. Artık öyle kabuklarının içine çekilip oldukları yerde kalmıyorlar, ağır aksak köyün içinde dolaşıp duruyorlardı.

Cevdet'in İtalyan tüccarları hiç bir zaman gelmedi. Kesikb'el köylerinin hepsinde Karaahmetli köylülerinin saflığı dolaşıyordu dilden dile.

Kesikbel'in Kırkpare köyü içinde Karaahmetli'nin halini anlayacak olanlar şüphesiz İrimlilerdi. Cevdet onları da haftalarca dağlarda dolaştırmıştı. «Çifti 25 kuruştan idare akşam kozalağı topluyor» diye...

Köy yerinde başıboş dolaşıp duran yüzlerce kaplumbağa köylüye hep saflıklarını hatırlatıyordu. Ço-

ğu buna kızıp önüne gelen kaplumbağaya basıyordu tekmeyle.

Mastan'ın «Gelsinler vereyim» diye gönderdiği haber tam bu sırada yetişti. Kasım 20 demişti demeğe. Ama kimsenin umurunda değildi. Tohumluk için değil, yemek için para arıyorlardı. Karınlarını doyurmak için, açlıktan kurtulmak için borç almak, topraklarını «hacze» yatırmak zorundaydılar.

Ödemesi kolay olsun diye mahsulden sonra ödemeğe, ellerinden geldiği kadar az para almağa çalışıyorlardı. Mahsulden sonra nasıl ödeyeceklerdi. Tarladan mahsul kalkmayacaktı ki. Eskiden olsa, güvene güvene alırlardı. Ama şimdi güvenilecek bir sap bile ekin yoktu.

Maştan:

— Bak yeğenim, diyordu para verirken. Mahsulden sonra ha.

— Ayıp ettin. Ayıp ettin Ağa söz söz.

— Ben diyeyim de günah gitsin, sonra deme-diydin olmasın.

Hasan, tarlayı ekmişti. Hurşutlar'ın İbrahim Ağa'nın tohumluğu vardı. Bu yüzden Hasan, pek ortalıklarda görünmüyordu. Ona milletin gözüne görünmek, tepeden tırnağa bütün köyün derdini, tazelemek, yarasını deşmek gibi geliyordu. Biliyordu, tarlaya gitse, birine «Merhaba» dese hemen tarladan söz açacaklardı. Ekinden, yağmurdan, tohumdan derken... Karaahmetli'nin, kırk parça Kesikbel köyünün derdi terütaze çıkacaktı ortaya.

Millet kan ağlarken, dert yüreğine çöreklenmişken, ağzını açıp birşey söyleyemezdi. Öylece, susup oturması gerekti. O zamanda köylünün her sözü, ister bilinç altı bir kıskançlıkla, ister erkekçe açık yüreklilikle anlatılmış olsun, her söz, her olay ona dokunacaktı. Köylünün ağzından her «Tohum» sözü çıktıkça onun içi cız diyecekti.

Başka zaman olsa, eski günlerdeki gibi: Taş çatlasa elindeki tohumun hepsini kendi ekmezdi. Serder'e, Seydali'ye verirdi, biraz biraz. Ama şimdi hem İbrahim Salih vardı ortada, hem de Aliye.

Herşey, geleceği, Aliye'si, Anası ile ilgili her hülya tarladan kaldıracığı mahsule bağlıydı. Mahsulü bir kaldırdı mı, anasını alıp kasabaya gidecekti. Sonra Karaahmetli'ye gelecek. Başı dumanlı dağların tepesi gibi yüce, Karaahmetli köyünün ortasına gelip dikilecekti. Aliye'yi alıp götürmeye. Yüreğini eriten sevdanın sonunu görmeye gelecekti.

Uzaklara gideceklerdi ondan sonra. Çok uzaklara; Kesikbel'in, Mastan'ın, Karaahmetli köylüsünün bir daha aklına hiç düşmeyeceği bir yere. Bütün umutlarını bu hülyalar üstüne kurmuştu, eski Hasan değildi. Toprağa delice bağlı, ama dostlarına daha çok bağlı Hasan değildi. Artık toprağı düşünmüyordu. Toprağın içinde oynayan çıyanları, köstebekleri, kili, çamuru, kurağı düşünmüyordu. Tarladan kalkacak mahsul diyordu; tarladan kalkacak mahsul önemliydi onun için.

Ekinin nasıl olup daha gür, daha erken büyüyebileceğini hesap edip duruyordu hep. Burnunu gökyüzüne kaldırıyor havaya bakıyordu. Kasım'ın sonu geldiği halde daha yeni kar yağmıştı; ince, cılız bir şerit gibi örtüyordu bu kar toprağı. Daha yağsa, daha

kalın bir kar tabakası kaplasa toprağın üstünü ekinler gümrah olurdu. Bereketli olurdu. Erken büyürdü.

Gene de kendi durumundan memnundu. İçine

244

245

dayanılmaz bir eziklik gibi dolan köyün durumuna rağmen... Serder Seydali, Güdük, Rüzgâr Salih ötekiler. Bütün Karaahmetli, bütün Kesikbel aklına düşmediği zamanlar sevinçleniyordu. Ama köylünün hali, kırk parça Kesikbel köylüsünün hali aklına gelince gözleri buğulanıyordu. Şimdi surda, tarlanın ortasında, Karaahmetli'de olduğuna bin defa, milyon defa lanet diyordu o zamanlar.

Bu duyguya bazan Aliye'nin yanmdayken de kaptırıyordu kendisini.

— Neyin var Hasan? derdi Aliye o zamanlar. Hasta mısın yoksa?

Hasan, daldı. Gözleri boşlukta bir noktaya asılı kalırdı. Bakışları uzaklara daldı.

Köyün halini anlatırdı. Ağlar gibi olurdu, en çok o zamanlar duyardı köylünün derdini. Tohumsuzluğun, umutsuzluğun acısını. Ekmeklik buğdayın tarlaya atılışının kahredici ağırlığını... Anlatırdı. Tohumu... Boş tarlaları... Umutsuz insanları...

Kaplumbağaları...

Söz kaplumbağalara gelince Aliye kendisini tutamaz, gülerdi.

Kaplumbağaların macerası ona hep bir masal-mış gibi geliyordu. Tuhaf, eğlenceli bir masal... Ama köy yerinde kaplumbağaları görünce tuhaflaşıyordu. Masalarda anlatılan yedi başlı ejderhaları, peri kızlarını karşısında görmüş gibi oluyordu. Sonra düşünüyordu, mahzunlaşıyordu. Aşağı yukarı durumu görebiliyordu. Sonra köyü, tohumu, tarlayı, kaplumbağaları unutup, kendi hayatlarına dönüyorlardı... Ne yapacaklarını, nasıl, nerden kaçacaklarını... Üç defa, beş defa, on defa planlıyorlar, yeni baştan anlatmağa başlıyorlardı her şeyi...

— Al fistanı giyersin, diyordu Hasan.

246

«Al fistan» sözü Aliye'nin içine sıcacık bir mutluluk gibi akıyordu.

Hasan içinde daha da önemliydi bu «al kadife fistan». Aliye sırtındakileri çıkarıp o al kadifeyi giyince Mastan'ın kızı olmaktan çıkacaktı. Başka, büsbütün başka bir insan olacaktı. Hasan'ın karısı olacaktı. Aliye'nin, babasıyla, eviyle olan bütün ilintisi o sırtındaki entarideymiş gibi geliyordu Hasan'a.

Al fistan, mutluluklarının, güzel günlerin başlangıcıydı. Her şeyleri, geleceğe ait bütün kurdukları iyi, güzel, aydınlık, ne varsa o al fistanın o parlak kadife kumaşının içine sarılıp sarmalanmıştı sanki.

Aliye fistanı saklamıştı. Odasına, çocukluğundan bu yana hazırladığı sandığının dibine iyice saklamıştı. Ara sıra odasının kapısını kilitler, yüreği güm güm ede ede sandığı açardı. Al fistanı eline alır, uzun uzun bakardı. Dayanamaz giyerdi, sonra da. Bu al, parlak kadife fistanla kendisini çok güzel bulurdu. Çok mutlu, çok bahtlı sayardı.

Uzaklarda çok uzaklarda, denizlerin başladığı yerde sayardı kendisini... Mutlu, dertsiz ve bahtlı...

Hasan bir işte çalışırdı. İyi bir işte, Aliye evde yemek yapardı. Sökükleri dikerdi. Hasan'ını beklerdi umutla, aşkla. Ama al fistanının macerası uzun sürmezdi. Biri seslenir, kapı vurulur. Anası çağırır, babası bağırır.

Al fistanı çıkarıp sandığına, en kuytu yerine saklardı, içi ezile ezile.

Ah, derdi. Ah. Al fistanı temelliği giydiği günler gelmiyecek mi? Hiç çıkarmamacasına giydiğim günler...

247

IDNIQ3A

Arpa ektim yollara Yoldurmadın ellere

Halk Türküsü

HASAN tedirgindi, ölesiye tedirgin. Çevresini bir uğursuzluğun kuşattığına inanası geliyordu. Yılgındı. Tedirginlik içinde çöreklenikçe yılgınlığı büsbütün artıyordu. Anası hastalanmıştı, iki arada bir derede kala-kalmıştı. Tarlaya mı gitsin, anasına mı baksın... Tarla, için büyüyen, gelişen ekinler için deli oluyordu. Ama anasını hasta yatağında bırakıp, çift çubuk işine koşmak da ağırına gidiyordu.

Bu tarla yalnız kendi umudu değildi. Anasının umudu da bu tarladaydı. Aliye'nin de. Orak zamanı gelip çatmıştı. Ekinler sarı sarıydı. Ama anası bir türlü başını doğrultup, yataktan kalkacak duruma gelmemişti.

Orak işini atlattı. Yarımşar aün. yarımşar gün çalışa çalışa... Orağı bitirmiş, sapları tınaza çekmişti. Artık harman zamanı yakınlaşmıştı. Geceli gündüzlü

251

çalışmağı gerektiren, zorlu günler... Köylü, yemeklik buğdayını eken köylü çoktan o bir kaç çuvallık buğdayını kaldırmıştı. Neredeyse ovaya ırgatlığa ineceklerdi.

Hasan anasının başucunda oturmuştu. Düşünceliydi. Gözleri dalıyor, kendi kendiyile becelleşiyor-du. Kadının her yanı sızıdan dökülüyor gibiydi.

— Sen git, dedi Hasan'a usulca. Tarlanın başına git oğlum.

— Daha var, dedi Hasan. Daha var. Kadın duraklaya duraklaya karşılık verdi:

— Git git, dedi duyulur duyulmaz. Ben iyiyim.

— Daha var ana harmana.

Sustular. Hasan gene daldı düşüncelere. Tedirginliği çörekleni içine, yılan gibi. Kapının ipini çeken de pek olmuyordu.

Tarla işine anasının hastalığı da eklenince, Ali-ye'yi eskisinden çok daha seyrek görmeğe başlamıştı.

Biraz da korku vardı içlerinde. Mastan'ın kuşkulanmasından, her şeyi duymasından korkuyorlardı. İş uzar, çatallaşırdı. Yapmadığı kalmazdı Maştan' in o zaman. Bu korkuyu birbirlerine açmamışlardı. Ne Hasan, ne de Aliye. İçlerinde büyütmişlerdi.

Ama bir gün Hasan:

— Bir gören olursa, demişti.

— Biraz seyrek gelsem iyi olur diyecektim ben de, demişti Aliye.

O günden sonra daha seyrek buluşmağa, buluşmalarını daha kısa tutmağa başlamışlardı.

Maştan kendi dünyasına çekilmişti. Eskisi gibi değildi. Biraz tuhaf, biraz içine dönük bir adam olmuş-

tu, Alaşehir'deki olaydan sonra. O adamı, bağıni geri isteyen adamı çekip vurmanın pişmanlığı büyüyordu içinde. Daha çok avlanmakla, dağlarda dolaşip durmakla geçiriyordu zamanını. Sabahın erken saatların-da evden fırlıyordu. Bulağa, dağlara doğru gidiyordu. Cumaları yeniden kasabaya inmeğe başlamıştı...

Karaahmetli köylüleri eskiden olsa, köşe bucak onu kovalarlar, bütün gün dağlarda dolanıp durmasının sebebini öğrenirlerdi. Ama şimdi ne onun peşine düşecek, ne de en olmayacak işlerden bile zevklenecek durumda değillerdi. Hatta birkaç kişi Mastan'ın Armutlu Kaşı'nda oturup gökyüzüne kurşun sıktığını ısrarla söylediği halde, oralı olan çıkmadı.

Başka zaman olsa Armutlu Kaşı'nın orda, her ağacın arkasına bir köylü saklanır, Mastan'ı seyredelerdi. Ama herkes köydeki işini bitirip bir ayak evvel oraya ırgatlığa inmek emelindeydi. Kimsenin «zevzeklik»le geçirecek zamanı yoktu.

Bu Karaahmetli'lerin en kocamışlarının bile ancak bir kere görebildikleri bir kızılca kıyametti. İşlerini bitirenlerden, 3-4 çuval buğdayını, 3-4 harar samanını ambarına çekenlerden bir kısmı, ovanın yolunu tutmuşlardı çoktan.

Çok zaman geçmeden gümrah bitkilerin kapladığı Sarayköy ovasını Kesikbelliler doldurmuştu. Nerdeyse her »buğday sapına bir köylü düşecekti. İş sahipleri, ovadaki büyük, uçsuz bucaksız tarlaların sahipleri sevinçliydi...

Ücretler düşüyordu. Geçen yıl 4 mecit'ten [*]) başlayan gündelikler bu yaz 3'ten başlamıştı. Belki daha da düşecekti. Ovada işsiz güçsüz, aç insanın sayısı artıkça ücretler tepe taklak gidecekti.

(*) 1 Mecit: 20 kuruş.

Ova'ya erken inebilenler, iş bulmuşlar çalışıyorlardı. Yeni gelenlere korkak ve kızgın bakıyorlardı. Onlardan korkuyorlardı. Bütün gün tarlaların etrafında dolanıp duran,, kendileri gibi çaresiz, aç ve yorgun insanlardan korkuyorlardı.

Ovaya geç inenlerin kaderi bütün gün kızgın güneşin altında dolanıp durmaktı. Her tarlaya yeni bir umutla koşuyorlar, yıkılmış yorgun ve yenik dönüyorlardı.

Günlerce ovayı bir uçtan bir uca dolaştılar. Sonuna kadar umutlu; gayretli ve dik durmağa uğraşarak.

Seydali dertlenmeğe başlamıştı, tarla sahipleri onları dinlemiyordu bile. Yalnızca uzaktan başlarını gökyüzüne doğru kaldırıp indiriyor, ya da iki yana sallıyorlar, ellerini birbirine vurup «iş yok» demek istiyorlardı. İş yok. Ova'da iş yoktu. Kızgın güneşin altında yanan koca Sarayköy ovasında iş yoktu.

Yorgun köylüler çoğu gecelerini ırgat çardaklarında geçiriyorlardı. Ovada ırgat çardaklarının çoğu Kesikbel köylülerinin elindeydi. Bu yüzden hemen her uğradıkları ırgat çardağında iyi karşılanıyorlardı. Bütün Kesikbelli ırgatlar bu umutsuz gecelerin sonunda yiyeceklerini onlarla bölüşüyor, sundukları yiyeceklerinin onların hakkıymış gibi görünmesine dikkat ediyorlardı.

— Ayrımız gayrımız mı var, diyorlardı.

— Bu fani dünyada..

— İnsan insana muhtaçtır.

— Bugün bana yarın sana...

— Kardeş sayılırız...

Ova nerdeyse bitecekti. Bir tepede durup dikilince insana hiç bitmeyecekmiş gibi gelen, Kesikbel köylülerinin dünyanın sonuna kadar uzayıp gittiğini

254

sandıkları Sarayköy ovası nerdeyse bitecekti. Ama iş yoktu...

— Bağ bozumunda, dedi Seydali.

— Uy anam, dedi Rüzgâr Salih. Daha yıl var bağ bozumuna.

Bütün gün ovada 8-10 tarlaya girip çıkmışlardı. Hepsinden de başları önde boş dönmüşlerdi. Ençok Rüzgâr Salih gamlanıyor, telâşlanıyordu.. Uzun uzun, adamın içini sızlatan bir sesle ağalara yalvarıyordu.

— Tâ Karaahmetli'den geldik, diyordu. Bir hafta var yollardayız. Bir iş verseniz de.

— Yok.

— Karaahmetli'deniz biz, diyordu elini göğsüne vurup. İki adamın işini görür birimiz.

— İş yok!

— Dağ olsa deviririz, koca dağ olsa.

— Yok.

— Yeğenim anasını satarız üç günde. Bir tut sen bizi. Bir daha bırakmak istemezsin vallaha. Bizim gibi işe yatkın adam zor bulunur.

— Adama muhtaçlığımız yok!

Her seferinde bir tarla öteye şevkle gidiyorlardı. Kötü talihlerinin döneceğine, «bu kadar eziyetin yeteceğine» inanarak.

— Baksana, diyordu biri. Azıcık adam var bur-da.

— İnşallah kalırız burda, dedi başka biri.

Bunu söyleyen askerden yeni dönmüştü. Bayağı pişmandı döndüğüne. Ne yiyecek düşündüğü vardı, ne yatacak...

— İş arıyoruz da, dedi adama.

— Tuttuk hemşerim, dedi patlak gözlü biri.

— Bak yeğenim, dedi askerden yeni dönenleri. Her iş gelir bizini elimizden. Toprak işi dedin mi bilmediğimiz yoktur. Eksliğimiz de yoktur.

255

— Üç gün evvel olsaydı..

— Birşey yapmanız. Hiç değilse bir ikimize.

— Vallahi olsa başımla beraber.

Seydali yürüdü. Askerden yeni dönmüş olan:

— Bir suyunuz da mı yok, dedi Adama. Yandım .sıcaktan.

Arkadaşlarından geri kalmıştı. Suyu dinlene dinlene içti. Usulca patlak gözlüye:

— Amca be, dedi. Bana bari bir iş versene ha?

Adam bıkmıştı. Hiç karşılık vermeden uzaklaştı. Delikanlı küfrü bastı. Kendisine su veren birisine, ilk defa, bu kadar yürekten sövüyordu. Arkadaşlarına yetişmek için seyirtti.

Bir zaman daha yürüdüler. Bir hayrat çardağının oraya varınca durdular. Seydali hemen çardaktan içeri girdi. Teneke maşrabayı su küpüne daldırdı, doyasıya içti; kanana kadar. Maşrapada kalan suyu mintanının açık yakasından içeri döktü. Karşı dağlar görünüyordu. Bu dağlara vardılar mı ova bitecekti. Kocaman Sarayköy ovasını Kızıl-dere dağlarının eteklerine kadar karıştırmışlardı. Umutları iyice kırılmıştı. Dağın ardında Yarma vardı. Kuskunlu vardı.

Ama işsiz köylüler oralarını da kuşatmışlardı.

Ovadan, yorgun, elleri boş döndüler. Hepsi de çok çok birer haftalık, onar günlük iş bulabilmişlerdi. Bağbozumunaydı umutları. Ama köyde onları bekleyen olayları bilseler, yorgunlukları, yılgınlıkları büsbütün artardı.

Mastan'ın hacizcileri gelmişti köye. Köy dert içindeydi. Kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Hergün bir iki tarla elden çıkıyordu. Bir gün önce ipotekli tar-

256
lalardan satılacak olanlar ilân ediliyordu. Mastan'ın kasabadan getirdiği tellâl köy yerinde üç defa bağırıyordu:

— Cenuben yol. Şimalen Akça Musa tarlası. Şar-ken cebel. Garben Veli Durmuş tarlası. Onbeş dönüm bir bab tarlaaaa. Kayran köyünden Süleyman Ocak'a ait yarın satılacaaakkk...

Ertesi gün hacizciler, oturuyorlar, tarlanın künyesi yeniden okunuyordu:

«Kayran köyünden Süleyman Ocak'a ait cenuben yol, şimalen Akça Musa tarlası, şarken cebel, garben Veli Durmuş tarlası. Onbeş dönümlük bir bab tarla kıymeti 300 lira, 250 liraya hacizli. Yok mu artıran..»

Maştan:

— 260 diyordu.

— Yok mu 260... Yok mu artıran. Satıyorum. 260 yok mu taliplisi, 260.

— 260.

— Yok mu 260.

— Satıyorum..

— Sattımmmm.

Arkasından öteki, daha öteki tarlalar gidiyordu.

Köylü gökten taş yağmasını bekliyordu. Gökten taş yağmasını, Mastan'ın altında kalmasını.

Hasan, çokluk hacizcilerden uzağa dikiliyor, seyrediyordu. Aklına Gürro geliyordu hep. O olsa «Dum» derdi, sonra tozlanmış gibi ellerini hızlı hızlı silkeler:

— Dum, derdi. Tamam.

Hasan, hep biri çıkıp «Dum» diyecek sanıyor-hacizli toprak

257/17

du. Ama köylü bazı geceler geç vakit Mastan'm evini taşa tutmaktan öteye gitmiyordu.

Harmandan sonra Mastan'm aldığı tarlaların sayısı 20-25'i bulmuştu. Artık bitmişti haciz. Başka bir zaman olsa köylü Mastan'a etmediğini koymazdı. Ama kolu kanadı

kırıktı hepsinin. Belâ belâ üstüne geliyordu. Karşı koyacak, direnecek güçleri kalmamıştı...

Hasan düşünüyordu: Mastan'm evine yürüyen kalabalığı... Duvarı yıkanları. Seydali'yi- Serder'i, Güdük'ü, Rüzgâr Salih'i. Keli, düşünüyordu. Onlar nerdeydi. Hacı, Sarı, Seydali, Serder, ötekiler. Köylünün önüne düşüp yol gösteren yoktu. Bir haydi diyen çıksa köylü peşine düşerdi. Sonuna kadar giderdi.

Aliye olmasa, anası olmasa Hasan kalkacaktı ayağa «Haydi» diyecekti. Mastan'm evinin yolunu tutacaklardı bütün köyle bir.

Canı sıkılmıştı. İleri doğru yürüdü. Kafası karmakarışık olmuştu düşüncelerden. Bir türlü düşüncelerin sonunu, karışıklıktan çıkacağı, aydınlığı bulabileceği yeri seçemiyordu.

— Köylü başsız, diyordu. Elinden tutanı, yol göstereni yok. Maştan gibi bir adamın elinde oyuncak oldu millet.

Yürüdü. Yolda Serder'i gördü. Mahzundu.

— Merhaba, dedi.

Serder başını yerden kaldırmadan:

— Merhaba, dedi. Görünmüyorsun?

— İş, dedi. Sonra bir pişmanlık uyandı içinde.

— Halimiz kötü, dedi Serder. Tarlalar da gitti elden. Ne yapmalı bilmem.

— Bir çaresi bulunur. Hem senin tarla duruyor |ya.

258

— Benim tarla. Benim tarla, dedi Serder sertçe. İş onda değil. İş benim tarlada, senin tarlada değil. Maştan sürüp çıkaracak bizi burdan. Bir tekimizi bile koymayacak, kökümüzü süpürecek vallaha.

— Allah var.

— Görmüyor, dedi Serder hışımlı hışımlı. Tövbe, tövbe.

— Bir çaresi bulunur elbet. Bir çaresi bulunur.

— Şeytan diyor çek vur. Kurtulsun millet de.

— Allahından bulsun.

Yürüdü. Serder arkasından bağırdı:

— Uğurlar olsun.

Hasan'ın boğazında düğümlendi sözler:

— Eyvallah..

Karanlık iyice bastırmıştı. Evden içeri girdiğinde, anası yataktan kalkıyordu.

— Hoş geldin, dedi cılız sesiyle.

Yemeğe oturdular... Hasan, huzursuzdu. Dertliydi. Önüne konan yemeğe bile dönüp bakmak geçmiyordu içinden. Serder'in söyledikleri, köylünün hâli içinden çıkmıyor, unutamıyordu. Herşey gittikçe daha çok yerleşiyordu içine. Daha çok tedirgin ediyor, yaralıyordu onu. Büsbütün huysuzlanıyor, dertleniyordu. Yemek bitmeden doğrulup kalktı sofradan.

— Ne o, dedi anası.

Omuzjarını silkti. Karşılık vermedi. Kapıya doğru yürüdü.

— Nereye?

Kapının mandalını kaldırdı. Durdu:

— Biraz gezip gelirim, dedi Gamlanma.

Evden çıktı, ortalık zifiri karanlıktı, bütün evlerin ışıkları yanmıştı. Ama gene de köy ölü evinden farksızdı. Sanki her ev lâmbasını yakmış, sonra çıkıp gitmişti millet.

Durdu. İki ayağı üstünde yaylandı. Kol-

259

larını iki yana açıp soludu. Bu hava ona şimdi i>ir başka geliyordu. Buruktu. Bir gün öncesi tatlı bir serinlikle içine çektiği hava bu hava değildi... Ciğerleri yanıyor gibiydi. Tuhaftı. İçi ezikti. Ağlamaklı bir hâli vardı. Yeniden soludu uzun uzun.

Karaahmetli'yi düşünüyordu. Kendisi basıp gidecekti. Yurduydu burası onun. Nice yıllarını vermişti bu köyün topraklarına. Maştan geldi aklına, kini uyandı. Balsa bir kaşık suda boğardı şimdi onu. Tükürdü yere. Birden Gürro'yu hatırladı gene. Sol elinin işaret parmağını uzattı. Sağ elinin işaret parmağını sol başparmağına taktı. Sağ elinin serbest kalan baş ve şe-hadet parmağını şıklattı. Gürro gibi:

— Dum, dedi.

Gürro hep böyle bitirirdi hikâyesini:

— Dum, derdi. Tamam,

Ağır ağır yürüyordu. Adımlarına, ne hızına, ne gittiği yöne kumanda ettiği, aldıracağı yoktu. Adımlar, bu ağır aksak adımlar onu nereye götürürse götürsün, gidecekti.

Etrafına bakmaksızın yürüyordu. Dalgındı. Uzun Kavak'ın karaltısını farkedene

kadar öylece yürüdü. Kavak, hemen Mastan'ın evinin yanındaydı. Başını kaldırdı

şaşkın şaşkın, Mastan'ın evinde ışık yanıyor. Yürüdü kapıya gelince durdu,

kararsızlandı. Buraya niçin gelmişti. Ne yapacaktı Mastan'ın evinde, kime ne

söylecekti? Elini kaldırdı. Kapıya birkaç defa vurdu. İçerde bir kıpırdanma olduğunu seziyordu. Kapı aralığına ışık düştü. Sonra merdivenden inen ayak sesleri duyuldu.

— Kim o?

— Ağa evde mi?

— Evde, diye karşılık verdi içerdeki ses.

260

Ayak sesleri iyice yakınlaştı. Kapı aralanarak açıldı. Zübeyde hanımdı gelen.

Hasan:

— Ağayla konuşacaktım da, dedi.

— İyi ettin, dedi kadın. İçerde oturuyor. Fenerin ışığında birlikte merdivenleri çıktılar. Kadın kuşkulu.

— Hay'rola, dedi basamakların sonunda. Hasan güldü:

— Hayır elbet, dedi. Şerre işimiz yok bizim. Kafasında aydınlık parıldamağa başlamıştı. Uykulu halinden uyanmış gibiydi.

Maştan Hasan'ı görünce huysuzlandı ilkin. Gene de bozuntuya vermedi. Alışkın alışkın:

— Gel bakalım yeğenim, dedi. Hay'rola. Hasan, Mastan'ın oturmakta olduğu sedirin sonuna gidip oturdu.

— Konuşmaya geldim de, dedi donuk bir sesle.

— Kahvede de konuşurduk ya, diye karşılıdı Maştan.

- Kahvede konuşulacak iş değil bu, dedi Hasan.
- Demek gizli kapaklı bir iş?
- Yok canım, dedi Hasan. Köylünün işi.
- Eh, dedi Maştan alaylı alaylı. Muhtarlık ne zaman.
- » — Belli olmaz, dedi Hasan. Belki oluverir.
- Kim yolladı seni. Kimler yolladı?
- Kendi aklımla geldim. Yollayan, mollayan yok.
- Neymiş meramın, anlat bakalım.
- Haciz işi.

Maştan oturduğu yerde sıkıntıdan bacak değiştirdi. Hasan:

- Sen bir koca Beysin, diye başladı söze. Malın var, mülkün var. Allah vermiş. Allah açgözlüleri

261

sevmez. Nesi var nesi yoksa aldın köylünün elinden. Bir karış toprağı bile çok gördün fukaralara.

- Fukara şeytandır, dedi Maştan.
- Yazık, dedi Hasan. Bütün malını aldın milletin.

Maştan elindeki sigarayı boş mangalın içine attı:

- Borcunu vermeyenlerin hali öyle olur, dedi.
- Başlarında dolanan belâyı bilmiyor musun? Irgatlıktan bile para çıkaramadılar. Her yıl olurdu oysa.
- Ne demeye getiriyorsun lafı sen?, dedi Maştan.
- Tarlalarını versen de, dedi Hasan.
- Eee..
- Gelecek yılda ödeseler borçlarını. Bir iyilik bu..

Maştan güldü. Ağız dolusu. Tükürür gibi.

- Senden akıllısı yok mu, dedi.
- Allah görür ya, dedi Hasan. Allah görür.
- Haydi gayri diyeceğini dedin.

Açık açığa kovmağa getiriyordu. Hasan kızardı. Yanmağa başladı yüzü alev alev. Kalktı, hışımla doğruldu.

- Allah herkese vermiş, dedi. Kimine üç, kimine beş. Sen onları da ellerinden almaya çalışıyorsun. Yanına kalmaz bu. Karaahmetli köylüsüne rızkını çıkarsın diye, Allahın verdiği toprak bu... Yanına kalmaz.
- Uzattın, dedi Maştan.

Yürüdü. Karanlıkta, geldiği yolu bulmakta zorluk çekiyordu. Merdivenlerde tökezlenip düşüyordu az daha. Toparlandı. Kapıyı bulunca çarpıp çıktı.

262

Ay, dağın ardından yükselmeğe hazırlanıyordu. Ortalığa ince bir aydınlık yayılmağa başlamıştı...

Köy ufalmıştı, Hasan'a duvarlar üstüne üstüne yıkılıyormuş gibi geldi. Sağ elinin ayasıyla birkaç defa alınına vurdu. Duvara yaslandı arkasından. Toparlanmak, biraz kendisine gelmek istiyordu. Birdenbire kurduğu bütün düzen bozulmuştu. Anasını

da, Ali-ye'yi de, köyden gitmeği de düşünmüyordu artık. Bütün umutlarına Mastan'ın gölgesi düşmüştü. Herşey karanlıktı.

Yürüdü, ay dağdan sıyrılmıştı. Yol kıyısındaki taşlarda ay ışığı mat, ölgün bir yankı yapıyordu. Usulca konuştu, kendi kendine:

— Tövbe, dedi. Tövbe katil eder adamı bu.

Ses iki sıra diş arasından ısıklık çalar gibi çıkmıştı. Yere tükürdü. Arkasından bir daha. Ağız kurumuştü. Yapış yapıştı. Kahveye doğru yürüdü. Uzaktan Mastan'ın lüks lâmbası parlıyordu, daha da hızlandı; yetişeceği bir şey varmış gibi. Kahveye bir ayak evvel varmak istiyordu.

Kahvenin önüne gelince boğazını bir daha kazıdı sağ yanına tükürdü. Ne zaman kızsıa hırslansa hep böyle tükürürdü, ağız kururdu.

Kapıyı açıp içeri girdi, Serder'le Rüzgâr Salih köşede oturuyorlardı. Onlara doğru yürüdü:

— Merhaba. Serder şaşırılmış:

— O, dedi. Merhaba.

Kendisine uzatılan sandalyaya yıkılır gibi oturdu. Çatır çatır sesler geldi sandalyeden, kırılır gibi.

— Kırarsın ha, dedi Rüzgâr.

Hasan karşılık vermedi. Geniş soludu. Yüreği kabarmıştı. Bir zaman öylece soluk soluğa bekledi.

263

— Köylü ne iş tutacak bundan sonra, diye sordu Serder'e birden.

Serder bu soruyu bekliyormuş gibi:

— Aydın'a, İzmir'e gidecek çoğu. Ne iş bulursa yapacak oralarda, ne iş olsa yaparlar. Niye sordun?

— Hiç, dedi Hasan. Aklıma geldi de. Durdu, kısa bir sessizlik oldu.

— Hele dursunlar bir zaman, dedi. Bir kolayı bulunur bakarsın.

— Bir bildiğin var herhalde! Yerinden kalktı:

— Yo, dedi. Allah koca köyü sahipsiz komaz. Ona güveniyorum.

Döndü yürüdü, acele acele:

— Eyvallah, dedi, eyvallah..

Serder gözlerini kısmıştı. Düşünüyordu. Hasan' in davranışlarına sözlerine bir anlam veremiyordu. «Bir iş var ya» dedi kendi kendine.

— Hayrolsun inşallah. Rüzgâr, karşıladı bu temenniye:

— İnşallah ağanın oğlu inşallah.

Gün ince bir rüzgârla başladı.

Hasan, daha Musa ocağını yeni yakmağa başladığı zaman girdi kahveden içeri. Siyah renkli diril gömleğinin bütün düğmeleri çözüktü, bakışları donuk donuktu. Ölgün, anlamsız soluyor, yanıla yöresiyle hiç ilgilenmiyordu. Kıyıda bir yere oturdu. Sigarasını çıkardı, masanın üstüne koydu, birden aklına gelmiş gibi bir tek çekip yaktı:

— Erkencisin ya, dedi Musa. Hasan, Musa'nın söylediklerini duymamış, gibiy-

di. Karşılık vermedi. Musa iki yanına salladı başını. Sustu. Ocağı yakmıştı. Semaveri doldurdu, çaydanlığı yıkadı.

— Bir çay, dedi Hasan neden sonra.

— Biraz bekleyeceksin, dedi Musa. Daha su kay-namadı.

Hasan sigarasını yere atıp çiğnedi.

— iyi.

Kapı aralandı. Deştiman girdi içeri. Hasan'ı görünce bir uzun «Ooo» dedi.

— Feneri nerde söndürdün yeğenim?

— Canım sıkıldı da, dedi.

Sustu. Arkasını bir zaman sonra getirdi sözün.

— Evde mevde oturamadım. Kalktım geldim.

— Eh, dedi Deştiman. Biz hep erkenciyiz. Sustular. Konuşacak söz bulamıyorlardı.

Biraz

sonra Musa önlerine çaylarını getirip bıraktı. İki birden uzanıp çayın şekerini döktüler.

— Sağol, dedi Deştiman, Musa'dan tarafa.

— Afiyet olsun, dedi Musa.

Yudumlaya yudumlaya çaylarını içmeğe başladılar. İki de sanki tek başına oturuyormuş gibi kayıtsızca çayını içiyordu.

Tek tük köylüler gelmeğe başlamıştı. Yarım saat sonra içerdekilerin sayısı onu bulmuştu. Hemen hepsirtin yüzünden keyifsizlik okunuyordu. Kimsenin neşeli iki söz edecek takati yoktu. Düzenli ama anlaşılmaz sesler duyuluyordu...

Sonra birden ortalık sessizleşiveriyordu. Kahvede kimseler yokmuş gibi yalnızca kaynayan semaverin fosurtusu duyuluyordu.

Millet birbirinin yüzüne bile bakmıyordu. Herkes karşısındakinden utanıp çekiniyordu. Şu anda kim görse bu kahvede oturanların birbirlerini ölesiye

264

265

sevdiğine, eskidenberi tanıdığına inanmazdı. Öylesine ilgisiz, öylesine yabancı duruyorlardı birbirlerine.

Kapı açıldı. Hafif bir rüzgâr doldu içeri.

Sonra ağır adımlarla Serder girdi. Kahvenin ortasından yürüdü.

İki kişi tavla masasının başına geçti. Dört beş kişi de kalkıp gittiler. Kahve iyiden iyiye tenhalaşmış sessizleşmişti. Tavla oynayanların zar sesi bile aralıksız duyuluyordu.

Maştan geldi. Serder'in gelişinden bu yana 10-15 dakika geçmiş, geçmemişti. Maştan etrafına bakındı. Öksürdü. Yürekten öksürdü. Hani «Ey millet bakın ben geldim.» dercesine. Hasan parmaklarını teneke masaya basa basa kütürdetti. Doğruldu.

Kimseye bir söz etmeden kapıya doğru yürüdü. Serder oturduğu yerden şaşkın bakıyordu. Şaşkın şaşkın Hasan'ın yürüyüşünü seyrediyordu, tavla oynayanlar ve ötekiler. Hasan'ın basıp gittiğini anlamamışlardı bile. Sessizce kaymıştı. «Eyvallah» bile demeden. Hiç değilse Ser-der'e «Ben gidiyorum» diyebilirdi; dememişti. Serder şaşı kaldı.

— Tuh, dedi yere tükürdü. Bu Hasan'ın da dak-kası dakkasına uymaz oldu hani. Allah Allah..

Maştan, etrafına bakındı. Duvarlardaki badana lekelerinin bir gün evvel bıraktığı gibi olup olmadığına kadar herşeyi inceledi. Kahvede ne gördüyse yutarcasına bakıyordu. Yangelip yatmış birini görünce gülümsedi. Tavla oynayanlara baktı uzun uzun, başını, çocuk azarlar gibi öne arkaya salladı üst üste. Musa'dan su istedi. Musa, suyunu alıp getirince, göz kırptı.

— Ne haber?

— İyilik valla. Bir yaramazlık yok Ağam. Sudan son yudumunu alınca derince soludu. De-

266

mek ileri geri kimse onun hakkında söz etmemişti. Hep böyle anlardı olup biteni. Musa'ya bir göz atardı. «Ne haber?» derdi sonra. Üstüne basa basa söylerdi bunu. «Ne haber» Musa da «Bir yaramazlık yok Ağam» derdi. Ya da «Eh işte., derdi şöyle böyle». Maştan bu «Eh işte» lafını hiç sevmezdi. Açıkça «Gene atıp tuttular sana» demekti bu. «Bir yaramazlık yok», sözünü duyunca keyiflenirdi. Bir daha soludu. Keyifle:

— Çayın iyi mi, dedi. Ha iyi mi bari?

— İyidir Ağam, dedi Musa. Tavşan kanı, demli.

— Yap bir tane de içelim.

Musa, Mastan'a çay yetiştirmek için acelendi. Herkes kendi havasındaydı. Kahvede hafif bir durgunluk vardı. Nedense «Büyük hacizden» sonra bu durgunluk, bu ölü evi sessizliğine benzer durgunluğa çok rastlanır olmuştu. Gittikçe kurşun gibi ağırlaşan havada ince ince, tel tel sigara dumanları uçuşuyordu.

Maştan, önündeki tütün tablası ile oynuyordu. Madeni tablayı ilkin sağdan sola, sonra da soldan sağa hafiften başlıyarak hızla döndürüyordu. Sırtı pencereye dönüktü. Omuzbaşından Hasan'ın geldiği görülüyordu. Çiftesi omuzundaydı. Yanlamasına asmıştı. Serder, Hasan'ı görmüştü. Ha babam kulak memesini çekiştiriyor, dudaklarını kemiriyordu. Durumu anlamağa, flasan'ın niyetini çözmeğe çalışıyordu.

Kapıya geldi. Kapıyı ağır ağır açtı. Girdi. Bir anda bütün kahvedekiler başlarını kaldırıp baktılar. Birden bir sessizlik çöktü ortalığa. Maştan bu sessizlikle daldığı işten başını kaldırdı. Hasan'ı karşısında, tam karşısında omuzu silâhlı görünce hızla doğruldu. Hasan, çoktan silâhını kucağına indirmişti bile. Gözleri Mastan'ın üzerindeydi. Çiftenin ucu ağır ağır Mastan'a dönüyordu.

267

— Ne o yeğenim, dedi Maştan.

Hasan ayağıyla arkasını yokladı. Bir sandalya takıldı ayağına. Dönmeden çekti oturdu.

— Hele konuşalım, dedi.

Maştan, işin şakaya gelir yanı olmadığını anlamıştı. Öylece duruyordu. Buna benzer bir yığın varta atlatmıştı. Ağır olmak, serinkanlı olmak gerektiğini çok iyi biliyordu.

— Konuşalım yeğenim, dedi. İnsanlar konuşa konuşa anlaşmış.

— Bu köy, dedi Hasan. Sana babandan mı kaldı. Maştan susuyordu:

— Yüreğinde merhamet yok mu, dedi. Azıcık insaf yo'k mu sende?

Maştan susuyordu. Karşısında her zaman böyle kızgın, tüfekli adamlar görmeğe alışmış gibi bir hâli vardı.

— Allah ya bizi, ya da seni sınamaya bir kıtlık verdi başımıza. Önüne gelen tarlaya haciz koydun, önüne gelene. Yaralıya kurşun sıkılmaz derler. Sen yaralı gördün mü canına kıymaya kalkıyorsun. Benden sana bir laf.

Durdu dinledi.

— Bir yıl daha izin ver Karaahmetlilere Bir yıl daha. Millet eksin ekini. Borcunu ödesin.

— Aklın kesiyor mu? dedi Maştan.

— Kesiyor elbet. Allah var yukarda. Bunca ana baba kuzusu sersefil.

Büyük, acı sessizlik gene çöktü.

— Çıkar bir kâğıt, dedi Hasan. Maştan, durdu düşündü bir an.

Bir takım hesaplar yaptığı belliydi. Alnını hatur hatur kaşdı bir zaman. Kasketini çıkarıp masaya attı.

268

— Kâğıt çıkar da yaz, dedi. Bir yıl müsaade ettim diye.

Gene sessizlik başladı. Hasan elindeki çiftelyi yu-karlara doğru kaldırdı.

— Yazacak mısın?

Hasan cebinden kâğıt çıkardı. Serder alıp Mas-tan'a uzattı. Kalemını çıkardı cebinden.

— Ne yazayım, dedi.

— Yaz Süleyman Ocak, Veli Dumlu, Hasan, arkasını çıkaramadı.

Serder'e döndü:

— Neydi soyadı ibradılfnın?

— Çakmak.

— Hasan Çakmak..

Tarlası hacze giden ne kadar köylü varsa hepsinin adını tek tek söyleyip yazdırdı.

— Yukarıda adları yazılı olan adamlar, tarlalarının hacizli olduğu kadar parayı bir yıl içinde ödedikleri zaman tarlalarının tapularını geri alacaklardır. At altına imzanı.

Maştan imzasını attı.

— Parmak ta bes hele, dedi Hasan. Ne olur ne olmaz.

Maştan, parmağını kalemin ucuyla boyadı. Kâğıdın altına hemen imzasının yanibaşına bir de par-mak'bastı.

Serder, kâğıdı alıp Hasan'a getirdi. Hasan, kâğıdı katlayıp cebine yerleştirdi. Silâhını omuzuna dayadı. Döndü, kahvedekilere bakmadan kapıya doğru yürüdü. Çıkıp gitti.

Arkasından Maştan yere kocaman bir tükrük attı.

— Eşkiya soyu, dedi. Eh ne demişler armut di-

269

bine düşermiş. Eşkiya dölünden bu umulur işte. Eşki-ya dölü...

Kahvenin havası değişmiş, herkes neşelenmişti. Hani nerdeyse kimi ortaya çıkıp oynayacak durumdaydı. Laf atmalar, şakalaşmalar gırla gidiyordu. Ka-raahmetli «Büyük Haciz»den öncesi neşesine kavuşmuştu.

Hasan, dolu çiftesiyle yatıp kalkıyordu sanki. O günden sonra Hasan'ı omzu çiftesiz gören olmadı. Karaahmetli'de herkes Hasan'ın yiğitliğinden söz ediyordu. Kadınlar, ihtiyarlar, çocuklar... «Hasan» diyorlardı «Aslan Hasan». O omzu çifteli köy yerinde dolanıp durdukça yüreğine bir güven dolup taşıyordu. «Hasan varken» hiç birşey onları korkutamazdı artık.

Maştan, sırta kadem basmıştı. Hemen hemen hiç evden çıkmıyordu. Bir bildiği, bir düşündüğü vardı. Mutlaka birşeyler kuruyordu. Köylü bundan emindi. Yüreklarine acı bir elem gibi çöken bu korku, bu telâş çokluk akıllarından çıkmıyordu. Ama gene de kimse bunun sözünü etmiyordu. «Hasan varken» diyorlar başka birşey demiyorlardı.

Ama Maştan, bunca yıllık Maştan. Kara yürekli Maştan. O inat, o Allanın belâsı Maştan, Hasan'a da, Karaahmetli'ye de bir oyun oynardı yakında. Bu yüzden çokluk köylünün sevinci kursağında kalıyor, kuşklar, korkular boğuyordu mutluluklarını. Hasan, yeniden Bulak suyuna dadanmıştı. Ağaçların altına gidip oturuyordu. Gene oturmuş düşünüyordu. Anası gün gün iyileşmekteydi. Bir haftaya kalmaz kalkardı ayağa; çekip gidebilirlerdi o zaman. Başını kaldırıp etrafına

270

bakındı, uzaklara çok uzaklara gidecekler, buralara bir daha dönmiyeceklerdi belki de. Buraları unutmak zor olacaktı onun için. Doğup büyüdüğü, en güzel, en acılı günlerini geçirdiği Karaahmetli köyü.

Başının üstünde kuşlar ötüyordu. Karaahmetli köyünün kuşları. Ötede Bulak suyu, şırıl şırıl Bulak suyu. Uzandı. Dalgalandı, omuzundan çiftesini çıkardı. Toprağa verdi kendini. Serinliği duyuyordu, ıslak toprağın serinliğini... Dayanılmaz bir rahatlık vardı içinde. Demek bir haftası kalmıştı. Özlediği hayata, anasıyla, Aliye'yle, Mastan'ı düşünmeden yaşayacağı bir hayata bir hafta kalmıştı. İş anasının kalkıp dirilmesine bağlıydı artık. Gözlerini yumdu. Yüzünü yalayıp geçen serin rüzgârı böylece daha iyi duyuyordu.

Yolun altından bir karaltı geliyordu. Kuşkulu çekingendi karaltının gelişi. Ağır ağır yaklaşıyordu. Yürümekte zorluk çeken bir insan gibi... Bir süre sonra iyice yaklaştı, Mastan'dı gelen. Yanında durdu. Hasan'ın uzanıp yattığı yerden başı görünüyordu. Gövdesi taş örmesi çeşmenin arkasında kalmıştı. Düşünceliydi. Telâşlıydı. Hasan'ı süzüyordu. Hasan gözlerini açsa saklanacak gibiydi. Ufalmıştı gözleri. Bir çizgi ince bir çizgi halini almıştı. Yumdu gözlerini. Bir an. Yalnızca bir an. Sonra başının hemen yanında tabancalı eli göründü. «Gümüş saplı»ydı bu. Ün salmıştı bu tabanca. — Hasan, diye bağırdı.

Hasan, gözlerini açtı. Hafifçe yerinde doğruldu. Mastan'ı görünce allak bullak oldu bakışları. Yüzü buruş buruştu.

Maştan:

— Ver o kâğıdı, dedi. Zorla yazdırdığın kâğıdı. Elinde tuttuğu tabancanın namlusu rüzgâra ka-

pılmışçasına iki yana sallanıp duruyordu. Hasan onun
271

yılğınlığını, elinde tuttuğu tabancadan korktuğunu anlamıştı.

— Vermezsem.

Maştan, yalvarır gibi bir sesle:

— Ver şunu, dedi.

Namlu titremiyordu. Çakılmış gibiydi şimdi. Hasan için şakaya gelir tarafı olmadığını anlıyordu.

— Vermezsem, dedi gene.

Bir yandan da ağır ağır yerinden kalkıyordu. Namlu gene hızlı hızlı sağa sola gidip gelmeğe başlamıştı.

— Vermiyorum işte, dedi Hasan.

— Katil etme beni, dedi Maştan, ver sunu. Namlunun sallanması gene durdu. Hasan hızla

sağındaki ağacın arkasına dolandı. Aynı anda Mas-tan'ın elindeki tabanca patladı.

Hasan ağacın arkasına saklanmıştı ama, çiftesi orta yerde duruyordu. Ayağını uzattı.

Tüfeğin kayışına ayağını doladı, Maştan gene ateş etti. Ama Hasan çiftelyi çekmişti

kendisinden tarafa, ayağı yaralanmıştı o sıra. Hasan'ın en küçük bir kıpırdanmasını

bile kaçırmıyordu. Maştan. Hemen ateş ediyordu. Hasan'ın iki kozu vardı. İki gözü

dolu çiftesiyle yalnızca iki el ateş etme şansı. Bu yüzden temkinli davranıyordu. Bir

ara sol omuzu çıktı ağacın arkasından. Maştan kurşunu yaktı gene. Tutturmuştu.

Hasan ağacın öbür tarafına doğru yıkıldı. Hemen doğruldu. Çiftesini ateşledi. Maştan telâşla çeşmenin arkasından çıkmıştı. Sendeledi. Yere çöktü.

— Yandım, dedi. Yandım...

Hasan da halsizdi. Yere çökmek geçti içinden. Ama direndi. Kendisini yerde

bulmalarını istemiyordu. Ağaca dayandı. Oturur gibi. Mastan'ın kıpır-danışları

gittikçe zayıflıyor, azalıyordu. Yolun altından koşa koşa gelen adamlar

görünüyordu. Hasan

272

yeniden doğrulmağa çalıştı. Faydasızdı. Gelenler Mastan'a dönüp bakmadılar

bile. Hemen hepsi Hasan'ın başına toplandılar, 1. — Götürelim, dedi biri.

— Arabayı hazırlamalı.

Birkaç kişi önden koşuştular. Ötekiler Hasan'ı kucakladılar. Köye doğru yürümeğe başladılar.

Onlar gelene kadar Mastan'ın arabası hazırlanmıştı. Kimse gık diyememişti. «Yaralı var» demişlerdi. Aliye gelenleri pencereden gördü.

Büyük bir kalabalık geliyordu. Çoluk, çocuk, ka-"i-kızan Karaahmetli yollara dökülmüştü. Koşup so kağa çıktı. Kalabalığa doğru yürüdü.

— Kim, dedi.

— Hasan, dediler. Biri:

— Babanla vuruşmuşlar.

— Ölü mü?

— Baban ölü, dedi adam ağır ağır:

— Hasan?

— Yaralı.

Kalabalığa doğru koştu. Ama kalabalığı aşamadı, Hasan'a ulaşamadı. Hasan'ı arabaya yerleştirmişlerdi. Serder atları kamçılardı...

Araba taşlı yolda sekerek ilerliyordu. Tekerlekler taşlarıj üzerinden zıpladıkça arabanın kapısı açılıp kapanıyor tak tak vuruyordu.

Aliye, koştu. Soluk soluğa arabanın arkasından seğırtti. Aradaki açıklık gittikçe azalıyordu. Açık kapıya ulaşması için iki adım kalmıştı. Direndi, yetişti. Kapıya tutunup içeri atladı. Dizleri keskin tahtaya çarptı. İnce ince kanıyordu.

Dizleri üstünde süründü. Hasan dalgındı.

— Hasan, dedi. Hasan.

hacizli toprak

273/18

Soluğu kesilmişti. Hasan kıpırdadı.

— Hasan...

Gözleri aralandı. Duyulur duyulmaz:

— Sen misin, dedi.

Aliye, Hasan'ın üstüne kapandı. Ağlıyordu. Sar-sıla sarsıla ağlıyordu. Hasan:

— Ağlama, dedi. Ağlama.

Öksürüğü tuttu. Doğrulmağa çalıştı, gücü kesildi. Kendisini bıraktı.

— Yaralarım acıyor, dedi. Çürük çürük acıyor. Aliye Hasan'a sıkıca sarılmıştı.

Ağlıyordu. İki damla yaş süzüldü yanaklarından Hasan'ın göğsüne damladı. Hasan uzandı, elleriyle Aliye'nin yüzünü, gözlerini buldu, okşadı. Aliye Hasan'ın yüzünde dolaşan elini tuttu...

Araba sarsılmıyordu, düz yola, kumlu yola çıkmışlardı. Sanki hiç gitmiyor gibiydi araba.

Aliye'nin eli Hasan'ın avuçları içindeydi.

Arabanın kapısı usul usul açılıp kapanıyordu, tak tak ediyordu...